

การชื้อนทับจับวางของวาทกรรมทัศน์วิทยา: วงศาวทยาของการใช้โทษประหาร และความรุนแรง
เพื่อการลงทัณฑ์ในประวัติศาสตร์ไทย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

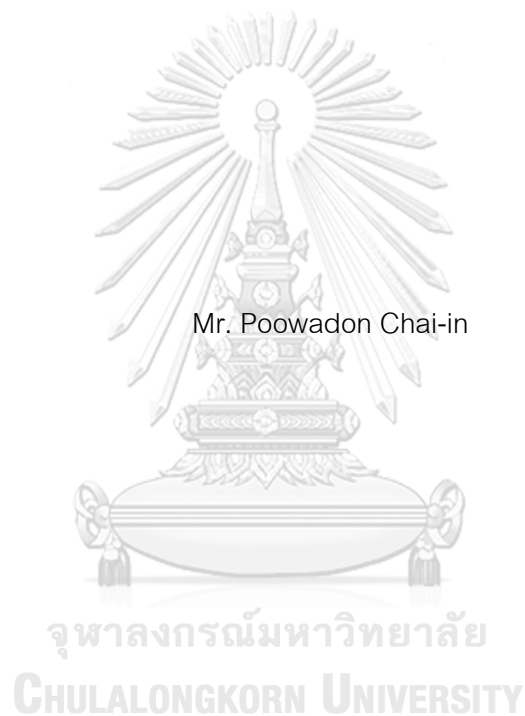
สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The Imbrication of Penological Discourses : The Genealogy of the Uses of Death Penalty
and Violent Punishments in the Thai History

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Criminology and Criminal Justice

Department of Sociology and Anthropology

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2020

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การช้อนทับจับวางของวาทกรรมทัศนวิทยา: วงศาวิทยา
ของการใช้โทษประหาร และความรุนแรงเพื่อการลงทัณฑ์
ในประวัติศาสตร์ไทย

โดย

นายภูวดล ไชยอินทร์

สาขาวิชา

อาชญวิทยาและงานยุติธรรม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิริติ ชื่นพิทยาธร

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย)

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิริติ ชื่นพิทยาธร)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ เจริญศรี)

กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภูวดล ไชยอินทร์ : การซ้อนทับจับวางของวาทกรรมทัณฑ์วิทยา: วงศาวิทยาของการ
ใช้โทษประหาร และความรุนแรงเพื่อการลงทัณฑ์ในประวัติศาสตร์ไทย. (The
Imbrication of Penological Discourses : The Genealogy of the Uses of Death
Penalty and Violent Punishments in the Thai History) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.
กীরติ ชื่นพิทยาธร

ในการลงทัณฑ์ในประวัติศาสตร์ไทยเป็นการใช้ความรุนแรงของรัฐกระทำต่อมนุษย์ผู้อยู่ใน
สังคม โดยสังคมยอมยินยอมให้รัฐลงโทษมนุษย์ที่กระทำความผิด อย่างไรก็ตามการลงโทษทัณฑ์ของ
รัฐต้องอาศัยความสมเหตุสมผลซึ่งเป็นอำนาจของความรู้อย่างหนึ่งในการสร้างความชอบธรรมในการ
ปกครอง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของโทษทัณฑ์ในฐานะวาทกรรมอย่าง
หนึ่งที่เปลี่ยนแปลงตามรูปแบบของรัฐไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงการให้เหตุผลในการลงโทษในแต่
ละสมัย โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนผ่านรูปแบบการให้ความสมเหตุสมผลของภาครัฐ และความเห็น
จากภาคสังคม ผ่านกรณีศึกษาการลงโทษประหารชีวิต และรูปแบบของเรือนจำ ด้วยวิธีวงศาวิทยาเชิง
ประวัติศาสตร์ จากปัจจุบันร่วมสมัยจนถึงรัฐสมัยโบราณ ซึ่งทำให้เห็นว่าในมิติทางประวัติศาสตร์การ
ลงโทษเป็นเพียงวาทกรรมที่ปรากฏเด่นชัดในแต่ละยุคสมัย โดยเป็นอิทธิพลของการรับเอาวิธีคิดจาก
ภายนอกเข้ามาปะทะกับความคิดภายในสังคมแบบเดิม และทำให้ความคิดที่เป็นวาทกรรมเกิดการ
ซ้อนทับกันเป็นชั้น โดยต่างเป็นการจับวางในวาทกรรมทัณฑ์วิทยาทั้งรูปแบบดังต่อไปนี้ (1) การแก้
แค้นทดแทนให้สาสม (2) การลงโทษเพื่อการยับยั้งป้องกัน และ (3) การลงโทษเพื่อการบำบัดฟื้นฟู ซึ่ง
เป็นวิธีการหนึ่งของรัฐไทยในการผดุงความชอบธรรมของความสมเหตุสมผลของการลงโทษในสังคมไว้
แบบเดิม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้นับเป็นคุณูปการในการพยามนำเสนอการใช้วิธีวงศาวิทยาในการศึกษา
การลงทัณฑ์ในประวัติศาสตร์ไทย ตลอดจนเปิดมุมมองที่หลากหลายต่อความสมเหตุสมผลของกรอบ
คิดของการลงโทษแบบอื่นๆต่อไป

สาขาวิชา	อาชญาวิทยาและงานยุติธรรม	ลายมือชื่อนิติ
		.....
ปี	2563	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก
การศึกษา		.....

6180997624 : MAJOR CRIMINOLOGY AND CRIMINAL JUSTICE

KEYWORD: Discourse, Genealogy, Violent Punishments, Death Penalty, Modern State

Poowadon Chai-in : The Imbrication of Penological Discourses : The Genealogy of the Uses of Death Penalty and Violent Punishments in the Thai History. Advisor: Asst. Prof. KEERATI CHENPITAYATON, Ph.D.

The punishments in the Thai history have characteristically been the uses of state violence against their citizen in the society, which allowed the state to punish its subjects as the offenders. However, such punishments required justification, which is, the utilisation of the power of knowledge to establish the legitimacy for the ruling states. This thesis examined the relationship between the penological discourses and the state's utilisation of the death penalty and violent punishment, according to in the changes in rationales of those punishments in different periods. The transitions of the rationalisation of the state regulations and social sanctions have been studied based on the cases of the death penalty and the imprisonment, using the historical-genealogical method from the contemporary era to the ancient state. The findings revealed that such punishments were shaped by the penological discourses evident in the different era. Consequently, the crystallisation of the overall process was influenced by collisions between the adoption of external thoughts and traditional thoughts within the state, triggering the discourses to multiply and imbricated in all the three layers of penological discourse: (1) The Theology Revenge Discourse, (2) The Prevention and Deterrence Discourse, and (3) Restoration and Rehabilitation Discourse. All in all, the imbrication of the penological discourse was one of the many ways in which the Thai state sought to maintain the legitimacy of punishment in society. This thesis intends to contribute, the uses of genealogy in the study of penalties in Thai history and evince the many justification perspectives of the punishments.

Field of Study: Criminology and Criminal Justice   Student's Signature .....

Justice

Academic Year: 2020   Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

การเรียนในมหาวิทยาลัยนั้นได้เข้ามาเป็นความจำเป็นของมนุษย์ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เพราะการดำเนินชีวิตของมนุษย์ภายใต้กรอบคิดการปกครองของรัฐนั้น ย่อมทำให้มนุษย์นั้นตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการปฏิบัติหน้าที่ตามกลไกการครอบงำของรัฐ และผลของการจัดการระเบียบการปกครองสมัยใหม่ ก็ทำให้ความต้องการของรัฐก้าวพ้นขีดจำกัดของการผลิตแรงงาน แต่เป็นการปกครองทางความคิด ความคิดที่ว่าการบรรลุความรู้อย่างเชี่ยวชาญในมหาวิทยาลัยนั้นจะทำให้ความเป็นอยู่ของมนุษย์ประสพสุข ดังนั้นสำหรับบางคน ปริญาจึงเป็นเพียงเครื่องประดับของความสำเร็จและฐานะอย่างรุ่มรวยเท่านั้น ปริญาไม่ได้เป็นอะไรที่มากไปกว่าการเป็นผลผลิตที่สำเร็จของการปกครอง

ความปรารถนาเช่นนี้เองทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นสิ่งที่ “ไร้ประโยชน์” และถูกปรามาสในสาขาวิชา เพราะความตั้งใจแรกเริ่มเดิมทีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็เป็นการพยายามหาคำตอบให้กับความเป็นสหวิทยาการของอาชญาวิทยา และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็อาจเป็นเพียงงานวิทยานิพนธ์ที่ตายจากไปในยุคสมัยที่หลงเหลือเพียงวิญญาณ อย่างไรก็ตามบางครั้งมนุษย์นั้นก็อาจก้าวล่วงล้ำนำหน้าการปกครองเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ที่ก่อร่างวิทยานิพนธ์เล่มนี้เอาไว้

อนันต์, ประทุมทิพย์ และ ทศนีย์ ไชยอินทร์ สำหรับการดำรงอยู่ของผู้เขียน และการสนับสนุนทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้เขียน ที่แม้จะเป็นสิ่งที่ขาดๆเกินๆ แต่ก็มากพอที่ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ถูกรวบรวมขึ้นมาจากรอยร้าวของระบบยุติธรรม วิชานิติศาสตร์ และความเป็นชายขอบของถิ่นที่อยู่ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ทำหน้าที่ปลดปล่อยผู้เขียนจากการดำรงอยู่ภายใต้พันธนาการของโครงสร้างเหล่านี้ ในทางวิชาการครูอาชญาวิทยาคนแรก ไทพีศรีนวิติ ภัคดีกุล ได้เป็นแนวทางที่มีอิทธิพลยิ่งในการดำรงชีวิตทางวิชาการของผู้เขียน สำหรับการโลดโผนในแวดวงสังคมศาสตร์ ภูริภัทร์ เครือณพรัตน์ ก็เป็นผู้ที่แนะนำและช่วยเหลือทางทฤษฎี และร่วมสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการมาโดยตลอดแม้ว่าเราทั้งสองคนจะเรียนวิทยาศาสตร์มากก็ตาม

ในเชิงงานวิชาการอีกแขนงหนึ่งผู้เขียนขอขอบคุณ สุวิมล บุญรังสีมันต์ และ จักรวาท ยศถาวรกุล ที่ให้ออกาสได้ใช้สิ่งที่เล่าเรียนในชั้นปริญญาตรีในงานวิจัยทางชีวการแพทย์ เทคโนโลยียีนนาโนทางการแพทย์ อีกทั้งมาร์โค จ. แชนสเก็น และณัชชา เจริญบุญ สำหรับโอกาสในการทำวิจัยในภาคสนามเกี่ยวกับเวชศาสตร์เขตร้อน และความสำเร็จของวิทยานิพนธ์นี้ยังได้อาศัยค่าตอบแทนในการช่วยงานวิจัยเหล่านี้มาสนับสนุนงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งให้เกิดขึ้นมาได้

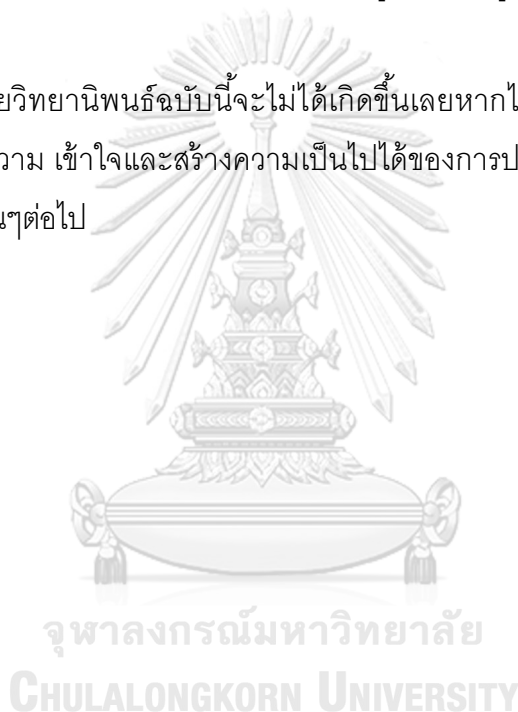
อีกส่วนหนึ่งคุณูปการของคุณอาจารย์อาชญาวิทยาที่จุฬาลงกรณ์ทุกท่าน และกราบ

ขอขอบคุณ ผศ.ดร. รุติยา เพชรมณี สำหรับเอกสารทางกฎหมายในชั้นฎีกา ตลอดจน รศ.ดร. จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, อาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร. กীরติ ชื่นพิทยาธร และ ผศ.ดร. จันทน์ เจริญศรี อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนอย่างมากในการทำให้การประกอบร่างวิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ ผู้เขียนยังขอขอบคุณยังอาจารย์ที่กรุณาความรู้ผ่านงานทางวิชาการ ที่ผู้เขียนได้นำมาอ้างอิงไว้เป็นจำนวนมาก

ทั้งนี้ยังขอบคุณมิตรภาพของ ศदानนท์ ศิริผ่อง, กาณต์ ปุณสิริ, พีรพงษ์ หาญฟ้าเขียว, ศราวุธ ดอกจำปา, วิทยาวุฒิ ไหว้พรหม, สุนิภา รวมทรัพย์, ศุภเกียรติ เมืองแก้ว, รัชธรรม โตสกุล และมิตรสหายต่างๆ ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็คงดำรงอยู่ในการรับรู้ของผู้คนเหล่านี้ไม่ว่าห้วงใดก็ห้วงหนึ่งของกาลเวลา

ส่วนสุดท้ายวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่ได้เกิดขึ้นเลยหากไม่มีผู้อ่าน เพราะผู้อ่านจะต้องใช้ปัญญาตนในการตีความ เข้าใจและสร้างความเป็นไปได้ของการปลดปล่อยตัวตนจากโครงสร้างทางภาษาในปริมนทลอื่นๆต่อไป

ภูวดล ไชยอินทร์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 โฆษทัศน์ และความยุติธรรมต่างมุม	1
การศึกษาวงศาวิทยาการลงทัณฑ์ พื้นที่ ขอบเขต และข้อจำกัดของการศึกษา	5
สมมุติฐาน และการให้ความสมเหตุสมผล.....	13
การศึกษาเกี่ยวกับโทษ และประวัติศาสตร์ของการลงโทษในประเทศไทย	15
วิธีวิทยาการแสวงหาความรู้หลังสมัยใหม่ และแนวคิดเกี่ยวกับวงศาวิทยา	25
บทที่ 2 ความรุนแรงในการลงโทษ กับกระบวนการยุติธรรมร่วมสมัย: บริบทสำหรับความเข้าใจทางประวัติศาสตร์การลงโทษ	41
การลงโทษในฐานะวาทกรรม และความสัมพันธ์กับรัฐสมัยใหม่.....	41
การลงโทษกับกระบวนการยุติธรรมไทยในปัจจุบัน: มุมมองจากรัฐไทย	50
ประชาทัศน์ และการลงทัณฑ์จากสังคม: มุมมองจากภาคสังคม	53
โครงสร้างทางการเมือง อาณานิคม กับบทบาทการลงโทษ.....	57
การลงโทษ และการใช้ความรุนแรงในบริบทประวัติศาสตร์	60
บทที่ 3 รอยขีดของเข็ม เรือนจำสารพัดรูปแบบ กับกระแสวิถีมนุษยชนในการลงโทษ	67
ส่องสำรวจบริบทสังคมกับการลงโทษ “ประหารชีวิต” ในมุมมองของรัฐประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงผ่าน.....	68
การลงโทษประหารชีวิตในปัจจุบัน กรณีศึกษา และความเห็นในการประหารชีวิตด้วยการฉีดสารพิษ	76

<u>กรณีการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษครั้งล่าสุดในคดีความผิดต่อชีวิตโดยเจตนา เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2561 .....</u>	79
<u>ความเห็นของสังคมร่วมสมัยกับกรณีการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษครั้งล่าสุด .....</u>	83
การเปลี่ยนแปลงหน้าที่เข็มฉีดยาเป็นสารพิษ: กรณีศึกษา และความเห็นของสังคมต่อการฉีดยาพิษเพื่อการลงโทษประหารชีวิตครั้งแรกในสังคมไทย	88
<u>กรณีการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษครั้งแรก เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2546 .....</u>	88
1. คดียาเสพติดที่นำมาสู่การประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษครั้งแรก	89
2. คดีฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อนด้วยการฉีดยาพิษ	89
<u>ความเห็นของสังคมในกรณีการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษครั้งแรก .....</u>	90
ความเป็นอยู่ในเรือนจำ กับการเปลี่ยนผ่านการลงโทษในเรือนจำร่วมสมัย: ว่าด้วยการกักขังจำคุกตามพันธกรณีระหว่างประเทศ	92
สรุป 98	
บทที่ 4 เสียงลั่นไกกระบอกปืน รอยกระสุนบนผนัง กับเรือนจำการควบคุมสมัยใหม่	102
เกียรติยศของกระบอกปืน กับพระราชอำนาจในการประหารชีวิต: ข้อถกเถียงว่าด้วยการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้า	102
เขม่าสีน้ปลายกระบอกปืน การลงโทษประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าครั้งสุดท้าย	108
<u>กรณีการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าครั้งสุดท้ายในคดีความผิดต่อชีวิตโดยเจตนา เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2545 .....</u>	108
<u>ความเห็นจากภาคประชาสังคม ต่อการลงโทษประหารชีวิตครั้งสุดท้ายวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2545 .....</u>	110
เสียงปืนนัดแรก และการประหารชีวิตในที่ลับ: กรณีการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้า	111
<u>กรณีการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าครั้งแรก .....</u>	112
1. คดีกบฏต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย: ว่าด้วยกรณีการประหารชีวิตการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าครั้งแรกตามกฎหมาย วันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2478	112

2. คดีใช้ปืนยิงผู้อื่นตายโดยเจตนา: ว่าด้วยกรณีการประหารชีวิตด้วยการยิง เป้าครั้งแรกในเรือนจำ วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2480.....	116
<u>ความเห็นจากภาคประชาสังคม ต่อการลงโทษประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าครั้งแรกในคดี “ล้างชาติ” และคดีฆ่าผู้อื่น</u>	118
กลไกของเรือนจำ กับการสังเกตการณ์นักโทษอย่างสมัยใหม่	122
สรุป126	
บทที่ 5 การก่อตั้งสถาบันยุติธรรมสมัยใหม่ การเกิดขึ้นของระบบกฎหมาย และการประหารชีวิต ด้วยการฟันคอ	130
มรดกของ “ทัณฑ์” โดย “ราช(า)” และการจัดการกับร่างกายของนักโทษด้วยความรู้แบบอาณานิคม	130
ตะแลงแกงที่ฆ่า ป่าช้าเงียบงัน และการลงทัณฑ์ในที่ห่างไกล	138
คำรำลือจากข่าวเชือดคอ กับความวุ่นวายของการประหารชีวิตในที่สาธารณะ	143
เรือนจำอย่างตะวันตก: สถาปัตยกรรมที่คัดลอกกับเทคโนโลยีของพิธีกรรม	149
สรุป156	
บทที่ 6 “โทษทัณฑ์” ความชอบธรรมอันรุนแรงของการปกครองในรัฐราชมนตลโบราณ	159
อาญา(สิทธิ) และ ความชอบธรรมของการลงโทษในกฎหมายไทยโบราณ	160
ดินแดนพระราชอาญาสิทธิ และราชฎรในกฎหมายโบราณ	169
บาปกรรมที่พรา่เลือน ความรุนแรงอย่างสาสม กับความชอบธรรมของคมดาบ	180
ความชอบธรรมในการลงโทษยุคสมัยโบราณ	183
สรุป185	
บทที่ 7 ความไม่ต่อเนื่องของประวัติศาสตร์การลงโทษ บทสรุปของการดำเนินไปของความรุนแรง ในการลงโทษ.....	188
บรรณานุกรม	197
ภาคผนวก.....	217

ภาคผนวก ก. ตารางกรณีศึกษา และหลักฐานเอกสารชั้นต้นที่ใช้จำแนกตามช่วงเวลาที่ศึกษาใน วิทยานิพนธ์	218
ภาคผนวก ข. ตารางเอกสารทางกฎหมายจำแนกตามช่วงเวลาที่ศึกษาในวิทยานิพนธ์	219
ภาคผนวก ค. ตารางลักษณะปฏิบัติการการลงโทษในสังคมไทยจำแนกตามช่วงเวลาที่ศึกษาใน วิทยานิพนธ์	220
ประวัติผู้เขียน.....	222

บทที่ 1

โทษทัณฑ์ และความยุติธรรมต่างมุม

ในสภาวะรัฐสมัยใหม่ความยุติธรรมได้กลายเป็นเป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องบรรลุถึง ดังนั้นการ
จัดการปัญหาของรัฐสมัยใหม่นั้นจึงเป็นการแสวงหาหนทางในการสร้างระบบ กระบวนการ และ
สถาบัน เพื่อให้ประชากรในรัฐดำรงชีวิตอย่างสุขสันต์ในรัฐการจัดการเรื่องความยุติธรรมไทยจึงได้
ก่อรูปภายใต้ “การลงโทษ”(Punishment) ต่อผู้กระทำผิด โดยผ่านกระบวนการทางอาญาสมัยใหม่
ที่ทั่วไปเรียกว่า “กระบวนการยุติธรรม” ซึ่งพอจะให้ประชาชนเชื่อถือว่ากระบวนการนี้จะเป็น
ทางออกแก่ชีวิตอันอัปมงคล กระบวนการดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่รัฐได้ประสิทธิ์ประสาท
ความยุติธรรม ให้ประชาชน และในขณะเดียวกันรัฐก็ใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองประชาชน
ในทางเดียวกัน

ปัญหาเรื่องการลงโทษจึงที่ดูเหมือนเป็นประเด็นที่เล็กน้อยในกระบวนการยุติธรรมขนาดใหญ่
ใหญ่ แต่อย่างไรก็ตามในทางหนึ่งการลงโทษกลับเป็นปัญหาสำคัญในกระบวนการทางอาญาที่
ได้รับการถกเถียงทั้งในแวดวงวิชาการ และถูกพูดถึงในสังคมทั่วไป และก่อให้เกิดข้อถกเถียงตลอด
มาในห้วงเวลาทางประวัติศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นของการจัดการลงโทษกับนักโทษที่
กระทำผิดอย่างร้ายแรง อาทิคดีฆ่าผู้อื่นอย่างทารุณ คดีอุทลุม หรือแม้กระทั่งคดีที่เกี่ยวข้อง
กับยาเสพติด ซึ่งจะเห็นจากกรณีที่มีการยกเรื่องการลงโทษประหารชีวิตขึ้นถกเถียงกันอีกครั้ง ใน
เหตุการณ์ที่มีการบังคับโทษประหารชีวิตผู้ต้องขังคดีฆ่าชิงทรัพย์ ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561
(ค.ศ. 2018) โดยนับเป็นการบังคับโทษประหารชีวิตด้วยการฉีดสารพิษภายใน 9 ปีหลังจากการ
บังคับโทษครั้งล่าสุดเมื่อปีพ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009)¹ และทำให้สังคมมีความเห็นแตกต่างกันออกไป

---

¹ กองบรรณาธิการ บีบีซีไทย, “โทษประหารชีวิตในไทย ยังจำเป็นอยู่หรือไม่”, [ออนไลน์]. 19 มิถุนายน 2561, บีบีซีไทย, สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2562, <https://www.bbc.com/thai/thailand-44534477>.

เช่น “...โทษประหารชีวิตถือเป็นการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม และย่ำยีศักดิ์ศรีมากที่สุด”² หลายความเห็นในสังคมเห็นว่าสมควรที่จะมีการลงโทษเช่นนี้โดยเป็นการลงโทษคนที่ชั่วช้าต่ำทราม ดังความเห็นสนับสนุนที่ว่า “...อาชญากรร้ายแรงพวกนี้ต้องจับเข้าเครื่องบดให้มันสحقๆ ให้สาสมกับความเหี้ยมของพวกมัน...”³ กรมราชทัณฑ์ได้ออกประกาศข่าว และกล่าวถึงการประหารชีวิตว่า “...กรมราชทัณฑ์หวังว่าการประหารชีวิตในครั้งนี้ จะเป็นอุทาหรณ์ให้ผู้ที่จะก่ออาชญากรรมร้ายแรงหรือกระทำความผิดกฎหมายได้ยั้งคิดถึงบทลงโทษนี้”⁴ ในทำนองเดียวกันกับคำกล่าวของ นายกรัฐมนตรีที่ยืนยันว่า

“เรื่องการลงโทษประหารชีวิตนี้มันเป็นกฎหมายของเราที่ยังมีอยู่ เพราะฉะนั้นเราต้องดูว่าในตรงเนี่ย ความคิดเห็นประชาชนโดยทั่วไปเป็นอย่างไร ซึ่งความเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ที่ตอบมาในช่วงที่มีการพิจารณาว่าจะเลิกไปเลย หรือว่าไม่เลิกเนี่ยก็ยังมีความคิดเห็นว่ายังเห็นควรให้มีอยู่นะครับ บังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมนะครับ ยังมีคดีร้ายแรงหลายๆคดีที่มันเกิดขึ้นในปัจจุบันนะครับ ทั้งนี้ก็เพื่อให้บ้านเมืองเราสงบสุขนะครับ และเป็น

² สัมภาษณ์ แคทเธอริน เกอร์สัน (Katherine Gerson), เจ้าหน้าที่ฝ่ายรณรงค์ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของแอมเนสตี้, ม.ป.ท., 19 มิถุนายน 2561 ใน กองบรรณาธิการ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลประเทศไทย. “แอมเนสตี้ชี้การประหารชีวิตในรอบ 9 ปีของไทยเป็นการกระทำที่น่าละอายอย่างยิ่ง”, [ออนไลน์]. 19 มิถุนายน 2561, แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลประเทศไทย, สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2562, <https://www.amnesty.or.th/latest/news/129/>.

³ ยุทธพล ศรีสมพงษ์, เฟสบุ๊กสถานะความเห็นตอบกลับในเพจสังคมออนไลน์: ในโพสต์ข้อความว่า “แบบนี้คงจะถูกใจพวกโลกสวย”, 19 มิถุนายน 2561, สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2562 เข้าถึงจาก <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1886859868284484&set=a.1430493357254473.1073741832.100008814675796&type=3&theater&ifg=1>.

⁴ กรมราชทัณฑ์, เอกสารข่าวกรมราชทัณฑ์ถึงสื่อมวลชน, ราชทัณฑ์ประหารชีวิตนักโทษเด็ดขาดคดีฆ่าผู้อื่นอย่างทารุณ , 18 มิถุนายน 2561. หน้า 1.

บทเรียนสอนใจด้วย นี่ก็เป็นเรื่องความจำเป็นของเราเอง แล้วก็ความต้องการของประชาชนนะครับ”⁵

กล่าวคือการถกเถียงกันนี้เกิดขึ้นจากประเด็นของความเห็นที่ขัดแย้งกันในเรื่องของการจัดการลงโทษกับผู้กระทำความผิดประเทศไทย และเมื่อพิจารณาถึงข้อความเหล่านี้แล้วจะพบการปะทะกันของคำศัพท์ (Word) และถ้อยแถลง (Statements) ที่เป็นสัญญาขัดแย้งกันสุดขั้ว โดยกระแสหนึ่งเชื่อมั่นว่าการลงโทษนั้นต้องเป็นการทดแทนตอบสนองต่ออาชญากรรมอย่าง**สาสม** ซึ่งพ้องกับกระแสที่เชื่อว่า การลงโทษนั้นก็เป็น**การควบคุม**มิให้อาชญากรรมลุกลามในสังคม แต่อีกกระแสหนึ่งกลับทางว่าการลงโทษนั้นเป็นเรื่องของการจัดการกับ “คน” แม้อาชญากรรมเหล่านี้จะเป็นคนที่เลวทรามต่ำช้าเพียงใด**การลงโทษควรแก้ไขฟื้นฟู**ก็เป็น**การกระทำ**บนฐานความเป็นมนุษยชนมากที่สุด ดังนั้นเรื่องความยุติธรรมจึงเป็นเรื่องที่ดูเหมือนว่าเป็นเรื่องของประชาชน และเหตุผลของแต่ละกระแสนั้นก็ต่างเชื่อว่ารัฐควรดำเนินนโยบายทางอาญาตามแนวทางของตนเอง

การปะทะกันในความคิดความเห็นในประเด็นการลงโทษนั้นจะเห็นได้จากถกเถียงกันในพื้นที่ของสังคมเหล่านี้เป็นการปกป้องและต่อสู้กันเพื่อให้ตัวเองและผู้อื่นยอมรับในการให้**ความคิด** ความเชื่อ และความเห็นของฝ่ายตนถือเป็นการให้**ความสมเหตุสมผล** (Justification)⁶ ของมุมมองการลงโทษในแต่ละรูปแบบ ดังนั้นคำถามที่น่าสนใจมากไปกว่าการที่ “สังคมสามารถพัฒนากระบวนการลงโทษไปได้อย่างไร” คือ “การลงโทษในสังคมปัจจุบันมีไว้เพื่ออะไร” เพื่อจะเข้าใจว่า **ทำไมในพื้นที่สังคมไทยจึงมีแนวคิดต่อการลงโทษที่แตกต่างกัน และ วิธีคิดของรัฐในการจัดการกับการลงโทษ และนักโทษเป็นอย่างไร อีกทั้งสังคมมีการแสดงความคิดเห็นต่อ**

⁵ คำแถลง ประยุทธ์ จันทร์โอชา, นายกรัฐมนตรี, ทำเนียบรัฐบาล, 19 มิถุนายน 2561, ใน, เรื่องเล่าเช้านี้ ประกาศข่าวโดย ภาวิชิต อภิญาวาท, “นายกฯชี้โทษประหารชีวิตเป็นไปตาม กม. เชื่อคนส่วนใหญ่เห็นด้วยเพื่อบ้านเมืองสงบ” , [ออนไลน์], 19 มิถุนายน 2561, เรื่องเล่าเช้านี้ บีบีซี-เทโร, สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2562, https://www.youtube.com/watch?v=eIMPoujSk_E&ab_channel=เรื่องเล่าเช้านี้บีบีซี-เทโร.

⁶ ธเนศ วงศ์ยานนาวา, *การสร้างความสมเหตุสมผล(ของใคร?)*. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560). หน้า 15-17.

การลงโทษอย่างไร โดยจะสามารถเห็นถึงกรอบคิดที่เชื่อมโยงกับความรู้ ญาณทัศนะ และนับได้ว่าเป็นวาทกรรม⁷ ส่วนหนึ่งท่ามกลางวาทกรรมอื่นๆ อีกมากมาย

ในแง่หนึ่งวาทกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้างด้วยเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ (Historical Event) ที่เป็นความรู้หนึ่งในความรู้หลากหลายในประวัติศาสตร์ความรู้ (Historical Knowledge)⁸ ดังนั้นการลงโทษจึงมิได้เป็นปฏิบัติการดำรงอยู่นิ่งหรือเป็นกฎเกณฑ์ที่ตั้งมั่นมาตลอดช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ แต่การลงโทษนั้นมีการเคลื่อนที่ เปลี่ยนรูปแบบไปตามข้อกำหนดในแต่ละยุคสมัย เพราะเมื่อยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงการลงโทษก็มักถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติ หรือรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามไปด้วย การลงโทษจึงเป็นสิ่งที่ขึ้นต่อกาลเวลาและพื้นที่ ดังนั้นเพื่อการเข้าใจพลวัตของความสมเหตุสมผลของรัฐและการแสดงความคิดเห็นของสังคมในบริบททางประวัติศาสตร์ในพื้นที่เรื่องการลงโทษในสังคมไทยนั้นจึงควรตั้งคำถามเพิ่มไปอีกว่า **ความสมเหตุสมผลของรัฐ และความคิดเห็นของสังคมต่อการลงโทษมีการเปลี่ยนแปลงตามห้วงเวลาของประวัติศาสตร์ไทยอย่างไรบ้าง และวาทกรรมเหล่านี้มีที่ทางในการดำรงอยู่ลักษณะอย่างไร ความรู้ชุดใดปฏิบัติการกำกับวิถีคิดของการลงโทษเหล่านั้นในแต่ละสมัยที่เปลี่ยนผ่าน และการแสดงออกของวาทกรรมเหล่านั้นเป็นลักษณะของการซ่อนทับจับวาง หรือการเลื่อนสับขยับเปลี่ยน** การแสวงหาคำตอบเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจ

⁷ คำว่า “วาทกรรม” แปรมาจากคำว่า “Discourse” และใช้ในความหมายของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เป็นปริมนทลของถ้อยความ รวมทั้งวาทหรือข้อความที่มีความหมายและผลกระทบต่อโลกความเป็นจริง โดยนับรวมไปถึงการกระทำที่ซ้ำต่อกันมาจนกลายเป็นการปฏิบัติ ดูเพิ่ม ⁷ Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*. (trans.) Alan Sheridan. (New York: Pantheon Books, 1972), p 80. และ ภูริภัทร์ เครือณพรัตน์, “มิเชล ฟูโกต์กับการก้าวล่วงล้ำกรอบ: การพลิกกลับ การต่อต้าน และการใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลาง discourse ทั้งหลาย,” *รัฐศาสตร์สาร* 41,1 : 1-31.

⁸ Michel Foucault, *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*, (editor.) Colin Gordon, (trans.) Colin Gordon, Leo Marshall, John Mepham, et al., (New York: Pantheon Books, 1980), p. 84-89.

เข้าใจบริบทของรัฐ สังคม ที่มีต่อการลงโทษทัณฑ์ และสามารถฉายภาพให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง ในเชิงความคิดความรู้ที่มีลักษณะเฉพาะแต่ละยุคสมัยในสังคมได้

ในขณะที่บริบทของการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางประวัติศาสตร์นั้นสิ่งทีควร คำนึงถึงอีกประการคือประเด็นเรื่องความรุนแรง เพราะความรุนแรงของการลงโทษนั้นเป็นสิ่งที่ กระทำต่ออาชญากร หรือผู้กระทำผิดโดยตรง ความรุนแรงเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผูกกับการลงโทษทัณฑ์ เพราะการลงโทษเป็นความรุนแรงอย่างโจ่งแจ้งประเภทเดียวที่รัฐจะสามารถพึงกระทำต่อมนุษย์ ดังนั้นการใช้ความรุนแรงในการลงโทษจึงเป็นประเด็นหนึ่งในการพิจารณาไปพร้อมด้วยกัน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเป็นการพิจารณาการกระทำจากรัฐและสังคม ทั้งที่เป็น ภาคปฏิบัติ และโครงสร้างทางภาษาที่มีต่อการลงโทษ อาชญากรรม หรือผู้กระทำความผิด โดย เป็นการศึกษาแนวประวัติศาสตร์เพื่อหาคำตอบของคำถามตามที่ได้กล่าวไว้เบื้องต้น ดังนั้นงานชิ้น นี้จึงเป็นเรื่องที่ละเอียดประเด็นความรุนแรง หรือผลกระทบที่มีต่อเหยื่ออาชญากรรม และไม่ได้เป็น งานที่ชี้แนะแสงสว่างและความยุติธรรมในสังคมนี้ แต่เป็นการตั้งคำถามถึงความยุติธรรมว่าความ ยุติธรรมในสังคมไทยนั้นเป็นอย่างไรเพื่อขยายให้เห็นว่าการลงโทษและความรุนแรงนั้นเป็นการ ครอบงำของวิถีคิดเรื่องการปกครอง และกลายเป็นความชอบธรรมหนึ่งในการดำรงอยู่ของรัฐ มากกว่าเป็นการสร้างความยุติธรรมให้กับสังคม อีกทั้งยังเป็นการขยายความให้เราสำนึกได้ว่าเรา ก็ต่างตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของความรู้ชุดหนึ่งที่ตัวมันเป็นพลังกำหนดความคิดของเราใน ประวัติศาสตร์ตอนหนึ่งเท่านั้น

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงเป็นการเปิดปริมณฑลแห่งการใช้วิธีวิทยาประวัติศาสตร์เพื่อเสนอ คำอธิบายในเชิงความรู้ที่เปลี่ยนผ่านตามสมัยอันเป็นมิติใหม่ของการศึกษางานยุติธรรมเชิง ประวัติศาสตร์ อีกทั้งการสืบสาวประวัติศาสตร์เหล่านี้จะทำให้เราเข้าใจว่าความรู้เรื่องความรุนแรง นั้นมีที่ทางอย่างไรในกระบวนการลงโทษ และกระบวนการยุติธรรมไทย ที่ยังอาจสถิตยุติธรรม หรือไม่ยุติธรรมในสังคมนี้

การศึกษาวงศาวทยาการลงทัณฑ์ พื้นที่ ขอบเขต และข้อจำกัดของการศึกษา

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นการศึกษาการลงโทษในประเทศไทยในเชิงประวัติศาสตร์ที่ให้ความ สนใจตั้งแต่การก่อรูประบบกฎหมายสมัยใหม่ที่มาพร้อมกับการขยายตัวของลัทธิอาณานิคมที่เริ่ม

เข้ามาในสังคมไทย พัฒนาการของระบบกฎหมายอาญาที่เข้ามาจัดการกับวิถีคิดความเป็นพลเมือง และส่งผลอย่างยิ่งต่อการวิถีการลงโทษ รวมทั้งการนำเข้าวิชาอาชญาวิทยาเข้าสู่ประเทศไทย และเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการนำความคิดแบบมนุษยนิยมที่เข้ามาในกระบวนการลงโทษ ทำให้ต้องพิจารณาข้อจำกัดในหลายประเด็นทั้งกรอบคิดวิธีวิทยาทางประวัติศาสตร์ ขอบเขตของพื้นที่ ข้อจำกัดทางเอกสาร และช่วงเวลาที่น่าสนใจ

ท่ามกลางการศึกษาการลงโทษในประเทศไทยจากหลายแง่มุมที่ผ่านมาจะพบว่าการศึกษาดังกล่าวนั้นมักเป็นการศึกษาเพื่อการปรับปรุงพัฒนากระบวนการยุติธรรม หรือหากเป็นการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ก็เป็นกล่าวถึงที่มาของการลงโทษอย่างตรงไปตรงมาตามข้อกำหนดกฎหมายของรัฐไทย โดยไม่พิจารณาปัจจัยอื่น ๆ รอบข้างทำให้ติดอยู่กับกรอบคิดพัฒนาและวิวัฒนาการ (Evolution) ที่มองว่าสังคมและรัฐนั้นขยับขับเคลื่อนไปสู่สิ่งที่เจริญมากขึ้น แต่การศึกษาด้วยกรอบคิดเช่นนี้นั้นก็มักถูกตั้งคำถามว่าในบริบทของสังคมที่เป็นอยู่นั้นการขับเคลื่อนของสังคมในบางครั้งเป็นการพัฒนาหรือความถดถอยด้วยปัญญาของคนในสังคมเอง ซึ่งทำให้การศึกษาเช่นนี้นั้นไม่อาจเห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงในวิถีคิด หรือความรู้ญาณทัศน์ะใด ๆ ของบริบทรัฐและสังคมไทยได้เลย ดังนั้นงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงได้เลือกศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศ์วาน (Genealogy) ที่พิจารณารอยแตกหักและการปะทะกันของความคิด ความรู้ในสังคม เพื่อศึกษาวาทกรรม (Discourse) ของการลงโทษในสังคม⁹ อีกทั้งยังเป็นการพยายามวิพากษ์สิ่งเหล่านี้ไปพร้อมๆ กัน

กรอบความคิดที่นักวิชาการมักนิยามว่า แนวคิดหลังสมัยใหม่ (Post-Modernism) และหลังโครงสร้างนิยม (Post-Structuralism) มีอิทธิพลอย่างยิ่งในงานชิ้นนี้ อย่างไรก็ตามงานชิ้นนี้มิได้เป็นการศึกษาทฤษฎีให้ลึกหรือขยายขอบเขตออกไป แต่เป็นการหยิบยืมกรอบคิดและวิธีการศึกษาของนักปรัชญาอย่างมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) แต่ผู้เขียนก็มีโอกาสกล่าวได้ว่า ฟูโกต์ของผู้เขียนคนนี้นั้นจะเป็น ฟูโกต์คนเดียวกันกับผู้อ่านหรือไม่ อย่างไรก็ตามแม้ว่างานวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะได้รับอิทธิพลอย่างมากมาจากนักคิดฝรั่งเศส และงานเรื่องวินัยและการลงโทษ: การเกิดขึ้นของระบบคุก (Discipline and Punish: The Birth of the Prison) แต่ในงานนี้ก็ไม่ได้เน้น

⁹ หัวข้อนี้จะได้อธิบายอย่างละเอียดในหัวข้อ “วิธีวิทยาการแสวงหาความรู้หลังสมัยใหม่ และแนวคิดเกี่ยวกับวงศ์วาน”

ประเด็นเดียวกันแต่เป็นการพยายามใช้กรอบคิดดังกล่าวมองบริบทสังคมไทยอย่างไม่ชัดเจน ดังนั้นคำศัพท์บางคำจึงเป็นการใช้คำแปลในภาษาไทยตามความหมายที่สกัดมาจากงานดังกล่าวโดยตรง ถึงแม้ว่าคำศัพท์บางคำก็มีพลวัตของความหมายที่เคลื่อนไปแล้วก็ตาม เช่น คำว่า “วงศาวิทยา”¹⁰ ที่ก่อสร้างมาจากคำศัพท์ในงานของฟูโกต์ว่า “Genealogy” และ “วาทกรรม”¹¹ ที่ก่อสร้างมาจากคำภาษาฝรั่งเศสว่า “Discourse” ซึ่งในงานชิ้นนี้จะพบการใช้คำว่า “วาทกรรมการลงโทษทัณฑ์” ซึ่งแสดงถึงปริณทณของถ้อยความ และการกระทำหรือการปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษทัณฑ์อย่างปกติวิสัย ซึ่งวาทกรรมนี้เองก็ได้สถาปนาความรู้ ความคิด และแสดงอำนาจเหนือในแต่ยุคแต่ละสมัย

อันเนื่องมาจากโดยปกติแล้วการศึกษาประวัติศาสตร์เป็นการเล่าเรื่องอดีตต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันหรือจากอดีตที่ห่างไกลมาสู่ช่วงเวลาใกล้เคียงกันกับช่วงเวลาร่วมสมัย การศึกษาประเภทนี้จึงมักมองประวัติศาสตร์โดยเชื่อว่าเรื่องราวในอดีตนั้นมีความสมบูรณ์และสามารถถกต่อต่อเนื่องมาในปัจจุบัน แต่ต่างหลงลืมไปว่าการขีดเขียนประวัติศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นวิธีการแบบใดก็มักหนีไม่พ้นความเป็นอัตวิสัยของผู้เขียนทั้งสิ้น ดังนั้นวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงตั้งใจกลับหัวกลับหางเขียนประวัติศาสตร์จากช่วงเวลาใกล้กับช่วงร่วมสมัยปัจจุบันมากที่สุด ค้นคู้ไปตามรากของแกนเรื่องที่สนใจไปเรื่อย ๆ (ในที่นี้คือการลงโทษในสังคมไทย) จนกว่าเพียงพอที่จะสรุปความได้สำหรับคำถามที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นแนวทางที่สะท้อนวิธีการศึกษาแบบวงศาวิทยาในแง่ของเวลาที่มอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁰ วงศาวิทยา เป็นคำศัพท์ที่ใช้ในการศึกษางานของ Michel Foucault โดยสมเกียรติ วันทะนะนะ ที่ใช้แทนคำว่า Genealogy โดยที่มีการให้ความหมายเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศาวิทยา ดู ธงชัย วินิจจะกุล, รายงานโครงการวิจัยเสริมหลักสูตร “วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศาวิทยา (Genealogy)”, (กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534)

¹¹ วาทกรรม เป็นคำศัพท์ที่สร้างขึ้นในการศึกษางานของมิเชล ฟูโกต์ Michel Foucault โดยสมเกียรติ วันทะนะนะที่ใช้กันอย่างแพร่หลายจนความหมายเพี้ยนไป ดู Thanet Wongyannava, "Wathakam: The Thai Appropriation of Foucault's "Discourse"" in *The Ambiguous Allure of the West: Traces of the Colonial in Thailand* edited by Rachel V. Harrison and Peter A. Jackson, (University Press Scholarship Online: September 2011), DOI: 10.5790/hongkong/9789622091214.001.0001

ณ ห้วงเวลาใดห้วงเวลาหนึ่ง และประวัติศาสตร์ก็ล่วงแล้วแต่เป็นการมองจากปัจจุบันย้อนกลับไปหาอดีตในแต่ละยุคสมัย

ปัญหาการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์นั้นเป็นเรื่องที่ได้รับการถกเถียงกันเป็นอย่างมาก เนื่องจากการบัญญัติคำศัพท์ในทางวิชาการเองก็เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นให้เหมาะสมเฉพาะกับเรื่องนั้นๆ เช่นคำว่าสมัยใหม่ หรือสยามใหม่ (Modern Siam) ก็เป็นคำที่ถูกใช้ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งนักประวัติศาสตร์ต่างมองว่า ความสมัยใหม่นั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างแตกหักในสมัยการรับอิทธิพลตะวันตกและความคิดแบบอาณานิคม ซึ่งสามารถแบ่งแยกยุคสมัยระหว่าง สยามเก่า และสยามใหม่อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามในวิทยานิพนธ์เล่มนี้กลับนิยามยุคสมัยในสิ่งที่แตกต่างออกไปในรายละเอียด เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงยุคสมัยนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีคิดที่เป็นผลผลิตในรูปแบบการปกครองดังนั้นจึงมีการแบ่งยุคสมัยตามรอยเลื่อนของวิถีคิดในการปกครอง โดยพิจารณาวิถีคิดในการปกครองตั้งแต่อดีตจวบจนยุคร่วมสมัยของประเทศไทย ซึ่งในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้แบ่งยุคสมัยออกเป็นยุคต่างๆ คือ ยุครัฐราชมนทลสมัยโบราณ, ยุครัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้นสมัยใหม่, ยุครัฐชาติสมัยใหม่ และ ยุครัฐประชาชาติร่วมสมัย การพยายามเรียกขานชื่อในแต่ละยุคสมัยเช่นนี้นั้นเป็นความพยายามตีตบท้ายให้เห็นความแตกต่างระหว่างรอยเลื่อน รอยแตกในแต่ละยุคสมัยว่ามีรูปแบบการปกครองตามห้วงเวลาที่แตกต่างกัน¹² โดยห้วงเวลาต่างๆนั้นเป็นร่องรอยการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองที่สามารถเห็นได้ชัดเจนที่สุดจากการลงโทษด้วยวิธีการประหารชีวิต คือ ในยุครัฐราชมนทลสมัยโบราณนั้นมีการลงโทษประหารชีวิตตามกฎหมายจารีตโบราณ เช่น กฎหมายตราสามดวงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระราชกำหนดเก่าในสมัยกรุงศรีอยุธยา หรือกฎหมายมังรายศาสตร์ที่ใช้ในเมืองนครพิงค์เชียงใหม่ ส่วนในยุครัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้นสมัยใหม่นั้นมีการประหารด้วยการ

¹² เมื่อพิจารณาวิถีคิดในการปกครองของประเทศไทยตามลำดับเวลาเป็นช่วงนั้นสามารถแบ่งได้ว่า ยุครัฐราชมนทลสมัยโบราณ (Ancient Rajamandala States) เป็นรูปแบบการปกครองในช่วงก่อน พ.ศ. 2400, ยุครัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้นสมัยใหม่ (Pre-Modern Absolutism States) เป็นรูปแบบการปกครองในช่วงราว พ.ศ. 2440 ถึงราว พ.ศ. 2475 , ยุครัฐชาติสมัยใหม่ (Modern Nation States) เป็นรูปแบบการปกครองในช่วงราว พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา และ ยุครัฐประชาชาติร่วมสมัย (Contemporary Nation States) เป็นวิถีคิดในการปกครองในช่วงราว พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา

พันศอกพร้อมกับการที่สยามได้ยกเลิกระบบประเทศราชเปลี่ยนเป็นระบบเทศาภิบาลและสถาปนาระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งต่อมาเมื่อสยามเข้าสู่สภาวะการเป็นรัฐชาติสมัยใหม่คือภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แล้วก็มีการเปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิตมาเป็นการยิงเป้าโดยสภาผู้แทนราษฎรก็เป็นการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่งที่ทำให้รูปแบบการปกครองของรัฐอยู่ภายใต้กลไกรัฐสภาที่ทำให้เกิดตัวละครที่สำคัญคือภาคส่วนประชาชน โดยจะเห็นความเปลี่ยนแปลงวิถีคิดในการปกครองที่มีแต่เพียงชาติอย่างเดียวเท่านั้นมาเป็นยุครัฐประชาชาติร่วมสมัย ที่ให้ความสำคัญของภาคส่วนประชาชน โดยเห็นได้จากการร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนและเปลี่ยนแปลงการประหารชีวิตเป็นการฉีดสารพิษในสมัยปัจจุบัน

ยุคสมัยที่กำหนดเหล่านี้เองได้กลายมาเป็นขอบเขตทางช่วงเวลาและยุคสมัยของการศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้ อนึ่งการแบ่งยุคสมัยในทางประวัติศาสตร์ที่ย้อนห้วงเวลากลับไปอย่างเนิ่นนานเช่นนี้เป็นการพยายามสำรวจกระแสธารที่จะสามารถมองภาพกว้างให้เห็นว่าการลงโทษและความรุนแรงนั้นเป็นการครอบงำของวิถีคิดเรื่องการปกครองและเข้ามากำหนดชีวิตมนุษย์แม้กระทั่งในสมัยปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ได้ใช้การศึกษาทางประวัติศาสตร์ความคิดของการลงโทษของรัฐ (State) และสังคม (Society) ของไทย อันดับแรกการจะเข้าใจในรัฐไทยนั้น นั้นจะต้องพิจารณาถึงพื้นที่ที่แสดงออกถึงอำนาจอธิปไตยในการปกครองด้วย เพราะพื้นที่ไม่ใช่เพียงพื้นผิวบนโลกสำหรับเป็นที่อาศัยของมนุษย์เท่านั้น แต่เมื่อมันเกี่ยวข้องกับรัฐนั้นพื้นที่เหล่านี้ก็กลายเป็นเรื่องของการจัดการกับพื้นที่ หรือ ภูมิ (Geo-)¹³ และเมื่อพิจารณากรอบเหล่านี้จะพบว่า พื้นที่ของรัฐไทยแท้จริงแล้วเพิ่งจะถูกกำหนดขึ้นด้วยสัญลักษณ์ และเส้นเขตแดนพร้อมกับวิถีคิดแบบรัฐสมัยใหม่มาไม่นานนี้ นับแต่สนธิสัญญาที่กำหนดหลักการอธิปไตยแบบเวสต์ฟาเลีย (The Treaty of Westphalia) ซึ่งหากนับเข้าจริงแล้วอำนาจอธิปไตยของรัฐสมัยโบราณ นั้นก็เป็นอำนาจที่กระจายไปตามมณฑลประเทศราชผูกอยู่กับเจ้าเมืองต่างๆ อำนาจและพื้นที่จึงเป็นสิ่งที่ยึดติดอยู่ตลอดเวลาตามอิทธิพลที่แผ่ไปถึง แต่เมื่อความเป็นสมัยใหม่เข้ามาวิถีคิดตามทฤษฎีอธิปไตยเหนือเขตแดน (Theory of Territorial Sovereignty) นั้นก็เริ่มปรากฏให้เห็นและทำให้พื้นที่เขตแดนนั้น

¹³ ธงชัย วินิจจะกูล, *กำเนิดสยามจากแผนที่ ประวัติศาสตร์ภูมิภคานาของชาติ*, บรรณาธิการ และแปล โดย ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์อ่าน), 2556. หน้า 23.

ถูกกำหนดอย่างชัดเจนมากขึ้น อย่างไรก็ตามการพิจารณาพื้นที่ของประเทศไทยในที่นี้ไม่ได้หมายถึงรัฐที่เป็นรัฐไทยร่วมสมัยปัจจุบันเท่านั้น หากแต่การพิจารณารัฐนั้นได้อิงตามอำนาจอธิปไตยในการปกครองที่ความเป็นรัฐไทยจะแผ่อิทธิพลไปถึง เช่น รัฐหัวเมืองล้านนา เป็นต้น

ข้อจำกัดอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญคือขอบเขตของพื้นที่สังคมไทย เพราะในทุกสังคมย่อมมีพื้นที่ (Space)¹⁴ ในการแสดงออกเฉพาะตัว พื้นที่สังคมโดยทั่วไปนั้นมักถูกมองอย่างเหมารวมเข้าด้วยกันเป็นก้อนหนึ่งเดียว ทว่าสังคมไทยที่เราเข้าใจกันในทุกวันนี้ไม่ได้เป็นสังคมที่เปลี่ยนมาอย่างเป็นเอกภาพเพราะสังคมไทยในที่นี้นั้นหมายความรวมถึงคนหลายเชื้อชาติ หลากชาติพันธุ์ และแตกต่างทางภาษาสำเนียงวัฒนธรรมถิ่นที่อยู่ แต่มีลักษณะร่วมคือมีความสัมพันธ์และส่วนร่วมทางใดทางหนึ่งเพื่อประกอบสร้างความหมายให้กับสังคม เช่น การพำนักอาศัยอยู่ของชาวต่างชาติในประเทศไทยและมีความคิดเห็นเข้ามายังสังคมไทย หรือการเข้ามาแทรกแซงด้วยการเสนอข่าวและมีคนในสังคมให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก เป็นต้น ทั้งนี้พื้นที่ในสังคมไทยในแต่ละยุคสมัยก็เป็นสิ่งที่พึงพิจารณา สยามก่อนรัฐชาติสมัยใหม่นั้นประกอบไปด้วยพื้นที่ของประเทศราชอันหลากหลาย และเชื้อชาติที่แตกต่างกัน ความเป็นสังคมไทยในที่นี้จึงมิได้จำกัดอยู่ที่สังคมคนไทยในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาหรือจำกัดเพียงในพื้นที่ประเทศไทยเท่านั้นแต่**ความเป็นสังคมไทยนั้นกินความไปยังผู้คนต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมทั้งหมด** จึงทำให้พื้นที่ของประเทศราช และผู้คนเชื้อชาติอื่นๆ ในพื้นที่ดังกล่าวก็ไม่ได้หนีไปกว่าขอบเขตของการศึกษานี้

ดังที่กล่าวไปว่าการกำหนดยุคในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการพิจารณาถึงความแตกหักและขาดตอนไม่ต่อเนื่องกันทางประวัติศาสตร์ของการลงโทษ ซึ่งมีได้กำหนดตามยุคสมัยของผู้ปกครอง หรือลักษณะการปกครองเหมือนการศึกษาในแนวทางกระแสหลัก เพราะเราไม่อาจสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของการลงโทษจะขึ้นอยู่กับผู้ปกครองเท่านั้น ซึ่งหากมีการแบ่งยุคสมัยตามการปกครอง และผู้นำจะทำให้ไม่สามารถเห็นการไหลเปลี่ยนของความรู้ แนวคิด การปะทะ และการผสมผสานกันของชุดความรู้ที่รับมา และชุดความรู้แบบเดิมที่มีอยู่ก่อนเลย ดังนั้นในงานวิทยานิพนธ์นี้จึงเป็นการเขียนตามจุดเปลี่ยน และร่องรอยขาดตอนทางประวัติศาสตร์การลงโทษ

¹⁴ Susan J. Smith, Society, Space and Citizenship: A Human Geography for the 'New Times'?, *Transactions of the Institute of British Geographers*, Vol. 14, No. 2 (1989), pp. 144-156.

โดยพิจารณาว่าการรูปแบบลงโทษในสังคมไทยทั้งหมดตั้งแต่อดีตกำหนดตลอดมาจนจบปัจจุบัน นั้น มีอยู่หลากหลายวิธีการตามแต่ละยุคสมัย แต่เมื่อจัดประเภทการลงโทษในรูปแบบต่างๆ นั้นจะพบว่าวิธีการที่ยังใช้เป็นการลงโทษได้อยู่ และสามารถจัดแบ่งออกได้คือ **การลงโทษด้วยการประหารชีวิต การลงโทษด้วยการกักขังจำคุก และ การลงโทษด้วยการริบทรัพย์ปรับไหม** วิทยานิพนธ์นี้ได้เลือกพิจารณาในการลงโทษสองประเภทแรกเนื่องจากถูกจัดเป็นโทษลำดับขั้นที่มีความรุนแรงมาก และการลงโทษด้วยการริบทรัพย์ปรับไหมนั้นเป็นการลงโทษที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง เป็นการลงโทษที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์ซึ่งมักใช้ควบคู่ กับการลงโทษแบบอื่นๆ และมีความเคลื่อนไหวไปตามสภาพทางเศรษฐกิจ

ความพยายามอีกประการหนึ่งของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการเขียนประวัติศาสตร์ขึ้นการรวบรวมขึ้นเอกสารที่เป็นร่องรอยของความรู้ที่สถาปนาการลงโทษในสังคมไทยในเชิงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์นั้น หลักฐานที่ยังคงพอหลงเหลือสำหรับการศึกษานั้นก็เป็นข้อจำกัดหนึ่งของงานทางประวัติศาสตร์ เพราะบางคราวเราไม่อาจรวบรวมได้ทั้งหมด และในบางคราวหลักฐานก็ยากที่จะตามหาได้เจอ การจัดเก็บเอกสารทางประวัติศาสตร์เหล่านี้เป็นที่แน่นอนว่าส่วนใหญ่มักถูกจัดเก็บโดยหอจดหมายเหตุแห่งชาติ โดยมักเป็นหลักฐานที่มีความสำคัญกับรัฐเท่านั้น จึงทำให้การประวัติศาสตร์แห่งการลงโทษนั้นให้ภาพจากรัฐมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้มีความพยายามในการจัดเก็บข้อมูลหลักฐานจากภาคส่วนประชาสังคมบางไว้ด้วย ซึ่งอาจเป็นการให้ภาพของการต่อสู้ปะทะตีความจากฝ่ายต่างๆ ในมุมมองอื่นๆ เพิ่มเข้ามามากขึ้นแต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการปะติดปะต่อเรื่องราวในรูปแบบการเขียนประวัติศาสตร์นี้จะเป็นมุมมองที่เที่ยงตรง และไม่มีความเป็นอัตวิสัย อย่างไรก็ตามหลักฐานเหล่านี้ได้ถูกจำแนกไว้ตามกรณีศึกษาตามช่วงลำดับเวลา โดยแยกออกเป็นหลักฐานที่ใช้ในมุมมองจากรัฐ และมุมมองจากภาคส่วนประชาสังคม¹⁵ หลักฐานเหล่านี้ล้วนถูกใช้เป็นหลักฐานขั้นต้นร่วมสมัย ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมมาจาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ฐานข้อมูลห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฐานข้อมูลออนไลน์ เป็นต้น หลักฐานเหล่านี้ได้แก่ กฎหมาย ตำราเรียน คำพิพากษาศาลฎีกา หนังสือพิมพ์ หนังสือบันทึกส่วนบุคคล การสัมภาษณ์ รายการโทรทัศน์ กระทั่งพื้นที่สนทนาออนไลน์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการ

¹⁵ การจัดเก็บเอกสารถูกจำแนกไว้เป็น ตารางที่แสดงไว้ใน ภาคผนวก ก. ตารางกรณีศึกษา และ หลักฐานเอกสารขั้นต้นที่ใช้จำแนกตามช่วงเวลาการศึกษาในวิทยานิพนธ์ และ ภาคผนวก ข. ตารางเอกสารทางกฎหมายจำแนกตามช่วงเวลาการศึกษาในวิทยานิพนธ์

เปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษนั้นจำเป็นต้องพิจารณาจากรัฐเป็นสำคัญ และใช้กฎหมายในแต่ละยุคสมัยอ้างอิงไว้เป็นเอกสารหลัก และนำมาวิเคราะห์ เนื่องจากกฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดการลงโทษ กฎหมายยังเสมือนอำนาจรัฐปฏิบัติซึ่งแสดงออกถึงชัยชนะของความรู้ที่ครองอำนาจนำเหนือพื้นที่ และประชากร และกฎหมายก็เป็นเครื่องมือของรัฐอย่างชัดเจนในการควบคุมประชากร¹⁶ ดังนั้นในงานชิ้นนี้จึงให้ความสำคัญ กับหลักฐานที่เป็นกฎหมายเป็นอย่างมาก กฎหมายจึงเหมือนสนามรบของวาทกรรมที่เป็นพื้นที่ในการปะทะ ต่อสู้ทางความคิด และช่วงชิงการกำหนดปฏิบัติการต่างๆ ในแต่ละสมัย

เนื่องจกงานชิ้นนี้เกิดจากการถกทอเรียงร้อยเป็นการเขียนผลงานเชิงประวัติศาสตร์ จึงสรุปได้ว่างานชิ้นนี้เป็นงานประวัติศาสตร์นิพนธ์ฉบับหนึ่ง และจากข้อจำกัดในการศึกษาวงศาวิทยาการลงทัณฑ์ พื้นที่ ขอบเขต เนื้อหา หรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ทั้งหมด จึงอาจกล่าวได้ว่างานชิ้นนี้เป็นการตามค้นถึงวงศาคณาญาติของความรู้ วิธีคิดในแต่ละยุคสมัยเกี่ยวกับการลงโทษ โดยเป็นการสืบสาวเหตุการณ์ในปัจจุบันย้อนกลับไปยังอดีตที่เป็นต้นตอของวิถีคิดการลงโทษในประเทศไทย โดยศึกษาผ่านกรณีศึกษาของการลงโทษในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การจำคุก และการประหารชีวิต ในรูปแบบของหนังสือโดยจะแบ่งภาคการบรรยายตั้งแต่ ความสำคัญของปัญหาการลงโทษด้วยความรุนแรงในสังคมไทย (บทที่ 1) ความสัมพันธ์ในการลงโทษกับแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ (บทที่ 2) การลงโทษภายใต้กฎหมายอาญาที่มีพันธกรณีระหว่างประเทศในยุคปัจจุบันย้อนกลับไปถึง พ.ศ.2475 (บทที่ 3) และยุคการลงโทษหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 (บทที่ 4) ตลอดจนการลงโทษในสมัยก่อนหน้าการปฏิรูปกฎหมายปี พ.ศ.2444 (บทที่ 5) รวมทั้งการลงโทษด้วยความรุนแรงของรัฐราชมณฑลโบราณ (บทที่ 6) และปัจฉิมบทสรุปความ (บทที่ 7)

ถึงแม้ว่างานชิ้นนี้จะได้ใช้การศึกษาทางประวัติศาสตร์เป็นส่วนมาก แต่งานชิ้นนี้ก็ไม่ใช่งานประวัติศาสตร์ประเภทที่หาต้นตอของการเกิดขึ้นของสรรพสิ่ง เหมือนงานประวัติศาสตร์ทั่วไป งานชิ้นนี้จึงเสมือนเป็นงานรวบรวมข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ อันเป็นรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับ

¹⁶ Jacopo Martire, *A Foucauldian Interpretation of Modern Law: From Sovereignty to Normalisation and Beyond*, 2nd Revised edition (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2017)

ความรู้ ความคิด ที่ทำให้การลงโทษเกิดขึ้นและยังทำให้การลงโทษยังคงอยู่ในสังคมเสียมากกว่า อีกทั้งงานชิ้นนี้ก็ผลิตขึ้นภายใต้ร่มเงาของภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา ดังนั้นวินัยของวิชาสังคมวิทยาจึงมีอิทธิพลต่องานชิ้นนี้อย่างไม่น่าสงสัย อย่างไรก็ตามงานชิ้นนี้นั้นเป็นงานประเภทที่รอให้ผู้อ่านใช้ตัวผู้อ่านเองเข้ามาตีความ และเข้าใจงานชิ้นนี้ด้วยตัวผู้อ่านเองมากกว่า การที่ผู้อ่านจะมารู้ว่าผู้วิจัยได้พบอะไรบ้าง เพราะท้ายที่สุดเมื่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ตีพิมพ์ออกเป็นรูปเล่มแล้ว ก็เสมือนว่างานชิ้นนี้มีได้เป็นงานของผู้เขียนอีกต่อไป แต่งานชิ้นนี้ผู้อ่านอาจต้องเปิดช่องทางแห่งการรับรู้ ความรู้ และความจริงด้วยตัวผู้อ่านเอง

ในแง่หนึ่งประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นนี้มีได้มีคำตอบที่แน่นอนและเป็นนิรันดร์ นัยหนึ่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้ตั้งใจไปถึงจุดมุ่งหมายของการสร้างความรู้และความจริงจากตัวผู้อ่านเอง และไม่อาจขึ้นอยู่กับระเบียบวิธีวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนด ดังนั้นการงานชิ้นนี้จึงคาดหวังว่าจะเป็นงานที่ทำทลายพื้นฐานการตั้งคำถามแบบมีระเบียบวิธีการวิจัยซึ่งเป็นการลดทอนความจริงให้ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ในการสร้างความจริงแบบหนึ่งผ่านการสร้างกฎระเบียบ และดับททางพิธีกรรม รวมถึงการผลิตซ้ำ และบดบังการเปิดพื้นที่ในการค้นพบ และสร้างความจริงของผู้อ่าน แต่อย่างไรก็ตามการอธิบายถึง ที่มาความสำคัญ จุดประสงค์ ผลที่คาดว่าจะได้รับ การบริหารศรัทธา และวิธีวิทยา ก็จะสอดแทรกอยู่ภายในการจัดเรียงเนื้อหาของงานเล่มนี้ให้ผู้อ่านตีความ ค้นพบ และสถาปนาความจริง ความรู้ อันเป็นเป้าหมายของการละเมิดต่อโครงสร้างทางภาษาซึ่งจะเปิดปริบทของความจริงอื่นๆต่อไป

สมมุติฐาน และการให้ความสมเหตุสมผล

การลงโทษนั้นเป็นการกระทำที่มีมายาวนานในความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการลงโทษในรูปแบบใดๆก็ตาม อย่างไรก็ตามโทษประหารนั้นอาจพิจารณาว่าเกิดขึ้นได้ไม่นานมานี้ อาจนับว่าการประหารได้เกิดขึ้นพอกพอกกับประวัติศาสตร์ของความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้การประหารให้คนหนึ่งตัดขาดจากสังคมอย่างถาวรนั้นผูกพันอย่างแนบแน่นกับอำนาจ และอำนาจนั้นได้ผูกติดกับความรุนแรงมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งความเป็นสมัยใหม่นั้นอำนาจดูเหมือนว่าได้ถูกตัดขาดจากความรุนแรง ทั้งนี้ความรุนแรงของอำนาจนั้นไม่ได้หายไปราวถูกกลืนในหลุมดำ แต่อำนาจนั้นได้หลบซ่อนซุกไว้อยู่เหมือนหน้าปกหนังสือที่ห่อปกใส่ไว้ และอำนาจนี้เป็นอำนาจทุกกระเบียดนิ้วที่เข้ามาจัดระเบียบสังคมเชิงโครงสร้าง (Social Structure) เป็นปฏิสัมพันธ์ทางภาษา (Linguistic Interaction) และยึดโยงซับซ้อนกับโครงสร้างอย่างแน่นแฟ้น อำนาจนั้นมักผูกพันกับความรุนแรง

อย่างแยกไม่ออก ดังอำนาจที่เกิดจากการสร้างขึ้นด้วยระบบการปกครองด้วยวินัย (Discipline) ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจสู่เนื้อตัวร่างกาย หรือที่เรียกว่า จุลฟิสิกส์แห่งอำนาจ (Microphysics of Power) เพราะเราสามารถเห็นความรุนแรงของอำนาจผ่านโครงสร้างได้อย่างโต้งๆ แต่กลับกระทำการตอบโต้ด้วยความรุนแรงกลับคืนไม่ได้ ซึ่งหนทางการเป็นมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่นั้นการกระทำการตอบโต้กลับดูเหมือนหนทางถูกปกคลุมไว้ด้วยระเบียบการสมัยใหม่ และระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมสมัยใหม่ที่การกระทำนั้นจะต้องต่อต้านความรุนแรงอย่างที่เราเห็นไปหมดแล้ว

ความรุนแรงที่เราอาจเห็นได้อย่างธรรมดาในภายใต้อำนาจสมัยใหม่นั้นมีกระบวนการการตัดขาดความรุนแรงของการสัมผัสสู่ความรุนแรงเชิงประจักษ์ที่เคลือบไว้ในทุกปรากฏการณ์ โดยการมองปรากฏการณ์การสร้างความรุนแรงในโทษประหารเพื่อความทรมานนั้นได้เปลี่ยนไปตามความรู้ที่ประกอบสร้างมนุษย์ขึ้น ซึ่งปรากฏไว้ในโครงสร้างของภาษา และปฏิบัติการ ซึ่งความรู้เหล่านี้ได้แปรเปลี่ยนไปตามความเป็นไปได้ของความรู้ที่เป็นเงื่อนไขหลัก (Condition of Possibilities) ในแต่ละสังคม และด้วยเหตุนี้กลไกการปกครองนั้นจึงสัมพันธ์กับการควบคุมประชากรลงไปถึงเนื้อตัว และร่างกายของนักโทษ ตั้งแต่เรื่องความเป็นหรือความตาย

ปัจจัยที่ค่อนข้างมีความสำคัญคือการพยายามควบคุมมนุษย์ไปพร้อมกับการสถาปนากการปกครองโดยรัฐ และรัฐจะเข้าไปจัดการกับผู้กระทำความผิดก็ต่อเมื่อ ผลนั้นเป็นการกระทำที่กระเทือนต่อการปกครอง และศีลธรรมที่เป็นเครื่องมือการควบคุมอีกชั้นหนึ่งของผู้ปกครอง แต่อย่างไรก็ดีสำนึกของประชาชนชนชั้นใต้การปกครองนั้น ก็ต่างกลัวและขาดกับความรุนแรงอันเลวร้ายในโบราณ และยุคกลาง ความรู้ที่เป็นอำนาจของภาวะสมัยใหม่จึงเกิดขึ้นได้ทำให้รัฐนั้นหมดความชอบธรรมในการใช้กำลัง และเปิดเผยความรุนแรงได้อย่างเดิมซึ่งแสงสว่างทางปัญญาในศตวรรษที่ 18 นี้เองก็ดูเหมือนจะเป็นผลพวงของของระบบโครงสร้างที่เกิดขึ้นของสภาวะสมัยใหม่ รัฐจึงอาศัยสภาวะแห่งความรู้นี้อาจฉกฉวยเอาซึ่งความชอบธรรมแบบใหม่ โดยค่อยๆ แอบซ่อนความรุนแรงที่ละน้อย ผ่านโครงสร้างทางภาษาและการปฏิบัติ ดังที่เห็นในการเปลี่ยนแปลงความหมายของความรุนแรงในแต่ละยุคสมัย เช่นการปกครองเรื่องระเบียบวินัย และการอธิบายเรื่องชีวะอำนาจ (Biopower) ซึ่งปัญญาชนอย่างมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, 1926-1984) เสนอแนวคิดที่ว่า 'พื้นที่' แรกสุดที่ 'อำนาจ' เข้าถึงก่อนก็คือ 'ร่างกาย' ในทุกสังคมร่างกายตกอยู่ในบ่วงของอำนาจ ทั้งที่เป็นเรื่องของการห้าม การบีบบังคับ หรือสร้างเงื่อนไขผูกมัดอำนาจในรูปแบบนี้ไม่ได้พิจารณาร่างกายในฐานะองค์รวมอีกต่อไป หากมันเริ่มมองเห็นขึ้นส่วนภายในที่สามารถเข้าไป 'แบ่งแยก' และ 'ปกครอง' เพื่อจัดระเบียบ หรือควบคุมกันในระดับของรายละเอียด อันเป็นรูปแบบสมัยใหม่แห่งการปกครอง อาจกล่าวได้ว่าโทษทัณฑ์ในสังคมนั้นเกิดขึ้น

เพื่อเป็นปฏิบัติการตอบโต้ทางอำนาจของความรู้การลงทัณฑ์ และมีความหมายขึ้นอยู่กับวาทกรรม (Discourse) ในแต่ละสมัย

การศึกษาเกี่ยวกับโทษ และประวัติศาสตร์ของการลงโทษในประเทศไทย

การศึกษาเกี่ยวกับโทษในประเทศไทยส่วนใหญ่ เป็นการศึกษาประสิทธิภาพของกระบวนการลงโทษ และเสนอให้เพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการลงโทษ ซึ่งต่างมองการลงโทษเป็นเครื่องมือ และหนทางในการบรรลุความยุติธรรม อีกทั้งยังมีการรวบรวมตำราที่กล่าวถึงระบบการลงโทษและกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยอยู่จำนวนหนึ่ง

ตำราเหล่านี้เป็นการรวบรวม ประวัติ และหลักการของการลงโทษ เช่น หนังสือโทษประหารชีวิตที่รวบรวมโดย สุมนทิพย์ จิตสว่าง, หนังสือการลงโทษโดยสังคม โดย สังคีต พิริยะรังสรรค์ และ หนังสือรอการลงโทษ ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ โดย สุเนติ คงเทพ ซึ่งเป็นการเน้นการให้ข้อมูลในฐานะตำรา งานเหล่านี้อาจไม่ได้เป็นงานทางประวัติศาสตร์ที่มีการสรุปและข้อเสนอ แต่เป็นการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อเปิดพื้นที่ในการศึกษาต่อไปอย่างไรก็ตามมีการศึกษาที่น่าสนใจเกี่ยวกับระบบการลงโทษของไทย คือในหนังสือคุยกับคน อำนาจ และการต่อต้านขัดขืน พ.ศ. 2542 โดย สายพิณ ศุภทรมงคล เป็นหนังสือที่ปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต โดยมุ่งหาคำตอบว่าการลงโทษในระบบคุณนั้นสามารถมีการต่อต้านขัดขืนโดยสามัญชนคนธรรมดาทั่วไปได้หรือไม่ และจากการใช้การศึกษาแบบสัมภาษณ์นั้นพบว่า การต่อต้านขัดขืนของผู้ต้องขังนั้นอาจถูกฉกฉวยโดยระบบคุก และใช้เป็นหนทางในการขยายกลไกของอำนาจของคุณในปริมาณที่ถูกสร้างขึ้นไป ซึ่งในหนังสือเล่มนี้เป็นมุมมองปฏิบัติการอันเกิดขึ้นในคุก ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักฐานชิ้นหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้

ปัญหาเรื่องการลงโทษ และจัดการกับเหล่าคนที่กระทำผิดนั้นยังได้รับความสนใจในแวดวงวิชาการ และกลายเป็นหัวข้อในการศึกษาวิจัยเป็นที่ถกเถียงหาทางแก้ไขอยู่ตลอดมาเช่นงานวิจัยที่พยายามสอบถามความเห็นทัศนคติของการลงโทษ จากคนในสังคมทั้งในกรุงเทพมหานครเอง¹⁷ และในพื้นที่อื่นๆ¹⁸ ตลอดจนความเห็นจากเจ้าหน้าที่ในกระบวนการ

¹⁷ อนุสรณ์ แก่งสันเทียะ, “ทัศนคติของชาวกรุงเทพมหานครต่อการลงโทษประหารชีวิต,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543).

ยุติธรรม^{19,20} ตัวนักโทษเอง²¹ และความเห็นจากมุมมองของพระสงฆ์²² หรือพระอาจารย์ที่มีหน้าที่ในการสอนฆราวาส²³ ซึ่งงานเหล่านี้มองว่าเป็นความเห็นที่เป็นตัวแทนจากศาสนา งานวิจัยอีกประเภทหนึ่งคืองานที่การหาความสัมพันธ์ของการลงโทษและการก่อก่ออาชญากรรม²⁴ วิเคราะห์แนวคิดของการลงโทษทั้งการประหารชีวิต^{25,26} จำคุก²⁷ ศึกษาพิจารณาการกำหนดเกณฑ์ในการ

¹⁸ ภิสันต์ เจนร่วมจิต , “ทัศนคติของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ต่อการลงโทษประหารชีวิต,” (การค้นคว้าอิสระระดับปริญญาโท สาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546).

¹⁹ Jutha Supholdhavanij, “The attitude of criminal justice personnel toward capital punishment: lethal injection, ” (Master of Arts Thesis, Major in Criminal Justice Administration, Faculty of Graduates Studies, Mahidol University, 2004).

²⁰ ประจวบ เปี่ยมมีสมบุญ, “ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อวิธีการลงโทษประหารชีวิต,” (สารนิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543).

²¹ สมศักดิ์ ยุทธโอภาส, “ทัศนคติของนักโทษประหารชีวิตต่อการประหารชีวิตโดยวิธีฉีดสารพิษ : ศึกษาเฉพาะกรณีนักโทษประหารชีวิตในเรือนจำกลางบางขวาง,” (สารนิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544).

²² Somsri Hananuntasuk, “Attitudes of Thai Buddhist monks towards the death penalty,” (Master of Arts Thesis, Faculty of Graduates Studies, Mahidol University, 2004).

²³ บงกช สัจจานิตย์, “โทษประหารชีวิตในทัศนะของพระอาจารย์ผู้สอนที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534).

²⁴ วสันต์ ปานสังข์, “การลงโทษประหารชีวิต กับการยับยั้งการก่ออาชญากรรม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543).

²⁵ ลูตินันท์ อทิตยานนท์, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง การลงโทษประหารชีวิต : การศึกษาเฉพาะกรณีในประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2531).

ลงโทษ^{28,29,30} และยังเลยไปถึงการศึกษาการใช้มาตรการการลงโทษผู้มีจิตไม่ปกติ³¹ งานวิจัยเหล่านี้ นอกจากจะวิเคราะห์ปัญหาในกระบวนการยุติธรรมแล้วยังได้เสนอความเห็นในการปรับปรุงระบบ การลงโทษอีกด้วย อย่างไรก็ตามงานวิจัยอีกจำนวนหนึ่งได้เขียนขึ้นเพื่อเสนอนโยบายและวิธีการ จัดการการลงโทษ และสนับสนุนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการลงโทษบางประการ อาทิการเสนอ มาตรการและรูปแบบที่เหมาะสมในการลงโทษประชากรชีวิตในประเทศไทย^{32,33} การเสนอมาตรการ

²⁶ ชนินันท์ ศรีธีระวิศาล, “การลงโทษประหารชีวิต,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชา นิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523).

²⁷ ชาตรี ศรีนวลนัด, “การลงโทษจำคุก,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ทางนิติศาสตร์ วิชาอาชญา วิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2502).

²⁸ Piyapun Pingmuang, “Indicative criteria of death sentencing,” (Doctor of Philosophy Thesis, Major in Criminology, Justice Administration and Society, Faculty of Graduates Studies, Mahidol University, 2003).

²⁹ ศรีสวัสดิ์ มณีวงศ์, “การบังคับโทษประหารชีวิต : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับ ประเทศลาว,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545).

³⁰ วิศิษฐ์ เจนนานนท์, “โทษประหารชีวิต : ศึกษาวิธีการบังคับโทษด้วยการชดเชยกับกฎหมายที่ เกี่ยวข้อง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2559).

³¹ ศกุนา แก้วพันธ์, “มาตรการทางกฎหมายสำหรับผู้ที่มีสภาพจิตไม่ปกติ : ศึกษากรณีการ ดำเนินคดีอาญา การรับโทษทางอาญา และการคุ้มครองสังคม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญา โท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551).

³² Pongapinun Chanklin, “Appropriate method of death penalty for offenders in Thailand,” (Masterr of Arts Thesis, Major in Criminology, Justice Administration, Faculty of Graduates Studies, Mahidol University, 2000).

อื่นๆแทนการจำคุก^{34,35} และยังเลยไปถึงการเสนอรูปแบบการลงโทษที่มีลักษณะประจาน³⁶ ทั้งนี้เนื่องจากงานวิจัยเหล่านี้พิจารณาถึงสาเหตุปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อการลงโทษทัณฑ์โดยมองว่าระบบการลงโทษของไทยนั้นขาดประสิทธิภาพ ไม่ตอบสนองต่อจุดประสงค์ของการลงโทษ และยังไม่มีประสิทธิภาพสร้างความยุติธรรมในสังคมได้มากเพียงพอ งานเหล่านี้จึงเป็นการพยายามอย่างยิ่งในการหาทางแก้ไขปัญหาให้กับการลงโทษที่ยุ่งเหยิง ตั้งแต่สนับสนุนให้ลงโทษที่รุนแรง รวดเร็ว มีการควบคุมที่รัดกุม แน่นหนา เสนอมาตรการการใช้เทคโนโลยีใหม่ในการลงโทษ หรือเป็นการหลีกเลี่ยงการจำคุกหันไปคุมประพฤติ และในบางครั้งก็เป็นงานที่ย้ำเตือนให้มิมีในสำนักมนุษยธรรมขึ้นมาถนัด ข้อเสนอเรื่องการจัดการการลงโทษที่อ้างอิงกับหลักสิทธิมนุษยชนนั้นได้มีความสำคัญมากขึ้นนับแต่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการลงโทษประหาร จากการประหารชีวิตด้วยการยิงปืน เปลี่ยนเป็นการฉีดยาพิษในปี พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) ตามข้อเรียกร้องให้มีการลงโทษอย่างไม่โหดร้าย ทารุณ อย่างไรก็ตามตั้งแต่การบรรลุข้อเรียกร้องดังกล่าว งานวิจัยหลายเรื่องได้เสนอทางแก้ไขการลงโทษเพื่อการเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น และนำไปสู่แนวคิด การยกเลิกโทษประหารชีวิตในสังคมไทย³⁷

ในทางหนึ่งงานเหล่านี้ได้พยายามสถาปนาชุดความรู้ของการลงโทษอย่างมีมนุษยธรรมให้กลายเป็นความจริงหลักของสังคม โดยที่กลับสร้างความอคติให้กับชุดความคิดความสมเหตุสมผล

³³ ศิริกัลยา ธงชัย, “การใช้โทษอื่นแทนโทษประหารชีวิต,” (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553).

³⁴ วณัส สำเภาเงิน, “แนวทางในการนำมาตราการอื่นแทนการลงโทษจำคุกมาใช้เป็นทางเลือกในประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 2560).

³⁵ กุณทิกา ช่วยพินิจ, “การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกระยะสั้น,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555).

³⁶ รมณัย ไชยโกมินทร์, “การนำโทษที่มีลักษณะประจานมาใช้กับผู้กระทำความผิด,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553).

³⁷ กนกวรรณ ขวัญดี, “การยกเลิกโทษประหารชีวิตในสังคมไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550).

ของการลงโทษอีกประเภทหนึ่ง และอย่างไรก็ตามงานวิจัยเหล่านี้ก็นักประสบปัญหาเรื่องสถานภาพเชิงญาณวิทยา และปัญหาทางภาววิทยา กล่าวคือการแก้ไขปัญหาลงโทษจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดแบบมนุษยนิยมแบบตะวันตก และการมองมนุษย์เป็นศูนย์กลางจะเป็นคำตอบที่แท้จริง แม้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอย่างมากมายมาตั้งแต่ก่อนเพียงใด³⁸ งานวิจัยเหล่านี้ก็มักพ่ายแพ้ให้กับทัศนคติของคนในสังคมไทยโดยเสมอแนวคิดที่สังคมไทยยอมรับและสนับสนุนการลงโทษอย่างสาสม และรุนแรงนั้นถูกสรุปว่าเป็นความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่ฝังในสังคมไทย³⁹ ซึ่งสรุปได้ว่าการลงโทษในสังคมไทยถูกขับเคลื่อนมาด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า ระบบการลงโทษ ที่รัฐหรือผู้ปกครองใช้เป็นเครื่องมือของความชอบธรรมสถาปนาเอาความรุนแรงเหล่านี้ในการปกครอง

เป็นที่น่าสังเกตว่างานวิจัยในประเทศไทยที่ผ่านมานี้นักมีทัศนะที่สับสนเกี่ยวกับการลงโทษอย่างขัดแย้งกันเป็นอย่างมาก เพราะจากผลการสำรวจมักพบว่าประชาชนต้องการให้มีการลงโทษประหารชีวิต แต่ในงานวิจัยก็ต้องการให้ลงโทษอย่างมีคุณธรรม เช่นว่า “ผู้เขียนมีความคิดให้ยกเลิกโทษประหารเสีย เพราะเห็นว่าเป็นโทษที่ป่าเถื่อนไร้คุณธรรม และโหดเหี้ยมเกินไป”⁴⁰ ซึ่งขัดกับข้อเสนอแนะในงานชิ้นเดียวกันที่ให้แก้ไขการลงโทษในแนวทางที่เด็ดขาด รุนแรงมากพอให้ผู้คิดกระทำความผิดกลัวโทษที่รุนแรง⁴¹ และไม่กล้าละเมิดซึ่งจะทำให้การลงโทษนั้นศักดิ์สิทธิ์เสมือนว่าการลงโทษนั้นไม่มีอยู่ และบางครั้งการลงโทษก็มักถูกเชื่อว่าเป็นการสร้างมั่นคงให้แก่รัฐ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

³⁸ สุภาพน แสตนยะบุตร, “สิทธิในการมีชีวิตกับโทษประหารชีวิตในประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556).

³⁹ รัญญรัตน์ ทิวถนอม, “การลงโทษประหารชีวิต : อำนาจ ความรุนแรง และรัฐไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550) หน้า 173-175.

⁴⁰ ชนินันท์ ศรีธีระวิศาล, “การลงโทษประหารชีวิต,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) หน้า 139.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 144-146.

“...โทษประหารชีวิตนี้ก็เป็นวิธีหนึ่งในหลายวิธี ที่จะช่วยยึดรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศเอาไว้ได้”⁴²

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันหากถกเถียงบนพื้นฐานการพิจารณาต้นตอของความสมเหตุสมผล (Justification) ของการลงโทษในแต่ละกระแสนั้นก็มักเป็นการหักล้างกันบนพื้นฐานของวาทกรรม (Discourse) ที่หมายถึงการสถาปนา สร้าง และกำหนดวิธีคิด ขอบเขตของความรู้ความจริงภายในสังคมสมัยใหม่ที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ ซึ่งการดำเนินไปของสภาวะสมัยใหม่ การลงโทษดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ ในสยามเองแม้ว่าอำนาจอธิปไตย และ เขตแดน⁴³ นั้นก่อตั้งเป็นรูปมาในรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์แล้ว แต่รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็มีได้เป็นการปกครองด้วยจินตนาการความเป็นชาติแท้จริง⁴⁴ หลังจากการเกิดขึ้นของราชาธิปไตยใหม่ เป้าหมายของสิ่งที่รัฐจะเข้าไปจัดการกับความเป็นชาติเช่นนี้ให้แล้วเสร็จคือ การสถาปนาความเป็น**ประชากร**ผ่านการนิยาม**ตัวตนของมนุษย์ทางกฎหมาย** ซึ่งทำให้ความเป็นมนุษย์ตกภายใต้การปกครองของราชาธิปไตยใหม่เดียวกัน การลงโทษจึงเสมือนเป็นเครื่องมือของรัฐในการสร้างความยุติธรรมประการหนึ่งซึ่งจะไปสถาปนาความชอบธรรมในการปกครองของรัฐ เป้าหมายเรื่องความยุติธรรมจึงเป็นสิ่งที่รัฐสมัยใหม่พยายามก้าวไปให้ถึงนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้การเปลี่ยนแปลงของสังคมจึงถูกนำมาผูกกับกระบวนการยุติธรรมทั้งการเปลี่ยนแปลงของระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ระบบกฎหมาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁴² เยาวลักษณ์ ศรีเผด็จ, “ควรรยกเลิกโทษประหารชีวิตหรือไม่,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523).

⁴³ Thongchai Winichakul, *Siam Mapped: A History of the Geo-body of a Nation*, (Honolulu: Hawaii University Press, 1994).

⁴⁴ เบเนดิกต์ แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson) , *ชุมชนจินตกรรม บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิด และการแพร่ขยายของชาตินิยม Imagined Communities Reflections on the Origin and spread of Nationalism*, แปลโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 2552).

ประวัติศาสตร์ของกระบวนการยุติธรรมจึงถูกมองว่าเป็นการวิวัฒนาการของกฎหมายและการศาล⁴⁵ ซึ่งเป็นผลจากพลังของปัจจัยเศรษฐกิจทรัพยากร ความสัมพันธ์ทางเมือง ระบบการปกครอง⁴⁶ การระหว่างประเทศ และเป็นการรับอิทธิพลระบบกฎหมายตะวันตก^{47,48,49} อันเป็นการมองว่าอิทธิพลของระบบกฎหมายไทยนั้นป่าเถื่อนล้าหลัง และต้องได้รับการปรับปรุงเนื่องจากการรุกรานของตะวันตก⁵⁰ ข้อสรุปเหล่านี้ยังตั้งคำถามในรายละเอียดได้อีกว่า การที่สยามเผชิญกับการเข้ามาของตะวันตก และเสียสภาพสิทธิอันนอกอาณาเขตนั้นหากเป็นความอึดอัดซึ่งต้องก่อตั้งสถาบันสมัยใหม่ และระบบกฎหมายโดยด่วนเพื่อแก้ไขปัญหานี้ ทำไมสยามถึงไม่ยกระบบกฎหมายแบบจารีตของสยามทิ้งไป และเอาระบบกฎหมายของตะวันตกมาบังคับใช้เต็มรูปแบบดังที่เกิดขึ้นในประเทศใกล้เคียง? ภายใต้การมองทางประวัติศาสตร์ลักษณะนี้มีการสรุปคำตอบของการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง และสรุปไปว่าสยามนั้นเปลี่ยนเป็นสมัยใหม่อย่างฉับพลันทันที โดยไม่พิจารณาการต่อรอง ปะทะ ประสานกันของความรู้ที่เคลื่อนมา แทรกสอด และฝังอยู่ในสังคมอย่างไม่เป็นเอกภาพ กล่าวคือ การศึกษาประวัติศาสตร์ของระบบกฎหมายไทยที่เป็นความรู้ในการสถาปนากระบวนการยุติธรรม และกระบวนการลงโทษนั้นมิได้ตั้งคำถามถึงการต่อรองทางระบบความคิดในกระบวนการยุติธรรมแบบเดิม และระบบคิดของกฎหมายแบบตะวันตก

⁴⁵ พรณรัตน์ ไสธรรพการ, “ประวัติศาสตร์กฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรมของไทย,” วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น 2,1 (27 กรกฎาคม 2561): 70-93

⁴⁶ ธีฎญรัตน์ ทิวถนอม, การลงโทษประหารชีวิต : อำนาจ ความรุนแรง และรัฐไทย.

⁴⁷ Kanaphon Chanhom, “Codification in Thailand during the 19th and 20th centuries: A study of the causes, process and consequences of drafting the Penal Code of 1908” (Doctoral dissertation, School of Law, Graduate School, Washington University, 2010).

⁴⁸ Apirat Petchsiri, “A Short History of Thai Criminal Law Science the Nineteenth Century,” *Malaya Law Review* 28, 1 (July 1986): pp. 134-150

⁴⁹ Frank C. Darling, “The Evolution of Law in Thailand,” *The Review of Politics* 32, 2 (April 1970): pp. 197-218

⁵⁰ *Ibid.*, p 203.

กรอบประวัติศาสตร์แบบวิวัฒนาการที่เป็นการศึกษาภายใต้อิทธิพลของปฏิฐานนิยมนั้น ได้รับความนิยมในการนำกรอบคิดมาใช้ในการงานสังคมวิทยา และประวัติศาสตร์ในประเทศไทยเป็นอย่างมาก ดังเช่นวิทยานิพนธ์ประวัติศาสตร์ของการลงโทษที่ศึกษาไว้ตั้งแต่ การประหารชีวิต⁵¹ การจำคุก⁵² การปรับ⁵³ การริบทรัพย์สิน⁵⁴ อยู่ภายใต้กรอบคิดของ “วิวัฒนาการ” (Evolution) ทั้งหมดที่มองว่าการลงโทษสมัยใหม่นั้นถูกพัฒนาขึ้นมาในปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนา ความเป็นอารยะ ในสังคมไทยโดยรัฐมีการปรับเปลี่ยนตัวเองตลอดจนวิธีการใช้อำนาจและความรุนแรง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการลงโทษมีพลวัตและเปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลจากการที่สังคมไทยดำรงอยู่ในมิตินานาชาติ ซึ่งอาจเรียกปรากฏการณ์นี้ว่ากระบวนการทำให้สังคมไทยเป็นอารยะ ซึ่งงานเหล่านี้จึงเป็นเพียงการสร้างคำอธิบายจากการใช้กรอบคิดดังกล่าวในแง่หนึ่งการเขียนประวัติศาสตร์จึงยึดโยงกับการมองการหักโค่นของสังคมเดิมที่เลวร้าย เพื่อนำไปสู่สังคมที่สัมบูรณ์ (Absolute society) ทำให้ประวัติศาสตร์เช่นนี้นั้นย่อมทำให้ การวิเคราะห์ และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดำเนินไปอย่างเป็นเส้นตรง ซึ่งภาววิทยาของสังคมในประวัติศาสตร์อย่างสมบูรณ์เช่นนี้จึงถูกท้าทายว่าอย่างยิ่งว่า สังคมอันสัมบูรณ์นั้นไม่มีวันพัฒนาไปถึง เช่นเดียวกับประวัติศาสตร์แบบวัตถุนิยม (Historical Materialism) ที่มองความแตกต่างของชนชั้น ระบบทุนนิยม พลังทางเศรษฐกิจ และนำไปสู่การขับเคลื่อนประวัติศาสตร์ วิธีประวัติศาสตร์นี้

⁵¹ ณัฐพร นครอินทร์, “วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556).

⁵² ธัญวรัตน์ ตั้งกาญจนานนท์, “วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษประหารชีวิตในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553).

⁵³ สุปกาญจน์ ภูลี, “วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษประหารชีวิตในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557).

⁵⁴ ฉัตรชัย จันทระเสนา, “วิวัฒนาการของโทษริบทรัพย์สินในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558).

เป็นการมองว่า รูปลงโทษในสังคมไทย “แบบจารีต” นั้นเป็นของรูปแบบการลงโทษที่ไม่มีความเจริญ และย่อมต้องพัฒนาต่อไป

การนิพนธ์ประวัติศาสตร์ในแนวทางดังกล่าวมักถูกเรียกว่า “ประวัติศาสตร์กระแสหลัก” ซึ่งเป็นการเขียนขึ้นเพียงเพื่อตอบคำถามว่า ในยุคหนึ่งสมัยหนึ่งมีเหตุการณ์อะไรบ้าง และเหตุการณ์ต่างๆนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ปัญหาเชิงญาณวิทยาของประวัติศาสตร์กระแสหลักเหล่านี้จึงได้ถูกท้าทายและตั้งคำถามจากงาน “ประวัติศาสตร์ความคิด” ซึ่งเป็นการศึกษาว่าในสังคมช่วงเวลาหนึ่ง ๆ สรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมมีการสถาปนาขึ้นได้อย่างไร เช่นการศึกษาประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา⁵⁵ ปากไก่ และไบเรื่อ⁵⁶รวมความเรียงว่าด้วยวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ต้นรัตนโกสินทร์ หรือ คราสและควินิน⁵⁷ รื้อ-สร้าง “ปากไก่และไบเรื่อ” เป็นต้น การศึกษาประเภทนี้จึงถูกเรียกว่า ประวัติศาสตร์กระแสรอง หรือประวัติศาสตร์กระแสนอกกระแส (Unconventional History) แม้ว่าประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้จะท้าทายทางวิธีการตั้งคำถามกับประวัติศาสตร์กระแสหลัก เป็นอย่างมากแต่ก็มักละเลยการพิจารณาถึง **ความสมเหตุสมผลของการลงโทษ หรือความสมเหตุสมผลเชิงทัณฑวิทยา (Penological Justification)** อันได้แก่ **กาลลงโทษเพื่อการแก้แค้นอย่างสาสม การลงโทษเพื่อป้องกันและยับยั้งอาชญากรรม และการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู** โดยมองว่าเหตุผลของการลงโทษสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องเดียวกันในการลงโทษในทุกยุคทุกสมัย และไม่อาจเห็นถึงกระบวนการการรับเอา สถาปนา และเปลี่ยนแปลงเชิงญาณวิทยาของความรู้ที่ทำให้การลงโทษในสังคมไทยนั้นเปลี่ยนไป

การกลับลำตั้งคำถามต่อประวัติศาสตร์กระแสหลักด้วยประวัติศาสตร์ความคิดนี้เองก็เป็นการเคลื่อนไหวทางวิชาการที่ก้าวไปไม่ไกลถึงการตอบคำถามเชิงญาณวิทยาที่เป็นข้อจำกัดทางความรู้ที่เป็นกรงขัง และปิดกั้นไม่ให้แสวงหาทางออกของการปลดปล่อย อีกทั้งการศึกษาประวัติศาสตร์โดยทั่วไปแล้วไปนั้นมักจะศึกษาจากจุดเวลาในอดีตมาจนกระทั่งเวลาที่ใกล้ยุค

⁵⁵ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, *ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อ่านกฎหมาย, 2561).

⁵⁶ นิธิ เอียวศรีวงศ์. *ปากไก่ และไบเรื่อ*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน, 2555).

⁵⁷ พิพัฒน์ พสุธารชาติ. *คราสและควินิน*, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, 2560).

ปัจจุบันที่งานชิ้นเหล่านี้ได้ผลิตออกมา ด้วยเหตุนี้ก็เป็นเพราะว่าการศึกษาระวัติศาสตร์ต้องการสร้างมโนภาพที่น่าจะมีความเป็นไปได้มากที่สุดของอดีต โดยอาศัยหลักฐานที่หลงเหลืออยู่ รวมทั้งจะนำเอาปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ มาถักทอเป็นเรื่องราวที่มีความเป็นเอกภาพ (Unity) และใช้ประวัติศาสตร์ในฐานะเครื่องมือชนิดหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็ประวัติศาสตรแบบราชาชาตินิยม ที่เป็นการใช้ประวัติศาสตร์ในฐานะเครื่องมือทางการเมืองมาใช้ในการสร้างความเป็นชาตินิยมที่ยึดโยงกับความเป็นพระมหากษัตริย์⁵⁸ หรือประวัติศาสตร์แบบท้องถิ่นนิยมแนวสังคมนิยม (Socialism) ที่ใช้ประวัติศาสตร์ในฐานะสื่อเพื่อเพิ่มการรับรู้ของสังคมท้องถิ่น⁵⁹ หรือการใช้ประวัติศาสตร์ในฐานะโสธนะ (Catharsis) ที่เป็นการระบายอารมณ์ทางวรรณกรรมก็ตาม

การศึกษาระวัติศาสตร์ลักษณะนี้นั้นจึงเป็นการเพิกเฉยหรือเลยไปถึงขั้นไม่ยอมรับว่าการศึกษาระวัติศาสตร์นั้นมีข้อจำกัดอยู่ในแง่ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร (Historical Fact) นั้นมีอยู่หลากหลาย และมากมายเกินกว่าการสังเกต จับเก็บ จดจำ หรือหวนรำลึกได้ ดังนั้นจึงทำให้หลักฐานทางประวัติศาสตร (Historical Evidence) ถูกจัดเก็บไว้เฉพาะหลักฐานที่มีความสำคัญเท่านั้น หลักฐานที่เหลืออยู่น้อยเหลือเกินนั้นจึงกล่าวได้ว่าเป็นหลักฐานที่สะท้อนความจริงที่มีความจำเพาะ โดยหลักฐานเหล่านี้มีลักษณะของความเป็นอัตวิสัย (Subjective) เป็นอย่างมาก ในทางหนึ่งการเข้ามายุ่งเกี่ยวกับของหลักฐานทางประวัติศาสตรนี้เองก็เป็นสาเหตุหนึ่งในการเน้นหรือลดความสำคัญข้อมุลด้วยอีกประการหนึ่ง การพยายามศึกษาระวัติศาสตรที่มีมโนภาพของอดีตที่ไม่ว่าจะชื่นชมหรือดงามเหล่านี้ก็ล้วนแล้วแต่เป็นการเขียนประวัติศาสตรหรือประวัติศาสตรนิพนธ์ (Historiography) ทั้งสิ้น⁶⁰ ดังนั้นในงานชิ้นนี้จึงพยายามกล่าวโดยนัยว่า

⁵⁸ ดูเพิ่มที่ ธงชัย วินิจจะกูล. “ประวัติศาสตรไทยแบบราชาชาตินิยม : จากยุคอาณานิคมอำพราง สู่อำนาจชาตินิยมใหม่หรือลัทธิเสด็จพ่อของกรรมพีไทยในปัจจุบัน” , *ศิลปวัฒนธรรม*, ปีที่ 23, ฉบับที่ 1 (พฤศจิกายน 2544): 56-65. โดยราชาชาตินิยมเป็นแนวคิดที่เสนอในทศวรรษที่ 2540 เพื่ออธิบายให้เห็นบทบาทของสถาบันกษัตริย์ ต่อความเป็นชาตินิยมของสังคมไทย

⁵⁹ ดูเพิ่มใน, ยงยุทธ ชูแว่น. *โครงการประมวลวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้เพื่อเขียนตำรา เรื่อง การศึกษาระวัติศาสตรท้องถิ่นไทย*. สำนักงานส่งเสริมการวิจัย, 2548.

⁶⁰ กอตซัลด์, หลุยส์. *การเข้าใจประวัติศาสตร: มุลบทว่าด้วยระเบียบวิธีวิจัยประวัติศาสตร*, (อิติมาพิทักษ์ไพรวัลย์, ผู้แปล). (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์), 2525.

การศึกษาประวัติศาสตร์นั้นไม่ใช่การศึกษาเพื่อเอาความจริงที่เที่ยงแท้ แต่เป็นการพิจารณาตามบริบทของประวัติศาสตร์ในกรอบของพื้นที่และเวลา อย่างไรก็ตามงานประวัติศาสตร์อีกประเภทหนึ่งกลับตั้งคำถามลึกลงไปถึงระดับญาณวิทยา และภาววิทยาของวิธีวิทยาประวัติศาสตร์กระแสหลักอย่างเข้มข้นและหนักแน่น และเป็นการยอมรับโดยนัยว่าเป็นการนิพนธ์ประวัติศาสตร์ขึ้น ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ที่อนุญาตให้คำตอบทางมิติประวัติศาสตร์นั้นไหลเลื่อนไปตามมิติทางเวลา และบริบททางสังคม

งานประวัติศาสตร์ความคิดในชิ้นนี้จึงพยายามยอมรับข้อจำกัดทางการศึกษาประวัติศาสตร์พิจารณาว่าในสังคมเวลาหนึ่งนั้น สิ่งต่างๆในสังคมถูกสถาปนาขึ้นได้อย่างไร พร้อมกับในทางหนึ่งก็ได้ตั้งเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เหล่านั้นไว้ตามมิติเวลาและพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงได้เลือกใช้การศึกษาแบบ วงศาวทยา ที่จะใกล้เคียงกับการศึกษาประวัติศาสตร์ความคิด แต่ก็มีใช้ความหมายที่เอามาทับกันได้เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์ความคิดในบางกระแสก็เป็นการศึกษาที่ติดอยู่กับกรอบพัฒนาการอันราบรื่นของสังคม แต่การศึกษาวงศาวทยานั้นเป็นการศึกษาที่มองว่าประวัติศาสตร์คือรอยแตกหักของความคิด ความรู้ในแต่ละรอยเลื่อนทางพื้นที่และเวลา ซึ่งจะอิงกับการศึกษาความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ (Historical Fact) และการศึกษาวาทกรรม (Discourse) กล่าวคือเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ได้ประวัติศาสตร์หนึ่งที่มีแกนเรื่องและสรรพสิ่งเป็นของตัวเอง⁶¹ ในข้อจำกัดของพื้นที่และเวลา

เมื่อเปรียบเทียบการลงโทษเป็นแกนเรื่อง สังคมไทยเป็นสนามของการปะทะกันของ ความคิดและการตีความ ตามยุคสมัยต่างๆ การศึกษาในงานชิ้นนี้จึงเป็นการศึกษาวาทกรรมแบบวงศาวทยาในปริมณฑลของ “การลงโทษทัณฑ์ในบริบทของประเทศไทย”

วิธีวิทยาการแสวงหาความรู้หลังสมัยใหม่ และแนวคิดเกี่ยวกับวงศาวทยา

ช่วงเวลาหลังทศวรรษที่ 1960 การก่อร่างกระแสความคิดที่ในเชิงปรัชญาความรู้เริ่ม ปรากฏร่องรอยของการแตกหัก และเปลี่ยนแปลงไป โดยที่นักวิชาการบางกลุ่มก็ให้นิยามยุคสมัยต่อมาเช่นนี้ว่ายุคหลังสมัยใหม่ (Post-modernism) เพราะการปฏิวัติทางภาษา (Linguistic turn) นั้นได้

⁶¹ ภูริภัทร์ เครือณพรรัตน์, “มิเชล ฟูโกต์กับการก้าวล่วงล้ากรอบ: การพลิกกลับ การต่อต้าน และการใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลาง discourse ทั้งหลาย,” *รัฐศาสตร์สาร* 41,1 : 1-31.

ทำให้มีการผนวกอิทธิพลของภาษาเข้ามาในการศึกษาเชิงสังคมศาสตร์⁶² แม้ช่วงริเริ่มการศึกษาแนวทางนี้จะยังไม่ผู้ชัดเจนนัก แต่การศึกษาที่เน้นการวิพากษ์ และตั้งคำถามต่อแนวคิดภาวะสมัยใหม่ (Modernity) อันเป็นกระแสหลักของการแสวงหาความรู้ก็ได้เพิ่มขึ้นอย่างน่าสนใจ เพราะการทำทลายการศึกษาที่มีวิธีวิทยาแบบสมัยใหม่นี้เป็นการพลิกกลับ สมมุติฐานของความรู้อันเป็นสิ่งที่สากลนิยม (Universality) และท้าทายต่อรากฐานในระดับภาววิทยา(Ontology) ในสถานะของความที่ความจริง และความรู้มันไม่ได้ดำรงอยู่ กล่าวได้ว่าวิธีการแสวงหาความรู้ในลักษณะเช่นนี้นั้นมีจุดยืนทางภาววิทยา ที่ไม่เชื่อในสากลนิยม เพราะภายใต้ความเป็นสากลนิยมนั้นเราจะเสมือนมีขอบเขตในการทำความเข้าใจถึงสิ่งต่างๆอย่างแน่นอน

การศึกษาหัวข้อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้นั้นคือสืบสาวประวัติศาสตร์ในความไม่ชัดเจนในการปกครอง โดยมองผ่านระบบการลงโทษ และกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย ซึ่งการปกครองนั้นกระทำผ่านทางสถาบันต่างๆ และอำนาจของการปกครองก็ได้ดีกรอบความจริง สร้างวาทกรรมผ่านการสื่อสาร และปฏิบัติการ และครอบงำมนุษย์ภายใต้ปกครอง การพยายามเข้ามาจัดการการปกครองมนุษย์นั้นไม่อาจดำรงอยู่ได้อย่างตลอดไป เพราะการต่อสู้ขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นในปริมณฑลต่อไป จึงทำให้ไม่เคยมีการปกครองที่ดีที่สุด และรัฐจำเป็นต้องหาหนทางที่เป็นไปได้ในการพยายามปกครอง ดังนั้นความเป็นสากล ได้เข้ามาบดบังปฏิบัติการของความเปลี่ยนแปลงอย่างไม่แน่นอนของการปกครอง สถานะของสิ่งที่ทำการศึกษแบบนี้ อาจเป็นการศึกษาความเป็นไปได้ (Possibility) อย่างไม่แน่นอน (Uncertainly) ของความเิงเวลาของมนุษย์ที่ไม่เคยจะสมบูรณ์แบบงานการศึกษาอย่างวงศ์วิทยา (Genealogy) และการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse) ในมุมมองภาพตัดขวางของโบราณคดีวิทยาแห่งความรู้ (Archaeology of knowledge) นั้นไม่ได้ตั้งบนพื้นฐานของความมีอยู่มาตั้งแต่ต้น ดังนั้นเราจึงเพียงเป็นการศึกษาถึงกระบวนการของการลองผิดลองถูกกันของมนุษย์นี้เอง ซึ่งก็มีความชั่วร้ายและดั่งงามปะปนกัน

นอกเหนือจากงานวิจัยที่เป็นงานวิจัยเพื่อหาสาเหตุ และปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นการศึกษาในเชิงสาเหตุอย่างเป็นเหตุเป็นผลในฐานะของความเป็นศาสตร์แล้ว

⁶² จันท์ณี เจริญศรี, “อิทธิพลแนวคิดหลังสมัยใหม่ต่อสังคมวิทยา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543).

นั้น ยังควรมีการศึกษาที่เป็นการจัดจนวนแห่งปัญญา และเปิดทางให้กับความคิดของมนุษย์ที่จะนำไปสู่การปลดปล่อยทางปัญญาที่ถูกครอบงำด้วยวาทกรรมด้วยการนำเอาอิทธิพลนักคิดฝรั่งเศสในวงวิชาการไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดว่าด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์ของฟูโกต์นั้นได้รับการกล่าวถึงมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การแปลคำศัพท์จากคำว่า “Discourse” ในบริบทที่ฟูโกต์ใช้เป็นภาษาไทยว่า “วาทกรรม” ซึ่งบริบทนี้เองก่อให้เกิดการศึกษาต่อมาอีกมากมาย

คำว่าวาทกรรมนี้นั้น ฟูโกต์อาจไม่ได้ให้ความหมายไว้อย่างชัดเจนแต่หนังสือ “โบราณคดีวิทยาแห่งความรู้” (The Archaeology of Knowledge) ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1969 นั้นก็เป็นปริมนทลแห่งรายละเอียดของสิ่งที่เรียกว่าวาทกรรมได้ดี เพราะเป็นหนังสือที่ฟูโกต์นั้นได้ให้รายละเอียดเชิงวิธีวิทยาในการศึกษาก่อนหน้านี้ของเขา อันได้แก่ ความบ้าและอารยธรรม: ประวัติศาสตร์ของความวิปริตในยุคแห่งเหตุผล *Madness and Civilization: A History of Insanity in the Age of Reason* (1961), กำเนิดของคลินิก: โบราณคดีของการรับรู้ทางการแพทย์ *The Birth of Clinic: An Archaeology of Medical Perception* (1963) และการจัดระเบียบแห่งสรรพสิ่ง *The Order of Things* (1961) โดยเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ของกรอบความรู้ (Episteme) ในแต่ละสมัยซึ่งจะเป็นการสร้างวาทกรรมขึ้นมา เพราะวาทกรรมในบริบทนี้ไม่ใช่เพียงภาษาที่ใช้ในการพูด หรือ สื่อสารกัน (Parole) แต่ยังเป็นพื้นที่ของคำ (text) วาจา (utterance) ถ้อยความ (statement) ซึ่งอาจเป็นกลุ่มของถ้อยความที่แยกขาดออกเป็นถ้อยความเดี่ยวๆ ได้ เช่น ความวิปริต การรับรู้ทางการแพทย์ เป็นต้น และยังเป็นกรกระทำหรือปฏิบัติการ (practice) ที่เกิดขึ้นอย่างซ้ำๆจนเป็นปกติก็ถือว่าได้กลายเป็น “ความ” เช่นเดียวกัน⁶³ ซึ่งหมายความว่าคำต่างๆที่มีความหมายต่อโลกแห่งความจริงได้สร้างวาทกรรมให้เกิดขึ้น และในขณะเดียวกันวาทกรรมที่ครอบเหนือก้นนี้เองก็เป็นโครงสร้างการเกิดขึ้นของคำต่างๆ ได้เช่นกัน

วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของฟูโกต์เรื่อง *Folie et déraison: Histoire de la folie à l'âge classique* (*Madness and Insanity: History of Madness in the Classical Age*) ในปี ค.ศ. 1960 ซึ่งได้รับการแปลภายหลังในหนังสือชื่อเรื่องว่า *Madness and Civilization* อันเป็นจุดเริ่มต้นของงานวิชาการที่วิพากษ์ต่อสถานะของความรู้ในปัจจุบัน งานชิ้นนี้เป็นการกล่าวถึง

⁶³ Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*. (trans.) Alan Sheridan. (New York: Pantheon Books, 1972), p 80.

ประวัติศาสตร์ของความบ้าในปัจจุบัน ที่เข้าใจกันว่าสถานะของความบ้าเป็นอยู่เช่นนั้นมาตลอด ไม่ได้เปลี่ยนแปลงมาในประวัติศาสตร์ ฟูก็อดต์แสดงให้เห็นว่าสถานะของความบ้าในยุคปัจจุบันมีความแตกต่างจากยุคก่อน โดยเป็นการสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของวาทกรรมที่ครอบงำในสังคม ทำให้การมองและการเข้าใจสถานะของความบ้าอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหยุดนิ่งคงที่ งานชิ้นนี้เริ่มต้นที่ ประวัติศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับความบ้าของยุโรปในยุคกลาง ที่เริ่มจากภูมิปัญญาอันพิเศษสูงส่งที่ได้รับจากพระผู้เป็นเจ้าของ พวกเขามองว่าคนที่พูดคนเดียวไม่ใช่คนบ้าแต่เขากำลังพูดกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติที่คนธรรมดาตามองไม่เห็นและไม่ได้ยิน ความรู้ของความบ้าที่เคลื่อนที่มาจากความหมายของ ความบ้าคือ ความไร้เหตุผล (Irrational) ความบ้าจึงได้กลายเป็นสิ่งชั่วร้าย เป็นมลทินของสังคมแห่งเหตุผล คนบ้าจึงถูกจับมัด และจัดประหารร่วมกับพวกอาชญากร และขอทาน รวมทั้งถูกแยกออกจากคนปกติในสังคม ด้วยการตั้งสถานบำบัดทางจิต ซึ่งนำมาสู่ความรู้ในศตวรรษที่ 19 ที่มองว่าความบ้ากับความปกติไม่ได้มีความแตกต่างกัน คนบ้าจึงสามารถฟื้นฟูรักษาให้หายและกลับมาอยู่ร่วมกับคนปกติได้ เพราะ **ความบ้าเป็นเหตุผลในระบบหนึ่งที่แตกต่างกันจากระบบเหตุผลอื่นๆ** ดังนั้นคนบ้าจึงถูกปลดปล่อยออกจากสถานกักกัน โรงพยาบาลบ้า ย้ายมาอยู่ภายใต้อำนาจการดูแลของจิตแพทย์ โดยในช่วงเวลาหนึ่งเรามีระบอบความรู้ชุดหนึ่งที่กำลังการรับรู้ ความเข้าใจ และทำให้เราพูดถึงมัน ซึ่งเสมือนว่าเรากำลังสถาปนาระบอบความปกติของความรู้ และในขณะเดียวกันก็มีความรู้ชุดหนึ่งที่ถูกกีดกัน โดยการทำให้เงียบ ปิดกั้น กดทับ และทำให้ไม่ถูกพูดถึง (Silent of Language) เช่น ความบ้าเป็นอาการทางจิตมากกว่าเป็นการกระทำของพระเจ้า เพราะพระเจ้านั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีเหตุผล ดังที่เห็นจากในช่วงยุคของการปฏิวัติทางภูมิปัญญา (The age of enlightenment) ศตวรรษที่ 17-18 นั้น ความเป็นเหตุเป็นผล (Reasonal) จึงเป็นแบบแผนหลักของการคิดของมนุษย์ในการอธิบายสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะสิ่งเกี่ยวกับความบ้า และเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 19 ความบ้าจึงถูกจำแนกแยกออกจากคนปกติ เพราะกรอบความรู้ที่มีเหตุผลนั้นทำให้ความบ้ากลายเป็น 'ความผิดปกติ' จะเห็นได้จากการอิทธิพลแนวคิดจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) และปมโอดิปุส ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่ศึกษาสภาพของจิตอย่างเป็นเหตุผล และกล่าวถึง 'อาการป่วยทางจิต' อาการทางจิตจึงมีลักษณะไม่แตกต่างจากคนปกติ มันไม่ใช่ความผิดปกติ หรือความไร้เหตุผล เพราะมันเป็นเหตุผลอีกชุดหนึ่งต่างหาก คนบ้าคือคนปกติที่มีอาการป่วยทางจิต จึงไม่ต้องอยู่ร่วมกับพวกเบี่ยงเบน ผิดปกติ เช่นนักโทษในคุก แต่กลับต้องใช้โรงพยาบาล และคลินิกสำหรับดูแล

บำบัดฟื้นฟู ให้ความบำบัดเหล่านั้นกลายเป็นความปกติในสังคม ซึ่งแตกต่างจากความคิดเรื่องความ บำบัดในยุคนิวทอนที่ความบำบัดนั้นเป็นพรสวรรค์ของพระเจ้าหรือความบำบัดเป็นสงฆ์ร้าย และส่งผลให้ใน ภายหลังของความบำบัดที่กล่าวมาถูก ปิดทับ และทำให้เป็นอื่นโดยวาทกรรมทางจิตเวช จิตวิทยา จิต วิเคราะห์ ที่สถาปนาระบบความรู้ใหม่ในสังคม

การเปลี่ยนแปลงญาณทัศน์ว่าด้วยความบำบัดจากภาวะของความบำบัดที่เป็นพลังเหนือ ธรรมชาติ ไปสู่การรับรู้แบบการค้นหาคำอธิบายทางจิต จึงเป็นการดำเนินไปพร้อมกับการ สถาปนาความรู้ วิชาการในสังคมสมัยใหม่ เช่น จิตวิทยา (Psychology) และความรู้จิตทาง การแพทย์ (Psychiatry) ซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของวาทกรรม โครงสร้างทางภาษาที่ได้ สถาปนาระบบความรู้ในการจำแนกแยกแยะ จัดประเภท และให้คุณค่าต่อความบำบัด

ในหนังสือเรื่องระเบียบแห่งสรรพสิ่ง หรือ *The Order of Things* ฟูโกได้เขียนเรื่องราว เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวิชาความรู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตัวมนุษย์คือ **วิชานิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และชีววิทยา** ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าสมัยก่อนวิชาเหล่านี้ไม่เคยมีอยู่เลยจน จนกระทั่งในศตวรรษที่ 18 วิชาเหล่านี้ได้ก่อร่าง และปรากฏเป็นความรู้ที่ใช้ในชีวิตประจำวันของ มนุษย์ซึ่งรวมทั้งภาษา และการทำมาหากิน เรียกได้ว่า **มนุษย์ได้กลายเป็นองค์ประธานของ การศึกษา ในขณะเดียวกันทำให้มนุษย์นั้นกลายเป็นวัตถุแห่งการศึกษา** ดังนั้นวิชาเหล่านี้ ไม่ได้มีความเป็นมาที่ต่อเนื่องยาวนานแต่อย่างใด มันได้ผันแปรไปตามวาทกรรมที่ครอบงำสังคม ไว้แต่ละช่วงสมัย ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิด และสังคม

ความรู้ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการแบบดั้งเดิม (traditional Renaissance) นั้นอิงอยู่บน ฐานคิดของเรื่องความคล้ายคลึง (La resemblance) ระหว่างสิ่งของต่างๆ จนกระทั่งถึงต้น ศตวรรษที่ 18 ความรู้จึงเป็นการเปรียบเทียบความเหมือน (Similarity) ของสรรพสิ่ง ความรู้เช่นนี้ ยังขับเคลื่อนจากความเหมือนมาสู่การเปรียบเทียบความแตกต่าง (La difference) ด้วยการ จำแนกแยกแยะ และให้ความแตกต่างระหว่างสิ่งหนึ่งกับสิ่งอื่นๆ ดังจะเห็นว่ามีการศึกษาเชิง เปรียบเทียบปรากฏมากทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นในการสร้างความรู้ และการส่งผ่านความรู้ ซึ่งก็เป็นสิ่งเดียวกับการที่วิชาความรู้ต่างจะต้องความเปลี่ยนแปลง และไม่ ต่อเนื่องตามวาทกรรม ที่ครอบงำความคิดของมนุษย์ในแต่ละช่วงเวลาและยุคสมัย ดังนี้จะเห็นว่า

ภาษาเข้ามามีบทบาทสำคัญในการบ่งบอกความจริงของมนุษย์ ซึ่งสัมพันธ์กับบทบาทของโครงสร้างของภาษาในการสร้างความรู้ และความจริงให้กับมนุษย์

งานเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นความเข้าใจว่าวาทกรรมเป็นเรื่องของโครงสร้างทางภาษาที่ไม่ว่าจะพูด เขียน กระทำการ หรือสื่อความแบบอื่น ซึ่งวาทกรรมนั้นปฏิบัติการของตัวมันเองทำให้เกิดกระบวนการ สร้าง จำแนก แยกประเภท เปลี่ยนแปลง ความรู้ของมนุษย์ภายใต้วาทกรรม เพื่อทำให้เกิดการรับรู้เข้าใจต่อเรื่องดังกล่าว โดยที่ความรู้ที่ดูเหมือนว่าจะเป็นสิ่งที่ไม่ค้นพบและสถิตไว้ในสังคม ทว่าความจริงดังกล่าวนั้นไม่คงที่ แต่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ภายใต้กฎเกณฑ์ของวาทกรรม ของสิ่งที่ถูกกล่าวถึง รวมทั้งมีความเป็นไปได้ที่จะพูดถึงสิ่งต่าง ๆ นั้น รวมทั้งการสถาปนาผู้พูดให้มีความชอบธรรมในการพูดด้วยการรับรองจากสถาบันทางสังคมต่างๆ เช่นใน *The Birth of Clinic: An Archaeology of Medical Perception* ที่แสดงให้เห็นว่าแพทย์ ที่ได้รับการรับรองจากแพทยสมาคม หรือโรงพยาบาล อันเป็นสถาบันสมัยใหม่นั้น ได้ให้อำนาจในการตรวจตรา วินิจฉัยร่างกายของคนไข้ รวมถึงการทำหัตถการต่างๆบนเรือนร่างของมนุษย์เพื่อการรักษา ผู้ที่ทำเช่นนั้น พื้นฐานของการกระทำนั้นย่อมไม่แตกต่างจากอาชญากร ที่มีการกระทำบนพื้นที่ร่างกายของคนอื่น แต่เงื่อนไขของสถาบันสมัยใหม่ต่างๆเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดวาทกรรมชุดขึ้นมาในสังคม กระบวนการดังกล่าวคือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความรู้และอำนาจที่กระทำต่อทุกสรรพสิ่งในสังคม และทั้งสองสิ่งยังผูกติดอยู่ด้วยกันจนแยกกันไม่ออก

การใช้แนวทางการขุดค้นเชิงโบราณคดี สืบรอยและมองลงไปยังสิ่งที่พบเห็นในแต่ละยุคสมัยที่กองทับถมกันอยู่ เพื่อค้นหากรอบความรู้ (Episteme) ซึ่งเป็นกรอบกำกับเครือข่ายของความรู้ ความเชื่อ วิธีคิดต่อสิ่งต่างๆในสังคม ซึ่งปรากฏอยู่ด้วยถ้อยคำ ข้อเขียนเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่แพร่กระจาย ซึมลึก และไหลเวียนอยู่ในสังคม เป็นวาทกรรมและกรอบความรู้อ้างอิงของยุคสมัย ในการสร้างความหมายให้กับสิ่งต่างๆของผู้คนในยุคนี้ๆ อาจกล่าวได้ว่าโบราณคดีแห่งความรู้ (Archaeology of Knowledge) เป็นการศึกษาร่องรอยของกฎเกณฑ์ที่สร้างความหมายหรือเป็นกรอบที่กำหนดความหมายของสิ่งต่างๆ ในรูปวาทกรรมและปฏิบัติการของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้นๆ ดังนั้นสรรพสิ่งในสังคม จึงเป็นเพียงผลผลิตของวาทกรรมชุดหนึ่งเท่านั้น⁶⁴ และในเบื้องต้น

⁶⁴ Ibid., p. 21.

นั่นเป็นการเผยให้เห็นว่า การก่อรูปของปฏิบัติการ และเหตุการณ์ต่างๆ เป็นการผลิตความรู้ สัจจะ และอำนาจ

ภายหลังในปี 1969 นั้นผลึกความคิดของฟูโกต์ นั้นได้ประกอบร่างอย่างลึกซึ้งใน Archaeology of Knowledge วิธีการทางโบราณคดีในงาน The Archaeology of Knowledge นี้ งานชิ้นนี้นับว่าเป็นงาน ประวัติศาสตร์ของความคิด ความรู้ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ สาขาวิชาทางปรัชญา วิทยาศาสตร์ การเมือง เศรษฐศาสตร์ และวรรณคดีต่างๆ แต่อีกนัยหนึ่งนั้น ก็เป็นการค้นหากรอบความรู้แต่ละสมัยที่กองทับถมกันซึ่งทำให้ค้นพบได้ว่าความไม่ ต่อเนื่อง (Discontinuity) ของความรู้ต่างๆ และจุดเริ่มต้นที่หลากหลาย (Threshold) รอยแตกแยก (Rupture) จุดแตกหัก (Break) การเปลี่ยนรูป (Mutation) การก้าวข้าม (Shift) ช่องว่าง (Gap) การแทรกแซง (Interruption) การแทนที่ (Displacement) และการเปลี่ยนแปลง (Transformation) ของวาทกรรม และกรอบความคิดชุดต่างๆ นั้นจะแสดงให้เห็นความไม่คงที่ หรือ การเปลี่ยนแปลงผันแปรของวาทกรรม สิ่งที่ถูกกล่าวถึงไหลเวียนกันจนเป็นความรู้ และสถาปนา ความจริงของยุคสมัย ซึ่งสะท้อนผ่านภาคปฏิบัติการของวาทกรรมในสถานการณ์ และ ปรากฏการณ์ที่ปรากฏ และเปิดเผยตัวเองออกมา ในรูปภาพ และการปฏิบัติ วาทกรรมจึงเป็นสิ่งที่ ปรากฏเพียงสิ่งที่สะท้อนมาจากจุดเริ่มต้น แต่ไม่สามารถค้นหาจุดเริ่มต้นอย่างแท้จริงได้ เหมือนกับนักโบราณคดี และนักประวัติศาสตร์ที่เขียนเรื่องราวจากวัตถุ และหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ โดยสิ่งที่เขียนไม่ใช่จุดกำเนิดเริ่มต้นดั้งเดิม เพียงแค่เป็นการเอาอดีตมาเขียนใน ปัจจุบันหรือสิ่งที่สะท้อนออกมาจากจุดเริ่มต้น (Leave of Origin)

ดังนั้นโบราณคดีวิทยาแห่งความรู้จึงไม่ใช่การศึกษาแบบเดียวกับที่นักโบราณคดีขุดค้นเพื่อ ศึกษาร่องรอยของความเป็นมนุษย์ จากวัตถุโบราณต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเสมือนการทับถม และเรียงกันในระดับของชั้นดินต่างๆ ตามอายุและความยาวนานของดิน จากปัจจุบันลงไปสู่ออดีต เพียงแต่คำอธิบายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความคิดนี้ ได้รวบรวมและพิจารณาจากหลักฐานหลายๆ ยุคประกอบกัน นั่นคือ การมาสัมพันธ์กันหรือประกอบกัน (Relative and construct) ของชิ้นส่วน ความรู้ หรือองค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย อย่างมีอิสระต่อกันภายใต้คำอธิบายทาง องค์ความรู้หนึ่ง ที่ประกอบขึ้นมาจากวาทกรรม (Discourse) ชุดต่างๆ ส่วนใหญ่แล้วโดยทั่วไปมัก เข้าใจว่าวาทกรรมจะต้องมีการต่อสู้เพื่อช่วงชิงการนำ (Hegemony) ในการกำหนดกฎเกณฑ์

เท่านั้น แต่ทว่าวาทกรรมยังมีความเกี่ยวเนื่อง กับการเกิดขึ้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้าง การเปลี่ยนแปลง รวมตลอดถึงการเก็บกด ปิดกั้นของสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยเช่นกัน

ในหนังสือทั่วไป (Book) หรือเอกสารหนังสือพิเศษที่เกิดจากการรวบรวมภายหลัง มรณกรรม บทความ การใช้นามแฝง ที่เรียกว่า “Oeuvre” เป็นสิ่งที่ผลิตซ้ำองค์ความรู้ต่างๆ อันเป็น เก็บรักษาไว้ภายใต้สิ่งที่เรียกว่า ความเป็นศาสตร์ (Science) หรือวรรณคดี (Literature) และเป็นที่ สติตสร้างความจริง⁶⁵ ในรูปแบบเอกสารหลักฐาน (Document) สำหรับการอ้างอิง และพูดถึง และ ผังตัวไว้กับความทรงจำของมนุษย์ เป็นอนุสาวรีย์ สิ่งก่อสร้างของอดีต (Monument) ให้เรา สามารถพูดถึงได้เต็มปาก พร้อมไปกับบางสิ่งที่เงียบเชียบ ไร้เสียงหรือไม่ถูกพูดถึง การปราศจาก การตั้งคำถาม และปลดปล่อยตัวตนออกจากภาษานี้เอง เป็นการยอมรับในสิ่งที่กล่าวถึง ว่าสิ่ง เหล่านั้นคือความจริง ที่ดำเนินการผ่านวาทกรรมในตัวเอง และสนามภายนอก (Field exteriority) ของวาทกรรมที่ปฏิบัติการผ่านสิ่งที่เรียกว่า สถาบัน (Institution)⁶⁶ สถาบันที่กล่าวถึง และเกี่ยวข้องกับ การสร้างองค์ความรู้ เช่นโรงเรียน สถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันการเมือง และอื่นๆ ที่ได้ทำให้ มั่นใจในความถูกต้อง และมีการยืนยันหรือการมีอยู่จริงของความรู้ชุดนั้น ในตำแหน่งแห่งที่ ทางประวัติศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่า **ความสำคัญของเอกสารหลักฐานต่างๆ ไม่ได้อยู่ที่เนื้อหา สารแต่อย่างใด แต่อยู่ที่ความจริงที่เอกสารเหล่านั้นบอกหรือสื่อกับเรามากกว่า ประวัติศาสตร์ ที่ต่อเนื่อง ความมีเอกภพ ความเป็นสากล และความมั่นคงแน่นอนของเอกสารหลักฐาน** จึงเป็นสิ่งที่สมควรตั้งคำถาม และนำท้าทายต่อทฤษฎีเหล่านี้

ดังนั้นในการแสดงให้เห็นเครือข่ายของการสื่อความหรือภาษาที่ถูกนำมาวิเคราะห์ ปฏิบัติการของวาทกรรม เงื่อนไข ข้อจำกัดของภาษาที่ทำให้สามารถสื่อสารกันได้เสมือนขอบเขตที่ เป็นไปได้ของความรู้จึงเป็นสิ่งที่นักวิชาการทางสังคมศาสตร์ใช้กันแพร่หลาย และถูกเรียกต่อมาว่า การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) ซึ่งต้องสามารถแสดงให้เห็นการปะทะ ของสัญญาณ รอยประสานของความรู้กับวาทกรรมชุดอื่นๆได้ ทั้งชุดความรู้กระแสหลัก และชุดความรู้ที่ขัดแย้ง แตกต่าง และเกิดเป็นความรู้ใหม่ขึ้นมา แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์ วาทกรรม นั้นโดยสาระสำคัญแล้วเป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับ การพยายามศึกษาและ สืบค้นถึง

⁶⁵ Ibid., p. 28.

⁶⁶ Ibid., p.50.

กระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์ และลำดับอันแยกย่อยต่างๆ ในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายต่างๆ ให้กับสรรพสิ่งที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคม ความรู้ใดเป็นความรู้ที่ทรงพลัง และอำนาจของผลึกคิดทางภาษา และภาคปฏิบัติการ

วาทกรรม จึงไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่ภายในเนื้อแท้ มีแก่นแกน (Essence) ของตัวมันเอง และสามารถเข้าใจได้อย่างเป็นสากล (Universality) แต่ความมีเอกภาพของวาทกรรมก็เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับ กฎเกณฑ์ที่ใช้ร่วมกัน ประเภทของสถาบันที่ตอกย้ำความจริงดังกล่าว ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องวิเคราะห์ และมีความสำคัญ เช่นวาทกรรมการลงโทษ เพราะมุมมองของนักอาชญาวิทยา และความเป็นมนุษย์นิยมในปัจจุบัน การลงโทษถูกกล่าวถึงในแง่ของการป้องกันสังคม ความปลอดภัยในสังคม ซึ่งก็ออกมาในรูปแบบข้อเสนอลิขิตการประหารชีวิต เป็นต้น ส่วนสิ่งที่ไม่สามารถถูกกล่าวถึงในปัจจุบันเช่น การทรมาน การลงโทษที่โหดร้าย เป็นต้น ซึ่งสิ่งที่ไม่ถูกพูดถึงเหล่านี้เป็นเหมือนการข่มขังตัวเองไว้ภายในโครงสร้างความรู้ของสิ่งที่กล่าวถึงนั่นเอง

การศึกษาในแนวทางนี้ได้ขยับขยาย และการเคลื่อนที่จากแนวการศึกษาแบบโบราณคดีวิทยาไปสู่สิ่งที่เรียกว่าวงศาวินิจฉัย หรือ “Genealogy” โดยเป็นการเปิดพื้นที่ของอำนาจซึ่งทำให้การมองแบบวงศาวินิจฉัยเป็นมิติการมองเชิงประวัติศาสตร์ ของการปะทะกันของความรู้ทั่วไป (Savoir) และแนวความคิดเรื่องอำนาจ (Power) โดยมองลงไปปัญหาซึ่งเปิดเผยให้เห็นการปะทะกันของความรู้ชุดต่างๆ ซึ่งซับซ้อนเกี่ยวพันกันในเชิงอำนาจที่ทำให้คนเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ การเถลิงขึ้นของอำนาจยังเป็นการเปิดเผยกลวิธีของความจริง (Machinery of Truth) ที่ทำให้สิ่งนั้นๆ รับรู้ได้ และเข้าใจต่อลักษณะของการที่อำนาจนั้นยึดโยงเข้ากับความรู้

ในงานเรื่องวินัยและการลงโทษ Discipline and Punish ของฟูโก่นั้นเป็นการชี้ให้เห็นพื้นที่ทางสถาปัตยกรรมของสังคมสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นคุก โรงพยาบาล โรงเรียน วัด หรือค่ายทหาร ที่เล่าเนื้อหาเกี่ยวกับคุก การควบคุมนักโทษ ประวัติศาสตร์ของการจองจำ การจัดการกับร่างกายของทหาร และอำนาจในโรงเรียน ซึ่งเห็นถึงการเกิดขึ้นของวาทกรรม และปฏิบัติการของวาทกรรมในพื้นที่เหล่านั้น และยังสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของความรู้และอำนาจที่มาคู่กัน กล่าวได้ว่าความรู้นั้นได้ผลิตอำนาจขึ้นมา เพราะคุณเป็นพื้นที่สำหรับสร้างระเบียบวินัย และการควบคุมอาชญากร แต่เมื่อความรู้ของการปกครองเปลี่ยนแปลงไป การจัดการกับอาชญากรก็ย่อมเปลี่ยนแปลงตาม ซึ่งส่งผลอย่างยิ่งให้สถานที่ในการควบคุมอาชญากรเปลี่ยนแปลงไปด้วย และคุณก็ได้เปิดเผยให้เห็น

วิธีการอันแยบยลของอำนาจสมัยใหม่ ในพื้นที่ที่กว้างขวาง เปิดโล่งที่สามารถตรวจสอบตราสอดส่อง โดยเทคโนโลยีทางสถาปัตยกรรมได้กว้างขวางมากขึ้น ดังที่เห็นจากการออกแบบเรือนจำสมัยใหม่ ที่ใช้ คุกวงแหวน และหอคอยสรรพพรรณ (panopticon) เพื่อฝึกฝนควบคุมร่างกายหรือระเบียบวินัยของนักโทษ โดยไม่ใช้การลงโทษอย่างรุนแรงดังเช่นอดีต แต่เป็นอำนาจควบคุม ผ่านกระบวนการสร้างบรรทัดฐานหรือการทำให้เป็นปกติ (Normalization) โดยใช้เครื่องมือที่ระเบียบวินัย (Discipline) ซึ่งได้กลายมาเป็นเป้าหมายของพื้นที่ทางสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะ ในโรงเรียน หรือสถาบันภายในชาติ งานชิ้นนี้ เป็นการสืบค้นความรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อทำความเข้าใจว่า **เอกลักษณ์และความหมายของสิ่งต่างๆ เหล่านั้น หรือวาทกรรมชุดนั้น ถูกสร้างขึ้นมาและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง** ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ของปัจจุบัน (History of Present) ดังนั้น วิธีการแบบวงศาวทยา จึงเป็นการเปิดเผยให้เห็นองค์ประกอบต่างๆ ที่ดำรงอยู่อย่างเชื่อมโยงกัน (Coexistence) โดยมีลักษณะของการประสานกัน⁶⁷ และ**ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่ออำนาจ/ความรู้ที่กำกับ ระบอบของความจริง (Regime of Truth)**

ความจริงจึงเปรียบเสมือนเรื่องราวที่อำนาจและความรู้ทำงานอย่างเชื่อมต่อกัน ดังนั้นไม่มีความสัมพันธ์ทางอำนาจใดที่ปราศจากความเกี่ยวข้องของสัมพันธ์กันในการประกอบสร้างตัวตนขึ้นมา ในสนามแห่งความรู้ (Discursive field) และไม่มีความรู้ใดที่ดำรงอยู่โดยไร้อำนาจ⁶⁸ ความรู้และอำนาจเป็นอิทธิพลที่สนับสนุนกันและกัน อำนาจได้ทำงานและครอบงำเหนือชีวิตของเรา ด้วยเหตุนี้อำนาจและความรู้ได้เข้ามาครอบงำเป็นวาทกรรมเหนือชีวิต อำนาจจึงไม่ใช่สมบัติของผู้ใด แต่ดำรงอยู่คู่กับความรู้ที่ปฏิบัติการอยู่ นั่นคืออำนาจเป็นยุทธศาสตร์ของการกระทำที่ถูกจัดวางไปพร้อมกับความรู้ ที่ไม่มีใครสามารถผูกขาดหรือครอบครองไว้แต่เพียงผู้เดียว แต่มันมีการไหลเวียนอยู่ภายในสังคม ในวงสังคมอุดมปัญญา เห็นดังในองค์กรความรู้ และสถาบันการควบคุมคน วาทกรรมจากการผลิตขึ้นในรูปแบบของปัญญาชนนั้น จึงไหลเวียนออกไปและถูกช่วงชิงด้วยอำนาจประเภทต่างๆ จนกลายเป็นวัตถุนิรนามของสาธารณะ ที่คนกลุ่มต่างๆ สามารถหยิบฉวย ต่อเติม สร้างความหมายใหม่ได้อย่างไม่รู้จบ และเมื่ออำนาจกำหนด**ความรู้การขยายตัวของความรู้**

⁶⁷ Ibid., p.80-82.

⁶⁸ Michel Foucault, *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*, p. 93.

คือการขยายตัวของอำนาจในวาทกรรม⁶⁹ อำนาจนั้นเป็นประเด็นเกี่ยวกับการควบคุม ครอบงำ อำนาจจึงอยู่ทุกหนแห่ง และแผ่ตัวเองในวาทกรรมในแต่ละชุด เพื่อเข้ามาควบคุม ครอบครอง การผลิตความรู้ ความจริง ในฐานะโครงสร้างของภาษาเหนือชีวิตของเรา⁷⁰

ความรู้เป็นเพียงผลผลิตของอำนาจ ที่ปิดกั้น บดบัง เบียดขับ ความรู้ย่อยอื่นๆ ให้อยู่ ภายในขอบเขตของความไม่น่าเชื่อถือ และการไม่ถูกยอมรับ รวมทั้งกระบวนการทำให้สิ่งต่างๆ คงไว้ซึ่งกระแสหลักนั้นกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาจนได้รับการยอมรับและเชื่อกันในสังคม ดังนั้น ปัญหาของนักปรัชญาร่วมสมัยจึงพยายามต่อต้านการครอบงำเหล่านี้

ในทางกลับกันนั้นการเกิดขึ้นของวาทกรรมนั้นเป็นการแสดงบทบาทของการสั่นคลอนโมโนทัศน์แห่งสังคมนิยม (La vérité) อย่างถึงรากถึงโคน ว่าการอุปโลกน์ความรู้เอาเองนั้นเป็นสังคมนิยม และสังคมนิยมอันเป็นสากลรวมทั้งกาลิโกนั้นไม่มี แนวความคิดการศึกษาเชิงวิพากษ์ของฟูโกต์ อย่างว่านี่เป็นการทำลายสภาวะแห่งการศึกษาของเหล่า มนุษยนิยม (Humaniticism) อุดมคติภาวะนิยม (Existentialism) และ มาร์กซิสต์ (Marxism) เป็นอย่างมาก เพราะการศึกษาที่มีองค์ประฐาน เป็นมนุษย์ในความเข้าใจกันอย่างทุกวันนี้เพิ่งมีมาไม่นาน ซึ่งอาจปลาสนาการหายไปเมื่อกรอบความรู้ทางสมัยใหม่ได้ถอนรากออกจากสังคม

การศึกษาวงศ์วิทยา (Genealogy) นั้นถูกนิยามว่าเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์แขนงหนึ่ง⁷¹ ซึ่งเป็นอิทธิพลจากแนวความคิดของฟูโกต์ อย่างไรก็ตาม แนวคิดของฟูโกต์ได้วิพากษ์วิจารณ์ อย่างไม่เห็นด้วยกับความรู้ทางประวัติศาสตร์กระแสหลัก และอำนาจของความรู้ที่เคยมีมาทั้งหมด อีกทั้งยังต่อต้านการใช้ทฤษฎีศึกษาอย่างเป็นระบบแน่นอน (Anti-method) เขาเห็นว่าทฤษฎีในความหมายที่เป็นระบบความคิดที่ครอบจักรวาล เป็นสากล(Universality) มีเหตุมีผลคงเส้นคงวาทั้งหลาย ซึ่งการวิจัยรวมทั้งแนวมาร์กซิสต์ (Marxist) ล้วนแต่นำไปสู่ ความรู้แบบครอบงำที่มีคน

⁶⁹ Rudi Vesker, *Michel Foucault: Genealogy as Critique*, (Trans.) Chris Turner, (London: Verso,1995), p. 67.

⁷⁰ ดู เฟ็ ม Gilles Deluze, *Foucault*. (Trans.) Sean Hand. (The university of Minnesota Press,1988), p. 39

⁷¹ ธงชัย วินิจจะกุล, *การศึกษาประวัติศาสตร์วงศ์วิทยา*, หน้า 1.

กลุ่มหนึ่งเป็นคนที่ว่า อะไรถูก อะไรผิด สำหรับงานวิชาการของฟูโกต์นั้นผลิตขึ้นมาเป็นวิธีการศึกษาเพื่อที่จะทำความเข้าใจสังคมในเรื่องอย่างจำเพาะในสังคม หนึ่งในสมัยหนึ่ง ซึ่งดูคล้ายกับจะเป็นการเล่นสำนวนคำที่ไม่ค่อยชัดเจนเป็นเหมือนงานวรรณกรรมมากกว่าที่จะเป็นงานวิชาการ เพราะแนวคิดเหล่านี้เป็นงานเขียนแบบมีลักษณะการเขียนที่ไม่ได้มีความหมายแค่ “ตัวบท” หรือ เนื้อเรื่องเท่านั้น หากแต่เป็นการสนทนากันระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน ซึ่งฟูโกต์เองก็ได้ประกาศการตายจากไปของผู้เขียน เหลือแต่เพียงข้อความเนื้อเรื่องไว้ในงานเขียน และนั่นก็ขึ้นอยู่กับว่า ผู้อ่านจะอ่านอย่างไร ตีความอย่างไร ซึ่งจะเห็นได้ว่าญาณวิทยาของการศึกษางานประเภทนี้นั้น ตั้งบนพื้นฐานของปรัชญาแบบภาคพื้นทวีป (Continental Philosophy)

อย่างไรก็ตามไม่อาจปฏิเสธได้อย่างชัดเจนว่า วงศาวิชยานั้นได้รับอิทธิพลการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ หนังสือที่มีอิทธิพลอย่างสำคัญในงานแบบวงศาวิชยา คือ วินัย และการลงโทษ Discipline and Punish ที่เป็นงานว่าด้วยประวัติศาสตร์ของการลงทัณฑ์ตะวันตก อธิบายการกำเนิดของคุก โดยไม่ได้มุ่งเน้นว่าองค์ประธาน (Subject) ถูกประกอบสร้างอย่างไร แต่มุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ของอำนาจ/ความรู้ ซึ่งเป็นสภาวะที่ทำให้การประกอบสถาปนาการองค์ประธานเกิดขึ้นมาได้ โดยเริ่มต้นจากการกล่าวถึงประเพณีการทรมาน และการลงทัณฑ์ที่ความรุนแรงอย่างซึ่งหน้า กระทำต่อหน้าสาธารณชนมีเป้าหมายคือตอกย้ำอำนาจของกษัตริย์ และอาจเทียบกับพระราชอำนาจของกษัตริย์ ซึ่งเปรียบเสมือนพระเจ้า ในแง่นี้งานชิ้นนี้จึงได้ชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่ถูกรอบความคิดเกี่ยวกับร่างกายเป็นส่วนที่สำคัญในการปฏิบัติการของ **ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ** ที่ปรากฏ และดำรงอยู่ในสถานที่ที่เป็นสาธารณะ หลังจากนั้นงานวงศาวิชยาได้ชี้ให้เห็นว่าเมื่อกรอบความรู้ของคนในรัฐเปลี่ยนไป ความชอบธรรมของการปกครองบนพื้นที่สาธารณะนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ตอบสนองต่อระบบคิดอย่างมีเหตุผล ดังนั้นร่างกายจึงกลายมาเป็นวัตถุแห่งเป้าหมายสำหรับการรับใช้อำนาจแห่งความรู้ของรัฐสมัยใหม่ อีกทั้งในงานชิ้นนี้ยังย้ำให้ระลึกว่าปัจเจกบุคคลถูกใช้เรือนร่างเป็นพื้นที่ในการผลิตอำนาจเพื่อให้เป็นร่างกายที่เชื่อง และร่างกายได้บงการที่เชื่องเชื่อเมื่อมีปฏิกริยาการตอบโต้ทางอำนาจรัฐก็จะปรับรูปแบบการปกครองเพื่อครอบงำในบริบทต่าง ๆ

การลงโทษสมัยใหม่จึงเป็นความสัมพันธ์กันของ **เทคโนโลยีทางวินัย** และ **ปทัสถานทางสังคม (Normative)** นอกจากนี้ระบบคุกไม่เพียงแต่เป็นชุดกลไกของการกดขี่เท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญคือเทคโนโลยีทางวินัยที่ทำให้มนุษย์ภายใต้การปกครองสมัยใหม่เป็นมนุษย์ที่ตกอยู่ภายใต้กรอบคิดความมีวินัยจึง ที่เป็นแกนเรื่องของงานชิ้นนี้ เพราะจุดร่วมเดียวกันระหว่างการลงโทษ ฝึกฝน

และการจ้องมองคือการที่ทำให้มนุษย์สมัยใหม่นั้นมีระบบความคิดที่จัดระเบียบร่างกายด้วยตนเอง ซึ่งเป็นจุดประสงค์หลักของการปกครอง กล่าวโดยสรุปคือฟูโกต์เข้าไปพิจารณาการจัดการเรื่องวินัยของรัฐที่มีต่อคนในปกครองตั้งแต่อดีต จากการจัดการด้วยเครื่องทรมานให้คนอยู่ในระเบียบ สู่วินัยของระบบการเฝ้ามองเมื่อสังคมเข้าสู่สภาวะสมัยใหม่ ทั้งนี้สถาบันสมัยใหม่ เช่น โรงงาน โรงเรียน สถาบันต่างๆ ล้วนใช้วินัยเป็นเครื่องมือจัดระเบียบเหมือนกันทั้งสิ้น วินัยในความหมายหนึ่งจึงเป็นความรู้ทางเทคนิค ไม่ใช่สถาบันมีหน้าที่ที่ควบคุม กักขัง และขณะเดียวกันก็มีปฏิบัติการของตัวมันเองที่ทำหน้าที่ในการตรวจตรา สอดส่อง ซึ่งทำให้เราสามารถเห็นบริบทต่างๆ ที่เป็น “ประวัติศาสตร์ของปัจจุบัน” โดยที่ไม่สามารถหาจุดเริ่มต้น (Origin) ได้ แต่จะพิจารณาจากสิ่งที่ออกมาจากตัวมันครั้งแรก (First Spring) แต่ไม่ใช่ตัวมันเองได้ และสิ่งที่ออกมาก็คือวาทกรรม (Discourse) ที่ดำเนินออกไปในทิศทางที่ต่างกัน และเมื่อกล่าวถึงสิ่งที่ทำงานในระดับวาทกรรม (Discourse) จะพบว่ามันคือความรู้ที่เรียกว่า (Savoir) โดยเป็นชุดความรู้ต่างๆ ข้อมูลอย่างมหาศาสตร์ สิ่งทีกล่าวอ้าง หรือ สิ่งที่เราเข้าใจ (ดังที่ได้อธิบายไปข้างต้น) อย่างไรก็ตามฟูโกต์ไม่ได้อธิบายว่าการทำงานของวาทกรรมเริ่มต้นอย่างไรอย่างชัดเจน เพียงแต่อธิบายว่าอำนาจนั้นมิได้อยู่ทุกหนทุกแห่ง อำนาจอยู่ในความรู้ต่างๆ ที่เป็นพลังในการขับเคลื่อนญาณทัศน์ หรือกรอบความรู้ มันสามารถแตกตัวได้ และเห็นปฏิบัติการของมันพื้นที่แห่งสังคม

ในงานชิ้นนี้ จะเห็นการกล่าวถึงสรรพทัศน์ (Panopticon) ที่ออกแบบไว้ในปี 1791 ซึ่งเป็นหนึ่งในตัวอย่างของการจ้องมองแบบคุกที่เรียกว่า “Panopticism” ที่เห็นถึงกระบวนการทัศน์ท่ามกลางเทคโนโลยีแห่งอำนาจอย่างหลากหลาย โดยเป็นการแสดงตัวอย่างว่าอำนาจปฏิบัติการอย่างไร ซึ่งปฏิบัติการความปกตินี้ได้สะท้อนถึงการลงโทษภายในคุกไม่เพียงแต่เป็นกลไกที่ปิดกั้นเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ทางสังคมที่ซับซ้อนเพื่อใช้สำหรับควบคุมปัจเจกบุคคลโดยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างเชื่อมโยงกันระหว่างระหว่างร่างกาย พื้นที่ อำนาจและความรู้ ซึ่งการควบคุมครอบงำร่างกายและพื้นที่ในร่างกายนี้ถูกใช้เพื่อประโยชน์ของการเพิ่มอำนาจ

งานวงศาวินัยนั้นได้รับอิทธิพลในการทำงานทางประวัติศาสตร์โลกตะวันตกมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 เช่น ในหนังสือเรื่อง Symbolic Domination: Cultural Form and Historical Change in Morocco (Paul Rabinow, 1975), Orientalism (Edward W. Said, 1978), Contracting colonialism (Vicente L. Rafael, 1988) เป็นต้น ซึ่งปฏิเสธได้ยากว่าประวัติศาสตร์เหล่านั้นไม่ได้รับอิทธิพลจากฟูโกต์เลย เพราะความคิดวงศาวินัยนั้นเป็นงานที่นับว่ามีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง ซึ่ง

ในปี 1990 งานประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่ได้รับอิทธิพลจากงานวงศาคณาภิชัยคือวิทยานิพนธ์เรื่อง Siam mapped : A History of the Geo-Body of a Nation ที่เขียนโดย ธงชัย วินิจจะกูล แม้ว่าจะไม่มีการอ้างอิงเนื่องจากเขาไม่แน่ใจว่าเข้าใจงานของฟูโกต์ได้ดีหรือไม่ และได้รับอิทธิพลงานประวัติศาสตร์ของสำนักอัลนาลส์มากกว่า แต่งานชิ้นนี้ก็เป็งานประวัติศาสตร์ทางความคิดที่ดูเหมือนจะได้รับแรงบันดาลใจจากงานวงศาคณาภิชัยไม่น้อย อย่างไรก็ตามงานวงศาคณาภิชัยในวงการวิชาการไทยนั้นมีไม่น้อย และถ้าไม่นับงาน กำเนิดสยามจากแผนที่ ที่แปลมาจากวิทยานิพนธ์ของ ธงชัย วินิจจะกูล นั้นก็ยังมีงาน มิ่งงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การปรับตัวทางความรู้ ความจริง และอำนาจของชนชั้นนำสยาม พ.ศ. 2325-2411” ของทวีศักดิ์ เผือกสม ในปี พ.ศ. 2540 และ “เชื้อโรคร่างกาย และรัฐเวชกรรม ประวัติศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่” ในปี พ.ศ. 2550 โดยทวีศักดิ์ เผือกสม ซึ่งเขาได้กล่าวว่

“งานชิ้นนี้มาจากการแตกกิ่งก้านมาจากการอ่านและการค้นคว้าสมัยทำ
วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทโดยเฉพาะการอ่านงานของ Michel Foucault เรื่อง
ความบ้ากับอารยธรรม และ การเกิดของคลินิก...”

รวมทั้งดุษฎีนิพนธ์ของทวีศักดิ์อีกฉบับที่ถูกแปลเป็นภาษาไทยเรื่อง “วงศาคณาภิชัย” หรือ ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “วงศาคณาภิชัยว่าด้วยระบบการศึกษาไทย” ของศรีชัย พรประชาธรรม ในปี พ.ศ. 2547 ก็ได้รับอิทธิพลจากการศึกษา ประวัติศาสตร์แบบวงศาคณาภิชัยเช่นเดียวกัน หนังสือที่เรียกได้ว่ามีอิทธิพลอย่างยิ่งในการศึกษาวงศาคณาภิชัยในประเทศไทยอีกเล่มหนึ่งคือ การแปล Discipline and punish ในบท Les Corp Dociles ชื่อว่า “ร่างกายใต้บงการ ปฐมบทแห่งอำนาจในวิถีสสมัยใหม่” แปลจากภาษาฝรั่งเศสโดยทองกร โภคธรรม ซึ่งงานเหล่านี้ได้เปิดพื้นที่แห่งการเขียนประวัติศาสตร์แนววงศาคณาภิชัยได้อย่างดี

ดังนั้นวงศาคณาภิชัยจึงเป็นสิ่งที่ผลิตมาจากการพันนาการของโครงสร้างทางภาษาที่ให้การตีความนั้นเกิดความรู้ขึ้นเอง และมีความต้องการให้ความรู้เป็นสิ่งที่ปรักษ์ ต่อทฤษฎีทั้งหลายที่เป็นเอกภาพ และอยู่ในรูปแบบของวิทยาศาสตร์ ดังนั้นวงศาคณาภิชัยจึงเป็นความรู้ที่องถิ่นของผู้รู้

หรือความรู้กระแสรองที่ตรงข้ามกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นทางการ และยังมีผลอย่างยิ่งต่อภาวอำนาจของมนุษย์⁷²

กล่าวโดยสรุปประวัติศาสตร์แนววงศาวิทยา (genealogy) ของฟูโกต์ เป็นการทำให้สามารถศึกษาปัญหาเรื่องอำนาจ ความสัมพันธ์ความรู้กับอำนาจได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งเกิดจากการที่ฟูโกต์มองความรู้จากการประดิษฐ์สร้างของมนุษย์เอง นอกจากนี้ ประวัติศาสตร์มนุษย์เป็นเรื่องพื้นที่แห่งการต่อสู้ของพลังอำนาจทางภาษา เพื่อการครอบงำการปกครองทุกยุคทุกสมัย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านจากการครอบงำหนึ่งไปสู่อีกการครอบงำหนึ่ง วาทกรรมของฟูโกต์จากปฏิบัติการวาทกรรมสู่วาทกรรมอำนาจ และความรู้ จึงเป็นการเปลี่ยนหันจากปฏิบัติการทางวาทกรรมมาศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจซึ่งควบคุมการปฏิบัติการที่ไม่ใช่ปฏิบัติการที่ครอบด้วยวาทกรรม ซึ่งจะเป็นแนวคิดที่นำไปสู่การเปิดปริณทลแห่งความรู้อย่างแพร่หลายในวงวิชาการ และสังคมในปัจจุบัน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นกรวิจัยโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์วิธีวิทยาแบบวงศาวิทยา (Genealogy) ที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวคิดแบบหลังสมัยใหม่ (Post-modernism) เข้าไปศึกษาวาทกรรม (Discourse) ในแต่ละยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ไทย โดยอยู่ในประเภทของการวิจัยเชิงโบราณคดี (Archival Research) อันเป็นแขนงหนึ่งของการศึกษาว่าด้วยประวัติศาสตร์ (History Research) การศึกษานี้จะใช้วงศาวิทยาที่มีวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้เทคนิคการพิจารณาการปะทะของความคิดเชิงสัญลักษณ์ ภาษา และการปฏิบัติการ (Practices) มองการเปลี่ยนผ่านของความรู้ต่างๆ อาทิ ความรู้ทางการปกครอง ความรู้ทางนิติศาสตร์ ความรู้ทางอาชญาวิทยา ความรู้ทางสถาปัตยกรรม เสมือนการสืบวงศาคณาญาติของความรู้ที่ครอบงำวิธีคิดในทางประวัติศาสตร์ นำสัญลักษณ์ ภาษา ปฏิบัติการของความรู้เหล่านั้นมาเทียบเคียง (Juxtapose) และเปิดเผยให้เห็นถึงร่องรอยการปะทะ ต่อสู้ ชับเคี้ยว และเส้นสายของการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยให้เห็นการสถาปนา ปรับตัว เปลี่ยนแปลง อย่างแตกหัก ขาดตอนของระบอบการลงโทษที่ดำรงอยู่ในสังคมไทย

⁷² Michel Foucault, *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*, p. 85.

ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีการสืบค้นเอกสาร หลักฐานชั้นต้น ที่แสดงสัญญาณของความรู้ วิธีคิดในแต่ ละสมัย โดยทำการค้นคว้ารวบรวมจาก ความคิดเห็นร่วมสมัยในสื่อต่างๆ รวมทั้งเอกสารโบราณ หนังสือพิมพ์ ร่วมกับการศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์จากงานวิจัยทางประวัติศาสตร์ที่รวบรวม อ้างอิงหลักฐานชั้นต้นไว้ ทำการเก็บข้อมูล สร้างคลังเอกสาร (Archive) นำข้อมูลมาจัดเรียง คัดเลือก ประเมินคุณค่าของหลักฐาน และตีความหมายของหลักฐาน และนำหลักฐานเหล่านั้นมา จัดวางเทียบเคียงหรือซ้อนทับในข้อจำกัดและเวลา เพื่อสกัดหาพื้นที่ของวาทกรรมการลงทัณฑ์ หรือ วาทกรรมทัศน์พิทยา (Penological Discourse) ในท้ายที่สุด

บทที่ 2

ความรุนแรงในการลงโทษ กับกระบวนการยุติธรรมร่วมสมัย: บริบทสำหรับ ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์การลงโทษ

การลงโทษนั้นแม้ว่าจะเพิ่มขึ้นตอนสุดท้ายปลายสุดของกระบวนการยุติธรรม แต่ก็ยังเป็นกระบวนการที่ฉายภาพให้เห็นถึงภาพรวมของกระบวนการยุติธรรม คติ ความคิด และความเชื่อของสังคมนั้นๆ ได้ ดังนั้นในบทนี้จึงเป็นการเปิดเผยให้เห็นว่าการลงโทษนั้นเป็นเพียงวาทกรรมและเคลื่อนไหลไปตามประวัติศาสตร์ รวมทั้งมีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับความรุนแรง

การลงโทษในฐานะวาทกรรม และความสัมพันธ์กับรัฐสมัยใหม่

การลงโทษทัณฑ์ (Punishment) นั้นเป็นกระบวนการจัดเก็บผลประโยชน์ส่วนเกินจากมนุษย์ที่กระทำการอันไม่พึงปรารถนา เจ็บปวดของการลงโทษนั้นจะอยู่ภายใต้บริบทของการที่อำนาจจากผู้ปกครองเป็นผู้กระทำการตอบโต้กลับต่อการกระทำที่กำหนดว่าผิด (False) หรือเบี่ยงเบน (Deviance) อันเป็นสิ่งที่อำนาจทางตรงไม่ได้รับการยอมรับ นัยหนึ่งนั้นความหมายของคำว่า “โทษ” ตามที่เข้าใจกันนั้นจึงมีลักษณะของการตอบโต้กลับถึงความไม่ดี ความชั่วร้าย การลงโทษนั้นปรากฏอยู่ในสังคมมนุษย์ตั้งแต่การก่อร่างอารยธรรม และการลงโทษด้วยการทรมานถือเป็นการตอบโต้ความชั่วร้ายในขั้นแรกของมนุษย์

ศัพทมูลวิทยา (Etymology) ของคำว่า “การลงโทษ” ในคำภาษาอังกฤษว่า “Punishment” ก็เป็นพื้นฐานจากภาษาละติน “Poena” หรือ “Pain” ที่แปลว่าความเจ็บปวด มากยิ่งไปกว่านั้นการโทษเป็นการตอบโต้ต่อความชั่วร้ายด้วยความรุนแรง (Violence) และทำให้ความรุนแรงนั้นถูกถ่ายทอดไว้ในระบบของภาษา (Linguistic System) และโครงสร้าง (Structure) ของการดำรงอยู่ของมนุษย์ ดังเห็นจากประวัติศาสตร์ของการลงโทษของมนุษย์ต่อโจรผู้ร้ายนั้นมนุษย์ย่อมจะต้องปกป้องตนเองเบื้องต้นตามกลไกการทำงานในส่วนจิตไร้สำนึก (Unconsciousness) และเป็นกลไกการป้องกันตนเองนี้กลายเป็นการป้องกันของรัฐในการเกิดขึ้นของในรัฐสมัยใหม่ไปด้วย สิ่งเหล่านี้มุ่งแสดงถึงการแก้แค้นที่สาสม และการลงโทษอย่างรุนแรงในทุกๆวัฒนธรรมคือการลงโทษด้วยกำลัง (Force) อย่างเจ็บปวด (Pain) และทรมาน (Torture) การ

ลงโทษด้วยความรุนแรงเพื่อความทรมานจึงเป็นประเด็นที่สำคัญมากกว่าการประหารชีวิต⁷³ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิบัติการ (Practices) ของการปกครองผ่านความรุนแรงในการลงโทษต่อความผิดที่ร้ายแรงที่สุดในสังคมมนุษย์ใดๆ ซึ่งเรียกว่า อุกฤษฎ์โทษ (Capital Punishment)⁷⁴ นั่นคือการตัดความชั่วร้ายออกไปอย่างถาวรด้วยการประหารชีวิต (Death Penalty) ด้วยความรุนแรงอย่างชัดเจน การประหารชีวิตเป็นกระบวนการรัฐใช้อำนาจลงโทษต่ออาชญากรด้วยการทำให้ตาย และเป็นคำสั่งอย่างทางการของผู้ปกครอง เช่นหลักฐานช่วงต้นของกฎหมายที่เขียนในบาบิโลนในนามกฎหมายฮัมมูราบี (The Code of Hammurabi) ที่เป็นแนวคิดที่เฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการแก้แค้น (Lex talionis) แม้ว่าการแก้แค้นนั้นจะต้องคำนวณผลได้ผลเสียก็ตาม ซึ่งจิตสำนึกอย่างทั่วไปของมนุษย์ก็เชื่อว่า การพรากสิ่งใดๆ ให้สูญเสียบ้างก็ย่อมต้องรับผิดอย่างสาสมต่อการกระทำนั้น การแก้แค้นจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของความรุนแรงทำให้ความรุนแรงนั้นสามารถจับต้องได้⁷⁵ อันความรุนแรงนี้เองเป็นเครื่องมือการควบคุมของรัฐศาสนา ภายใต้ความชอบธรรมต่อการแสดงออกในสมัยโบราณที่ระบอบความจริงของสังคมนั้นอยู่ที่ญาณทัศน์ทางศาสนา จากความชอบธรรมของศาสนามนุษย์สามารถใช้พลังกำลังอย่างเต็มที่ในการตอบโต้กลับภายใต้ความรู้ในสังคมโบราณ พลังกำลังจึงผูกกับความรุนแรงไว้อย่างปริยาย⁷⁶

⁷³ King, L. R. et al., *Society's Final Solution: A History and Discussion of the Death Penalty*. (Lanham, MD: University Press of America), 1997.

⁷⁴ Kronenwetter, M., *Capital Punishment: A Reference Handbook (Contemporary World Issues)*. 2nd ed. (New York: ABC-CLIO, 1993).

⁷⁵ Welch, M., *A Social History of Punishment and Corrections". Corrections: A Critical Approach*. (New York: McGraw-Hill, 2004).

⁷⁶ ความรุนแรงที่ผูกกับพลังกำลังนั้นเป็นความรุนแรงในเบื้องต้นที่เราอาจเห็นและสามารถจับต้องได้ และนัยหนึ่งความหมายของความรุนแรงก็จำกัดอยู่เพียงการกระทำที่เห็นซึ่งหน้า สัมผัสได้ด้วยผัสสะ (Sense) และมีความเป็นสากล (Universality) เช่นในคำกล่าวของโทมัส ฮอบบส์ (Thomas Hobbes: 1588-1679) ซึ่งมองว่าความรุนแรงนั้นเป็นธรรมชาติของมนุษย์ (Hobbes, 1985) จึงต้องมีองค์อุปถัมภ์ในการจัดระเบียบมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าการก่อร่างของความเป็นสมัยใหม่นั้นก็ได้เข้ามาจัดการกับความรุนแรงเพียงซึ่งหน้า เป็นการพยายามให้นิยามความหมาย

ในสังคมไทยตั้งแต่สมัยที่ใช้การลงโทษตามกฎหมายตราสามดวงนั้นการลงโทษเป็นไปตามลักษณะความผิดที่ได้กระทำไว้ตามพระอัยการตามโครงสร้างการลงโทษให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำ ความรุนแรงในการลงโทษสมัยโบราณนั้นมีลักษณะที่เหมือนกันคือ **ความทรمانที่สาสมแห่งโทษทัณฑ์** ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นจะพบว่ากฎหมายตราสามดวง ซึ่งเป็นหนังสือกฎหมายที่รวบรวมกฎหมายโบราณครั้งกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรีมาประมวลไว้ด้วยกันก็มีการบัญญัติถึงโทษทัณฑ์แห่งความตายไว้ เพราะการที่รัฐเข้ามาควบคุมประชากรของตนเองนั้นเมื่อถึงสุดทางของความไร้ประโยชน์ในตัวปัจเจกชนนั้นรัฐย่อมให้ความชอบธรรมนี้ในการ กำจัดออก ไม่ว่าจะเป็นการเนรเทศ หรือ การประหาร ซึ่งการประหารดังกล่าว จะนำมาใช้กับผู้ก่อการกบฏต่อเจ้านาย และราชวงศ์ และจะต้องกระทำการประหารเจ็ดชั่วโคตร ไม่เว้นสตรี และเด็ก หากเป็นพระสงฆ์ก็จะถูกนิมนต์ให้สึก และรับโทษประหารตามบัญญัติเจ็ดชั่วโคตรด้วย ซึ่งการประหารโดยทั่วไปนั้น คือการบั่นคอ ซึ่งการลงโทษนั้นพิจารณาว่าได้เปลี่ยนแปลงตามเกณฑ์ศานีวิธีการปกครองอีกอย่างหนึ่งจากการลงโทษในพื้นที่ของครอบครัว กลุ่มก้อนทางสังคม เป็นตัวปัจเจกบุคคลในสังกัดมูลนาย ดังจะเห็นได้จากวิคิดการลงโทษคนอื่นๆ ที่อยู่พื้นที่รายล้อมดลันกันไป เช่น การประหารเจ็ดชั่วโคตร หรือ หากจับผู้ร้ายไม่ได้ให้จับลูกเมียมัน และลักษณะโจรห้าเส้นเป็นต้น การประหารเจ็ดชั่วโคตร ในแง่พื้นที่การปกครองของรัฐโบราณจึงเปลี่ยนแปลงไปเป็นปริมณฑลของการปกครองแบบปัจเจก

ในช่วงเดียวกันนี้การขยายแนวคิดเหตุผลนิยม (Rationalism) แบบตะวันตกก็ทำให้มนุษย์สามารถแสดงออกถึงเหตุผลและการอธิบายในหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถนำมาหักล้างกับโลกทัศน์ของสยามแบบไตรโลกภูมิได้ และในขณะนั้นในขณะเดียวกันกับที่มนุษย์ตะวันตกเปื้อนนำกับการลงโทษด้วยความความรุนแรงและป่าเถื่อน โดยทฤษฎีการเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผล

ของความรุนแรงและการปลดปล่อยของมนุษย์ต่อความรุนแรงนั้น เริ่มขึ้นด้วยการต่อต้านการประหารชีวิต ด้วยความคิดสมัยใหม่ เช่น ยุครหัสเลือด (Bloody code) ในคริสต์วรรษที่ 18 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 ที่เป็นชื่อที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อสื่อถึงระบบของการประหารชีวิตในอังกฤษ ซึ่งในขณะนั้นการต่อต้านโทษประหารชีวิตที่เป็นความคิดอย่างท้าทายต่อการจัดการกับคนที่ถูกตัดสินให้ผิดด้วยอำนาจ

(Rational Choice Theory) และอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian) ก็ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนในหนังสือเรื่อง อาชญากรรมและการลงทัณฑ์ “On Crime and Punishment”(1764) ของซีซาร์ เบคคาเรีย (Cesare Beccaria; 1738-1794) ซึ่งทำให้ความหมายของการลงโทษเปลี่ยนรูปแบบจากการแก้แค้นและทดแทนเป็นการลงโทษที่มีความเป็นเหตุผลเพื่อรองรับการยับยั้งอาชญากรรม ดังนั้นโทษประหารจึงต้องประกอบด้วย ความรวดเร็ว แน่นนอน และรุนแรงเหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำและจะต้องมีกฎหมายกำหนดให้แน่ชัดว่าการกระทำใดนั้นเป็นความผิด ในยุคนี้เองจึงถูกเรียกว่ายุคแห่งการรู้แจ้ง (Enlightenment) อย่างไรก็ตามการเรียกร้องต่อการควบคุมเช่นนี้เองทำให้เกิดผลกระทบอย่างยิ่งต่อการปกครองปกครองของผู้ปกครอง ในขณะที่เดียวกันผู้ปกครองก็มองหาวิธีที่จะลงโทษ ควบคุมและครอบงำด้วยการหลบซ่อนความรุนแรง โดยการพัฒนาระบบการกักขังขนาดใหญ่ เพื่อควบคุม และครอบงำผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง ดังนั้นในข้อเสนอว่าด้วยการออกแบบเรือนจำสมัยใหม่ที่มี สรรพทรรศน์ (Panopticon) ที่ถูกเสนอไว้โดยเจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham; 1784-1832) จึงเป็นเทคนิคที่แยบยลในการปกครองด้วยระเบียบ และวินัย⁷⁷

การลงโทษทัณฑ์นั้นจึงนับเป็นอำนาจที่ผูกพันกับผู้ปกครอง ตั้งแต่สมัยโบราณทั้งฝั่งตะวันตก และตะวันออก และสยามเองก็เป็นอาณาจักรอันประสบปัญหาของการจัดระเบียบการปกครองภายในของรัฐ เพราะถึงแม้ว่าพระราชอำนาจที่แท้จริงจะอยู่ที่กษัตริย์อันเป็นเจ้าแห่งการปกครอง แต่เมื่ออาณาจักรที่มีพื้นที่กว้างขวาง และการปกครองของเหล่าขุนนาง และเจ้านายย่อมไม่ทั่วถึง กอปรกับการแผ่ขยายลัทธิอาณานิคมนิยม (Colonialism) ในฝั่งตะวันตกที่แผ่มาถึงตะวันออก ความรู้ของตะวันตกจึงไหลบ่าเข้าสู่สยาม ทำให้สยามนั้นต้องจัดการระบบระเบียบใหม่ในด้านการปกครองด้วยวิธีการต่างๆ และจารีตประเพณีของการลงโทษด้วยความรุนแรงนั้นก็ต้องแปรเปลี่ยนไปด้วย เพราะสยามมีการปรับตัวรับเอาความคิดความรู้ และยังปรับยุทธศาสตร์ที่ใช้กับจักรวรรดินิยมเป็นวิธีการรับทางการทูต มีการพยายามสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจทางความรู้ ความคิด ระหว่างประเทศ ในบางครั้งการปรับตัวของอำนาจความรู้ที่มีสถานภาพความไม่เท่าเทียมระหว่างกัน นั้นก็ปะทะ ประสาน และแฝงฝังอยู่ในสังคมไทยมาอย่างเสมอ

⁷⁷ Foucault, M., *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. 1977.

แม้ว่าการลงโทษเป็นการจัดการกับความเบี่ยงเบนต่างๆในสังคม กระนั้นการลงโทษก็ไม่ได้เพียงเป็นการจัดการกับ “อาชญากร” ให้กำราบเพียงเท่านั้น การลงโทษยังเป็นการควบคุมครอบงำทั้งเนื้อตัว ร่างกาย และลึกลงไปถึงจิตวิญญาณของมนุษย์ ให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจ⁷⁸ การลงโทษจึงปรากฏอยู่หลายแบบตั้งแต่การประหารชีวิต การจำคุก การทรมาน เชี่ยนตี การปรับ จนไปถึงการริบทรัพย์ อย่างไรก็ตามการลงโทษมิได้คงอยู่อย่างเดิมอย่างไม่เปลี่ยนแปลง เพราะการลงโทษสมัยใหม่มาพร้อมกับระเบียบการปกครองของรัฐสมัยใหม่ที่ปฏิบัติการต่อพื้นที่ตัวปัจเจกที่ไม่เชื่อง ดังนั้นพื้นที่ของการปกครองจึงถูกลดทอน ละจำกัดให้มีขอบเขตที่เล็กลง อย่างไรก็ตามกลไกการปฏิบัติการการปกครองที่มาจากความรู้สมัยใหม่นี้ก็ใช้กลวิธีอื่นๆเพื่อครอบครองปัจเจกในพื้นที่ที่ลึกซึ้ง และกินพื้นที่กว้างขึ้น ดังที่เห็นจากการควบคุมที่บังคับให้เป็นไปตามกฎหมายลักษณะอาญา โดยที่โทษทางอาญานั้นบัญญัติขึ้น 6 สถาน คือ ประหารชีวิต จำคุก ปรับ ให้อยู่ภายในเขตอันมีกำหนด ริบทรัพย์ และเรียกประกันทัณฑ์บน อันหมายความว่า วิธีการปกครองถูกจำกัดพื้นที่จากความเป็นสาธารณะอย่างประจักษ์ในสังคม หรือการประจานในที่สาธารณะ เป็นการลงโทษที่มีความส่วนตัว (Private) และมีเข็มลึกถึงเนื้อตัวความเป็นปัจเจกมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาระบบเรือนจำ เพราะคู่ในความหมายของยุคโบราณนั้นเป็นเพียงการจัดการกับการกักขังผู้ที่มีความผิดที่ไม่ร้ายแรง และในกรณีนี้ผู้กระทำความผิดนั้นไม่สามารถจ่ายค่าปรับให้กับรัฐอาจใช้การกักขังแทนไว้ และบุคคลที่ก่อความไม่สงบเล็กน้อยเช่นทะเลาะวิวาทเป็นต้น⁷⁹ ซึ่งส่วนใหญ่ยุคโบราณจะปรากฏเป็นลักษณะของตารางตั้งอยู่กลางแจ้งหรือ ขังไว้ใต้ถุนเป็นต้น ซึ่งแตกต่างกับระบบเรือนจำสมัยใหม่ที่เป็นสถาบันที่ปิดกั้นปัจเจกกับสภาพแวดล้อมปกติ

⁷⁸ Terance D. Miethe, *Punishment A Comparative Historical Perspective*. (New York: Cambridge University Press, 2005), p. 6.

⁷⁹ Allen S. Danielle., “ *Punishment in Ancient Athens*” , 2013, Center for Hellenic Studies” . [Online], Havard University, Search on 1 November 2019, Available at: <https://chs.harvard.edu/CHS/article/display/1192>.

ขบวนการปฏิรูปเรือนจำที่เกิดขึ้นในเวลานี้ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากปรัชญาที่ขัดแย้งกันสองทางคือ การเกิดขึ้นของความคิดอย่างรู้แจ้ง (Enlightenment) ของ **ลัทธิสัจนิยม (Rationalism)** ซึ่งแนะนำว่าเรือนจำควรจะใช้แทนการลงโทษทางร่างกาย ทฤษฎีนี้เรียกว่า **ทฤษฎีการป้องกัน (Deterrence Theory)** อย่างไรก็ตามระบบคุกก็ไม่อาจทำให้แนวคิดที่ว่าสำเร็จได้ เพราะการคุกการเรือนจำดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีระบบ (System) การค้นหาความจริงอย่างเป็นประจักษ์ และเป็นเหตุเป็นผล ให้ความสำคัญต่อการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด กฎหมายต้องมีบทลงโทษที่รุนแรงพอที่ทำให้อาชญากรเห็นโอกาสในการกระทำความผิดสำเร็จน้อยที่สุด ไม่คุ้มค่าที่จะกระทำความผิด และเมื่อทำให้เป็นเหตุผล (Rationalised) เช่นนี้แล้ว การลงโทษก็สามารถบรรลุวัตถุประสงค์หลักของการจองจำที่จะต้องเป็นเรื่องความผิดร้ายแรงและน่ากลัว เพื่อยับยั้งผู้คนในการก่ออาชญากรรมจากความกลัวที่จะเข้าคุก และสามารถอธิบายได้ว่า กระบวนการไต่สวนและการลงโทษที่มีประสิทธิภาพจะสามารถป้องกันอาชญากรรมได้ ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับเรื่องโอกาสในการกระทำความผิดของอาชญากรว่า **การป้องกันอาชญากรรมที่ดีคือต้องมีมาตรการในการลดโอกาสการกระทำความผิดของอาชญากร** ส่วนการมองอีกทิศหนึ่งคือ เห็นเรือนจำเป็นรูปแบบของการปฏิรูปทางศีลธรรมอยู่บนพื้นฐานของความคิดทางศาสนา ที่ถือว่าเป็นอาชญากรรมด้วยความบาป และเห็นเรือนจำเป็นสถานที่ให้คำแนะนำแก่นักโทษในด้านศีลธรรม เป็นการสอนให้เชื่อฟังและประพฤติปฏิบัติกรรมที่เหมาะสม โดย **พฤติกรรมของนักโทษจะถูก "แก้ไข"** เพื่อที่ว่าเมื่อได้รับการปล่อยตัวพวกเขาจะเป็นแบบอย่างของสังคม ถือว่าเป็นการจำคุกเพื่อพักฟื้น (Restoration)⁸⁰ อย่างไรก็ตามบางกระแสมองการลงโทษนั้นเป็นการจองจำ ลงโทษเพื่อทดแทน (Retribution)⁸¹ ดังนั้นการลงโทษจึงเป็นที่ทางของปฏิสัมพันธ์ของ **ความรู้และอำนาจ** โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีของระบบเรือนจำสมัยใหม่เกิดขึ้นที่กรุงลอนดอนโดยได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีของเจเรมี เบนแทม (Jeremy Bentham; 1784-1832) ที่นำ

⁸⁰ Lewis, W. D., *From Newgate to Dannemora: The Rise of the Penitentiary in New York 1796–1848*, (New York, Cornell University Press, 2009).

⁸¹ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *ความรู้รุนแรงซ่อนหาสังคมไทย*, (กรุงเทพฯ: มติชน, พฤศจิกายน 2553), หน้า 345-347.

หลักการของการสังเกตการณ์และการควบคุมมาใช้ในการออกแบบเรือนจำสมัยใหม่ แนวคิดของการครอบงำนักโทษที่ถูกคุมขังในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษถูกกำกับด้วยโดยวินัยที่เป็นอำนาจทุกกระเบียดนิ้ว และเข้ามาจัดระเบียบสังคมเชิงโครงสร้าง (Social Structure) เป็นปฏิสัมพันธ์ทางภาษา (Linguistic Interaction) และยึดโยงซับซ้อนกับโครงสร้างอย่างแน่นแฟ้น ในสมัยใหม่นั้นระบบคุกจึงได้ย้ายบริมณฑลของการลงโทษจากความเป็นสาธารณะ เป็นการลงโทษแบบปัจเจก

ดังนั้นในสยามที่ระบอบการลงโทษสมัยใหม่นั้นได้ค่อยๆสถาปนาขึ้น การเปลี่ยนแปลงระบบเรือนจำจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาวะความรู้จากลัทธิล่าอาณานิคมที่สยามต้องปรับให้มี "ความศิวิไลซ์" (Civilised) ประการหนึ่ง เพราะการไหลบ่าของความรู้จากตะวันตก ก็ได้เปิดบริมณฑลของวิถีคิด และญาณทัศน์ของสยามในการเปลี่ยนแปลง แต่อิทธิพลการจัดวางความรู้ของสยามที่เชื่อว่าความรู้ทางโลกธรรมเป็นแหล่งบรรลุดุธรรมนั่นเองก็ยังสถิตอย่างแน่นมั่นในสังคมไทย ดังนั้นการรับเอาความรู้ของสยามจึงเป็นการ ซ้อนทับ เปลี่ยนสับ และ รับเอาระบบวิถีคิดความเป็นสมัยใหม่เหล่านี้เข้ามาสถาปนาเป็นความรู้หลักคู่ไปกับการจัดวางความรู้ของสยามเองในสังคมไทย ที่เห็นการเปลี่ยนแปลงของลงโทษในแต่ละสมัย และพลวัตของมันเอง

การเปลี่ยนแปลงของการลงโทษในสยาม พ.ศ. 2477 (ค.ศ. 1934) ที่แก้ไขประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ว่าด้วยการประหารชีวิตจากการ "ให้เอาไปตัดศีรษะเสีย" เป็น "ให้เอาไปยิงเสียให้ตาย" โดยใช้ปืนกลมือแบบแบล็คมันน์ เอ็มพี18 (Bergmann MP18) สามารถพิจารณาว่าเทคโนโลยีปืนสมัยใหม่ และความรู้การตายทางการแพทย์ ก็ทำให้การความรุนแรงแทรกสอดผ่านการลงโทษประหารชีวิตเข้าไปภายในเนื้อตัวร่างกาย ซึ่งเป็นการย้ายบริมณฑลของความตายในพื้นที่ของร่างกายจากศีรษะภายนอก เป็นหัวใจที่อยู่ลึกลงไปภายใน ซึ่งสอดคล้องกับสังคมไทยภายหลังจากการสร้างคุก และสถาปนาระบบคุกให้สถิตเป็นสัญญาณของการจัดระเบียบสมัยใหม่แล้ว

ปัญหาในการปกครองกลับกลายเป็นปัญหาที่มากขึ้น ในศตวรรษที่ 20 เช่น ความเหลื่อมล้ำของชนชั้นของคุกในภาคการปฏิบัติ ปัญหาสิทธิมนุษยชนในระบบการลงโทษในเรือนจำ และการประหารชีวิต เป็นต้น จึงเกิดแนวคิดของการปลดปล่อยการปกครองมนุษย์ทั้ง

ทางการเมืองและเศรษฐกิจ วิพากษ์เพื่อหาทางออกโดยเป็นสองแนวคิดหลักๆ ดังนี้ แนวคิดแรกคือ **แนวคิดเสรีนิยม (Liberalism)** เสรีนิยมประเภทนี้จะคำนึงถึงความเท่าเทียมทางสิทธิ และโอกาสทางการเมืองซึ่งถือเรื่องมนุษยชนเป็นหลัก ตลอดจนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังต้องมีความเป็นมนุษยชน เช่น การสร้างมาตรฐานการลงโทษของผู้ต้องขังที่เป็นเหตุหญิงต้องได้รับการดูแลอย่างเป็นพิเศษ และเพิ่มสิทธิอื่นๆ ในการเลี้ยงดูบุตรหลังคลอด แนวคิดอีกประการหนึ่งคือ **แนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ (Communism)** ซึ่งเน้นความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ และชนชั้น โดยมุ่งเน้นไปที่การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้มีความเท่าเทียมกัน ทลายมายาคติเรื่อง “คุกมีไว้ขังคนจน” แนวคิดสองประการนี้เป็นแนวคิดที่โดดเด่นจนกลายเป็นความรู้หลักในสังคม อย่างไรก็ตาม ทางออกในการแก้ปัญหาเหล่านี้มักถูกกั๊กในบางครั้ง เช่น การดำเนินงานตามมาตรฐานสหประชาชาติของกรมราชทัณฑ์อาจสูงกว่าคุณภาพชีวิตของประชาชนไทยโดยทั่วไปในระดับล่าง อันเป็นฐานของเศรษฐกิจในสังคมซึ่งก็ส่งผลเป็นทำให้เกิดปัญหานักโทษล้นคุก อีกปัญหาหนึ่งเป็นผลจากการจัดการของเรือนจำที่มีผู้ต้องขังเป็นจำนวนมากแต่ไร้ประโยชน์ และให้เอกชนเข้ามาสัมปทานจ้างงานในอัตราค่าจ้างที่ต่ำ⁸² คือการทำให้ผู้ต้องขังกลายเป็นแรงงานซึ่งถูกกดขี่ขูดรีดจากระบบทุน แนวคิดดังนี้เป็นแนวคิดที่พยายามให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับระบบคุก เพื่อหวังว่าจะให้นักโทษเหล่านี้มีอาชีพเมื่อพ้นจากเรือนจำ แต่ระบบนี้เองได้กลับมาทวีให้ระบบทุนนิยม ผลักนักโทษเหล่านี้ให้กลายเป็นแรงงาน เพื่อใช้งานตอบสนองต่อความมั่งคั่งหมายของรัฐ

แนวความคิดการปลดปล่อยมนุษย์จากการปกครองนี้ได้นำไปสู่ทางออกของ **การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม (Criminal Justice Reformation)** ซึ่งสอดคล้องไปกับการสร้างมาตรฐานตามข้อกำหนดของสหประชาชาติ เช่น ข้อกำหนดแมนเดลา (Mandela Rules) ที่เสนอให้ของระบบเรือนจำให้กลายเป็นเรือนจำที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบครัน และปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเป็นมนุษยชน อีกทั้งแนวคิดเรื่องความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ได้รับการสนใจ โดยเป็นการนำเสนอแนวคิดที่ให้ชุมชนและสังคมเข้ามา

⁸² รวิวรรณ รักถิ่นกำเนิด, “เปิดคุกส่องสภาพนักโทษแรงงานทาส ทำงานหนัก 8 ชม. แลกเงินวันละ 13 บ”. [ออนไลน์] 3 ตุลาคม 2559, TCJU ทำความจริงให้ปรากฏ, สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2562, <https://www.tcjithai.com/news/2016/03/scoop/6442>

มีส่วนร่วมในการจัดการกับ ปัญหาอาชญากรรม ไม่ให้กระบวนการยุติธรรมถูกผูกขาดโดยรัฐ จนเกินไป เพราะการที่ให้รัฐผูกขาดกระบวนการยุติธรรมจะเป็นการมุ่งเน้นตามหาตัวผู้กระทำ ความผิดมาลงโทษแล้วยังมีแนวโน้มในการใช้มาตรการการควบคุมที่รุนแรงอีกด้วยเนื่องจากรัฐ มองว่าอาชญากรรมเกิดขึ้นในสังคมเป็นสิ่งที่กระทำโดยตรงต่อรัฐ และทำให้รัฐได้รับความเสียหาย โดยลืมนำความสำคัญกับผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นั้นมีแนวคิดที่ว่าอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้นกระทบต่อความสัมพันธ์ส่วนบุคคล เป็นปัญหาระหว่างผู้ที่ กระทำ ความผิด ผู้เสียหาย และชุมชน ดังนั้นจึงควรให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบจาก อาชญากรรมนั้นเข้ามา มีบทบาทในการร่วมกันหาทางแก้ไขให้ยุติโดยนำความสมานฉันท์และ ความสงบสุขกลับคืนมาสู่ชุมชนซึ่งจะเป็นกระบวนการยุติธรรมที่ได้รับผลประโยชน์จากทุกฝ่าย

ในทำนองเดียวกันกับการที่ประเทศไทยเองได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษ ประหารชีวิต ในปีพ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีกติการะหว่าง ประเทศ ตามข้อตกลงของสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Convention on Civil and Political Rights ปีค.ศ. 1996) และในฐานะประเทศที่ ร่วม เป็นภาคีนี้ ประเทศไทยได้ทำการแก้กฎหมายการลงโทษทางอาญาของไทยเพื่อให้สอดคล้อง กัน ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการประหารชีวิต โดยการ “แก้ไขมาตรา 19 เปลี่ยนวิธีการ ประหารชีวิตจากการเอาไปยิงเสียให้ตาย เป็นให้ฉีดยาหรือสารพิษให้ตาย” และบุคคลจะถูก ทรมานหรือได้รับการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้ามิได้ คือการลงโทษที่ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ถูกลงโทษได้รับความเจ็บปวดและทรมาน ทุกชนิด รวมไปถึงการตีตรวน การ ประจาน และการบังคับใช้แรงงานอย่างหนัก นับเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างแตกหักอีกครั้งใน การลงโทษในสังคมไทย

ปัญหาอีกประการหนึ่งซึ่งไม่ควรละเลยคือ **ความรุนแรงในการลงโทษ** เพราะการลงโทษ ที่ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างมีมนุษยธรรม และแนวโน้มที่ขยายไปถึงข้อเสนอให้เปลี่ยนแปลงโทษ ประหารชีวิตด้วยความรุนแรงเป็นวิธีการในการประหารชีวิตที่จะทำให้ได้รับความเจ็บปวด ตลอดจนข้อเสนอว่าด้วยการยกเลิกโทษประหารชีวิตนั้น **ดูเหมือนว่าความรุนแรงต่อเนื้อตัว ร่างกายได้อันตรธานหายไป เหลือไว้เพียงปรัชญาของการลงโทษ** แต่การลงโทษฉีดยาพิษสู่เส้น

เลือดที่ไหลเวียนในร่างกายทุกส่วนนี้เองพิจารณาได้ว่า แม้แต่ความตายก็ยังเป็นสิ่งที่รัฐเข้ามาจัดการให้ลึกทุกอณูในเรือนร่างประชากร เป็นลักษณะการจัดการความตายจากภายนอกของรัฐที่ลึกเข้าไปยังร่างกายของประชากรนี้เป็นการครอบครองพื้นที่และชัยชนะเหนือเรือนร่าง เพราะความรุนแรงนั้นก็ได้อแทรกเข้าไปอยู่ภายในร่างกายพร้อมกับอำนาจ และปฏิบัติการการลงโทษ ซึ่งความรุนแรงเหล่านั้นก็ถูกชั่งและหลบซ่อนไว้กับโครงสร้างของภาษา ซึ่งตราบไต่ที่การลงโทษยังมีต่อไป ความรุนแรงเชิงโครงสร้างก็ยังคงถูกปฏิบัติการไว้ในภาษาอยู่เช่นเดิมเพื่อหลอกล่อให้เข้าใจผิดว่าความชอบธรรมใหม่ในการลงโทษ และการปกครองของรัฐเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ และยอมรับความเป็นไปไม่ได้ของการปลดปล่อยมนุษย์ซึ่งถือเป็นความพ่ายแพ้ของมนุษย์ภายใต้การปกครองของรัฐ

ดังนั้น การลงโทษ จึงเป็นวาทกรรมที่เป็นความสัมพันธ์กับอำนาจ ความรู้ ที่ขยายเข้ามาปกครองวิถีคิด และต่างปะทะ ต่อกัน ชับเคี้ยวกันมาตลอดยุคสมัย อีกทั้งความรุนแรงก็เป็นสิ่งที่ผูกอยู่กับอำนาจมาโดยตลอด ดังนั้น ความรู้ อำนาจ ความรุนแรงในการลงโทษจึงสัมพันธ์กันมาตลอด โดยที่รัฐสมัยใหม่ได้ยึดกุมสิ่งเหล่านี้ และใช้กลวิธีทางการปกครอง ครอบงำ ยึดกุมชีวิต และเนื้อตัวที่เป็นปรปักษ์ต่อรัฐมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงในปัจจุบัน

การลงโทษกับกระบวนการยุติธรรมไทยในปัจจุบัน: มุมมองจากรัฐไทย

ในปัจจุบันการลงโทษตามกฎหมายของสังคมไทย ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามี 5 ประการคือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน⁸³ ซึ่งหากพิจารณาแล้วจะสามารถแยกการลงโทษออกได้เป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้ 1. การประหารชีวิต 2. การกักขังจำคุก และ 3. การริบทรัพย์สินปรับใหม่ การลงโทษเหล่านี้เองต่างมีลักษณะของการลงโทษที่แตกต่างกัน จะเห็นว่าการลงโทษด้วยการริบทรัพย์สินปรับใหม่นั้นเป็นการลงโทษที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง หรือเป็นบทลงโทษเพิ่มควบคู่ไปกับการจองจำ จึงทำให้การพิจารณาวาทกรรม หรือคติ ความคิด และความเชื่อ นั้นไม่ชัดเจนเท่ากับการลงโทษอีกสองประเภทที่เหลือ การลงโทษในหมวดของการกักขังจำคุกนั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่การกักขังเป็นการลงโทษให้กักตัวผู้ต้องโทษไว้ในสถานที่ซึ่ง

⁸³ ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 และ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 73 ตอนที่ 95 ฉบับพิเศษ หน้า 1-15 (13 พฤศจิกายน 2499)

กำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ ต่างกับการจำคุกที่ต้องจองจำไว้ในเรือนจำที่มีการควบคุมโดยเจ้าพนักงาน รวมทั้งการประหารชีวิตนั้นเป็นการลงโทษที่มีลักษณะตัดชีวิตของนักโทษ เป็นต้น

การลงโทษเกี่ยวกับทรัพย์สินในปัจจุบันนั้นเป็นการใช้มาตรการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีหลักอยู่สองประการ ได้แก่ การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางอาญา และการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง⁸⁴ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันการริบทรัพย์สิน คือการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเอาเป็นของรัฐ ในเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเท่านั้น⁸⁵ อย่างไรก็ตาม การลงโทษอันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นมีลักษณะเฉพาะ และเบ็ดเตล็ดจึงทำให้การลงโทษด้วยวิธีนี้มีลักษณะจำเพาะ ใช้ลงโทษเฉพาะกรณี ๆ ไป

ส่วนการลงโทษที่อาจเรียกว่าเป็นการลงโทษโดยทั่วไปนั้น เป็นการลงโทษด้วยวิธีกักขังจำคุก ภายใต้การประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ตลอดจนกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง และความพยายามที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมถึงข้อเสนอแนะต่างๆของสหประชาชาติในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับราชทัณฑ์เท่าที่เหมาะสมกับสถานการณ์และงบประมาณของประเทศไทยในยุคปัจจุบันได้กลายเป็นระเบียบแบบแผนของกระบวนการลงโทษด้วยการจำคุก ซึ่งการลงโทษจำคุกในประเทศไทยถือเป็นการลงโทษโดยใช้สถาบันซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ ที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลเรือนจำและอำนวยความสะดวกให้การลงโทษนั้นเป็นไปตามที่ศาลกำหนด ทั้งยังมีหน้าที่วางนโยบาย แผนงานมุ่งหมายปรับปรุงแก้ไขผู้ต้องขังให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ การลงโทษเช่นนี้นั้นจะเรือน

CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁸⁴ การลงโทษด้วยการริบทรัพย์สินนั้นอยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิด เกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างการริบทรัพย์สินด้วยมาตรการทางอาญาและทางแพ่ง ส่วนมาตรการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง มีกฎหมายที่ใช้มาตรการดังกล่าวสองฉบับ คือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 และ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 รวมทั้งมาตรการริบทรัพย์สินตามมูลค่า (Value-Based Confiscation) โดยปรากฏในกฎหมายพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

⁸⁵ จิตติ ดิงศภัทิย์, *กฎหมายอาญา ภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯ พรินติ้ง กรุ๊ป, 2536).

จำเป็นสถานที่ที่ใช้สำหรับควบคุมกักขังผู้ต้องขังอันได้แก่ นักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง คนฝากขัง ส่วนทัณฑสถานหมายถึง สถานที่ซึ่งใช้คุมขังผู้ต้องขังบางประเภทโดยเฉพาะ เช่น ทัณฑสถานบำบัดพิเศษซึ่งเป็นสถานที่ควบคุมดูแลและบำบัดฟื้นฟูผู้ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเฉพาะ ทั้งนี้ทัณฑสถานถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำให้การควบคุมดูแลแก้ไขผู้กระทำความผิดแต่ละประเภทเป็นไปด้วยความสะดวก โดยจะต้องคำนึงถึง อายุ เพศ ประเภท ลักษณะ ความร้ายแรง ของความผิด เป็นต้น การลงโทษจำคุกโดยทั่วไปในประเทศไทยนั้นมักจะมีการลงโทษปรับควบคู่ไปด้วยและมักจะกำหนดว่าลงโทษจำคุกไม่เกินกี่ปี และปรับไม่เกินกี่บาท แต่ก็มีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดลงโทษจำคุกสถานเดียว หรือกำหนดลงโทษจำคุกหรือปรับ หรือลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยก็ได้

ส่วนการลงโทษอีกประเภทหนึ่งคือการประหารชีวิต ถือเป็น การลงโทษอย่างอุกฤษฏ์ หรือหนัก และรุนแรงที่สุด เป็นการลงโทษที่มีผู้คนสนใจมากที่สุด โดยในปัจจุบันนับตั้งแต่ปี 2546 ประเทศไทยได้เปลี่ยนจากวิธี “เอาไปยิงเสียให้ตาย” มาเป็นวิธี “ฉีดยาหรือสารพิษให้ตาย”⁸⁶ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศ ตามข้อตกลงของสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Convention on Civil and Political Rights 1996) ที่กำหนดห้ามมิให้ลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้ายทารุณในวันที่ 29 ตุลาคม 2539 ข้อตกลงนี้มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2540 ดังนั้นประเทศไทยจึงจำต้องเปลี่ยนรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตให้มีความรุนแรงน้อยที่สุดตามข้อตกลงดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงจากการที่สังคมไทยซึ่งถือว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกโดยเริ่มทำการเปรียบเทียบตัวกับประเทศอื่นๆรอบข้าง โดยหลีกเลี่ยงจากผลกระทบในแง่ร้ายที่มาพร้อมกับเรื่องความเจริญ

อย่างไรก็ตามการลงโทษเหล่านี้เองเป็นกระบวนการขั้นตอนสุดท้ายของ **กระบวนการยุติธรรมทางอาญา** โดยกระบวนการยุติธรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม ที่ถูกให้

⁸⁶ พระราชบัญญัติ แก้ไข เพิ่มเติม ประมวล กฎหมาย อาญา (ฉบับ ที่ 16) พ.ศ. 2546 เป็นการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 18 และ มาตรา 19 ของประมวลกฎหมายอาญาเพื่อให้สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989

ความหมายว่า เป็นกระบวนการสำหรับดำเนินคดีความและให้ความเป็นธรรมในทางกฎหมาย ประกอบไปด้วย พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ทนายความ ศาลกระทรวงยุติธรรม และกรมราชทัณฑ์ เป็นต้น⁸⁷ กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นได้ถูกแยกออกมาเพื่อเรียกกระบวนการที่เน้นในเรื่องของ ความผิดทางอาญา ซึ่งเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อสังคม ดังนั้นรัฐจึงต้องมีหน้าที่ในการลงโทษผู้กระทำผิด กล่าวคือ รัฐมีหน้าที่ควบคุมโดยตรงให้มีไม่มีความผิดเหล่านั้นเกิดขึ้น และหากมีความผิดเกิดขึ้นจะต้องมีหน้าที่ในการลงโทษ ดังที่กล่าวไป และจะเห็นได้ว่ารัฐไทยมีรูปแบบการลงโทษอย่างจะเพาะมาก เนื่องจากมีอิทธิพลต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ตามกระบวนการยุติธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามด้วย กระบวนการยุติธรรมไทยในปัจจุบันนั้น ถือว่าได้อยู่เรียงรวมกันเป็นโซ่ที่ต่อเนื่องเป็นภาพใหญ่ และเกี่ยวเนื่องกันทอดต่อเนื่องกันเป็นกระบวนการ ตั้งแต่การจับกุมขึ้นตำรวจ ดำเนินคดีในชั้นอัยการ และศาล ตลอดจนการลงโทษโดยราชทัณฑ์

กระบวนการยุติธรรมเหล่านี้มีใช้เพียงกระบวนการที่เป็นภาพของการดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาความสงบสุขของสังคมเท่านั้น แต่กระบวนการเหล่านี้เป็นขั้นตอนของรัฐในการควบคุม และครอบงำชนิดหนึ่งซึ่งรวมเรียกว่า การควบคุมโดยรัฐ (States Regulation)

ประชาทัณฑ์ และการลงทัณฑ์จากสังคม: มุมมองจากภาคสังคม

เมื่อกล่าวถึง กระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้วนั้นมักจะมองภาพสะท้อนย้อนกลับไปถึง การลงโทษที่เป็นระบบระเบียบจากภาครัฐแต่อย่างไรก็ตาม การลงโทษจากภาครัฐนั้นเป็นปฏิบัติการที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายเท่านั้น แต่ต่างหลงลืมไปว่าภาคปฏิบัติการที่ถูกขับเคลื่อนไปพร้อมกับการลงโทษจากภาครัฐนั้นก็คือการลงโทษจากสังคม การลงโทษจากสังคมนี้นับได้ว่าเป็นปฏิบัติการที่ทำให้เห็นการตอบโต้กลับของสังคมที่มีต่อการกระทำผิด ซึ่งอาจมาในรูปแบบของการประนาม หรือการเพิกเฉยของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสังคม หรือที่เรียกอย่างง่ายว่าการประชาทัณฑ์ (Lynching) ซึ่งไม่ได้มีความหมายหรือนิยามอย่างชัดเจนมากนัก แต่มักเน้นการ

⁸⁷ ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

เปรียบเทียบและอุปมาให้เห็นภาพการลงโทษของกลุ่มผู้ชนที่มีเจตนาร่วมกันให้ผู้กระทำความผิดได้รับความเสียหายกลับคืน อาจมีการด่าทอ หรือทำร้ายผู้กระทำความผิด

กล่าวถึงการประหารชีวิตที่มีอยู่หลากหลายรูปแบบ อาทิการประหารชีวิตโดยการใช้กำลังร่างกายทำร้าย, การประหารชีวิตโดยการใช้อาวุธ เช่น การรวมขว้างปาด้วยก้อนหิน การใช้ไม้รุมทุบตี, การประหารชีวิตโดยการใช้วาคำพูด เช่น การรุมต่อว่า รุมสาปแช่ง และ การประหารชีวิตในลักษณะประจาน เช่น การแขวนคอ การลอยแพ เป็นต้น

ในปัจจุบันการประหารชีวิต ถือได้ว่าเป็นการลงโทษด้วยการกีดกันจากภาคส่วนสังคม ซึ่งสามารถพบได้ในกร การทำแผนประกอบคำรับสารภาพของเจ้าพนักงานตำรวจ หรือ เมื่อเจ้าพนักงานสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้ รวมกระทั่งการตีตราผู้กระทำความผิดในสังคมออนไลน์ด้วยเช่นกัน เนื่องจากปฏิเสธไม่ได้ว่า สังคมปัจจุบันนั้นไม่ได้มีเพียงแต่สังคมที่ดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวัน (Reality) เท่านั้น แต่ยังขับเคลื่อนไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมออนไลน์ที่เป็นพื้นที่เสมือน (Simulation) หนึ่งในสังคมที่เข้าไปรวมกลุ่มปะทะสังสรรค์ กันผ่านเครื่องมือ เทคโนโลยีต่างๆ อินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อทุกๆปัจเจกเข้าไว้ด้วยกัน

แม้ว่าการลงโทษด้วยการประหารชีวิตของสังคมไทยนั้นจะมีลักษณะเป็น การประจาน และการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับผู้ต้องหาอย่างมาก เช่น การนับว่าผู้ต้องหาไม่ได้เป็นเพียงแค่ “คนร้าย” เท่านั้น หากแต่ผู้ต้องหายังมีสิทธิในการต่อสู้คดี โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดซึ่งเป็นหลักมาตรฐานสากลของทุกประเทศ ที่มีเจตนามุ่งคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาโดยในประเทศไทย หลักดังกล่าวบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 39 แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีความเมื่อเกิดคดีความทางอาญานั้น เจ้าหน้าที่รัฐมักเน้น และมุ่งให้ความสำคัญสำหรับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมมากกว่าการรักษาสิทธิผู้ต้องหา จึงทำให้การปฏิบัติงานอาจมีการกระทบกระเทือนสิทธิของผู้ต้องหาในบางครั้ง จึงเป็นการเปิดโอกาสให้สังคมกระทำการตอบโต้ต่อผู้กระทำความผิดเหล่านั้นได้

ในอดีตของสังคมไทย ได้มีลักษณะของการการประหารชีวิตในรูปแบบของการประหารโดยปรากฏอยู่ในพระอัยการลักษณะโจร พ.ศ.1903 ในความผิดต่อพระศาสนาบัญญัติไว้ว่า

“...ผู้ลัทธิของพระสงฆ์ เป็นต้นว่าแก้วแหวน เงินทอง ผ้าผ่อน แพรพรรณที่มีผู้อุทิศแก่พระสงฆ์ ลักเอาคัมภีร์ไปขายก็ดี ให้ลงโทษเสมิลัก ทรัพย์ เอาขึ้นขายอย่างประจานอย่าให้ดูเยี่ยงอย่างกัน ให้ทวยด้วยลวดหนัง 60 ที ให้ตัดนิ้วมือ ให้ใหม่จตุรคุณ...”⁸⁸

นอกจากนี้ในกฎหมายฝั้วเมียมัยกรุงศรีอยุธยา ก็มีกล่าวถึงโทษทัณฑ์ลดยแพไว้ว่า “...พ่อ แม่ลูกพี่น้องยายหลาน ตาหลาน ลูกน้ำหลานทำชู้กันไซ้ ให้ทำแพลยผู้นั้นเสียในทะเล...” การทำ โทษลดยแพจึงเป็นเสมือนการประจานผู้กระทำผิดไปด้วยในตัว

แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไป เมื่อกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ได้หยั่งรากลงหลักปักฐานในสังคม โดยนับจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นที่ตั้ง จึงทำให้ในตัวบทกฎหมายมีการให้สิทธิต่างๆ และคำนึงถึงสถานะของผู้ต้องหามากขึ้น การดำเนินคดีอาญาต่างๆจึงเริ่มเข้ารูป รอยสู่ระบบเดียวกับประเทศอื่น และการลงโทษด้วยวิธีการลงประชามติ ที่มีลักษณะประจาน เหมือนในอดีตสังคมโบราณได้หมดสิ้นไป โดยสิ่งที่เกิดขึ้นมาแทนคือการประชาทัณฑ์ที่มีลักษณะ เป็นการที่ฝูงชนเข้าร่วมทำร้ายร่างกายผู้ต้องหาในขณะนำชู้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ดังที่ กล่าวไปแล้วเบื้องต้น

ไม่เพียงแต่การที่สังคมจะต้องมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือบรรทัดฐานต่างๆ ที่อยู่ในรูป ของการควบคุมโดยรัฐที่กำหนดให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามหรือห้ามไม่ให้ปฏิบัติในสถานการณ์ ต่างๆเท่านั้น แต่ในสังคมยังมีพื้นที่ของการจูงใจ โน้มน้าวให้ผู้คนในสังคมมีพฤติกรรมตามบรรทัด ฐาน หรือปทัสสถานเหล่านั้น เรียกว่าการแทรกแซงทางสังคม (Social Sanction) โดยในแต่ละสังคม จะมีวิธีการที่แตกต่างกันในการจูงใจให้สมาชิกปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ หรือระเบียบแบบแผน⁸⁹

⁸⁸ ใน อภิศักดิ์ ทองนพคุณ. “การประชาทัณฑ์ผู้ต้องหาในการนำชู้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ : ศึกษากรณีการประชาทัณฑ์และมาตรการในการป้องกัน”. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัย สาขาวิชาสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553).

⁸⁹ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. สังคมวิทยาอาชญากรรม. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2551).

การแทรกแซงนั้นเป็นเรื่องของวิธีการควบคุมสังคมที่ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นและเกิดขึ้นกับทุกสังคมซึ่งออกมาในรูปแบบของ วิธีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งของสังคมในการสอนให้มนุษย์ มองเห็นคุณค่า ค่านิยม (Value) และบรรทัดฐานของสังคม (Norm) ร่วมกัน อย่างไรก็ตามบางครั้งการประทุติตนออกห่างจากที่สังคมคาดหวังไว้ ก็เป็นสิ่งที่สังคมต้องมีการตอบโต้ หรือใช้วิธีการแทรกแซงด้วยวิธีอื่นๆ เพื่อให้มนุษย์ที่มีความเบี่ยงเบนหันกลับมาประพฤติปฏิบัติตามความคาดหวังของสังคมในทางหนึ่ง ดังนั้น การแทรกแซงของสังคม (Sanction) จึงสามารถแบ่งออกได้สองประการคือ การชักชวนขึ้นชมด้วยการให้รางวัล (Rewards) หรือการขัดขืนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การลงโทษ (Punishments) การคว่ำบาตร (Boycott) เพื่อเป็นการเหนี่ยวนำให้บุคคล หรือองค์กรทางสังคมสร้าง กำหนด และรักษาบรรทัดฐานให้สมาชิกปฏิบัติตามสืบเนื่องเรื่อยมา

วิธีการควบคุมสังคมนี้อาจกล่าวแยกเป็น

1. การแทรกแซงทางสังคมเชิงบวก หรือเชิงปฏิฐาน (Positive Sanctions) เป็นวิธีการควบคุมสังคมโดยให้กำลังใจสนับสนุนให้แก่บรรดาผู้คนที่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานสังคม โดยอาจเป็นการให้รางวัลในระดับต่างๆ กัน เช่น รางวัลที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic rewards) เช่น เหรียญตราเชิดชูเกียรติยศ หรือการสร้างอนุสรณ์สถาน และตลอดไปถึงการให้รางวัลทางวัตถุ (Physical Rewards) ที่เป็นสิ่งใช้ในการกำหนดสถานภาพทางสังคม เช่น ทรัพย์สินเงินทอง และอำนาจเหนือบุคคลอื่น เป็นต้น

2. การแทรกแซงทางสังคมเชิงลบ หรือในเชิงนิเสธ (Negative Sanctions) เป็นวิธีการหนึ่งในการควบคุมทางสังคมซึ่งใช้เพื่อยับยั้งพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน และไม่พึงปรารถนา โดยอาจเป็นการคว่ำบาตร (Boycott), การกดดัน (Pressure), การเบียดเบียน หรือการตีตรา (Stigma) โดยอาจกระทำทั้งการใช้กำลังบังคับอย่างเปิดเผย (Overt Force) หรือใช้ สัญลักษณ์ต่างๆ (Symbols) รวมถึงการระงับสิทธิขั้นมูลฐานบางประเภท เช่น การออกคำสั่งห้ามมิให้ใช้เสรีภาพในแสดงออก เป็นต้น⁹⁰

⁹⁰ อภิศักดิ์ ทองนพคุณ. การประชาทัณฑ์ผู้ต้องหาในการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ : ศึกษากรณีการประชาทัณฑ์และมาตรการในการป้องกัน., หน้า 8-13.

การแทรกแซงทางสังคมนั้นเป็นกระบวนการที่มีมาตลอดอย่างคู่ขนานไปตามประวัติศาสตร์⁹¹ ในสังคมสมัยใหม่แต่ละสังคมต่างมีปัญหาของสังคมนั้นๆ อย่างโดยเฉพาะทั้งสิ้น ดังนั้นการปฏิบัติของสังคมที่มีต่อตัวอาชญากร หรือความคิดเห็นต่างๆของภาคส่วนสังคมก็แตกต่างกันตามไปด้วย การแทรกแซงทางสังคม (Social Sanction) นี้เองนับเป็นแบบแผนที่มีลักษณะเฉพาะของสังคมนั้นๆ และเป็นช่องทางหนึ่งในการฉายภาพใหญ่ให้เห็นถึงพลวัตบางอย่างที่ถูกขับเคลื่อนในสังคม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการใช้การวิเคราะห์ประเด็น การแทรกแซงทางสังคม (Social Sanction) ควบคู่ไปกับ การควบคุมโดยรัฐ (States Regulation) ในภาคปฏิบัติการของสังคมซึ่งเป็นปฏิบัติการของวาทกรรม (Discursive Practices) และทำให้มองเห็นภาพรวมของการลงโทษ กระบวนการยุติธรรม และความเปลี่ยนแปลงของความคิดทางสังคม

โครงสร้างทางการเมือง อาณานิคม กับบทบาทการลงโทษ

ดังที่กล่าวไปว่า การลงโทษทัณฑ์ผูกพันกับอำนาจของผู้ปกครองดังนั้นโครงสร้างทางการเมืองและการปกครองนั้นย่อมเกี่ยวพันกับการลงโทษโดยตรง ดังเช่นการแผ่ขยายลัทธิอาณานิคมนิยม (Colonialism) ของชาวตะวันตกที่เป็นการแสวงหาพื้นที่ของการแสวงหาผลประโยชน์ ทางด้านประชากรทรัพยากรในศตวรรษที่ 19 การเปลี่ยนแปลงของสถาบันในสยามจึงพลิกผันด้วยความรู้ของตะวันตก และการกดดันให้เปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ (Modernisation) ประวัติศาสตร์ของการล่าอาณานิคมที่ปรากฏมักแสดงให้เห็นว่าเมื่อมหาอำนาจฝั่งตะวันตกยึดครองดินแดนใด ก็มักจะเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ตลอดจนศาสนา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในอาณานิคมให้เป็นไปตามความต้องการของเจ้าอาณานิคมเสมอหรือไม่ก็อาจถูกแรงบีบคั้น ครอบงำให้เชื่อว่าความรู้ของตะวันตก ตามปกติแล้วเจ้าอาณานิคมได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองของอาณานิคมตามความรู้ของเผ่าพันธุ์ตนโดยส่งผู้บริหารชาวตะวันตกเข้ามาปกครองดินแดนอาณานิคมแทนผู้นำแบบจารีตท้องถิ่น พร้อมทั้งตั้งระบบราชการแบบตะวันตก สถาบันทางสังคม เพื่อเป็นกลไกในการปกครองด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

⁹¹ สังคีต พิริยะรังสรรค์, “การลงโทษโดยสังคม” .วารสารสังคมศาสตร์, ปีที่ 46 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): หน้า 63-84.

กล่าวได้ว่าโดยภาพรวมแล้ว เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคอาณานิคมกำลังเปลี่ยนสู่สภาวะสมัยใหม่ และความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆที่มหาอำนาจตะวันตกนำเข้ามาโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ที่ส่งผลต่อผู้คนในภูมิภาคนี้อย่างมากมาย ดังปรากฏว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองทำให้ผู้คนในรัฐต่างๆของภูมิภาคนี้ และการหลอมรวมที่สำคัญของสยามคือการยกระดับราชวงศ์กษัตริย์ เป็นราชวงศ์ของระดับนานาชาติ และการรวมกันในเชิงพื้นที่ด้วยการจัดตั้งกรมป่าไม้ และการย้ายถิ่นฐานของแรงงานชาวจีน ซึ่งประกอบด้วยคนหลายชาติพันธุ์และวัฒนธรรมถูกนำมารวมเข้าในหน่วยการเมืองเดียวกันภายใต้กฎหมายและระเบียบแบบแผนที่บังคับให้พวกเขาเป็นแบบเดียวกัน

ในยุคก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจการเรือนจำได้ สังกัดอยู่ตามส่วนราชการต่างๆ สอดคล้องกับการปกครองแบบจตุสดมภ์ คือ แบ่งเป็นเรือนจำในกรุงเทพฯ และเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอก เรือนจำในกรุงเทพฯ มี 2 ประเภท คือ "คุก" เป็นที่คุมขังผู้ต้องขังที่มีโทษ ตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป อยู่ในสังกัดกระทรวงนครบาล ส่วน "ตะราง" ใช้เป็นที่คุมขัง ผู้ต้องขังที่มีโทษต่ำกว่า 6 เดือน หรือนักโทษที่มีไข้หรือผู้ร้าย สังกัดกระทรวง ทบวง กรม ที่บังคับกิจการนั้นๆ ส่วนการเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอก มีที่คุมขัง ผู้ต้องโทษ เรียกว่า "ตะราง" การคุมขังอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ว่าราชการเมือง หรืออาจส่งต่อไปให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม รับตัวไปคุมขัง แล้วแต่กรณีโทษ นัยยะแห่งความหมายของเรือนจำจึงเป็นความหมายของเรือนหรือสถานที่ที่มีการจำ หรือ จงจำอยู่ และในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็มีการโปรดให้สร้างคุกใหม่เรียกว่า "กองมหันตโทษ" และให้สร้างตะรางใหม่เรียกว่า "กองลหุโทษ" รวมเรียกว่า "กรมนักโทษ" สังกัดกระทรวงนครบาล และในปีค.ศ. 1901 (ร.ศ.120) ได้มีพระกรุณาโปรดเกล้า ให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำขึ้นเพื่อให้การจัดการเรือนจำเป็นไปอย่างเรียบร้อยยิ่งขึ้น ซึ่งประกาศตราพระราชบัญญัติจัดตั้งกรมราชทัณฑ์ในอีก 4 ปีถัดมา

สยามในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีการสถาปนาสถาบันต่างๆ อย่างมากมาย รวมทั้งราชทัณฑ์ด้วย การรวมกันของคุคนั้นเป็นผลงานชั้นยอดของลัทธิอาณานิคมนิยม เพราะการรวมกันของระบบ "คุก" และ "ตะราง" ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเคยแยกส่วนกันเพื่อสอดคล้องกับการปกครองจตุสดมภ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยที่สยามยังมีการใช้กฎหมายตราสามดวง ในรัชสมัยนี้เองการชำระกฎหมายใหม่ก็เป็นอีกหลักการหนึ่งที่เป็นผลอย่างสำคัญต่อการหลั่งไหลของวิทยาการตะวันตกเข้ามาในสยามอย่าง

เข้มข้น การปรับปรุงระเบียบราชการของคุกที่เข้ามารวมกันในลักษณะสถาบันที่เป็นศูนย์กลาง โดยกรมนักโทษในปี ค.ศ. 1901 ก็เป็นเรื่องการจัดการลักษณะความรู้การปกครองใหม่ให้เป็นอย่างตะวันตก ถึงแม้ว่าจะยังมีการแบ่งระหว่าง กองลหุโทษ และกองมหันตโทษ สยามก็พยายามผนวกเอาลักษณะการปกครองอันเป็นความรู้ใหม่นี้เข้ามาเป็นหลักการสำคัญในการลงโทษทัณฑ์ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ค.ศ. 1932 จึงได้เรื้อนกฎหมายขึ้นในฐานะเป็นกรมราชทัณฑ์ และมีการตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 หรือ ค.ศ. 1936 มีหน้าที่เกี่ยวกับการเรือนจำ การกักกัน ผู้มีสันดานเป็นโจรผู้ร้ายการฝึกและอบรมเด็กดัดสันดาน และในสวนภูมิภาคได้มีการกำหนดเป็นเรือนจำจังหวัดและเรือนจำอำเภอ

การลงโทษของไทยไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนรูปแบบการลงโทษทัณฑ์ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนจนสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการเปลี่ยนแปลงสู่อารยะ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถูกแทรกซึมด้วยความรู้ และอำนาจของตะวันตกด้วยลัทธิอาณานิคมนิยม โดยรับเอาแนวความคิดจากประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าในยุโรปหรือ ประเทศเจ้าอาณานิคมมาใช้ในการตรากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ที่ได้มียกเลิกการทรมาน และการประหารชีวิตด้วยในลักษณะใดๆ มาเป็น การประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะเพียงอย่างเดียว เพื่อไม่ให้ประเทศเจ้าอาณานิคมทั้งหลายหาเหตุได้ว่าสยามประเทศมีความป่าเถื่อน และเขามายึดครองดินแดนสยาม และในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความเจริญก้าวหน้า และมีอารยะธรรมตามแบบอภิชนแนววิคตอเรียของอังกฤษผ่านทางการศึกษา สมัยใหม่ การลงโทษประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะจึงถูก มองว่าเป็น รูปแบบวิธีการลงโทษประหารชีวิตที่ล้า หลัง ไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นชนชั้นสูงแบบชนชาติอังกฤษที่แสดงอำนาจและความรู้ หรือไม่สามารถแสดงถึง ความยิ่งใหญ่ของกองทัพได้เหมือนอย่างการลงโทษประหารชีวิตด้วยการยิงเป้า

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการลงโทษประหารชีวิต โดยเปลี่ยนจากการยิงเป้ามา เป็นการลงโทษประหารชีวิตด้วยวิธีการฉีดยาหรือสารพิษให้ตาย อาจดูเหมือนรัฐกระทำเพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงของสหประชาชาติที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็น ภาคี กติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ห้ามไม่ให้ประเทศสมาชิกทำการประหารชีวิตหรือลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้ายทารุณ แต่เป็นการน้อมรับความรู้อย่างตะวันตกอย่างไม่ขัดขืน เพื่อความชอบธรรม

และการดำรงอยู่ของรัฐ และใช้เรื่องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประหารชีวิตจากยิงเป้ามาเป็น การฉีดสารพิษที่ดูเหมือนเป็นการลงโทษที่มีความโหดร้ายทารุณลดลง และมีมนุษยธรรมมากขึ้น

การลงโทษ และการใช้ความรุนแรงในบริบทประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ของการลงโทษของมนุษย์ต่ออาชญากรรมที่มนุษย์จะต้องปกป้องตนเอง และเป็นกลไกการป้องกันตนเองของรัฐ การป้องกันตนเองนั้นก็มุ่งแสดงถึงการแก้แค้นที่สาสมด้วยความรุนแรง และกำลัง ซึ่งโครงสร้างของปฏิบัติการเหล่านี้ก็เป็นไปตามความเป็นไปได้ของความรู้ จากความชอบธรรมของศาสนา แม้ว่าการแก้แค้นนั้นอาจต้องคำนวณผลได้ผลเสียก็ตาม⁹² การแก้แค้นจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของความรุนแรงทำให้ความรุนแรงนั้นสามารถจับต้องได้ อันความรุนแรง จึงมีความชอบธรรมต่อการแสดงออก

แม้กระทั่งการนับยุคสมัยรหัสเลือด (Bloody Code) ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 ที่เป็นชื่อที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อสื่อถึงระบบของการประหารชีวิตในอังกฤษอันเป็นการจัดการกับปัญหา การปกครองเบื้องต้นที่ไร้สมรรถนะ⁹³ และในขณะนั้นการต่อต้านโทษประหารชีวิตที่เป็นความคิด อย่างทำทนายต่อการจัดการกับคนที่ถูกตัดสินให้ผิดด้วยอำนาจ⁹⁴ การรู้จักการจัดการของกลไกการ ป้องกันตัวเบื้องต้นคือความรุนแรงที่ตอบโต้กลับจากมนุษย์ผู้อยู่ใต้โครงสร้าง เพราะการทำงานของ จิตที่ไร้สำนึก (Unconscious) ก็เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดไว้ในระบบของภาษา ปฏิบัติการ และ โครงสร้าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁹² สัมภาษณ์ ธเนศ วงศ์ยานนาวา, สัมภาษณ์โดย วีรพงษ์ สุนทรฉัตรวัฒน์ และ รุ่งฤทธิ เพ็ชรรัตน์. ใน กองบรรณาธิการ, ธเนศ วงศ์ยานนาวา: ประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการของการขอโทษ. [ออนไลน์]. 19 มกราคม 2560, WAY Magazine, สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2562, https://waymagazine.org/interview_thanes-wongyannava/

⁹³ Michel Foucault. "On Governmentality", ideology and consciousness." (trans fra to eng) Pasquino, Pasquale, (trans eng to tha) Thanes Wongyannava, *Aut Aut*, Vol. 6. (Autumm 1979): 167-168.

⁹⁴ David Garland. "'Governmentality' and the problem of crime: Foucault, criminology, sociology." *Theoretical Criminology* 1, no. 2 (1997): 173-214.

ในสมัยหนึ่งที่ระบอบความจริงของสังคมนั้นอยู่ที่ศาสนา และมนุษย์ก็สามารถใช้พลังกำลังอย่างเต็มที่ในการตอบโต้กลับภายใต้ความรู้ในสังคมโบราณ พลังกำลังจึงผูกกับความรุนแรงไว้อย่างปริยาย ปัจจัยที่ค่อนข้างมีความสำคัญคือการพยายามควบคุมมนุษย์ไปพร้อมกับการสถาปนาการปกครองโดยรัฐ และรัฐจะเข้าไปจัดการกับผู้กระทำผิดก็ตามเมื่อ ผลนั้นเป็นการกระทำที่กระเทือนต่อการปกครอง และศีลธรรมที่เป็นเครื่องมือแก่ผู้ปกครอง แต่อย่างไรก็ดีสำนึกของประชาชนชนชั้นได้การปกครองนั้น ก็ต่างกลัวและขยาดกับความรุนแรงอันเลวร้ายในยุคกลาง และความรู้ที่เป็นอำนาจของภาวะสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นได้ทำให้รัฐนั้นหมดความชอบธรรมในการใช้กำลัง และเปิดเผยความรุนแรงได้อย่างเดิมซึ่งแสงสว่างทางปัญญาในศตวรรษที่ 18 นี้เองก็ดูเหมือนจะเป็นผลพวงของของระบบโครงสร้างที่เกิดขึ้นของสภาวะสมัยใหม่⁹⁵ รัฐจึงอาศัยสภาวะแห่งความรู้ที่ฉกฉวยเอาซึ่งความชอบธรรมแบบใหม่ โดยค่อยๆ แอบซ่อนความรุนแรงที่ละน้อย ผ่านโครงสร้างทางภาษาและการปฏิบัติ ดังที่เห็นในการเปลี่ยนแปลงความหมายของความรุนแรงในแต่ละยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิบัติการความรุนแรงในการลงทัณฑ์

ความรุนแรงที่ผูกกับพลังกำลังนั้นเป็นความรุนแรงในเบื้องต้นที่เราอาจเห็นและสามารถจับต้องได้ และนัยหนึ่งความหมายของความรุนแรงก็จำกัดอยู่เพียงการกระทำที่เห็นซึ่งหน้า สัมผัสได้ด้วยผัสสะ (Sense) และมีความเป็นสากล (Universality) เช่นในคำกล่าวของโทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes: 1588-1679) ซึ่งมองว่าความรุนแรงนั้นเป็นธรรมชาติของมนุษย์⁹⁶ จึงต้องมีองค์อธิปัตย์ในการจัดระเบียบมนุษย์ หรือการเกิดขึ้นของหนังสือเรื่องเจ้า (The Prince) ของนิโคโลแมคเคียเวลลี (Niccolò Machiavelli: 1469-1527) ซึ่งสนับสนุนการกำจัดพิษภัยของเจ้าผู้ปกครองเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าการก่อร่างของความเป็นสมัยใหม่นั้นก็ได้เข้ามาจัดการกับความรุนแรงเพียงซึ่งหน้า ซึ่งความเป็นสมัยใหม่ไม่ทำแต่เพียงให้ความรุนแรงเกิดขึ้น แต่ยังพบว่ายังพยายามกำจัดความรุนแรงเชิงกำลังให้หายไปด้วย เจกเซน ฮานนา อาร์แรนด์ (Hannah Arendt: 1906-1975) ที่นำเสนอความหมายอำนาจนั้นเป็นองค์ประกอบของความ

⁹⁵ ธเนศ วงศ์ยานนาวา, *ความสมเหตุสมผลของความชอบธรรม การครอบงำ*. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมมติ, 2016).

⁹⁶ Hobbes, Thomas. *Leviathan*. (London: Penguin Classic, 1985).

หมายความรุนแรง และสันติวิธีจะเป็นทางออกที่สำคัญในการยุติความขัดแย้ง⁹⁷ เช่นเดียวกับ ของ โยฮัน กัลตุง (Johan Galtung:1930-Current) ซึ่งมีความพยายามอย่างยิ่งยวดในการเผยแพร่วามรุนแรงผ่านโครงสร้างที่ลึกที่เรียกว่าความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม และเสนอเรื่องของสันติวิธีเช่นกัน⁹⁸ ทั้งนี้ข้อเสนอต่างๆ ของความรุนแรงนั้นมีลักษณะร่วมกันคือ ความรุนแรงมักเกิดขึ้นจากการกระทำ การทางกายภาพเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามนักปรัชญาอย่าง สลาวอย ซีเซค (Slavoj Zizek:1949-Current) นั้นมีความเห็นว่าการให้ความสำคัญของความรุนแรงอีกประเภทนั้นอาจเป็นส่วนสำคัญของการปลดปล่อย⁹⁹ เพราะการแผ่กระจายความรุนแรงไว้ในระบบของภาษา ปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์ ที่กระทำผ่านการขัดแย้งระบบความหมายผ่านทางภาษา¹⁰⁰ จนถึงปฏิบัติการของมนุษย์ และระบบการเมืองเศรษฐกิจนั้นเป็นความรุนแรงที่ฝังลึกเข้าไปให้ พันธนาการไว้กับรัฐ ซึ่งเราควรกลับมาตั้งคำถามกับสภาวะปกติ และตัวเราเองว่า เราจะสามารถ ก้าวข้ามผ่านความรุนแรงจากการควบคุม ลงโทษทัณฑ์โดยจุลอำนาจของรัฐเหล่านี้ไปได้ได้อย่างไร

การสืบสาวเกี่ยวกับความรุนแรงของการลงโทษนั้นอาจต้องย้อนไปถึงโทษขั้นรุนแรงที่สุดในทุก ๆ วัฒนธรรมการลงโทษนั้นความรุนแรงที่สูงที่สุดคือความทรมาน (Pain) ความทรมานคือ ประเด็นที่สำคัญมากกว่าการประหารชีวิตเสียอีก ความทรมานนั้นเปลี่ยนไปตามความรู้ที่ประกอบ สร้างมนุษย์ขึ้น เพราะว่า “การลงโทษ” ในคำภาษาฝรั่ง “Punishment” ก็เป็นพื้นฐานจากภาษา ละติน “Poena” หรือ “Pain” ที่แปลว่าความเจ็บปวด การลงโทษทัณฑ์ในความหมายของการ กระทำผิดต่อกฎหมาย หรือ การกระทำที่เบี่ยงเบนปทัสสถานของสังคมก็เพิ่งเกิดมาพร้อมกับความ เป็นสมัยใหม่นี้ เพราะการเพิ่มขึ้นขององค์การทางสังคมในรัฐสอดคล้องกับการพัฒนาภาษาเขียนที่ สามารถสร้างรหัสทางภาษา เช่นการเขียนกฎหมาย ในช่วงต้นกฎหมายที่เขียนในบาบิโลนในนาม

⁹⁷ Aredt, Hannah. *On Violence*. (New York: Harcourt, 1970).

⁹⁸ ชานันท์ ยอดหงษ์. "Hannah Arendt นักสันติวิธีสตรีที่ไม่ว่าสตรีนิยมแต่เสรีนิยมในสงครามเย็น." *วารสารประวัติศาสตร์วัฒนธรรมศาสตร์*, 2017: 12-61.

⁹⁹ Slavoj Žižek. *Violence Six Sideways Reflections*. (New York: Picador, 2008).

¹⁰⁰ พัฒนเดช กอวัฒนา, "Slavoj Žižek: ความรุนแรงและการเมืองเพื่อการปลดปล่อย คู่มือการอ่าน Violence" *วารสารมนุษยศาสตร์* 25, no. 1 (มกราคม-พฤษภาคม 2018): 391-404.

กฎหมายฮัมมูราบี (The Code of Hammurabi) ที่เป็นแนวคิดที่เฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการแก้แค้น (Lex talionis)¹⁰¹

การลงโทษทัณฑ์ก่อนศตวรรษที่ 15 ในยุโรปนั้นความผิดทั้งมวลเป็นความผิดต่อพระมหากษัตริย์ หรือผิดต่อองค์อธิปัตย์ในเชิงการเมืองเสียมากกว่า การกระทำผิดอย่างเล็กๆ น้อยๆ นั้นจึงถูกตัดสินด้วยพระราชอำนาจอันสูงสุด ในการกระทำความผิดและเบี่ยงเบนออกจากความชอบธรรมของศาสนา มักถูกประนามว่าเป็นสัญลักษณ์ของความชั่วร้าย เป็นคนของซาตาน จึงมีการไต่ถามเพื่อกวาดล้างแม่มดอย่างเอาเป็นเอาตายจากบรรดาบาทหลวง กระบวนการสอบสวนนั้นเป็นไปด้วยความเจ็บปวด การใช้ตะปูควง ตอกเหล็ก , ใช้เครื่องดั่งชักรอกดั่งแขนให้ไขว้ขึ้น เพื่อให้หัวไหล่หลุด แล้วแขวนไว้ให้ทรมาณ โทษอันสูงสุดของการเบี่ยงเบนคือความตาย ความตายด้วยไฟอันแผดเผา แต่กระนั้นก็ตามตราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความรุนแรงของยุคกลางนั้นการกระทำของผู้กระทำการลงโทษนั้นความรุนแรงที่ได้รับจากความชั่วร้ายจากผู้ที่ถูกตัดสินอย่างไรจะมีความรุนแรงมากกว่ากัน ด้วยหมอกแห่งปัญญา (Episteme) ของยุคกลางนี้เองการลงโทษจึงเป็นไปด้วยความรุนแรงที่มนุษย์สัมผัสได้ เพราะหลักการของการลงโทษในสมัยนั้นเป็นธรรมเนียมการลงโทษที่มาจากกรณีของ อีออริส (Theoris of Lemnos) ยุคกรีกโบราณซึ่งการลงโทษก็เป็นการเผาร่างทั้งที่มีชีวิตเช่นเดียวกัน¹⁰² ในยุคที่มนุษย์มีความเชื่ออย่างเบ็ดเสร็จในพระเจ้าและผู้ปกครองมนุษย์ฝากชีวิตไว้กับอำนาจที่สูงที่สุด และการตีความของอำนาจจากศาสนา ผ่านผู้ปกครองนั้นจึงเป็นสิ่งที่ทำทนายและโต้แย้งไม่ได้ เพราะตามหลักของคริสต์ถ้าศาสนามนุษย์ไม่อาจที่จะเปลี่ยนแปลงธรรมชาติและความจริงถือกว่าเป็นสิ่งที่สมบูรณ์¹⁰³ การกระทำการประหารประหารนี้เป็นการกระทำทางผ่านลักษณะการถ่ายทอดในโครงสร้างของการปฏิบัติการ เพราะการประหาร

¹⁰¹ Welch, Michel. *A Social History of Punishment and Corrections: Corrections: A Critical Approach*. (New York: McGraw-Hill, 2004).

¹⁰² Goode, Enrich, and Nachman Ben-Yehuda. *Moral Panics: The Social Construction of Deviance*. (London: Wiley), 2010.

¹⁰³ นัทธี จิตสว่าง. "อาชญาวิทยาหลังสมัยนิยม (Postmodern Criminology)", [ออนไลน์]. 19 กุมภาพันธ์ 2557. นัทธี จิตสว่าง: อาชญาวิทยา กระบวนการยุติธรรม ราชทัณฑ์ และการวิจัยเชิงคุณภาพ, สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2562, <https://www.gotoknow.org/posts/562168>.

นั้นสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับการประจาน และการล้างแค้น การตอบโต้ของอาชญากรจึงมาในรูปแบบ การชดเชย การชดใช้ และการกระทำในที่โล่งแจ้งที่มีประชาชนรายล้อมนั้นยิ่งตอบสนองต่อพระเจ้า พระเจ้าจะได้รับรู้ว่าสิ่งที่เลวทรามได้ชดใช้แล้ว การประจานนั้นจึงถูกทำให้เป็นสาธารณะไปใน ตัวเอง และการประหารก็มีลักษณะของมหรศพ ซึ่งการล้างแค้น และการป้องกันอาชญากรรมนั้นก็ เป็นเพียงผลผลิตของระบบเพื่ออ้างความชอบธรรมของศาสนาเพื่อการลงโทษผู้ได้ปกครอง ก่อน การเกิดขึ้นของรูปแบบเรือนจำสมัยใหม่¹⁰⁴

การลงโทษในที่สาธารณะและการทรมานนั้นกลายเป็นสิ่งทั่วไปทั้งในยุโรปและสหรัฐ การ พิจารณาคดีความอาชญากรรมเล็กน้อยเกิดขึ้นในประชาชนทั่วไป และการลงโทษต่อผู้กระทำ ความผิดนั้นจึงลงเอยด้วยการประหารชีวิต ตั้งแต่ ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมาความเป็นสมัยใหม่ เกิดขึ้นพร้อมกับค้อนขอมาร์ติน ลูเทอร์ที่เคาะบนประตูไม้ที่ติดพันธสัญญาเพื่อปฏิรูปศาสนา พร้อม กันนั้นการเกิดขึ้นของแนวคิดเหตุผลนิยมที่ทำให้มนุษย์ในฐานะผู้ได้ปกครองสามารถแสดงออกถึง เหตุผลและการอธิบายในหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถนำมาหักล้างกับลัทธิเทวนิยม ยุคสมัยนิยม ก่อตัวขึ้นในศตวรรษที่ 18 เกิดการตัดสินคดีความที่นำมนุษย์ไปสู่การประหารชีวิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งเรียกวีกฎนั้นว่ารหัสเลือด (Bloody code) เป็นชื่อที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อสื่อถึงระบบยุติธรรมใน ขณะนั้นในขณะเดียวกันกับที่มนุษย์เบื่อหน่ายกับความรุนแรงและต้องการปลดแอกชีวิต ในยุคนี้เองได้ชื่อว่ายุคแห่งการรู้แจ้ง (Enlightenment) และความท้าทายแห่งยุคสมัยนี้ได้พัฒนามาสู่ ปรัชญาการเมืองและหลักการแบ่งแยกอำนาจ¹⁰⁵ และสัญญาประชาคม ในช่วงนี้เองจะเห็นได้ว่า การเพิ่มขึ้นของกองกำลังตำรวจ และสถาบันการควบคุมอาชญากรรมก็เกิดขึ้นซึ่งในทำนอง เดียวกันกับอาชญาวิทยาทฤษฎีการเลือกอย่างเป็นเหตุเป็นผล (Rational Choice Theory) และ อรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian) ก็เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนซึ่งทำให้ความหมายของการลงโทษเปลี่ยน รูปแบบจากการแก้แค้นและทดแทนเป็นเหตุผลเพื่อรองรับการยับยั้งอาชญากรรมในหนังสือ อาชญากรรมและการลงทัณฑ์ “On Crime and Punishment” (1764) ของซีซาร์ แบคคาเรีย

¹⁰⁴ Reggio, Michael H., “History of the Death Penalty” [Online]. 19 November 2012. Frontline, Accessed 20 November 2018, <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/history-of-the-death-penalty/>.

¹⁰⁵ นัทธี จิตสว่าง. “อาชญาวิทยาหลังสมัยนิยม (Postmodern Criminology)” [ออนไลน์].

(Cesare Beccaria; 1738-1794) หรือแม้แต่ เจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham; 1784-1832) ก็ยังมีข้อเสนอให้ยกเลิกโทษประหารอย่างถาวรดังที่โทษประหารจึงต้องประกอบด้วย ความรวดเร็ว แน่นนอน และรุนแรงเหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำและจะต้องมีกฎหมายกำหนดให้แน่ชัดว่าการกระทำได้นั้นเป็นความผิด การเรียกร้องต่อการควบคุมเช่นนี้เองทำให้เกิดผลกระทบอย่างยิ่งต่อการปกครองปกครองของผู้ปกครอง ในขณะที่เดียวกันผู้ปกครองก็มองหาวิธีที่จะลงโทษ ควบคุมและครอบงำด้วยการหลบซ่อนความรุนแรง โดยการพัฒนาระบบการกักขังขนาดใหญ่ เพื่อควบคุม และครอบงำผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง^{106,107}

การลงโทษทัณฑ์นั้นผูกพันกับอำนาจของผู้ปกครอง ตั้งแต่สมัยโบราณทั้งฝั่งตะวันตก และตะวันออก กระนั้นก็ตามสยามเองก็เป็นราชอาณาจักรอันประสบปัญหาของการจัดระเบียบการปกครองภายในของรัฐ เพราะถึงแม้ว่าพระราชอำนาจที่แท้จริงจะอยู่ที่กษัตริย์อันเป็นเจ้าของการปกครอง แต่เมื่อราชอาณาจักรที่มีพื้นที่กว้างขวาง และการปกครองของเหล่าขุนนาง และเจ้านาย ย่อมไม่ทั่วถึง กอปรกับการแผ่ขยายลัทธิอาณานิคมนิยม (Colonialism)^{108,109} ความรู้อย่างตะวันตก จึงไหลบ่าเข้าสยาม และจารีตประเพณีของการลงโทษด้วยความรุนแรงนั้นก็ต้องแปรเปลี่ยนไปด้วย อาจเพราะความรุนแรงนั้นคือผลของรูปแบบการกระทำ จึงทำให้ความรุนแรงนั้นเป็นสิ่งสามัญอย่างยิ่งในการตอบโต้ แต่ความรุนแรงนั้นก็เชื่อว่าจะหมดไป ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงการตอบโต้ด้วยความรุนแรงนั้นดูเหมือนว่าจะมีการลดลงเรื่อย ๆ แต่แท้จริงแล้วการดำเนินไปของสังคมนั้น ความรุนแรงของการกระทำนั้นดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่มนุษย์สมัยใหม่นั้นต่อต้าน แต่รัฐสมัยใหม่นั้นก็

¹⁰⁶ สายพิณ ศุภุทธิมงคล. *คุกกักขังคน: อำนาจและการต่อต้านขัดขืน*. (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542).

¹⁰⁷ Michel Foucault. *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*.

¹⁰⁸ ศักดิ์ทิพย์ เชาวน์ลักษณ์สกุลและ สุภัทรา อำนวยสวัสดิ์. "สยามกับการล่าอาณานิคมสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453)." *วารสารช่อพะยอม*, 2017: 71-19.

¹⁰⁹ Keerati Chenpitayaton. "When the Siam faced the world: Transnational Relation and Thai Modernizing State, 1855-1932". (The Degree of Doctor of Philosophy Thesis ; New School University, The New School For Social Research. Ann Arbor, Michigan: ProQuest LLC, 2016).

สถาปนาความชอบธรรมในการปกครองรูปแบบใหม่ขึ้นมาเพื่อการปกครอง¹¹⁰ ประชาชนภายใต้
 กระทำของโครงสร้าง ซึ่งการกระทำเหล่านี้เป็นอิทธิพลของความรุนแรงที่เรามองเห็นอยู่ตรงหน้า
 แต่ไม่อาจรับรู้ได้ เป็นความรุนแรงที่ เรียกว่า ความรุนแรงเชิงภาววิสัย (Objective Violence) ซึ่ง
 ความรุนแรงอย่างนี้เองที่ขวางกั้นมิให้มนุษย์เป็นอิสระจากชีวิตในสังคมสมัยใหม่¹¹¹ และระบบการ
 ปกครอง ด้วยเหตุนี้ประเด็นความรุนแรงจึงเป็นเรื่องที่ซ่อนอยู่ภายในโครงสร้างทางภาษา และการ
 กระทำในชีวิตประจำวัน และเป็นเครื่องมือที่ขวางกั้นทางอุดมการณ์ที่จะปลดปล่อยพันธนาการ
 จากอำนาจที่เข้ามาควบคุมชีวิต¹¹² โดยเฉพาะความรุนแรงอันเบ็ดเสร็จเด็ดขาดจากการลงโทษ
 ทัณฑ์ด้วยความตาย หรือการประหารชีวิต

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นอำนาจในการลงโทษประหารในสังคมไทยเห็นได้ว่า รัฐไม่
 เพียงแต่สามารถยึดกุม ชีวิตและยึดกุมอำนาจในการใช้ความรุนแรงเพียง กับสังคมและเนื้อตัวที่
 เป็นปรปักษ์ต่อรัฐมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงในปัจจุบัน การลงโทษประหารชีวิตที่รัฐไทยกระทำต่อ
 ปัจจุบันในสังคม และรัฐได้รับความเสียหาย รัฐมุ่งเน้นการที่จะนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ถึง
 ที่สุด และมีแนวโน้มที่จะใช้มาตรการการลงโทษที่รุนแรงต่อผู้ที่กระทำความผิดนั้น ดังนั้นจึงไม่เป็น
 การยากที่จะหยั่งถึงได้ว่าแนวโน้มในอนาคตของโทษในประเทศไทยนั้นก็อาจอิงอยู่กับวาทกรรม
 และความรู้เชิงอำนาจที่ชนะและปกคลุมอยู่ในปริมนทลแห่งความรู้ในสภาวะนั้นๆ หมายความว่า
 วาทกรรม (Discourse) ที่กระจายอยู่ในประเทศไทยที่รับมาจากชาติตะวันตกมานับแต่การ
 เปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่นั้นกระบวนการของอาณานิคมนั้นก็ได้เปลี่ยนผ่านจากการ
 ครอบครองทางพื้นที่อธิปไตย เป็นพื้นที่ทางความคิด และปฏิบัติการที่ประเทศไทยจำเป็นต้องรับ
 เอาจากอำนาจเหล่านี้ จนกว่าอำนาจของเจ้าปกครองจะเปลี่ยนไป

¹¹⁰ Michel Foucault, "On Governmentality", ideology and consciousness", pp 167-168.

¹¹¹ สรวิต ชัยนาม, *Slavoj Zizek: ความรุนแรงและการเมืองเพื่อการปลดปล่อย*. (กรพินธุ์ พัวพัน
 สวัสดิ์ดี (บรรณาธิการ). กรุงเทพมหานคร: ศยาม, 2015).

¹¹² Zizek, Slavoj. *Violence Six Sideways Reflections*. (NewYork: Picador, 2008).

บทที่ 3

รอยขีดของเข็ม เรือนจำสารพัดรูปแบบ กับกระแสนิยมมนุษยชนในการลงโทษ

การลงโทษในสังคมไทยเป็นส่วนหนึ่งในปลายทางของกระบวนการยุติธรรม (Criminal Justice Process) ซึ่งเกี่ยวข้องกับสถาบันต่างๆ อาทิ ตำรวจ อัยการ ศาล หรือแม้แต่กระทั่งสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย สถาบันเหล่านี้ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบราวกับโซ่ที่คล้องกันเป็นทอด ๆ อย่างไรก็ตามสถาบันที่มีความสำคัญที่สุดในการทำหน้าที่เป็นปลายน้ำแห่งความยุติธรรม คือ ราชทัณฑ์ ซึ่งมีหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมาย¹¹³ ดังนั้นการลงโทษจึงสามารถเป็นบทสะท้อนกลับของกระบวนการยุติธรรมเหล่านี้ได้ว่าการบวนการยุติธรรมนั้นเปรียบเป็นดังโซ่ที่คล้องกันอย่างเป็นระบบต่อเนื่องหรือเป็นโซ่ที่ผูกมัดความคิดของผู้คนในสังคมไว้อย่างแน่นหนา

การลงโทษในกระบวนการยุติธรรมในสมัยนี้เป็นการลงโทษที่ผูกกับระบบกฎหมายเป็นอย่างมาก เพราะภายในรัฐที่อ้างการปกครองภายใต้กฎหมายหรือหลักนิติรัฐนี้ ย่อมใช้กฎหมายในการอ้างความชอบธรรมของการลงโทษต่อประชากรภายในรัฐ รูปแบบรัฐเช่นนี้เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับประชาชนภายในรัฐที่เรียกว่ารัฐประชาธิปไตย การเกิดขึ้นของรัฐรูปแบบนี้เป็นไปอย่างทั่วโลก ในบทนี้จึงเป็นการเชื่อมโยงให้เห็นว่าการลงโทษในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยนั้นมีความเกี่ยวข้องกับวิถีคิดของการปกครองแบบรัฐประชาธิปไตย และมีการเปลี่ยนผ่านจากวิถีคิดของสังคมก่อนหน้านี้อย่างชัดเจน

ปัจจุบันการลงโทษของรัฐไทยได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา ประมวลกฎหมายอาญา¹¹⁴ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ ประหารชีวิต กักขังจำคุก และ ริบทรัพย์ปรับไหม ดังที่กล่าวไปก่อนหน้านี้ ในบทนี้จึงเป็นการทำความเข้าใจถึงบริบทต่างๆ ที่เปลี่ยนผ่าน ตลอดจนวิถีคิดทุกมุมมองเกี่ยวกับการลงโทษทั้งมุมมองของรัฐ และมุมมองจากประชาคม ซึ่งจะหยิบยกโทษสองชนิดเป็น

¹¹³ กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2561, ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 1359, ตอนที่ 21 หน้า 29. 20 กรกฎาคม 2561

¹¹⁴ มาตรา 18 ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499

หลัก คือการลงโทษด้วยการประหารชีวิต และการลงโทษด้วยการกักขังจำคุก เพื่อจะเข้าใจบริบทของการลงโทษ และหยั่งรากถึงวาทกรรมการลงโทษที่แฝงฝังไว้ในยุคร่วมสมัย

ส่องสำรวจบริบทสังคมกับการลงโทษ “ประหารชีวิต” ในมุมมองของรัฐประชาติไทยที่เปลี่ยนผ่าน

ประเทศไทยเองได้ใช้การลงโทษประหารชีวิตกับคดีที่มีฐานความผิดที่รุนแรงตามประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับในปัจจุบันคือประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มีผลบังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 จนกระทั่งถึงในปัจจุบัน (พ.ศ. 2563)¹¹⁵ โดยวิธีการฉีดยา หรือสารพิษให้ตาย¹¹⁶ การประหารชีวิตด้วยการฉีดยาในประเทศไทย ณ ปัจจุบัน (พ.ศ. 2563)ได้กระทำกันที่เรือนจำกลางบางขวาง จังหวัดนนทบุรีเพียงแห่งเดียว และการประหารชีวิตนั้นเป็นโทษที่บัญญัติของการกระทำความผิดข้อหาต่างๆ คือ ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรไทย ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน ความผิดทางเพศที่เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำถึงแก่ความตาย ความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เป็นเหตุให้เจ้าทรัพย์ถึงแก่ความตาย เป็นต้น¹¹⁷

การประหารชีวิตนั้นเป็นโทษที่รัฐไทยยังคงถูกกดดันจากสมาชิกของสหประชาชาติ (United Nations) อย่างสม่ำเสมอ เพราะประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหประชาชาติที่เป็นองค์กรโลกบาล (Global Organization) ที่เข้ามามีบทบาทการสร้างสันติภาพในโลกภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และยังคงมีนโยบายร่วมกันที่เป็นพันธกรณีระหว่างประเทศ (International Obligations) ซึ่งนำมาสู่การที่ประเทศไทยได้แก้ไขวิธีการลงโทษ ในปีพุทธศักราช 2546 มาเป็น “การฉีดยาพิษ” จากการลงโทษประหารชีวิตก่อนหน้านี้ด้วยการ “ยิงเป้า”

การที่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตจากการยิงเป้ามาเป็นการฉีดยาพิษนั้นเพราะประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศ ตามข้อตกลง

¹¹⁵ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ฉบับที่ 17 พ.ศ. 2547

¹¹⁶ พระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 16) พ.ศ. 2546 ได้แก้ไข มาตรา 19 เปลี่ยนวิธีการประหารชีวิตจากการเอาไปยิงเสียให้ตายเป็นฉีดยาหรือสารพิษให้ตาย

¹¹⁷ กุลพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, 2543), น.160-163

ของสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Convention on Civil and Political Rights 1996-ICCPR)¹¹⁸ โดยในฐานะประเทศที่ร่วมเป็นภาคีนี้ ประเทศไทยจึงได้ทำการแก้กฎหมายการลงโทษทางอาญาของไทยในบทบัญญัติอื่นๆ เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศและหลักสิทธิมนุษยชนสากลตามไปด้วย อาทิ การงดเว้นการใช้บทลงโทษประหารชีวิตแก่เด็กและเยาวชน และตามข้อตกลงของสหประชาชาติในวันที่ 29 ตุลาคม 2539 เรื่องห้ามมิให้ลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้ายทารุณนี้ ก็ทำให้ข้อตกลงนี้มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2540

ข้อตกลงของสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนั้นยังทำให้ประเทศไทยต้องตระหนักถึงกติกาข้อที่ว่าด้วยการห้ามการลงโทษประหารชีวิตและการลงโทษที่โหดร้ายทารุณ ที่ได้บัญญัติไว้ในบทบัญญัติข้อที่ 6 และข้อที่ 7 ด้วย ซึ่งประเทศไทยในฐานะประเทศภาคีสมาชิก ก็ได้นำประเด็นเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เข้ามาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในมาตรา 4 ว่า “...ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครอง...” และในมาตรา 26 ว่า

“การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรี
ความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญนี้”

แต่อย่างไรก็ตามในมาตรา 31 กลับเปิดช่องทางให้รัฐสามารถลงโทษประหารชีวิตได้โดย
มาตรา 31 บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือ
การลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ แต่การลงโทษประหาร
ชีวิต ตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้
มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้”

การที่ต้องระบุไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญว่าการลงโทษประหารชีวิตไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่โหดร้ายและไร้มนุษยธรรมนั้นก็เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่าโดยหลักความเป็นจริงการลงโทษ

¹¹⁸ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, “คุกไทยในฝันและ...จุดพลิกผันสู่การตายอย่างสงบ”, (ใน Law Expo 2005, งานสัมมนาวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 25 พฤศจิกายน, 2548), น. 2.

ประหารชีวิตนั้นเป็นการลงโทษที่มีความโหดร้ายอยู่ในลักษณะวิธีการและผลแห่งการลงโทษนั้น ดังนั้นการที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “ลงโทษประหารชีวิตไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่โหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม” ในรัฐธรรมนูญก็เพื่อป้องกันผู้คนหรือประชาชนหยิบยกประเด็นในเรื่องนี้มาเป็นปัญหาที่รัฐบาลในภายหลัง

หลายฝ่ายกล่าวว่ารัฐธรรมนูญฉบับ ปีพุทธศักราช 2540 นั้นเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน โดยมีที่มาจากการมีส่วนร่วมร่างกันของประชาชน และมีการบัญญัติว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครอง¹¹⁹ แต่ในขณะเดียวกันก็บัญญัติเรื่องการลงโทษประหารชีวิตไว้เพื่อสร้างอำนาจและความชอบธรรมให้กับรัฐโดยอนุญาตให้กระทำการลงโทษประหารชีวิต¹²⁰ **เพราะไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย**

นับตั้งแต่ในระบอบรัฐที่อิงตามระเบียบทางการเมืองตามแบบประชาคมโลก หรือตามมติสหประชาชาติ จะเห็นได้ว่าจากนั้นมาถึง 6 ปี ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2540 - 2546 กฎหมายอาญาที่กำหนดรูปแบบวิธีการลงโทษประหารชีวิตก็ยังไม่ได้รับการเปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย ระหว่างช่วงปีเหล่านี้ก็ยังคงมีนักโทษถูกประหารอย่างสม่ำเสมอ แต่อย่างไรก็ตามในปี 2546 รัฐสภาได้มีมติให้แก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 19 จากเดิมที่บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษประหารชีวิต ให้เอาไปยิงเสียชีวิต” มาเป็น “ผู้ใดต้องโทษประหารชีวิต ให้ดำเนินการด้วยวิธีฉีดยาหรือสารพิษให้ตาย” และยังเพิ่มเติมประเด็นสิทธิมนุษยชนต่อไปอีกในมาตรา 18 “โทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิตมิให้นำมาใช้บังคับแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี” ซึ่งรัฐบาลมีคำอธิบาย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 16) พ.ศ. 2546 ว่า¹²¹

“เนื่องจากปัจจุบันบทบัญญัติเกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิตและจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิด ในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีตามประมวลกฎหมายอาญายังไม่สอดคล้องกับข้อ 6 วรรคห้า แห่งกติการะหว่างประเทศว่า

¹¹⁹ มาตรา 4 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับ ปีพุทธศักราช 2540

¹²⁰ มาตรา 31 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับ ปีพุทธศักราช 2540

¹²¹ ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2548. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2548), น. 227-228, 234.

ด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ที่กำหนดว่า บุคคลอายุต่ำกว่าสิบแปดปีที่ทำร้ายความผิดจะถูกพิพากษาประหารชีวิตไม่ได้...นอกจากนั้น บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับวิธีการประหารชีวิตโดยการเอาไปยิงเสียชีวิตยังไม่เหมาะสมและสอดคล้อง กับสถานการณ์ในปัจจุบันเนื่องจาก เป็นวิธีการที่ทารุณโหดร้ายและไร้มนุษยธรรมที่รัฐไม่พึงปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดสมควรแก้ไขเพิ่มเติม...”

อันเป็นการขยายสิทธิของความเป็นพลเมืองและสิทธิมนุษยชนในกรอบที่กว้างขวางออกไปมาก เพราะผู้กระทำความผิดถูกจับและดำเนินคดีก็ยังสามารถได้รับสิทธิตามกฎหมาย เพราะสิทธิพลเมืองของรัฐไทยในคดีอาญานั้นได้รับรองไว้ตามรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติตามที่ได้กล่าวไป ซึ่งก็มีความสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ คือหลักกฎหมายที่จะให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

การประหารชีวิตในประเทศไทยปัจจุบันได้เปลี่ยนรูปแบบจากการลงโทษประหารด้วยวิธีการ “ยิงเป้า” มาเป็น “การฉีดยาพิษ” ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา การเปลี่ยนรูปแบบนี้เป็นสถานการณ์ที่สิทธิมนุษยชน (Human Right) ถูกขับเคลื่อนเพื่อแสดงความชอบธรรมของลัทธิเสรีนิยม (Liberalism) ความรุนแรงเป็นสิ่งที่ควรปฏิเสธทางการเมือง ความเจ็บปวดทรมานจากความรุนแรงทางตรงจึงเป็นสิ่งที่น่าหวั่นในสังคมที่มีวิถีคิดทางการเมืองอย่างเสรี ความรุนแรงจึงเป็นสิ่งที่สังคมเสรีนิยมปฏิเสธทั่วโลก ภาพเลือดไหลนองและความทรมานทั่วไปในสนามรบในสงครามโลกครั้งที่สองนับเป็นสิ่งที่เศร้าโศกของมนุษยชาติ ในประเทศเสรีนิยมที่ชนะสงครามทั้งหมดต่างสนับสนุนการลงโทษด้วยสันติภาพมากกว่าการลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้ายทารุณ ด้วยเหตุว่าการฉีดยาพิษเพื่อประหารชีวิตได้ช่วยลดทอนภาพอันสะอิดสะเอียนจากการลงโทษลงได้ เพราะการประหารชีวิตวิธีนี้ปรากฏภาพเพียงความนิ่งเรียบจากความตาย ไม่มีรอนแผลสดและคราบเลือด ไม่มีอาเจียนหกเลอะเรื้อยราด ไม่มีอุจจาระไหลราดรดกางเกงให้อูจาดตา และไม่มีเสียงร้องโหยหวนก่อนสิ้นชีวิต

ประเทศไทยได้นำเอาวิธีการประหารชีวิตมาจากสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบ เพราะนอกจากสหรัฐอเมริกาจะเป็นประเทศแรกที่มีการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษ และเป็นตัวตั้งตัวตีที่มีอิทธิพลทางการเมืองโลกสูงในประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งประเทศไทยก็ยึดเอาระเบียบการเมือง

แบบสหรัฐอเมริกาเป็นบรรทัดฐานในการพัฒนาประเทศ¹²² และเปลี่ยนแปลงการลงโทษประหารชีวิตให้มีรูปแบบเดียวกัน

อย่างไรก็ตามการประหารชีวิตด้วยการฉีดสารพิษในประเทศไทย ก็มีวิธีการที่แตกต่างจากสหรัฐอเมริกาอยู่บ้างคือ ในสหรัฐอเมริกานั้นนักโทษจะรู้วันเวลาที่แน่นอนในการลงโทษประหารชีวิต ดังนั้นนักโทษประหารจึงมีเวลาที่จะทำใจให้ยอมรับกับการลงโทษประหารชีวิตที่จะเกิดขึ้นกับตัวเองในวันและเวลาดังกล่าวได้ ทั้งยังมีโอกาสได้พบหน้าครอบครัว และเตรียมการด้านต่างๆ ที่ตนเองต้องทำในช่วงเวลานี้ แต่นักโทษประหารในประเทศไทยในปัจจุบันนั้นไม่ได้รู้วันเวลาของตัวเองล่วงหน้าว่าจะโดนประหารชีวิตเวลาใด

การเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงกฎระเบียบหรือข้อบังคับให้ดูเหมือนว่าการลงโทษเป็นการกระทำที่ทำให้ความโหดร้ายทารุณหายไป ซึ่งสามารถใช้เป็นข้ออ้างความชอบธรรมอย่างหนึ่งในการดำรงอยู่ของรัฐไทยท่ามกลางการกดดันจากภายนอกต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามการประหารชีวิตนั้น ก็ยังคงเปิดโอกาสให้มีการกระทำปฏิบัติต่อนักโทษตามกฎหมายได้และยังถูกรับรองไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญว่าการลงโทษประหารชีวิตไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่โหดร้ายทารุณแต่อย่างใด

การเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้โดยแท้ที่จริงแล้วนั้นรัฐสามารถเลือกหนทางที่สับเปลี่ยนการประหารชีวิตด้วยการยกเลิกเสียเลย แต่รัฐได้ใช้หนทางการเปลี่ยนแปลงวิธีการลงโทษในรูปแบบที่มีมนุษยธรรมอย่างมากขึ้น ดังนั้นจึงสามารถเรียกได้อย่างหนึ่งว่าการเลือกหนทางการเปลี่ยนรูปแบบการประหารชีวิตนั้น เป็นหนึ่งในการพยายามหลบหลีกและประนีประนอมกับวิถีคิดการลงโทษจากภายนอกเพื่อหลบซ่อนความรุนแรงของการลงโทษเข้าไปในภาคการปฏิบัติรูปแบบอื่นและยังคงสถานะความชอบธรรมของการประหารไว้ได้อยู่ในสังคมต่อไป

คำอธิบายเบื้องต้นนี้นั้นเป็นการสรุปโดยอิงจากปัจจัยการเมืองระหว่างประเทศ หรือองค์กรโลกบาลที่เป็นผลมาจากการทูตระหว่างประเทศ โดยเป็นแรงบีบคั้นหรือบังคับจากเวทีภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงภายใน อย่างไรก็ตามการสรุปเอาสาเหตุประเด็นเดียวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงไปทั่วทุกมิติของภาคปฏิบัติก็เป็นการสรุปอย่างตื้นเขิน และเป็นปัจจัยที่สรุปในทิศทางเดียว และไม่เห็นมิติความสำคัญอื่นๆ อีกเลย

¹²² ฌ็อง-หลุยส์ บ็องน็อง, *ขุนศึก ศักดินา และพญาอินทรี การเมืองไทยภายใต้ระบอบโลกของสหรัฐอเมริกา 2491-2500*, (ม.ป.ท.: ฟ้ายืดหยุ่น, 2563).

นอกจากมิติภายนอกดังกล่าวไปแล้วนั้นยังมีมิติของแนววิถีคิดภายในที่สะสมมาเรื่อย ๆ โดยเฉพาะแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตยนั้นกำลังสูงงอมอยู่ภายในสังคม แนวคิดและความรู้สึกที่ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกนั้น มีส่วนสนับสนุนให้ความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ก่อตัวขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ให้มีความเข้มข้นขึ้นแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนนี้ ก่อตัวขึ้น ก็เนื่องมาจากสงครามในครั้งนั้นแสดงให้เห็นว่าระบบกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่ก่อนนั้น ไม่สามารถป้องกันการกระทำที่โหดร้ายทารุณ และไร้ซึ่งมนุษยธรรมที่มนุษย์กระทำต่อกันได้ดังนั้น ภายหลังสงครามจึงได้มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติเพื่อส่งเสริมและปกป้องสันติภาพและความมั่นคงของโลก และกฎบัตรข้อแรกของสหประชาชาติก็คือ “การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างเป็นสากล โดยไม่เลือกปฏิบัติในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา”¹²³

เนื่องจากบริบทของการเมืองโลกในสงครามโลกครั้งที่สองนั้นสิทธิมนุษยชนก่อตัวไปพร้อมกับการแผ่อิทธิพลของระเบียบการเมือง และเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ซึ่งเห็นอย่างชัดเจนในช่วงสงครามเย็นเป็นต้น ซึ่งในขณะเดียวกันก็ทำสังคมไทยก็ต้องเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalisation) ที่มาพร้อมกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย และทำให้สังคมทุกหนแห่งถูกเชื่อมเข้าเป็นสังคมโลก ที่ไม่ว่าจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นและเกิดขึ้นที่ไหนในโลกใบนี้¹²⁴ และทำให้มนุษย์ในทุกภาคส่วนเกิดความรู้สึกร่วมกันว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกใบนี้อย่างร่วมกัน

แนวคิดเหล่านี้เองได้ปรากฏในแนวคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยมากขึ้น โดยจะเห็นมุมมองการเมืองที่เน้นประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน และแนวคิดทางประชาธิปไตย โดยเป็นการเมืองที่มีส่วนร่วมจากภาคส่วนประชาชน¹²⁵ โดยนำมาซึ่งการปฏิรูปกระบวนการ

¹²³ อัจฉรา ฉายากุล, ข้อมูลพื้นฐาน กลไกสิทธิมนุษยชนในระบบสหประชาชาติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546), น. 2.

¹²⁴ Arjun Appadurai, *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996), p. 4.

¹²⁵ เกษียร เตชะพีระ. *จากระบอบทักษิณสู่รัฐประหาร 19 กันยายน 2549: วิฤตประชาธิปไตย*. (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550).

ยุติธรรมภายหลังปี พ.ศ.2540¹²⁶ การกรุยทางเช่นนี้นั้นทำให้การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการลงโทษ ประหารชีวิตนั้นไม่ได้มีความแปลกไปจากบริบทดังกล่าวมากนัก ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงเป็นการลด กระแสต่อต้านจากสหประชาชาติและประชาคมโลกต่อนโยบายที่แข็งกร้าวของประเทศไทย

อย่างไรก็ตามการเข้าร่วมสหประชาชาติของประเทศไทยนั้นไม่ได้หมายความว่าวิถีคิด อย่างเสรีนิยมเป็นการพัฒนาไปสู่ความเจริญและเข้ามาทดแทนครองอำนาจนำความคิดใน สังคมไทยได้อย่างเป็นเอกภาพ ดังเห็นจากข้อเสนอของกระทรวงสาธารณสุขที่ได้เสนอทางเลือก “ประหารโดยการยิงที่หัวจะได้อวัยวะนักโทษมาใช้ประโยชน์ในการเปลี่ยนถ่ายอวัยวะให้กับ ผู้อื่น”¹²⁷ หรือจากการตั้งกระทู้เพื่อเปิดพื้นที่พูดคุยออนไลน์ที่มีการแสดงความคิดเห็นว่า

“ตายสบายไปเหรอเปล่า พวกค้ายาเสพติดนี้ ทำให้คนอื่นไม่รู้ก็ร้อยก็พัน คน เหมือนตกรอกทั้งเป็น ทำชั่วมาขนาดนี้ จะให้ถูกฉีดยา แล้วหลับตายไป มัน ไม่สาสมกันเลย ยิ่งเป้าอย่างเดิมนะดีแล้ว ให้พวกมันรู้สึกเสียบ้างตอนที่กระสุน ทะลุผ่านหัวใจ ให้รู้สึกถึงต้องอำปากพะงาบ ๆ เวลาใกล้จะตาย ให้มันรู้สึก เจ็บปวดเหมือนกับคนอื่นร้อยเป็นพัน ที่เป็นเหยื่อยาเสพติดที่พวกมันเอามา ขาย... ฉีดยาพิษมันไม่สาสมกับความผิดของพวกมันเลย”¹²⁸

ถ้อยความเหล่านี้เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ว่าในขณะที่มีการผลักดันกรอบคิด มนุษยชนเข้ามาในสังคมไทย แต่ทว่าพื้นที่ที่คมไทยนั้นกลับแสดงออกถึงความไม่ลงรอยของความคิด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹²⁶ Kittipong Kittayarak. Thai Constitution of 1997 and Its Implication on Criminal Justice Reform. in Sean Eratt (Editor), UNAFEI Annual Report for 2001 and Resource Material Series No. 60 (pp 107-117) (14 May 2003).

¹²⁷ วิชัย ศรีรัตน์. (28 พฤษภาคม 2543). "รีไซเคิล" อวัยวะจากนักโทษประหารกับมโนธรรมของ มนุษย์. *มติชนรายวัน*. กรุงเทพมหานคร: มติชนรายวัน. เข้าถึงได้จาก ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. หน้า 6.

¹²⁸ นัยนะ (ชื่อบัญชีผู้ใช้). "กตปุมฉีดยาพิษ...ประหาร 4 นักโทษเด็ดขาด", [กระทู้ถามออนไลน์]. 13 ธันวาคม 2546 เวลา 09:45 น., พันทิป (เฉลิมไทย) สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2563, <http://topicstock.pantip.com/>

chalemthai/topicstock/A2580083/A2580083.html

ตามกรอบเสรีนิยมอย่างสุดขีดซึ่งความคิดที่ไม่ลงรอยกันนี้เองมิใช่เพียงแค่ความไม่เข้าใจว่ากรอบคิดเสรีนิยมนั้นเป็นเช่นไร แต่การไม่ลงรอยกันทางความคิดนี้เป็นผลมาจากกรับเอา “เทคโนโลยีเชิงวัตถุ” เข้ามานานพื้นที่เท่านั้น โดยต่างหลงลืมไปว่า ในเทคโนโลยีต่างๆที่นำเข้ามาในสังคมเป็นผลผลิตของ “เทคโนโลยีเชิงความรู้ และจิตวิญญาณ” และเป็นความสมเหตุสมผลของการสร้างเทคโนโลยีของสังคมที่ผลิตเทคโนโลยีเหล่านั้นมาใช้งาน กล่าวได้โดยง่ายว่าสังคมไทยได้นำเข้าเทคโนโลยีทางวัตถุโดยไม่ใส่ใจว่าสิ่งเหล่านั้นจะเหมาะสมกับสังคมตนเองอย่างไรดังจะเห็นได้จากการรับเอาอุปกรณ์ที่เป็นเทคโนโลยีในการลงโทษประหารชีวิตด้วยการฉีดสารพิษ

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าลำดับเหตุการณ์ดังกล่าวไม่ได้แสดงให้เห็นว่ารัฐมีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตให้มีความโหดร้ายทารุณลดลงแต่อย่างไร แต่รัฐบาลต้องการที่จะนำเรื่องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการประหารชีวิตนี้เป็นกันชนที่ช่วยลดกระแสการต่อต้านจากสังคมและประชาคมโลก

ในอีกมุมหนึ่งที่ขาดไปเสียไม่ได้สำหรับการประหารชีวิตในประเทศไทย นอกจากกระบวนการยุติธรรมแล้วการลงโทษประหารชีวิตในประเทศไทยนั้นจะไม่สามารถดำเนินการได้จนกว่าจะได้มีการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษเสียก่อน¹²⁹ และตามกฎหมายของไทย ถ้าไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษนอกจากจะเป็นการขัดกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติแล้วยังอาจเป็นการล่วงพระราชอำนาจในอีกทางหนึ่งด้วย

พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษนี้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์มาตั้งแต่สมัยโบราณจนกระทั่งถึงบริบทในปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) อันเนื่องมาจากเมื่อครั้งเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยนั้นได้มีการตรารัฐธรรมนูญ (Constitution) ไว้เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ แต่รัฐธรรมนูญก็ได้ถูกเปลี่ยนแปลงหลายครั้งและทำให้รัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มายังคงบัญญัติเรื่องพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการพระราชทานอภัยโทษไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานอภัยโทษ” จวบจนปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) ที่กฎหมายข้อนี้นั้นแทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลงแก้ไขในสาระสำคัญใด ๆ ในช่วงเวลาที่มีการผลัดเปลี่ยนแปงรัฐธรรมนูญครั้งถัด ๆ มาเลย

¹²⁹ ทองใบ ทองเปาด์, สิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพพื้นฐานของมนุษยชน 12 ข้อสิทธิของพลเมือง, (เอกสารวิชาสิทธิมนุษยชน ในการอบรมโครงการอุดมมิตร ครั้งที่ 8, ม.ป.ท., 2530), น. 34-36.

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษประหารชีวิต ให้ดู เหมือนกับว่ามีความเป็นอารยะและมีมนุษยธรรมมากขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษ ประหารชีวิตนั้นก็ไม่ได้ทำให้ความรุนแรงในสังคมลดน้อยลงไป และกลับทำให้รัฐบาลสามารถใช้ อำนาจและความรุนแรงในการลงโทษประหารชีวิตได้อย่างแยบยลมากขึ้นโดยอ้างว่าเป็นการ ประหารชีวิตที่ไม่มีความเจ็บปวด ไม่โหดร้ายทารุณ และการประหารชีวิตแบบนี้ไม่ขัดกับหลักสิทธิ มนุษยชนสากล ซึ่งเป็นการที่รัฐพยายามแอบซุกซ่อนความรุนแรงได้ในทางหนึ่ง

การลงโทษประหารชีวิตในปัจจุบัน กรณีศึกษา และความเห็นในการประหารชีวิตด้วยการ ฉีดสารพิษ

“นักโทษ...ต้องโทษประหารชีวิต...เรือนจำกลางบางขวาง คู่คดีเดียวกัน ได้ทูลเกล้าถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรมได้สอบสวนพิจารณาแล้ว และได้้นำความกราบบังคมทูล พระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท มีพระราชกระแสให้ยกฎีกา¹³⁰...”

นักโทษประหารชีวิตทุกรายจะถูกคุมขังไว้ที่เรือนจำกลางบางขวาง เนื่องจากมีอุปกรณ์ต่างๆ และถูกใช้เป็นสถานที่ในการประหารชีวิต เมื่อฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษไม่ได้รับการพิจารณา กรมราชทัณฑ์ก็จะแจ้งให้เรือนจำรีบทำการประหารชีวิตในสิ้นวันนั้นทันที นักโทษประหารชีวิตใน เมืองไทยจึงดูเหมือนว่าจะมีความหวังสุดท้ายอยู่ที่การพระราชทานอภัยโทษ และเมื่อฎีกาตกลงมา ก็ไม่มีโอกาสได้ทำใจหรือพบปะกับครอบครัวได้อีกก่อนการประหารชีวิต

พิธีกรรมการลงโทษด้วยการฉีดสารพิษยังคงปฏิบัติการลงโทษในเรือนจำกลางบางขวาง ณ อาคารที่เรียกว่า “สถานที่หมดทุกข์” โดยพื้นที่ประหารชีวิตถูกแบ่งออกเป็นสองห้อง ห้องหนึ่ง จัดเป็น “ห้องประหารชีวิต” สำหรับให้นักโทษนอนลงบนเตียงเบาๆ และมีเบาะรองแขนยื่นออกไป ทั้งสองข้าง ส่วนหัวเตียงนั้นมีขาตั้งสำหรับขวดน้ำเกลือซึ่งจะต่อเข้าไปยังร่างกายนักโทษทางเส้น เลือด ปลายสายน้ำเกลือด้านหนึ่งจะต่อเข้ากับปุ่มกดฉีดสารพิษซึ่งอยู่อีกห้องหนึ่งที่เป็น “ห้องฉีด สารพิษ” ที่มีเพศผสมตาประจำหน้าที่อยู่

¹³⁰ การยกฎีกา คือ การยกฎีกาพระราชทานอภัยโทษออกไป หรือนัยหนึ่งหมายถึงให้เป็นไปตามคำ พิพากษานั้น

เมื่อทางกรมราชทัณฑ์ทราบผลฎีกาว่าฎีกาของนักโทษคนใดไม่ได้รับการพิจารณา ลดหย่อนโทษกรมราชทัณฑ์ก็ต้องแจ้งให้ทางเรือนจำทราบทันที พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องกันอีกครั้งว่าเอกสารประวัตินักโทษประหารนั้นถูกต้องตรงกันทุกที่ และเมื่อถึงเวลาประหารนักโทษประหารจะถูกนำตัวออกมาจากแดนคุมขัง และนำตัวไปที่อาคารชั้นเดียวที่สร้างขึ้นใหม่ ติดกับบริเวณแดนประหารเดิม(ที่ใช้ประหารชีวิตด้วยการยิงเป้า) ตัวอาคารมีความกว้างยาว 11x16 เมตร ภายในอาคารก็จะประกอบไปด้วยห้องที่จัดไว้สำหรับให้คณะกรรมการการประหารชีวิต และสักขีพยานสามารถดูแลความถูกต้องในการประหารชีวิต ห้องซังพิเศษสำหรับนักโทษประหารที่รอการประหารชีวิต ห้องเตรียมยาของเจ้าหน้าที่และห้องประหารชีวิตที่อยู่ติดกัน ในห้องประหารชีวิตนั้นได้จัดเตรียมเตียงที่ใช้ในการประหารชีวิตไว้สองเตียงและช่องเย็นเก็บศพสองช่อง

การฉีดสารพิษนั้นใช้หลักการทางการแพทย์ที่เรียกว่า “Intravenous” เป็นการส่งผ่านสารของเหลวเข้าร่างกายทางหลอดเลือดดำ จึงทำให้กระบวนการนี้เป็นวิธีการนำส่งสารเคมีที่เป็นตัวยาเพื่อการรักษาทางการแพทย์ที่รวดเร็วที่สุด ทำนองเดียวกับการประหารชีวิต สารเคมีจะถูกส่งผ่านทางสายน้ำเกลือที่ต่อกับปุ่มฉีดสารพิษ (ในทางวิทยาศาสตร์จะไม่นิยมเรียกสารเหล่านี้ว่า สารพิษโดยตรง) โดยจะบรรจุสารปุ่มละชนิดหนึ่ง โดยชนิดแรกคือ (Sodium Pentothal) มีหน้าที่ทำให้นักโทษหลับไม่รู้สึกรู้ตัว ถัดมาเป็น (Pencuronium Bromide) ทำให้กล้ามเนื้อคลายตัว และหยุดระบบทางเดินหายใจ และชั้นตอนท้ายที่สุดเมื่อได้รับ (Potassium Bromide) เกินปริมาณร่างกายทนได้จะทำให้หัวใจหยุดเต้น และมีผลทำให้เสียชีวิต โดยพิจารณาจากเครื่องตรวจจับสัญญาณเต้นของหัวใจที่เปลี่ยนไปเป็นเส้นตรง

การประหารชีวิตด้วยสารพิษในประเทศไทยนี้ยังต้องใช้คนแทงเข็มฉีดยา โดยเจ้าหน้าที่จะทำการแทงเข็มฉีดยาเข้าในเส้นที่แขนซ้ายหรือแขนขวา จากนั้นก็ใช้วิธีต่อสายยางออกมา เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่เดินยาที่รออยู่ในห้องเตรียมยา ก็จะทำการปล่อยยาทางท่อแยกปิดเปิดเพื่อให้สารละลายเข้าสู่ร่างกายทางสายน้ำเกลือ และภายในเวลาไม่ถึงนาทีนักโทษประหารก็จะเสียชีวิตเมื่อนักโทษประหารถึงแก่ความตาย เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ก็จะแสดงให้คณะกรรมการเห็นถึงการหยุดเต้นของหัวใจนักโทษจากเครื่องวัดการเต้นของหัวใจที่ได้ทำการติดเข้ากับตัวนักโทษก่อนหน้าที่จะได้มีการฉีดสารพิษ เพื่อตรวจสอบและยืนยันว่านักโทษประหารนั้นได้เสียชีวิตแล้วจริง ๆ โดยให้คณะกรรมการประหารชีวิตและสักขีพยานได้เห็นด้วย จากนั้นแพทย์ของเรือนจำที่ร่วมเป็นสักขีพยานก็จะประกาศว่านักโทษประหารเสียชีวิตแล้ว รวมขั้นตอนที่ใช้ในการดำเนินการประหาร

ทั้งสิ้นไม่เกินครึ่งชั่วโมง ตลอดเวลาที่ดำเนินการนั้นจะมีการถ่ายรูปและวิดีโอไว้เป็นหลักฐานเพื่อรายงานตามระเบียบของทางราชการ

เมื่อมาถึงห้องที่สร้างขึ้นมาใช้สำหรับการประหารชีวิตโดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ก็จะสอบถามว่าต้องการที่จะทำพิธีกรรม หรือไม่ซึ่งถ้านักโทษประหารต้องการก็จัดทำพิธีกรรมของนักโทษประหารให้ถูกต้องตามกฎหมายและความประสงค์ของนักโทษ หากนักโทษมีความต้องการที่จะติดต่อญาติ หรือความประสงค์อื่นที่เจ้าหน้าที่เห็นว่าอยู่ในอำนาจที่สามารถกระทำได้อีกก็จะดำเนินการให้ แต่การส่งข้อความและการพูดคุยทางโทรศัพท์นั้นต้องเป็นไปตามที่คณะกรรมการประหารชีวิตเห็นสมควร จากนั้นก็จัดอาหารมื้อสุดท้ายให้นักโทษกิน และให้โอกาสนักโทษในการประกอบพิธีกรรมตามศาสนาที่นักโทษนับถือในเวลาที่เหมาะสม

เมื่อคณะกรรมการและสักขีพยานในการประหารชีวิตมาพร้อมแล้ว และใกล้เวลาที่จะทำการประหารชีวิต เจ้าหน้าที่ก็จะนำตัวนักโทษประหารจากห้องขังพิเศษที่รอการประหารชีวิตเข้าไปสู่ห้องประหารชีวิตที่อยู่ถัดไปภายในอาคารเดียวกัน เมื่อเข้าไปในห้องประหารชีวิตแล้วก็ให้นักโทษนอนบนเตียงประหารชีวิต และยึดลำตัวติดกับเตียงด้วยสายรัด ทั้งแขนขาและลำตัวถูกยึดไว้ในท่าทางแขนขาออกเพื่อไม่ให้นักโทษประหารสามารถขยับได้โดยง่าย¹³¹

เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่ได้รับการฝึกอบรมจะติดเครื่องวัดการเต้นของหัวใจเข้ากับตัวนักโทษเพื่อตรวจสอบอัตราการเต้นของหัวใจว่าหยุดเต้นแล้วหลังการฉีดสารพิษ โดยให้คณะกรรมการประหารชีวิตและสักขีพยานจากภายนอกได้เห็นการเต้นของหัวใจ จากนั้นจึงแทงเข็มเข้าเส้นเลือดใหญ่ หรือที่หลังมือทั้ง 2 ข้าง ข้างหนึ่งเป็นเข็มที่ใช้จริงอีกข้างหนึ่งเป็นเข็มสำรองในกรณีที่เข็มแรกมีปัญหา หรือบางกรณีจะแทงเข็มที่แขนเข็มเดียว จากนั้นนำท่อมาต่อเข้าเข็มโยงไปยังเครื่องฉีดสารพิษ และเมื่อได้เวลาตามที่กำหนดไว้ในระเบียบการและขั้นตอนการประหารชีวิต หัวหน้าชุดก็จะให้สัญญาณในการดำเนินการประหารชีวิตได้ เจ้าหน้าที่ที่รออยู่ในห้องเตรียมการยา ก็จะปล่อยยา ผ่านทางสายน้ำเกลือให้ยาเข้าสู่ร่างกายของนักโทษประหาร การประหารชีวิตด้วยการฉีดสารพิษของไทยนั้น ยังไม่เครื่องมืออัตโนมัติเหมือนที่ใช้กันในสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ดีจะเห็นได้ว่าภายในแดนประหารนี้เป็นพื้นที่ที่ซับซ้อนกันระหว่าง คติแบบไทยและคติความคิดแบบตะวันตก โดยประกอบกันทั้งวิถีคิดเรื่อง “ทุกข์” จากทางโลกที่ควรทิ้งละอันเป็น

¹³¹ กรมราชทัณฑ์, ม.ป.ป. “การประหารชีวิตอดีต-ปัจจุบัน,” [ออนไลน์]. กรมราชทัณฑ์, เข้าถึงเมื่อ 18 มิถุนายน 2563, เข้าถึงจาก <http://www.correct.go.th/demo/museum/museum2.html>

ปรัชญาทางพุทธและอุปกรณ์เครื่องควบคุมสารพิษแบบปุ่มกดสองชุดซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยทำให้รู้สึกว่ามีมนุษยธรรมมากขึ้น เพราะต้องใช้เพศฆาตสองคนกดปุ่มโดยแต่ละคนจะไม่ทราบว่าเป็นผู้กดสารเพื่อหยุดการเต้นของหัวใจ ซึ่งเป็นกรอบคิดทำให้เชื่อว่าสร้าง สันติภาพขึ้นได้มากกว่าจากการประหารชีวิตด้วยวิธีนี้ แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าการประหารชีวิตเช่นนี้จะดูเหมือนว่ามี “มนุษยธรรม” มากขึ้น แต่การเปลี่ยนวิธีการลงโทษนี้ก็ยังคงเป็นกลวิธีในการถ่ายทอดอำนาจการปกครองของรัฐเข้าไปยังร่างกายได้อย่างแผ่ซึ่มและมองไม่เห็นจากภายนอก¹³² เพราะการปล่อยสารเคมีให้เข้าไปไหลเวียนในร่างกายนั้นเปรียบเสมือนการส่งผ่านอำนาจการควบคุมร่างกายของรัฐซึ่งพิจารณาได้ว่า การประหารชีวิต แม้จะเป็นวิธีที่สร้างสันติภาพได้แต่ก็ทำให้มนุษย์ไม่ถูกปกครองด้วยกรอบคิดของความเป็นรัฐได้ และรัฐจะทำการแทรกสอดอำนาจผ่านวิธีเหล่านี้ได้อย่างแยบยลมากขึ้น จนไม่สามารถต่อต้านและขัดขึ้นได้เลย

กรณีการประหารชีวิตด้วยการฉีดสารพิษครั้งล่าสุดในคดีความผิดต่อชีวิตโดยเจตนา เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2561

ถึงแม้ว่าการประหารชีวิตด้วยการฉีดสารพิษนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายและสามารถกระทำได้ในรัฐไทย แต่อย่างไรก็ตามเหตุการณ์การประหารชีวิตด้วยการฉีดสารพิษในรัฐไทยกลับไม่ปรากฏว่าผู้ถูกตัดสินให้ต้องโทษประหารชีวิตโดยศาลชั้นฎีกาสูงสุดนั้นจะได้รับการประหารชีวิตในทุกๆรายไป เพราะในสังคมไทยร่วมสมัยนั้นได้วางเว้นจากการประหารชีวิตมานานหลายปี กระทั่งในวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2561 ได้มีเหตุการณ์ฎีกาตกลงมาที่กรมราชทัณฑ์ให้ประหารชีวิตในกรณีของ ชีรศักดิ์ หลงจี อายุ 26 ปี นับเป็นเหตุการณ์การลงโทษด้วยการฉีดสารพิษครั้งล่าสุด¹³³ (พ.ศ. 2563) กรณีการประหารชีวิตในครั้งนี้ถูกให้ความสนใจโดยหลากหลายฝ่ายเป็นอย่างมาก

¹³² Foucault, M., 1977. *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*.

¹³³ ธนู อรรถจารุสิทธิ์ (Tanu Attajarusit) , “ไทยประหารนักโทษครั้งแรกในรอบเก้าปี NEWS: ชายอายุ 26 ปีถูกประหารชีวิตในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในรอบเก้าปี หลังศาลตัดสินมีความผิดคดีฆาตกรรมวัยรุ่นชายอายุ 17”, [ออนไลน์]. ม.ป.ป. SBS NEWSROOM, AAP, เข้าถึงเมื่อ 18 ตุลาคม 2563, <https://www.sbs.com.au/language/thai/aithyprahaarnakothskhrangaerkainrbekaapii>

กรณีของการลงโทษในครั้งนี้นั้นเป็นคดีความที่ถูกพิจารณาความมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 และพิพากษาแล้วเสร็จโดยศาลทั้งสามชั้นเมื่อปี พ.ศ. 2559 โดยมีเหตุการณ์สรุปคือ เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 ในเวลากลางวัน จำเลยพกอาวุธมีดปลายแหลม ไปบริเวณสวนสาธารณะ ในจังหวัดตรัง จำเลยกับพวกอีกคนหนึ่งได้ทำร้ายโดยใช้ไม้ยาวทูปตี และบังคับให้เอาทรัพย์สิน คือ โทรศัพท์มือถือ และกระเป๋าตังค์ไปโดยทุจริต รวมทั้งใช้มีดแทงผู้ตาย รวม 24 แผล เป็นเหตุให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย จำเลยให้การปฏิเสธ

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามกฎหมาย ให้ลงโทษประหารชีวิต จำเลยอุทธรณ์ และฎีกา โดยศาลทั้งสองพิพากษายืน

สรุปคำให้การของพยานในฎีกาที่ 1514/2559 กล่าวว่า ขณะที่ผู้ตายและพยานกำลังเดินกลับไปที่รถจักรยานยนต์ที่จอดไว้ข้างศาลาในสวนสาธารณะสมเด็จพระศรีนครินทร์ 95 เขตเทศบาลนครตรัง ก็ถูกวัยรุ่นชาย 2 คนนี้รถจักรยานยนต์มาจอดด้านหลังผู้ตาย และใช้ไม้ยาวประมาณครึ่งเมตรวิ่งไล่ทูปตี และเมื่อผู้ตายวิ่งหนีล้มอยู่กึ่งกลางถนนในสวนสาธารณะ วัยรุ่นทั้งสองคนได้รุมกระแทบทูปตีผู้ตาย และบังคับให้ส่งทรัพย์สินให้ แต่เมื่อผู้ตายส่งทรัพย์สินไปแล้ววัยรุ่นทั้งสองคนก็ยังคร่อมทำร้ายผู้ตายต่อ ระหว่างนั้นผู้หญิงคนหนึ่งขับรถจักรยานยนต์มาในที่เกิดเหตุแล้วพูดว่า “บ๊ิกบ๊ิกไปได้แล้ว”¹³⁴ วัยรุ่นที่ถือไม้จึงวิ่งไปซ่อนท้ายรถจักรยานยนต์ของผู้หญิงคนดังกล่าว ส่วนผู้ตายลุกขึ้นวิ่งหนีไปทางโรงเรียนบูรณะรำลึก ส่วนชายวัยรุ่นที่เป็นคนขับซั๊กมีดสปริงออกมาแล้ววิ่งตามผู้ตายไป แต่ตามไม่ทัน จึงวิ่งกลับมาขับรถจักรยานยนต์ตามผู้ตายไป จากนั้นพยานก็มองไม่เห็นเหตุการณ์อีก

หลังจากนั้นเมื่อพยานได้ดูภาพถ่ายของวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มเสียงแล้วก็ได้แจ้งว่ามีใบหน้าลักษณะใกล้เคียงกับคนร้าย ชื่อบุคคลตามภาพคือ ธิรศักดิ์ หลงจิ ระบุชื่อรองว่า บิ๊ก และคดีนี้แม้โจทก์จะมีผู้เสียหายเป็นประจักษ์พยานเพียงปากเดียว แต่เมื่อศาลพิจารณาคำเบิกความของผู้เสียหายซึ่งระบุไว้ว่า “เบิกความได้สมเหตุสมผล ไม่มีข้อพิรุธสงสัย” และศาลยังพิจารณาต่อไปอีก

¹³⁴ ในข่าวจากหลากหลายแหล่งนั้นมักปรากฏว่า ชื่อของจำเลยคือ ธิรศักดิ์ หลงจิ หรือ มี้ก ในกองบรรณาธิการ, “ไอ้มี้ก บ้านโคกพลา” นักโทษประหารรายล่าสุด ย้อนคดีสะเทือนขวัญ แทงเด็ก ม.5 ซิงมือถือเมืองตรัง”, MGR Online, 19 มิถุนายน 2561, [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 18 ตุลาคม 2563, เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9610000060724>

ว่า การที่จำเลยให้การปฏิเสธโดยอ้างฐานที่อยู่ ก็เป็นเรื่องง่ายแก่การกล่าวอ้าง ข้อเท็จจริงรับฟังได้ โดยปราศจากความสงสัยว่า จำเลยเป็นคนร้ายที่ร่วมกันชิงทรัพย์ของผู้เสียหาย และผู้ตาย และใช้ มีดเป็นอาวุธแทงผู้ตายตามคำพิพากษาก่อนหน้านี้นี้เป็นผลให้คดีถึงที่สุด

สังคมทุกสังคมย่อมมีการแสดงออกทางความคิด และความเชื่อออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่นงานทางสถาปัตยกรรม งานจิตรกรรม วรรณคดี วรรณกรรม บันทึกส่วนตัว หรือแม้แต่กระทั่งบทสนทนาทั่วไปในชีวิตประจำวัน โดยสังคมทุกสังคมย่อมมีการแสดงความคิดเห็นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทั่วไป ซึ่งบางครั้งอาจขึ้นอยู่กับชนชั้น สถาบัน หรือแม้แต่กระทั่ง ความคิดความรู้ ซึ่งในหัวข้อนี้ จะเป็นการสืบย้อนลึกลงไปถึงบทสนทนาที่แสดงออกถึงความคิด ความเชื่อ และความรู้ของผู้คนที่มีต่อการลงโทษด้วยการประหารชีวิตร่วมสมัย

รอยต่อของสังคมเช่นนี้เองเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าโลกกำลังเปลี่ยนผ่านจาก ‘ยุคสื่อเก่า’ เป็นยุค ‘ยุคสื่อใหม่’ ซึ่ง เพราะในสังคมเช่นนี้เองจะเห็นว่า ที่ทำให้สังคมเกิดการสื่อสารกันหลากหลายทางได้หรือที่เรียกว่าสื่อใหม่นั้น ได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการกำหนดรูปแบบของสังคม¹³⁵ ท่ามกลางสื่อเก่าที่ยังคงมีอิทธิพลอย่างมากในช่วงทศวรรษที่ 1990 ซึ่งเป็นสื่อที่อย่างมากก็สื่อสารได้เพียงสองถึงสามทาง เช่น โทรทัศน์ วิทยุ โทรเลข หรือเก่ายิ่งไปกว่านั้นอาจเป็นสื่อที่มีการสื่อสารได้ทิศทางเดียว เช่น การประกาศจำพวกหนังสือราชกิจจานุเบกษา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์อยู่แล้ว

เมื่อเป็นเรื่องปกติที่ในงานประวัติศาสตร์จะศึกษาผ่านหลักฐานชั้นต้นที่เป็นสื่อที่ร่วมสมัย ดังนั้นในการศึกษาถึงความเห็นของสังคมต่อไปนี้จึงมีการหยิบยกคำกล่าวเหล่านั้นในฐานะหลักฐานชั้นต้นที่เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาพิจารณาในการวิเคราะห์ด้วย¹³⁶ อย่างไรก็ตามในที่นี้ไม่ได้กล่าวว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏในสื่อเหล่านั้นจะเป็นเรื่องจริงตามข้อความ หรือข้อมูลที่ปรากฏ แต่การศึกษาสังคมในต้นศตวรรษที่ 20 กลับเป็นเรื่องที่ค่อนข้างหลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าจำเป็นต้องศึกษาบริบทของสังคมในแง่ของสื่อใหม่เช่นนี้ด้วย และเป็นเรื่องที่ต้องยอมรับโดยคุณวิว่างาน

¹³⁵ Khondker, Habibul Haque. “Role of the New Media in the Arab Spring.” *Globalizations* 8, no. 5 (2011): 675–679. doi:10.1080/14747731.2011.621287.

¹³⁶ Cayce Myers & James F. Hamilton, "Social Media as Primary Source", *Media History*, Routledge, 20:4, 431-444, DOI: 10.1080/13688804.2014.950639.

ประวัติศาสตร์ทุกชิ้นนั้นไม่ได้เล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์ได้อย่างสมบูรณ์¹³⁷ แต่สื่อใหม่ที่ทรงอิทธิพลร่วมสมัยเป็นสิ่งที่ขาดไปในการศึกษาไม่ได้

บริบทของการประหารชีวิตเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2561 นั้นสังคมอยู่ภายใต้พื้นที่ที่ทับซ้อนกันสองส่วนทั้งพื้นที่ในสังคมจริง และพื้นที่ในสังคมเสมือน โดยพื้นที่ในสังคมจริง (Reality Society) นั้นเป็นพื้นที่สังคมบนท้องถนน การพูดคุยแลกเปลี่ยนกันซึ่งหน้า หรือพื้นที่ทางสังคมที่มีการปฏิสัมพันธ์กันทางกายภาพ (Physical Interaction) และพื้นที่สังคมเสมือน (Simulated Society) ที่เป็นพื้นที่ของสังคมรูปแบบที่ใช้สื่อเป็นพื้นที่ในการแสดงออกและสามารถโต้ตอบกันได้ผ่านสื่อที่เป็นพื้นที่ของสังคมรูปแบบหนึ่งที่ใช้สื่อเป็นพื้นที่ในการแสดงออกทางความคิดหรือการมีปฏิสัมพันธ์แบบเสมือน (Simulated Interaction) ที่อาจเรียกว่า สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

พื้นที่สังคมออนไลน์เหล่านี้เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งสังคม และเทคโนโลยีของสื่อไปตามยุคสมัย เพราะพื้นที่สังคมเหล่านี้อยู่ภายใต้สื่อใหม่ที่ถูกพัฒนาจากพื้นที่ออนไลน์ในเวปไซต์แบบเดิมนั้นได้กลายรูปร่างเป็น พื้นที่สังคมออนไลน์ที่เป็นเครือข่าย (Social Network)¹³⁸ ซึ่งมีหลากหลายพื้นที่ด้วยกัน เช่น Facebook¹³⁹, Twitter, GooglePlus, LINE, และ Instagram

นับว่าพื้นที่สังคมออนไลน์ และพื้นที่สังคมจริงอยู่อย่างทับซ้อนและถูกขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน ดังจะเห็นพฤติกรรมในสังคมจริงที่ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นต่างมีบัญชีผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ของปัจเจกตัวเองเป็นอย่างมาก พื้นที่ทางสังคมเหล่านี้นับว่าเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่

¹³⁷ White, Hayden. *The Content of the Form: Narrative Discourse and Historical Representation*.

(Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 1987).

¹³⁸ สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, *สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในครัวเรือน พ.ศ. 2561 (ไตรมาส 1)*, (กรุงเทพมหานคร: กองสถิติพยากรณ์สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2561).

¹³⁹ Coté, Mark, and Jennifer Pybus. "Learning to Immaterial Labour 2.0: Facebook and Social Networks." *Ephemera; Theory and Politics in Organization* 7, no. 1 (2007): 88–106.

ทางสังคมจริงและเกี่ยวของสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก ดังนั้นในการศึกษาสังคมร่วมสมัยในพื้นที่ทางออนไลน์จึงเป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนภาพของความเห็นต่างๆปะทะกันได้อย่างดี และใช้ในการพิจารณาในส่วนต่อไป

ความเห็นของสังคมร่วมสมัยกับกรณีการประหารชีวิตด้วยการฉีดสารพิษครั้งล่าสุด

ภายหลังการประหารชีวิตในวันนั้นกรมราชทัณฑ์ได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงเหตุการณ์ และเหตุผลดังกล่าวมีความตอนหนึ่งว่า

“การประหารชีวิต ถือเป็นบทลงโทษทางอาญาที่หนักที่สุดตามกฎหมาย...แม้หลายประเทศได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตไปแล้วก็ตาม แต่ก็มีอีกหลายประเทศที่ยังคงมีการประหารชีวิตอยู่เช่นเดียวกับประเทศไทย...ซึ่งเน้นการปกป้องสังคมและพลเมืองให้พ้นจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากกว่าเน้นสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลที่กระทำผิดกฎหมาย...กรมราชทัณฑ์หวังว่าการประหารชีวิตในครั้งนี้ จะเป็นอุทาหรณ์ให้ผู้ที่คิดจะก่ออาชญากรรมร้ายแรงหรือกระทำผิดกฎหมายได้ยั้งคิดถึงบทลงโทษนี้”¹⁴⁰

ในวันถัดมาเมื่อ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2561 สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (OHCHR) จึงได้เผยแพร่แถลงการณ์แสดงความเสียใจอย่างยิ่งต่อกรณีนี้ทางการไทยประหารชีวิตในครั้งนี้ **สหประชาชาติได้คัดค้านวิธีลงโทษด้วยการประหารชีวิตทุกสถานการณ์มาโดยตลอด** ดังที่เลขาธิการสหประชาชาติได้เน้นย้ำเรื่องนี้ในหลายวาระ

อย่างไรก็ตามการประหารชีวิตในครั้งนี้เป็นการลงโทษประหารชีวิตครั้งแรกในรอบ 9 ปี¹⁴¹ ซึ่งมีประเด็นในมุมมองของสหประชาชาติ ว่าการประหารชีวิตผู้ต้องหาของกรมราชทัณฑ์ครั้งนี้ทำให้ไทยพ้นสถานะประเทศที่รอกการยกเลิกโทษประหาร และองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนเช่น แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล (Amnesty International) ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านกรณีดังกล่าว แต่ก็

¹⁴⁰ กรมราชทัณฑ์, เอกสารข่าวกรมราชทัณฑ์ถึงสื่อมวลชน, ราชทัณฑ์ประหารชีวิตนักโทษเด็ดขาดคดีฆ่าผู้อื่นอย่างทารุณ , 18 มิถุนายน 2561. หน้า 1.

¹⁴¹ กองบรรณาธิการ บีบีซีไทย, “โทษประหารชีวิตในไทย ยังจำเป็นอยู่หรือไม่”, [ออนไลน์].

ต้องเจอกระแสตอบโต้กลับอย่างรุนแรงจากกลุ่มผู้สนับสนุนโทษประหาร ซึ่งไม่เห็นด้วยกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ของผู้ก่อคดีอุกฉกรรจ์ เพราะมองว่าการประหารชีวิตจะช่วยให้คนในสังคมเกิดความเกรงกลัว ไม่เอาเป็นเยี่ยงอย่าง และจะช่วยลดจำนวนอาชญากรได้ เช่นความเห็นหนึ่งจากหนึ่งในคณะผู้วิจัยแนวทางความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิตในสังคมไทย ตามหลักสิทธิมนุษยชนสากล ของกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ให้ความเห็นเกี่ยวกับการประหารชีวิตสำหรับบริบทในประเทศไทย โดยการปรับยกเลิกโทษประหารยังต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยที่ว่า “ถ้ายกเลิก(โทษประหารชีวิต)ไปเลยน่าจะเป็นปัจจัยที่เรา(ประเทศไทย)สามารถคุมอาชญากรรมจนเรียกร้อย ถึงจุดนั้นเราก็ยกเลิกได้ ถ้าบังคับใช้กฎหมายได้ดี เจ้าหน้าที่ไม่ทุจริตคอร์รัปชั่น คดีไม่ถูกบิดเบือน”¹⁴²

ส่วนความคิดเห็นในทางสื่อสังคมออนไลน์นั้นก็มีผู้แสดงความคิดเห็นหลากหลายแตกต่างกันออกไป ทั้งคัดค้านและเห็นด้วย อาทิ บัญชีผู้ใช้อย่างเป็นทางการของนายเกออร์ก ชมิดท์ เอกอัครราชทูตสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประจำประเทศไทย ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“รู้สึกตกใจและเสียใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้ทราบว่า #ประเทศไทย ได้กลับมาดำเนินการ #ประหารชีวิต อีกครั้ง หลังจากที่มีการเว้นว่างการประหารชีวิตในทางพฤตินัยมาเกือบเก้าปี แม้จะมีความมุ่งมั่นฆ่าแล้วฆ่าเล่าที่จะดำเนินการเพื่อยกเลิกการยกเลิกโทษประหารชีวิต #การประหารชีวิต เป็นการปฏิบัติที่โหดร้ายและไร้มนุษยธรรมและไม่มีที่ใดในโลกปัจจุบัน!”¹⁴³

¹⁴² สัมภาษณ์ น้าแท้ มีบุญส้าง, อัยการจังหวัดสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิฯ จังหวัดกาญจนบุรี และ คณะผู้วิจัยแนวทางความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิตในสังคมไทยตามหลักสิทธิมนุษยชนสากล ของกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพปี 2557, ม.ป.ท., ใน กองบรรณาธิการ บีบีซีไทย, “โทษประหารชีวิตในไทย ยังจำเป็นอยู่หรือไม่”, [ออนไลน์].

¹⁴³ แปลจาก “Deeply shocked and saddened to learn that #Thailand has resumed executing the #deathpenalty after almost nine years of de facto moratorium and repeated commitment to work towards its abolision. #DeathPenalty is a cruel and inhuman practice and has no place in today's world!” ใน Georg Schmidt, @GermanAmbTHA (Twitter Account) German Ambassador to Thailand, [Online Tweet],

นอกจากข่าวทาง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์แล้ว การประหารชีวิตด้วยการฉีดสารพิษครั้งล่าสุด เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2546 นั้นยังมีพื้นที่อื่นๆของสังคมที่มีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างมากมาย หนึ่งในนั้นคือบนพื้นที่สังคมออนไลน์ (Social Network) ในพื้นที่ (Platform) ที่เรียกว่าเฟซบุค (Facebook) ซึ่งเป็นพื้นที่ของเครือข่ายสังคมร่วมสมัย บริบทของการประหารครั้งล่าสุด (ปี 2561) ก็เช่นเดียวกัน ในพื้นที่ออนไลน์นั้นต่างก็มีความเห็น และความเคลื่อนไหวที่สามารถวิเคราะห์ถึงความเห็นของสังคมที่มีต่อเหตุการณ์การประหารชีวิตในวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2561

ในที่นี้จะหยิบยกถึง ความเห็นของพื้นที่สังคมออนไลน์ที่เป็นเครือข่ายเฟซบุค Fcebook โดยมีการเผยแพร่ข่าวการประหารชีวิตในครั้งนั้น และผู้ใช้พื้นที่เหล่านั้นแสดงออกถึงความคิดเห็นต่างกันไป ซึ่งในกระดานข่าว (Page) ของบัญชีสำนักข่าวออนไลน์ก็ได้นำเสนอถึงข่าวดังกล่าว “พาดหัวว่าด่วน! ราชทัณฑ์ไทย ประหารชีวิตนักโทษเด็ดขาด คดีฆ่าผู้อื่นอย่างทารุณ ในรอบเกือบ 9 ปี” โดยมีเนื้อข่าวตอนหนึ่งว่า

“...พ.ต.อ. ณรงค์ เศวตน์นันท์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์ เปิดเผยว่า เมื่อเวลา 15.00-18.00 น. กรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการบังคับโทษตามคำพิพากษาของศาลด้วยการประหารชีวิตนักโทษเด็ดขาดชายธีรศักดิ์ หลงจิ อายุ 26 ปี ผู้ต้องขังในคดีฆ่าผู้อื่นอย่างทารุณโหดร้ายเพื่อชิงทรัพย์ เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2555 เหตุเกิดที่จังหวัดตรัง นักโทษเด็ดขาดดังกล่าวได้ทำร้ายและบังคับให้เอาทรัพย์คืน คือโทรศัพท์มือถือและกระเป๋าใส่ตังค์ รวมทั้งใช้มีดแทงผู้ตายรวม 24 แผล เป็นเหตุให้เหยื่อถึงแก่ความตาย ศาลชั้นต้นพิพากษาประหารชีวิต ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษายืนเป็นผลให้คดีถึงที่สุด...”

กระดานข่าวดังกล่าวได้มีผู้คนมาแสดงความคิดเห็นในมุมมองที่แตกต่างกัน ทั้งสนับสนุน การประหาร ในทำนองที่ว่า การตัดสินคดีความโดยรัฐนั้นเป็นสิ่งที่ต้องกระทำให้เป็นไปตาม กฎหมาย เช่น “ทุกคดีที่ศาลตัดสินถึงที่สุดแล้วไม่ควรมีการลดหย่อนใดๆอีก ต้องรับโทษตามนั้น โทษประหารชีวิตก็ต้องประหารชีวิตครับ”¹⁴⁴ เช่นเดียวกับอีกความเห็นหนึ่งที่มีมุมมองอย่างเดียวกัน ได้กล่าวว่า

“คดีนี้ เราเห็นว่า สมเหตุสมผลอยู่ และหลักฐานก็แน่นหนาชัดเจน ทุก วันนี่คนไม่เกรงกลัวกฎหมาย ทำความผิดกันรุนแรงขึ้น ซ้ำกันด้วยวิธีพิสดาร เข้มโหดมากขึ้น ศาลใช้โทษประหารได้ถูกเวลา คนที่คิดจะทำผิดในอนาคต อาจยังคิดกันได้บ้าง”¹⁴⁵

ในทำนองกันกับอีกหลากหลายความเห็นที่กล่าวอย่างเห็นด้วยกับการลงโทษประหารชีวิต และเห็นว่าควรมีการลงโทษอย่างรวดเร็ว “ขอบคุณกรมราชทัณฑ์ เป็นอย่างสูง...และขอให้เร่ง ดำเนินการประหารชีวิตผู้กระทำผิดให้ตายตกไปตามกัน...สาสมกับความระยำของมัน...”¹⁴⁶ กระทั่งบางข้อเสนอแนะเลยเกินไปถึงวิธีการลงโทษในอดีตอีกด้วย ดังเห็นในความเห็นที่ว่า “จริง ๆ ควรประหารโดยการตัดหัวแบบแต่ก่อนด้วย เพื่อป้องปรามพวกที่คิดจะทำผิด...”¹⁴⁷ ทว่าในทาง กลับกัน ก็มีความเห็นตอบกลับข้อความที่กล่าวไปนี้ว่า “ตกลงละ จะปกครองประเทศด้วยความกลัว หรือใจ ต่อให้ตัดหัว อาชญากรรมก็ไม่หายไป หน้ำซ้ำจะสร้างความเสียหายมากกว่าด้วยซ้ำ”¹⁴⁸

อย่างไรก็ตามยังพบว่าบางความเห็นก็แสดงออกถึงการห้ามปรามความคิดเหล่านี้ได้แก่ “หุ้ยไม่ต้องตัดหัวก็ได้ ประหารแบบฉัดสารพิษนั่นแหละ แต่แค่บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

¹⁴⁴ Somchai Chaovanamethee (ชื่อบัญชีผู้ใช้), [กระทู้ตอบกลับออนไลน์] ใน เรื่องเดียวกัน.

¹⁴⁵ Onjit Sisan (ชื่อบัญชีผู้ใช้), [กระทู้ตอบกลับออนไลน์] ใน เรื่องเดียวกัน.

¹⁴⁶ เน้นความโดยผู้เขียน ใน Peera Pinittrammanart (ชื่อบัญชีผู้ใช้), [กระทู้ตอบกลับออนไลน์] ใน เรื่องเดียวกัน.

¹⁴⁷ Chotpong Thongprayoon (ชื่อบัญชีผู้ใช้), [กระทู้ตอบกลับออนไลน์] ใน เรื่องเดียวกัน.

¹⁴⁸ Poramate Nambenchapon (ชื่อบัญชีผู้ใช้), [กระทู้ตอบกลับออนไลน์] ใน เรื่องเดียวกัน.

จริงๆจังๆก็พอ”¹⁴⁹ ตลอดจนเรียกร้อง แสดงความเห็นว่ “โทษประหารไม่ควรมี” และนำเสนอเหตุผลไว้ คือ

- “... 1. รัฐไม่มีหน้าที่ฆ่าใคร หน้าที่ของรัฐคือปกป้องชีวิตทุกคน ใครทำผิดก็นำไปบำบัด
2. ระบบยุติธรรมไม่เคยสมบูรณ์ หมายความว่ามิแพะได้เสมอ การประหารจึงมีโอกาสผิดพลาด และเป็นกรผิดพลาดที่แก้ไขอะไรไม่ได้
3. โทษประหารมิเป็นพันปี แต่อาชญากรรมไม่เคยหมดไป และไม่เคยมีงานใดบอกว่ามันลดได้ อาชญากรรมจะลดได้ต้องพึ่งปัจจัยสำคัญมากมาย ไม่ว่าจะเป็นระบบรักษาความปลอดภัย เศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำ ฯลฯ
4. เราจึงควรเน้นการบำบัดนักโทษมากกว่าใช้ความรุนแรงถึงตาย ปัญหาคุกไทยคือไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมคนได้ สังคมยังไม่กระจายโอกาสมากพอ และมีการลดหย่อนโทษบ่อย...”¹⁵⁰

นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีได้ออกมายืนยันว่าประเทศไทยยังต้องมีโทษประหารชีวิตเพื่อให้บ้านเมืองสงบสุข ส่วนในทางกลับกันองค์กรสิทธิมนุษยชนแสดงความเสียใจต่อการใช้โทษประหารชีวิต เพราะสวนทางกับประชาคมโลกที่กำลังยกเลิกโทษประหารชีวิต¹⁵¹

บรรยากาศของความคิดเห็นเหล่านี้ล้วนนับเป็น การแสดงออกถึงความคิด ค่านิยมที่ยังคงสถิตตั้งมั่นในสังคม และมีการเคลื่อนไหวในสังคมได้ในแง่หนึ่ง ตลอดจนสามารถพอเห็นว่ สิ่งแวดล้อมของข้อคิดเห็นเหล่านี้เป็นไปอย่างหลากหลาย โดยยังคงเน้นหนักไปที่การเห็นดีเห็นงามกับการประหารชีวิต และเป็นกรแสดงออกถึงความรังเกียจ การตีตราที่ต้วนักโทษ การเบียดขับความชั่วร้ายออกไปจากสังคม

¹⁴⁹ Thanawit Plengsangri (ชื่อบัญญัติผู้ใช้), [กระทู้ตอบกลับออนไลน์] ใน เรื่องเดียวกัน.

¹⁵⁰ Poramate Nambenchapon (ชื่อบัญญัติผู้ใช้), [กระทู้ตอบกลับออนไลน์] ใน เรื่องเดียวกัน.

¹⁵¹ กิตติ สิงหาปัทย์. ปฏิกริยาในการใช้โทษประหารชีวิต, ในข่าว 3 มิติ [โทรทัศน์] [19 มิถุนายน 2561], เข้า ถึง ัง เมื่ อ 1 พ ฤ ศ จิ ก า ย น 2563, เข้า ถึง จ าก <https://web.facebook.com/watch/?v=2016287245070945>

การเปลี่ยนแปลงหน้าที่เข็มฉีดยาเป็นสารพิษ: กรณีศึกษา และความเห็นของสังคมต่อการฉีดยาสารพิษเพื่อการลงโทษประหารชีวิตครั้งแรกในสังคมไทย

สี่ข้อมุกกลับไปในหารประหารชีวิตด้วยการฉีดยาสารพิษนั้น การดำเนินการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาสารพิษนั้นปรากฏทั้งหมดไม่มากครั้ง โดยครั้งสุดท้ายก่อนครั้งล่าสุดนั้นข้อมุกไป เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2552 ก็มีการประหารชีวิตนักโทษเด็ดขาดชายอีก 2 รายในคดียาเสพติด คือ บัณฑิต เจริญวานิช อายุ 45 ปี และ จิรวัดมน พุ่มพุกษ อายุ 52 ปี¹⁵² และข้อมุกกลับไปในเหตุการณ์การประหารชีวิตในครั้งแรกอีกครั้งรอบจากนั้น

รัฐไทยได้ดำเนินการประหารชีวิตด้วยวิธีการประหารชีวิตแบบใหม่ด้วยการฉีดยาสารพิษนี้เป็นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2546 มีนักโทษประหาร 3 คน จากคดียาเสพติด และอีก 1 คน เป็นนักโทษเด็ดขาดคดีฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน โดยนักโทษประหาร 3 คนแรกคือ บุญลือ นาคประสิทธิ์ อายุ 53 ปี, พันพงษ์ สิทธิสังข์ อายุ 45 ปี, วิบูลย์ ปานะสุททะ อายุ 53 ปี ต้องโทษคดียาเสพติดทั้ง 3 คน ถูกจับเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 ในข้อหาร่วมกันผลิตยาบ้า¹⁵³ ส่วนนักโทษประหารคนที่ 4 คือ พนม ทองช่างเหล็ก อายุ 32 ปี กระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน และให้การปฏิเสธตลอดข้อกล่าวหา¹⁵⁴ ซึ่งมีรายละเอียดของคดีความทั้งสองคดีดังนี้

กรณีการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาสารพิษครั้งแรก เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2546

กรณีการประหารชีวิตในครั้งนี้แยกออกเป็น 2 คดีที่ไม่มีมีความเกี่ยวข้องกัน ในคดีแรกเป็นคดีความเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งรัฐไทยในระหว่งนั้นมีการดำเนินการลงโทษในคดีความที่มีความ

¹⁵² กองบรรณาธิการ, (24 สิงหาคม 2552), “ฉีดยาประหาร 2 นักโทษ คดียาเสพติด”, [ออนไลน์] ไทยรัฐออนไลน์, เข้าถึงเมื่อ 18 ตุลาคม 2563, <https://www.thairath.co.th/content/28540>.

¹⁵³ กองบรรณาธิการ, (1 มิถุนายน 2549) “ป.ป.ส. ทลาย รง. ผลิตยาบ้ารายใหญ่”. *มติชนรายวัน*. กรุงเทพมหานคร: มติชนรายวัน. หน้า 21.

¹⁵⁴ นรินทร์ บุญเลี้ยง, ถ่ายภาพ, การฉีดยาประหารครั้งแรกในประเทศไทย 2546 (ภาพข่าวรายการเหยี่ยวหลังแลหน้า) 12 ธันวาคม 2546 [ภาพเคลื่อนไหว] เข้าถึงเมื่อ 18 ตุลาคม 2563, เข้าถึงจาก https://www.youtube.com/watch?v=wzP5O8axb2c&ab_channel=RatchawutPhankeaw

เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นอย่างมาก ซึ่งปรากฏในนโยบายปราบปรามยาเสพติด ส่วนอีกคดีหนึ่ง นั้นเป็นคดีความอาชญากรรมทั่วไปในข้อหาทำให้ผู้อื่นเสียชีวิต ในระหว่างสองกรณีนี้มีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก เนื่องจากเมื่อพิจารณารูปแบบการกระทำความผิดแล้วในกรณีแรกเป็น คดีความที่เป็นความผิดจากการกำหนดของรัฐ ไม่ได้มีความชั่วร้ายทางตรง หรืออาจเรียกได้ว่า (Mala Prohibita หรือ De' Litsarticielsoude' Temp et de' Lieu) ส่วนในกรณีถัดมานั้นเป็นคดี ความที่นับได้ว่าเป็นความชั่วร้ายในตนเอง อาจเรียกได้ว่า (Mala In Se หรือ De' Litsnaturels) ซึ่งใน ทั้งสองกรณีมีรายละเอียดดังนี้

1. คดียาเสพติดที่นำมาสู่การประหารชีวิตด้วยการฉีดสารพิษครั้งแรก

เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 เวลา 03.00 น. เจ้าหน้าที่ตำรวจได้นำกำลังเข้าตรวจ ค้นโรงงานไทย-เยอรมันกลูโคสซึ่งแต่เดิมดำเนินกิจการฟอกฝ้ายแต่ปิดกิจการไปแล้ว ที่ตำบลบาง แก้ว อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบนายบุญลือ นาคประสิทธิ์ และนาย พันธุ์พงษ์ สินธุ์ สังข์ กำลังทำการผลิตยาบ้าอยู่ที่บ้านพักของโรงงานดังกล่าว โดยมีอุปกรณ์ในการ ผลิตเมตแอมเฟตามีนหรือยาบ้า หัวเชื้อยาบ้า และสารเคมีที่ใช้ในการผลิต พร้อมด้วยเมตแอมเฟตามีนที่ผลิต เรียบร้อยและพร้อมจำหน่ายจำนวน 115,800 เม็ด และที่ยังไม่เป็นเม็ดอีกจำนวนหนึ่งและในวัน เดียวกันเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้เข้าจับกุมนายวิบูลย์ ปานะสุททะ เวลา 05.00 น. ที่หมู่บ้านเคหะธานี 2 เขตบึงกุ่ม กทม. ผู้ร่วมกันผลิตและค้ายาบ้ากับนายบุญลือ นาคประสิทธิ์¹⁵⁵

แม้ว่าจำเลยทั้ง 3 คน จะสารภาพแต่ก็เป็นเพราะจำนนต่อหลักฐาน ศาลชั้นต้นจึงมีคำ พิพากษาให้ประหารชีวิต ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษายืน

2. คดีฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อนด้วยการฉีดสารพิษ

เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2542 เวลาประมาณ 21.30 น. จำเลยได้ใช้อาวุธปืนยิงนายแสงชัย ทองเชื้อ จำนวน 4 นัด จนถึงแก่ความตายในขณะที่นายแสงชัยกำลังนั่งรับประทานอาหารร่วมกับเพื่อน เหตุเกิดที่ตำบลวิชัยใต้ อำเภอสวี จังหวัดชุมพร จากการสอบสวนเพิ่มเติมพบว่าจำเลยได้รับการว่าจ้างจากนายจ้างให้มาฆ่านายแสงชัย เจ้าหน้าที่เข้าจับกุมได้เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 และดำเนินคดีในข้อหาฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน และเนื่องจาก

¹⁵⁵ เรื่องเดียวกัน.

จำเลยให้การปฏิเสธตลอดข้อกล่าวหา ศาลชั้นต้นจึงตัดสินพิพากษาประหารชีวิต ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษายืน¹⁵⁶

ความเห็นของสังคมในกรณีการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษครั้งแรก

การประหารชีวิตนักโทษทั้งสี่รายได้เป็นเหตุการณ์ที่สำคัญเนื่องจากเป็นครั้งแรกที่มีการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษ ที่ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะได้ประกาศผ่านกฎหมายที่เป็นความพยายามทำให้การประหารชีวิตดูเหมือนมีความเป็นอารยะธรรมและมีมนุษยธรรมมากขึ้น แต่ในทางกลับกันปฏิกิริยาจากผู้คนในสังคมนั้นก็ได้แสดงความคิดเห็นอย่างมากมาทั่วไป ดังจะเห็นจากการพิจารณาความเห็นจากภาคประชาสังคม ต่อการลงโทษประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษครั้งแรกที่เกิดขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546

สังคมไทยในเวลานั้นอยู่ในบริบทของการรับเอาเทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารโดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต เข้ามาใช้ในหลากหลายส่วนของสังคม และเข้ามามีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จากเดิมที่อินเทอร์เน็ตเป็นเพียงแหล่งข้อมูลสำหรับนักวิชาการและนักวิจัยด้านคอมพิวเตอร์ ได้ขยายการใช้ประโยชน์ไปสู่ผู้คนในวงกว้างเพิ่มมากขึ้น โดยจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่าในปีพ.ศ. 2546 มีคนไทยใช้อินเทอร์เน็ตประมาณ 6.08 ล้านคน ซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดสถานะของการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของสังคมไทยได้ โดยขณะนั้นสังคมออนไลน์ได้เริ่มเข้ามาเป็นพื้นที่ใหม่ในการแสดงออกทางความคิด และการแลกเปลี่ยนทางความเห็นพื้นที่ออนไลน์ หลายเว็บไซต์ เช่น kapook.com และ pantip.com เป็นต้น¹⁵⁷

ภายหลังจากการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษครั้งแรกนั้น ในวันถัดมา (ในวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2546) มีผู้ตั้งกระทู้สนทนาในหัวข้อ “กดปุ่มฉีดยาพิษ...ประหาร 4 นักโทษเด็ดขาด

¹⁵⁶ กองบรรณาธิการไทยโพสต์, (13 ธันวาคม 2546) “ประเดิม'ฉีดยา'ประหาร4ศพ,” [ออนไลน์], Thai Post, เข้า ถึง เมื่อ 18 ตุลาคม 2563, เข้า ถึง จาก http://www.thaipost.net/index.asp?bk=thai-post&post_date=13/Dec/2546&news_id=80507&cat_id=501>.

¹⁵⁷ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, รายงานผลการสำรวจจากกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2546 (Internet User Profile of Thailand 2003), (ม.ป.ท.: ด้านสุนธการพิมพ์, มกราคม 2547)

!!!”¹⁵⁸ บนพื้นที่เวปไซต์พันทิป และมีการตอบกลับแสดงความคิดเห็นถึงการประหารชีวิตคราวนั้น ไว้อย่างหลากหลายซึ่งสามารถเห็นถึงความคิดเห็นที่หลากหลาย โดยปรากฏข้อความที่ไม่เห็นด้วยกับการฉีดยาพิษ และเห็นควรที่จะมีการลงโทษที่รุนแรงและสาสมกว่าการฉีดยาพิษ เช่น ความเห็นที่ 8 มีความเห็นว่า

“ตายสบายไปเหอะเปล่า พวกค้ายาเสพติดนี้ ทำให้คนอื่นไม่รู้ก็ร้อยก็พัน คน เหมือนตกรอกทั้งเป็น ทำชั่วมาขนาดนี้ จะให้ถูกฉีดยา แล้วหลับตายไป มันไม่สาสมกันเลย ยิ่งเป้าอย่างเดิมนะดีแล้ว ให้พวกมันรู้สึกเสียบ้างตอนที่กระสุน ทะลุผ่านหัวใจ ให้รู้สึกถึงต้องอ้าปากพะงาบๆ เวลาใกล้จะตาย ให้มันรู้สึกเจ็บปวดเหมือนกับคนอื่นร้อยเป็นพัน ที่เป็นเหยื่อยาเสพติดที่พวกมันเอามาขาย... ฉีดยาพิษมันไม่สาสมกับความผิดของพวกมันเลย”

เช่นเดียวกับความเห็นที่ 7 ที่มีความเห็นว่า

“3 คนค้ายาบ้า 1 คน เป็นมือปืนรับจ้าง...ถ้าคนใกล้ชิดของคุณ หรือ ตัวคุณโดนยิงตายคุณจะยังคงเห็นใจคนร้ายไหม...ถ้าพี่น้องของคุณติดยาบ้า กลายเป็นโจร กลายเป็นอาชญากร คลั่งเลือดคอตัวประกัน ซึ่งอาจจะเป็นตัวคุณที่โดนเชือดคุณจะยังคงเห็นใจคนร้ายไหม

...

โทษประหารชีวิต ยังคงเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมนี้ครับ”

ทั้งสองความเห็นยังได้รับการสนับสนุนจากความเห็นอื่นๆอีก เช่น

“เห็นด้วยกับ 7,8 ค่ะ คิดว่าตายง่ายเกินไป ไม่น่าเปลี่ยนการประหารเลย รู้สึกว่าจะตายดีเกินไปชะด้วยซ้ำกับสิ่งที่เค้าทำไป รู้สึกว่าเค้าจะตายสบายกว่าคนดี ๆ บางคนชะอีก เพราะคนดี ๆ มากมายที่ตายไปเพราะโรคภัยยังตายทรมานกว่านักโทษประหารชะอีก”

อย่างไรก็ตามในทางหนึ่งก็ยังมีความเห็นที่เห็นด้วยกับการลงโทษด้วยการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษ เช่นความเห็นที่ 22 ที่ว่า “ตายสบาย หรือตายทรมาน ผลสุดท้ายมันก็ตายเหมือนกัน คุณจะเรียกร้องให้ตายทรมานเพื่อใครกัน เพื่อความสะใจหรือ อย่าเลยดีกว่าครับ....” หรือในความ

¹⁵⁸ นัยนะ(ชื่อบัญชีผู้ใช้).“กดปุ่มฉีดยาพิษ...ประหาร 4 นักโทษเด็ดขาด”, [กระทู้ถามออนไลน์].

คิดเห็นที่ 5 ที่ว่า "ไม่รู้แน่.. แต่เราไม่ชอบ(การประหารชีวิต)เลย ถึงเค้าจะไม่ดียังไงก็ตาม" และ
ความเห็นที่ 19 ว่า

“อ่านข่าวแล้วก็น่าสลดหดหู่ใจนะคะ เราไม่อยากจะเห็นใครต้องโดน
ประหารชีวิต แต่ถ้าคิดถึงสิ่งที่พวกเค้าทำแล้ว มันก็คงต้องมีโทษแบบนี้อยู่แล้ว
คะ แต่เห็นด้วยนะ ที่เลิกยิงเป้า เพราะยิงเป้ามันน่ากลัวมากเลยในความคิดของ
เรา”¹⁵⁹

เมื่อพิจารณาการแสดงความคิดเห็นในพื้นที่เหล่านี้จะพบว่าเป็นการปะทะกันระหว่าง
ความคิด ทั้งที่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยกับการประหารชีวิต เป็นที่น่าประหลาดใจ เพราะการ
วิเคราะห์จากงานวิชาการหลายครั้งมักวิเคราะห์ว่า บทลงโทษด้วยการประหารชีวิตควรมีแนวโน้มที่
รุนแรงลดน้อยลง หรือกระทั่งมีข้อเสนอว่าควรเลิกการประหารชีวิตไปเสีย แต่การลงโทษที่แม้กระทั่ง
ว่าเป็นการลงโทษที่มีรูปแบบที่ดูเหมือนว่าจะมีความรุนแรงที่ลดลงก็ยังมีกรถกเถียงอยู่ตลอดมาว่า
เป็นบทลงโทษที่เบาจนเกินไป ควรมีการลงโทษประหารชีวิตที่รุนแรงกว่านี้ และเป็นบทลงโทษที่
เหมาะสมสำหรับสังคมไทยอย่างแท้จริง

อนึ่งความเห็นเหล่านี้เป็นความเห็นที่ยังค่อนข้างปรากฏร่องรอยความเชื่อทางศาสนา
มาก ในประเด็นเรื่องเวรกรรม ดังมีความเห็นหนึ่งกล่าวว่า “ใช้กรรมในนรกเรียบร้อยแล้ว ก็ขอให้เกิด
เป็นคนดีไม่กลับไปทำชั่วอีกต่อไปนะคร๊า สาธุ” ประเด็นเรื่องศาสนาในที่นี้เป็นประเด็นที่มุ่งตรงไป
ยังวิธีการคิดในแง่ของศาสนาพุทธเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุว่าสังคมไทยนั้นเป็นสังคมพุทธ ที่แม้ว่าใน
สังคมทั้งหลายจะยังคงมีการนับถือศาสนาอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก แต่ความเห็นบางประการนั้นก็กลับ
เห็นว่าเป็นความเห็นที่แสดงโครงสร้างความคิดแบบศาสนาพุทธเป็นอันมาก ซึ่งแนวคิดเรื่องการ
ชดใช้เวรกรรมนั้นมักเกิดขึ้นในทุกๆ เหตุการณ์การประหารชีวิต

**ความเป็นอยู่ในเรือนจำ กับการเปลี่ยนผ่านการลงโทษในเรือนจำร่วมสมัย: ว่าด้วยการ
กักขังจำคุกตามพันธกรณีระหว่างประเทศ**

โทษจำคุกเป็นโทษที่มีการจำกัดเสรีภาพของผู้ที่กระทำผิด และเป็นโทษที่กำหนดไว้ใน
ประมวลกฎหมายอาญาปี พ.ศ. 2499 โทษจำคุกได้ถูกบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมอยู่หลายครั้งด้วยกัน
โดยในปี พ.ศ.2546 ได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมความ และตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล

¹⁵⁹ เรื่องเดียวกัน.

กฎหมายอาญา ฉบับที่ 16 พ.ศ.2546 เพื่อให้มีความสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งเป็นไปตามกติการะหว่างประเทศ ตามข้อตกลงของ สหประชาชาติว่าด้วยเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) ดังนี้

“...ห้ามลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ในขณะที่กระทำความผิดด้วยโทษประหารชีวิตหรือโทษจำคุกตลอดชีวิต...หากผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ในขณะที่กระทำความผิด ได้กระทำความผิดที่มีระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ให้เปลี่ยนระวางโทษดังกล่าวเป็นระวางโทษจำคุก 50 ปี...”

มาตรา 18 วรรคสองและวรรคสามนี้ได้เกิดจากการแก้ไขกฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง¹⁶⁰ ...”

การลงโทษจำคุกโดยทั่วไปนั้นมักจะมีการลงโทษปรับควบคู่ไปด้วย แต่ก็มีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดลงโทษจำคุกสถานเดียว ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ลงโทษจำคุกและปรับด้วยนั้นโดยปกติศาลมักจะลงโทษจำคุกอย่างเดียว ที่บัญญัติว่า “ในความผิดที่กฎหมายกำหนดให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยนั้น ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงแต่โทษจำคุกก็ได้”

คุกไทยเป็นหนึ่งในสถานที่ที่มีการใช้สถานที่ตั้งเดิมมาตลอดห้วงเวลาทางประวัติศาสตร์ เช่น คุกลาดยาว และคุกบางขวาง เป็นต้น แต่ในปัจจุบันอาจมีการรื้อถอนออกไปใช้เป็นพื้นที่อื่นๆบ้าง เนื่องจากข้อจำกัดทางขนาดของพื้นที่ ดังนั้นจึงมักมีการสร้าง เรือนจำใหม่ ที่มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย หรือมีการออกแบบให้มีความจำเพาะต่อผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้น เช่น การสร้างเรือนจำความมั่นคงสูงสุด (Super Maximum Security Prison), เรือนจำพิเศษธนบุรีที่นำร่องมาตรฐานสากลตามข้อกำหนดแมนเดลลา (Mandela Rules) รวมทั้งเรือนจำต้นแบบ ปรับปรุงเรือนจำตาม ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) เป็นต้น

¹⁶⁰ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อ 29 ตุลาคม 2539 มีผลใช้บังคับ 30 มกราคม 2540

แม้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเรือนจำมั่นคงสูงสุดในประเทศไทยเริ่มมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ซึ่งมีบทความเกี่ยวกับการสร้างแดนมั่นคงสูงสุดในเรือนจำ ปรากฏในจุลสารทัศนวิทยา ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2542¹⁶¹ แต่เรือนจำความมั่นคงสูงสุดแห่งแรกในประเทศไทยก็พร้อมรองรับนักโทษเมื่อปี พ.ศ.2558¹⁶² ในแดน 6 ภายในเรือนจำกลางเขาบิน จังหวัดราชบุรี โดยมีเครื่องมือในการควบคุมที่ทันสมัย มีกล้องวงจรปิด แยกออกไปในแต่ละห้องขัง ซึ่งการดำเนินงานต่างๆ จะใช้ระบบเทคโนโลยีร่วมด้วย ตั้งแต่การเยี่ยมญาติใช้ระบบวิดีโอแบบซิสเต็ม (Systematic Video Call) ที่ถูกควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์ (Computer Controlling) โดยจะมีการสอดส่องจากเจ้าหน้าที่ทางจอภาพตลอดเวลา รวมทั้งมีอุปกรณ์เสริมในการที่ตัดสัญญาณการสื่อสารภายนอกได้อย่างรัดกุม

อีกการขับเคลื่อนหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในประเด็นของความเป็นอยู่ในคุก คือการริเริ่มนำข้อกำหนดแมนเดลา (Mandela Rules) ซึ่งเป็นข้อกำหนดขั้นต่ำจากองค์การสหประชาชาติมาปรับใช้อย่างเป็นทางการในเรือนจำพิเศษธนบุรี โดยกรมราชทัณฑ์ในฐานะหน่วยงานปลายน้ำในกระบวนการยุติธรรม ร่วมมือกับสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Justice-TIJ) เริ่มในวันที่ 18 กรกฎาคม 2560¹⁶³ โดยเป็นข้อกำหนดแห่งสหประชาชาติที่วาง

¹⁶¹ นัทธี จิตสว่าง. “เรือนจำความมั่นคงสูงสุด (Supermax Prison)”, [ออนไลน์]. 23 กุมภาพันธ์ 2555. นัทธี จิตสว่าง: อาชญาวิทยา กระบวนการยุติธรรม ราชทัณฑ์ และการวิจัยเชิงคุณภาพ, สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2562, <https://www.gotoknow.org/posts/479797>

¹⁶² Terry Frederickson, Khao Bin maximum security prison ready for worst drug inmates. [Online]. 14 May 2015 at 08:46. Bangkok Post. Accessed on 4 November 2019, <https://www.bangkokpost.com/learning/learning-news/561367/khao-bin-maximum-security-prison-ready-for-worst-drug-inmates>

¹⁶³ ธนกร วงษ์ปัญญา และ กิตติโชติ ธิรณดุรงพงศ์, “ส่อง ‘คุกธนบุรี’ เรือนจำแห่งแรกในโลกที่นำ ‘ข้อกำหนดแมนเดลา’ มาปฏิบัติเต็มรูปแบบ”. [ออนไลน์]. 18 กรกฎาคม 2560, The Standard, สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2563, <https://thestandard.co/news-thailand-thonburi-remand-prison-1st-place-apply-nelson-mandela-regulation/>

มาตรฐานขั้นต่ำในการบริหารจัดการเรือนจำที่ดี รวมทั้งวางมาตรฐานให้มีการเคารพสิทธิของผู้ต้องขัง มีหลักพื้นฐาน 5 ประการคือ

1. ผู้ต้องขังพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพต่อศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ห้ามการทรมานหรือการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยความทารุณ
2. ให้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยคำนึงถึงความต้องการพื้นฐานโดยไม่เลือกปฏิบัติ
3. วัตถุประสงค์ของเรือนจำ คือการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยและลดการกระทำผิดซ้ำ
4. ผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการด้านต่างๆ ในเรือนจำ และผู้เข้าเยี่ยมต้องได้รับความปลอดภัยตลอดเวลา

การผลักดันนโยบายจากองค์การสหประชาชาติในงานยุติธรรมไทยนั้นเป็นภารกิจหนึ่งของสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) หรือ Thailand Institute of Justice (TIJ) ที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนประเด็นสำคัญต่างๆ ในเวทีระหว่างประเทศ เช่น หลักนิติธรรม การพัฒนา สิทธิมนุษยชน สันติภาพ และความมั่นคง ซึ่งการผลักดันขององค์การเหล่านี้เป็นแรงสนับสนุนใหญ่ในการกำหนดทิศทางของการลงโทษโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปรับปรุงมาตรฐานเรือนจำ ดังคำกล่าวอย่างเชื่อมั่นว่า

“...เชื่อมั่นว่าประเทศไทยสามารถจะเป็นเรือนจำต้นแบบได้ หลังจากได้พูดคุยกับตัวแทนของสหประชาชาติ ระบุว่าในอาเซียนยังไม่มีประเทศไหน มีเรือนจำต้นแบบเลย สหประชาชาติมีความคาดหวังอยากจะทำให้ไทยเป็นเรือนจำต้นแบบให้เร็วที่สุด เพื่อให้เป็นรูปแบบของข้อกำหนดแมนเดลาอย่างจริงจัง...”¹⁶⁴

ประเด็นการปฏิรูปเรือนจำที่มีความสำคัญอีกประเด็นหนึ่งนั้น คือการส่งเสริมให้เกิดการอนุวัติ “ข้อกำหนดกรุงเทพ” หรือข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders) หรือข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่องค์การสหประชาชาติโดยที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ ได้ลงความเห็นเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553 ให้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติ

¹⁶⁴ สัมภาษณ์ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ), 18 กรกฎาคม 2560 ใน เรื่องเดียวกัน.

ต่อผู้ต้องขังหญิง และที่ยอมรับกันในระดับสากล เพื่อให้ประเทศต่างๆ ได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและผู้กระทำผิดหญิง โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านเพศภาวะของผู้หญิงในเรือนจำและเด็กติดผู้ต้องขังเป็นหลัก ซึ่งมีการผลักดันจนเกิดการนำไปปรับใช้ในเรือนจำหญิงทั่วประเทศ¹⁶⁵

ก่อนหน้านี้นี้ในปี 2558 สถาบันเพื่อความยุติธรรมแห่งประเทศไทย(TIJ) ได้จัดงานสัมมนา “คดีล้นศาล นักโทษล้นคุก ปัญหาจุกอกกระบวนการยุติธรรมไทย” (Diversion of Cases and Offenders) ระบุว่าจากงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่าประเทศไทยยังประสบกับปัญหาคดีล้นศาล นักโทษล้นคุก ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยมุ่งเน้นใช้มาตรการทางอาญาค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการกำหนดฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ทั้งที่ในบางครั้งไม่จำเป็นต้องใช้มาตรการทางอาญา และเห็นได้ว่า การพิจารณาตัดสินคดีส่วนใหญ่เน้นที่ “การขังคุก”

ในปัจจุบันนั้นจึงได้ยกยิบแนวคิดที่จะหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้นขึ้นมากเถียงกันอีกครั้ง เพราะการที่ลงโทษ ผู้กระทำความผิดโดยการจำคุกเป็นระยะอันสั้นนั้นไม่เพียงพอที่จะขัดเกลากฎใจฟื้นฟูให้ผู้กระทำ ความผิดกลับตัวเป็นคนดี แต่กลับส่งผลที่ร้ายแรงทำให้ผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษจำคุกระยะสั้นซึ่ง ส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงให้ได้เข้าไปเรียนรู้พฤติกรรมชั่วร้ายของผู้กระทำ ความผิดอื่นได้ และการที่ผู้กระทำความผิดถูกจำคุกนั้นจะทำให้ผู้กระทำความผิดมีการปรับตัวเข้ากับ สภาพแวดล้อมในคุกทำให้เกิดความเคยชิน และส่งผลให้ผู้ไม่เกิดความเกรงกลัวต่อโทษจำคุกอีก ต่อไป นอกจากนี้ผู้กระทำความผิดยังอาจมีมลทิน ถูกสังคมรังเกียจ และส่งผลร้ายต่อการปรับตัว กลับคืนสู่สังคม

นอกเหนือจากแนวคิดเหล่านี้ยังเห็นการสนับสนุนการกักขังไว้ที่บ้านตามการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งได้ให้อำนาจศาลในการสั่ง กักขังผู้กระทำความผิดไว้ในที่อยู่อาศัยของผู้กระทำความผิดเอง หรือในที่อยู่อาศัยของผู้อื่นที่ยินยอม รับผู้กระทำความผิดนั้นไว้ หรือกักขังผู้กระทำความผิดไว้ในสถานที่อื่นที่มีความเหมาะสม นอกจากนี้ยังวางหลักให้ผู้ต้องโทษกักขัง

¹⁶⁵ สัมภาษณ์ นัทธี จิตสว่าง, ใน วจนา วรรณยางกูร, “10 ปี ‘ข้อกำหนดกรุงเทพ’ และก้าวต่อไปเรือนจำไทย”, [ออนไลน์]. 3 เมษายน 2563, สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) และ The101.world, สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2563, แหล่งที่มา <https://www.the101.world/nathee-chitsawang-interview/>

สามารถที่จะประกอบอาชีพ ของตนในสถานที่ที่ตนถูกกักขังนั้นโดยอาจมีเงื่อนไขที่ศาลกำหนดหรือไม่ก็ได้

เจ้าหน้าที่ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลผู้กระทำความผิดที่ถูกกักขังที่บ้านหรือพนักงานคุมประพฤติสามารถตรวจสอบผู้ที่ต้องโทษได้โดยการไปตรวจสอบ ที่บ้านของผู้ต้องโทษ หรืออาจจะตรวจสอบผ่านทางโทรศัพท์ หรืออาจตรวจสอบผ่านทางเครื่องมือ อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring – EM หรือ Electronic Surveillance) โดยประเทศไทยได้ นำมาตรการกักขังโดยควบคุมไว้ด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวมาใช้แล้ว ในกรณีผู้ต้องโทษที่มีอาการเจ็บป่วยและต้อง ได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง หรือ ผู้กระทำความผิดมีความจำเป็นที่จะต้องเลี้ยงดูบิดามารดา สามี ภรรยา หรือบุตร ซึ่งไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทาง และอาณาเขต พ.ศ. 2556 และในทำนองเดียวกันก็ได้มีแนวคิดที่จะนำมาตรการนี้มาทดลองใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนที่ผ่านการประเมินจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่ามีพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงต่ำ สามารถที่จะถูกกักขังไว้ที่บ้านของตัวเยาวชนคนนั้นเอง เพื่อคุ้มครองประพฤติ

โดยทั้งนี้จะต้องมีการทำบันทึกข้อตกลงว่าจะต้องรักษาอุปกรณ์ไม่ให้ถูก ทำลายหรือสูญหาย ไม่เช่นนั้นผู้ต้องโทษจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเอง ทั้งหมดนี้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติปรับปรุงกฎหมาย ภายในของประเทศไทยให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติเรื่องมาตรการ ควบคุมตัวนอกเรือนจำและจะช่วยแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้อีกด้วย¹⁶⁶

จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนั้นเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆทั่วประเทศได้ประสบกับปัญหาที่มีจำนวนนักโทษเกินกว่าที่เรือนจำจะสามารถรองรับได้ ก่อให้เกิดความแออัดและเป็นอุปสรรคต่อการ การอบรมแก้ไขฟื้นฟูและฝึกอาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง หรือการดำเนินกิจกรรมอื่นๆของเรือนจำ ทั้งนี้

¹⁶⁶ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และ คณะ, รายงานวิจัย การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการ นามาตรการลงโทษระดับกลาง มาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2551) หน้า 34 - 38.

เนื่องจากนโยบายในการลงโทษในปัจจุบันมุ่งเน้น ไปในเรื่องของการใช้โทษจำคุกเป็นสำคัญ จึงเห็นแนวคิดที่จะนำมาตรการบางอย่างมาใช้ในกระบวนการการลงโทษแทนการจำคุก ที่อาจเป็นการอบรมแก้ไขโดยไม่นำตัวผู้กระทำความผิดมาขังไว้ในเรือนจำ เช่น มีความพยายามที่จะนำเอา มาตรการลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishment)¹⁶⁷ ซึ่งเป็นวิธีการที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ คอยควบคุมดูแลคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดอย่างเข้มงวด และผู้กระทำความผิด จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เช่น ต้องมีการรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ บ่อยครั้ง การเข้าศูนย์ควบคุมความประพฤติ การฝึกอบรมแบบค่ายทหาร การถูกกักขังไว้ที่บ้าน ของตนเองโดย มีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

แนวคิดในการจัดการเกี่ยวกับคุกในปัจจุบันนั้นเป็นการให้ความสำคัญกับดำรงชีวิตของ ผู้ต้องขังระหว่างถูกบังคับโทษ โดยเฉพาะสิทธิเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย และให้เป็นการปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังโดยคำนึงถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์อย่างไม่เลือกปฏิบัติ¹⁶⁸ ซึ่งสิ่งที่กล่าวไปนี้ เป็นปฏิบัติการการลงโทษด้วยการกักขังจำคุกที่เน้นประเด็นสิทธิมนุษยชน เป็นไปในทิศทาง เดียวกันกับการลงโทษด้วยวิธีการประหารชีวิตดังที่ได้กล่าวไป

สรุป

การลงโทษร่วมสมัยในบริบทของเวลาที่มีลักษณะร่วมสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) นั้นมี ลักษณะการลงโทษที่แตกกระจายเป็นทางเลือกออกไปอย่างมากมาย โดยที่บทลงโทษในกฎหมาย ไทยนั้นจะระบุไว้คือ การประหารชีวิต การจำคุก การกักขัง การปรับ การริบทรัพย์สิน แต่ใน กระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้นจริงจะพบว่าการลงโทษ การประหารชีวิต นั้นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นไม่

¹⁶⁷ ธีชนนท์ สว่างศรี และ ศุภกร ปุณฺณฤทธิ, “การศึกษาแนวทางการใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง :กรณีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับงานควบคุมความประพฤติในประเทศไทย”, 26 เมษายน 2562, งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2562, 2562.

¹⁶⁸ ศลทร คงหวาน, พรชัย เลื่อนฉวี และ ธาณี วรภัทร์. “แนวคิดของการบังคับโทษจำคุกสมัยใหม่ต่อ แนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับโทษจำคุกของราชอาณาจักรไทย”. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1, 2562.

บ่อยครั้งส่วน การจำคุก ก็เป็นการลงโทษที่มักใช้ร่วมกับการปรับ และถือเป็นบทลงโทษที่หนักที่สุดใน การลงปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ

บทลงโทษที่หนักที่สุดในยุคร่วมสมัยนี้คือการประหารชีวิต ซึ่งเป็นการฉีดสารพิษเข้าสู่ ร่างกายของผู้ต้องโทษ ให้อยู่ในสภาวะหลับก่อนแล้วจึงปล่อยสารที่ช่วยคลายกล้ามเนื้อและสารที่ หยุดการทำงานของหัวใจในท้ายที่สุด การลงโทษด้วยการประหารชีวิตในลักษณะนี้นับเป็นการ **ประหารชีวิตที่มีความเป็นมนุษยธรรมมากขึ้น** ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการ ลงโทษ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยเป็นผลจากการยึดเอาแบบอย่างรูปแบบการลงโทษจาก สหรัฐอเมริกาที่มีอิทธิพลทางการเมืองโลกผ่านองค์การสหประชาชาติ และทำให้ไทยยึดเอา สหรัฐอเมริกาเป็นบรรทัดฐานในการพัฒนาประเทศ ทว่าในอีกส่วนหนึ่งจะเห็นได้ว่ากระแสสิทธิ มนุษยชนนั้นก็ได้ไหลเวียนอยู่ในสังคมไทยอย่างพร้อมกัน ดังจะเห็นได้จากการเคลื่อนไหวและมี ส่วนร่วมกันของภาคส่วนประชาชนในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ที่จุดประเด็นสิทธิมนุษยชนไว้ และเอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษในปี พ.ศ. 2546 ในท้ายที่สุด

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประหารชีวิตนี้นับว่าเป็นผลมาจากสองส่วนคือแนวคิด นโยบายจากภายนอกที่ผลักดันและขับเคลื่อนโดยองค์การโลกลบาล ผ่านการสร้างพันธกรณีระหว่าง ประเทศ ตลอดจนการจุดติดของกระแสสิทธิมนุษยชนภายหลังสงครามโลก ซึ่งทำให้เกิดการรับเอา วิธีคิดเหล่านี้เข้ามาในสังคมจนเป็นแรงบ่มเพาะจากกระแสคิดเรื่องมนุษยนิยมภายในสังคมที่ นับเป็นการเปลี่ยนแปลงขับเคลื่อนจากภายในอีกส่วนหนึ่ง

ในทำนองเดียวกันกับการลงโทษด้วยวิธีการจำคุก รูปแบบของคุกไทยนั้นได้ปรับเปลี่ยน รูปแบบไปอย่างหลากหลายและเฉพาะทางมากขึ้น ตั้งแต่ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (สถานที่ในการลงโทษเด็กและเยาวชน), เรือนจำความมั่นคงสูงสุด, ตลอดจนการนำข้อกำหนด แมนเดลลา และข้อกำหนดกรุงเทปมาใช้ในเรือนจำด้วย การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเรือนจำเช่นนี้ นั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นถึงวิถีคิดในการจัดการกับนักโทษที่เปลี่ยนไป โดยมุ่งเน้นที่การ พัฒนาพฤติกรรมสั้ยให้กลายเป็นคนอย่าง “ปกติ” ในสังคม ปรับปรุงผู้กระทำความผิดในแต่ละกรณีให้ เหมาะสมกับลักษณะที่มีความเฉพาะ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งในการ**บำบัดและฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิด**

การลงโทษด้วยวิธีการเหล่านี้ นับเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดของสังคมและรัฐที่ ไม่ใช่เพียงแต่ตัวสังคมและรัฐไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงของระเบียบการเมือง และ

ระบบเศรษฐกิจไปทั่วทั้งโลกอย่างแตกหัก โดยจะเห็นได้ว่าระเบียบทางการเมืองเช่นนี้เป็นวิถีคิดทางการเมืองที่ยึดโยง “รัฐ” ไว้กับประชาชนภายในรัฐในความหมายของ “สังคม” ทั้งหมด

โครงสร้างของรัฐเช่นนี้เองนับเป็นการสร้างความชอบธรรมอย่างหนึ่งในการปกครองที่อยู่ในช่วงราว พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาซึ่งนับเป็นยุครัฐประชาชาติร่วมสมัย (Contemporary Nation States) โดยเป็นรูปแบบของรัฐที่ย่อมให้ความสำคัญกับประชาชนภายในเป็นรัฐประชาชาติ และปกป้องความปลอดภัยในสังคมโดยการพยายามกำจัดกับความเบี่ยงเบนของสังคมด้วยการลงโทษด้วยวิธีการต่างๆตามกรอบของสิทธิมนุษยชน

แม้ว่าการเกิดขึ้นของรัฐรูปแบบนี้เป็น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐไปทั่วโลก แต่เมื่อพิจารณาจากมุมมองของประชาสังคมกลับพบการต่อสู้กันทางความคิดที่แตกต่างออกไป ในสังคมไทยทั่วไปความเห็นที่มีต่อการประหารชีวิตทั้งความเห็นจากช่องทางออนไลน์ หรือการแสดงความคิดเห็นจากการพูด สัมภาษณ์ แถลงนั้นมักพบว่า “ควรมีการลงโทษที่รุนแรงกว่านี้” เนื่องจากที่เป็นอยู่นั้นเป็นบทลงโทษที่เบาจนเกินไป ซึ่งมุ่งตรงไปที่ความสาสมของความผิดนั้นๆที่ยึดโยงกับวิถีคิดของศาสนา ซึ่งก็สวนทางกับความคิดประเภทที่ว่า “ควรยกเลิกโทษที่รุนแรง และปรับการลงโทษให้มีมนุษยธรรมมากขึ้น” อย่างไรก็ตามความคิดทั้งสองมุมมองก็ได้ปะทะกับความคิดในแนว “ควรมีการลงโทษที่มีความรุนแรงอย่างเหมาะสมพอที่จะป้องกันการกระทำผิด”

ความเห็นดังกล่าวเหล่านี้แม้จะเป็นเป็นเศษเสี้ยวหนึ่งของความเห็นอันมากมายและแตกกระจายในสังคม แต่ก็พอทำให้เห็นถึงพลวัตของสังคมที่มีการลื่นไหลทางความคิด หลากหลายรูปแบบที่มีต่อการลงโทษประหารชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยวิธีการฉีดสารพิษ ซึ่งสังเกตได้ว่าความคิดเหล่านี้หลายครั้งมิได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนโยบายของรัฐ ในแง่หนึ่งพิจารณาได้ว่ารัฐไม่ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการลงโทษเนื่องจากสังคมมีการเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลง แต่รัฐได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษด้วยเหตุผลอื่นๆที่แตกต่างออกไป และในทำนองเดียวกันที่ความเห็นส่วนตัวจากภาคส่วนสังคมไม่ได้เป็นความคิดที่ถูกยอมรับโดยรัฐเช่นกัน

การปะทะกันในพื้นที่เหล่านี้มันไม่อาจสรุปได้ว่าวิถีคิดแบบไหนมีความชอบธรรมมากกว่ากันเพราะต่างก็มีความสมเหตุสมผลในมุมมองของตนทั้งสิ้น เพราะรัฐใช้ข้ออ้างในประเด็นเสรีนิยมและสิทธิมนุษยชนในการเปลี่ยนแปลงโทษ และการลงโทษ แต่ความเห็นในสังคมได้ผิดแผกกลับความ และแตกกระจายออกไปทั้งเห็นในทางเห็นด้วย เพิกเฉย และในทางเห็นต่าง การสรุปกรอบคิดหลักเหล่านี้จึงเป็นการสรุปจากมุมมองของรัฐ ซึ่งเป็นการทำให้เห็นถึงการลงโทษที่สะท้อนวิถีคิด

ภายใต้ “วาทกรรมการลงโทษเพื่อการบำบัดฟื้นฟู” (Restoration and Rehabilitation Discourse) อย่างไรก็ตามการสรุปเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่ากรอบวาทกรรมแบบกรรมกรการลงโทษเพื่อการบำบัดฟื้นฟูจะครองอำนาจของความรู้แบบเดียวเท่านั้นในสังคม เพียงแต่วาทกรรมเช่นนี้ได้ครองอำนาจของความรู้อย่างโดดเด่นขึ้นท่ามกลางการลงโทษร่วมสมัยนี้

ในทางหนึ่งการลงโทษในยุคร่วมสมัยปัจจุบันเป็นการเปลี่ยนผ่านจากประวัติศาสตร์ในสมัยก่อนหน้านี้ ทั้งการลงโทษด้วยการประหารชีวิตและการจำคุก ซึ่งการประหารชีวิตได้นับจากการที่ประเทศไทยได้แก้ไขวิธีการลงโทษจากการลงโทษประหารด้วยการ “ยิงเป้า” และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของคุกและเรือนจำจากการจัดการฝังเรือนจำเพื่อการควบคุมอย่างเข้มงวด ซึ่งเห็นได้ว่าการเปลี่ยนผ่านเหล่านี้เป็นเปลี่ยนแปลงอย่างแตกหักในเชิงวิคิดซึ่งจะสืบสาวให้เห็นรอยแตกปริของสิ่งเหล่านั้นต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 4

เสียงลั่นไกกระบอกปืน รอยกระสุนบนผนัง กับเรือนจำการควบคุมสมัยใหม่

“...การที่จะฆ่าคนโดยการยิงเป้า นั้นเป็นธรรมเนียมประเพณีนิยม แต่ถือกันในหมู่ทหารว่า เป็นเกียรติยศอันหนึ่งซึ่งการที่คนใดจะตายด้วยอาวุธ กระสุน...”¹⁶⁹

เกียรติยศของกระบอกปืน กับพระราชอำนาจในการประหารชีวิต: ข้อถกเถียงว่าด้วยการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้า

รูปแบบการประหารชีวิตก่อนหน้าที่จะเปลี่ยนรูปแบบเป็นการฉีดสารเข้าสู่กระแสเลือดนั้น ถูกเปลี่ยนผ่านมาจากการประหารชีวิตด้วยกระสุนปืน เรียกว่า “การยิงเป้า” ซึ่งเป็นรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตที่ใช้ในสังคมไทยมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 ถึง พ.ศ. 2546

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประหารชีวิตนั้นเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลได้แก้ไขประมวลกฎหมายอาญา โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายลักษณะอาญาฉบับที่ 6 พ.ศ. 2477 โดยให้เปลี่ยนวิธีการลงโทษประหารชีวิตจาก “ผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ลงอาญาประหารชีวิต ท่านให้เอามันไปตัดศีรษะ” มาเป็น “ผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ลงอาญาประหารชีวิต ท่านให้เอาไปยิงเสียให้ตาย” การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้มีการแถลงต่อรัฐสภาไว้ดังนี้

“...การประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะนั้นเป็นสิ่งที่น่าสยดสยองอย่างยิ่ง สยดสยองสำหรับผู้ที่ถูกประหาร ผู้ประหาร และผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมโดยทั่วไป...”¹⁷⁰

ไม่ว่าความสยดสยองหรือเวทนาจะเป็นความรู้สึกจริงหรือไม่ แต่ข้อสังเกตประการหนึ่งคือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษนั้นพียงมีการเปลี่ยนภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงของระบบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็น ระบอบรัฐสภาภายใต้รัฐธรรมนูญ

¹⁶⁹ คำแถลง รณสิทธิพิชัย, พ.ต.หลวง ใน สภาผู้แทนราษฎร. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2477 สมัยวิสามัญ สมัยที่ 2 วันจันทร์ที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2477, น.552, 572-573. (กรุงเทพมหานคร, 2477).

¹⁷⁰ "รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2477 สมัยที่ 2 จันทรที่ 20 สิงหาคม 2477", ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา, 2477

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประหารชีวิตนี้นับเป็น การช่วงชิงความชอบธรรมในการลงโทษในแง่หนึ่งเพราะในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นการประหารชีวิตนั้นเป็นการฟื้นคอด้วยดาบ ส่วนการเปลี่ยนแปลงวิธีการลงโทษประหารชีวิตมาเป็นการใช้กระสุนปืนที่เป็นเทคโนโลยีของอาวุธ ซึ่งมีกลไกอย่างสลับซับซ้อนมากกว่าคมดาบ ที่ไม่มีความเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่อื่นใด นอกจากสัญญาของวิธีคิดเรื่อง “**อาญาสิทธิ์ของพระมหากษัตริย์**” ซึ่งเมื่อมีเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นการประหารด้วยคมดาบจึงขัดกับวิธีคิดที่ใช้กฎหมายที่มาจากแนวคิดของ “ความเป็นประชาชน” เป็นความชอบธรรมในการลงโทษ พร้อมด้วยการตัดข้อความที่แสดงถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ออกไปในกฎหมายลักษณะอาญา¹⁷¹

การช่วงชิงอำนาจในประเด็นเหล่านี้จะพบได้ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 นำโดยคณะราษฎร ภายหลังจากการอภิวัฒน์ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน การเปลี่ยนแปลงการปกครองนี้เป็นการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองระหว่าง คณะเจ้า กับคณะราษฎร เพราะการที่สยามได้เปลี่ยนการปกครองให้อยู่ภายใต้กฎหมาย “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวปี พ.ศ. 2475” โดยประกาศใช้ในวันที่ 27 มิถุนายน ในปีเดียวกัน นั้นเป็นข้อตกลงชั่วคราวระหว่างคณะเจ้า และคณะราษฎร เนื่องจากคณะราษฎรเป็นฝ่ายที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงในแนวทางการปกครองประเทศ ในขณะที่ฝ่ายคณะเจ้าก็ไม่เห็นด้วยในแนวทางการปกครองบางอย่าง

อย่างไรก็ดีความแตกหักทางการเมืองที่มีมูลมาจากประเด็นเรื่องพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ก็ทำให้เกิดเหตุการณ์ที่มีความพยายามในการปฏิบัติคืนพระราชอำนาจที่เรียกว่า เหตุการณ์ “กบฏบวรเดช” โดยฝ่ายรัฐบาลได้รับชัยชนะในการรบ ส่วนฝ่ายที่แพ้ันบ้างก็หนีได้บ้างก็ถูกจับ หลังจากเหตุการณ์นั้นรัฐบาลจึงได้จั่งศาลพิจารณาคดีพิเศษขึ้น โดยมีการตัดสินลงโทษถึงขั้นประหารชีวิต แต่เหตุว่าในขณะนั้นอำนาจและความชอบธรรมในการลงโทษประหารชีวิตยังอยู่ที่พระมหากษัตริย์ โดยเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงยอมลงพระปรมาภิไธยในคำสั่งประหารชีวิตกลุ่มกบฏบวรเดช จึงทำให้รัฐบาลไม่สามารถประหารชีวิตได้ ซึ่งด้วยว่าตามกฎหมายถ้าจะประหารใครก็ต้องได้รับพระบรมราชานุญาตเสียก่อน

¹⁷¹ ธีัญญรัตน์ ทิวถนอม, การลงโทษประหารชีวิต : อำนาจ ความรุนแรง และรัฐไทย, หน้า 173.

ก่อนที่พระเจ้าอยู่หัวจะตัดสินใจเสด็จออกนอกประเทศในเดือนมกราคมปี พ.ศ. 2478 พระองค์ก็ไม่ทรงลงพระนามให้ประหารชีวิตผู้ใดในกรณีการประหารชีวิตกบฏในเหตุการณ์นั้น ซึ่งในทางหนึ่งนอกจากจะเป็นการรักษาพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการลงโทษประหารชีวิตแล้ว ยังสามารถใช้เรื่องพระราชอำนาจในการลงโทษประหารนี้เป็นข้อต่อรองทางการเมืองได้อีก โดยก็ปรากฏความพยายามในการต่อรองทางการเมืองระหว่าง พระองค์เองกับ ฝ่ายรัฐบาลซึ่งมีการทำหนังสือแสดงข้อเรียกร้องของพระองค์ต่อรัฐบาลหนึ่งในนั้นเป็นประเด็นเรื่อง การลงโทษ โดยพระองค์ “...ขอให้ภัยโทษแก่นักโทษการเมือง...”

ส่วนเหตุการณ์ในรัฐสภาที่ดำเนินควบคู่กันไปกับการที่รัฐบาลก็ผลักดันการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญามาตรา 13 โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายลักษณะอาญาให้เปลี่ยนวิธีการลงโทษประหารชีวิตจากการตัดศีรษะ มาเป็น ยิงเป้า ซึ่งมีการแถลงต่อที่ประชุมในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยวิสามัญเพื่อแก้ไขกฎหมาย เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2477 ว่า

“...การแก้มาตรานี้ก็โดยเหตุที่เห็นว่าการประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะนั้นเป็นสิ่งที่น่าสยดสยองอย่างยิ่ง สยดสยองสำหรับผู้ที่ถูกประหาร ผู้ประหาร และผู้มีหน้าที่ควบคุมโดยทั่วไป บางครั้งเป็นการทรมานอย่างน่าเวทนา เพ็ชฌฆาตบางคนของเราไม่มีความชำนาญพอในการนี้ มีการพันพลาตบอย ๆ บางครั้งมีเสียงโอดครวญอย่างน่าสงสารเพราะแทนที่จะพันคอ ไปถูกบนศีรษะบ้าง บนหลังบ้าง การเตรียมนักโทษก่อนประหารก็ดูเป็นการใหญ่โต ซึ่งเป็นการทรมานมากขึ้นอีกจนนักโทษบางคนเป็นบ้าไป หรือเกือบเป็นบ้าไป อนึ่ง ค่าใช้จ่ายในการจ้างเพ็ชฌฆาตและเตรียมการทำงานครั้งหนึ่ง ๆ เป็นเงินมิใช่น้อย ถ้าเปลี่ยนเป็นวิธียิงเสียจะทุ่นค่าใฮุ้ยมาก และจะไม่มีการทรมานดังข้างต้นและจะไม่เป็นที่น่าสยดสยองต่อใครมากนัก และไม่ต้องมีการเตรียมอย่างไร อย่างมากก็เพียงพาไปยืนเอาผ้าปิดตานั่น...”

ในการประชุมสภานั้นมีบางความเห็นกล่าวว่า การประหารชีวิตด้วยปืนนั้นเป็นเกียรติยศของทหารซึ่งอาจเป็นราษฎรทั่วไปที่ไม่ใช่เลือดชาติดยะดังเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า “ข้าพเจ้าเห็นชอบ

ที่สุด...การยิงให้ตายนั้นเป็นเกียรติยศ แต่ก่อนถือว่าเป็นเกียรติยศ ดังในวิธีการของทหาร¹⁷²...”
หรือความเห็นแย้งว่า

“...การที่จะฆ่าคนโดยการยิงเป้า นั้นเป็นธรรมเนียมประเพณีนิยม แต่
ถือกันในกลุ่มทหารว่า เป็นเกียรติยศอันหนึ่งซึ่งการที่คนใดจะตายด้วยอาวุธ
กระสุน แต่ถ้าหากว่าจะนำมาใช้ทั่ว ๆ ไป แล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นเกียรติยศของ
ทหารจะน้อยไป...”¹⁷³

การกล่าวเช่นนี้ในรัฐสภาพอพิจารณาได้ว่าฐานะของพระมหากษัตริย์ในฐานะที่
ทรงเป็นเจ้าของชีวิตนั้นเป็นคติความเชื่อที่อาจไม่ทรงอิทธิพลได้อีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงรูปการ
ลงโทษประหารชีวิตด้วยดาบมาเป็นการประหารชีวิตด้วยปืนนอกจากจะเกิดจากการพัฒนา
ประเทศที่ในขณะนั้นได้ยึดเอาประเทศเจ้าอาณานิคมทั้งหลายเป็นบรรทัดฐานของความเจริญและ
ความมีอารยะที่รับเอาอิทธิพลทางความคิดในการมองหรือตัดสินว่าสิ่งไหนเป็นสิ่งที่แสดงถึงความ
เจริญมีอารยธรรมและสิ่งไหนเป็นสิ่งที่ป่าเถื่อนไร้อารยธรรมแล้วยังอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลง
ทางสัญลักษณ์ในสังคมไทย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการลงโทษประหารชีวิตด้วยดาบมาเป็นการ
ประหารชีวิตด้วยปืน ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงชัยชนะของสถาบันทหารที่มีต่ออำนาจแบบเดิม
ดังนั้นในแง่หนึ่งจึงสามารถกล่าวได้ว่าแนวคิดเรื่อง “เจ้าชีวิต” เป็นเรื่องที่ไม่ได้รับการสนใจใน
รัฐสภาที่เต็มไปด้วยอำนาจทางการเมือง อันเป็นความชอบธรรมแบบใหม่ที่ไหลเข้ามาใน
สังคมไทย

ดังนั้นในกรณีที่พระปกเกล้าได้มีการทำหนังสือแสดงข้อเรียกร้องของพระองค์ในประเด็น
การลงโทษก่อนหน้านั้นรัฐบาลจึงไม่ให้ความสนใจ และได้ตอบกลับหนังสือ ด้วยการเลียงว่าไม่
สามารถปฏิบัติตามได้ พระองค์จึงตัดสินพระราชหฤทัยประกาศสละราชสมบัติ และส่งพระ
ราชหัตถเลขา ลงวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2478 แถลงการณ์สละราชสมบัติ และมีการตอบกลับเรื่อง
ดังกล่าวความตอนหนึ่งว่า

¹⁷² คำแถลง นาถนิติธาดา, หลวง. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2477 สมัย
วิสามัญ สมัยที่ 2 วันจันทร์ที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2477, น.552, 572-573.

¹⁷³ คำแถลง รณสิทธิพิชัย, พ.ต.หลวง. ใน เรื่องเดียวกัน, น.552, 572-573.

“...รัฐบาลได้ออกกฎหมายใช้วิธีปราบปรามบุคคลซึ่งถูกหาว่าทำความผิดทางการเมืองในทางที่ผิดยุติธรรมของโลก คือไม่ให้โอกาสต่อสู้คดีในศาล มีการชำระโดยคณะกรรมการอย่างลับไม่เปิดเผย ซึ่งเป็นวิธีการที่ข้าพเจ้าไม่เคยใช้ในเมื่ออำนาจอันสิทธิขาดยังอยู่ในมือของข้าพเจ้าเอง และข้าพเจ้าได้ร้องขอให้เลิกวิธีนี้ รัฐบาลก็ไม่ยอม...ข้าพเจ้าเห็นว่ารัฐบาล และพวกพ้อง ใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในตัวบุคคล และหลักความยุติธรรมตามความเข้าใจและยึดถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้ผู้ใดคณะใดใช้วิธีการปกครองอย่างนั้นในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้”¹⁷⁴

การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ส่งพระราชหัตถเลขา กลับมาครั้งนี้ จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงไม่พอพระราชหฤทัยการบริหารประเทศของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐบาลตั้งศาลพิเศษขึ้น เพื่อใช้ในการตัดสินลงโทษประหารชีวิตผู้ก่อกบฏในเหตุการณ์ที่เรียกว่า “กบฏบวรเดช” โดยเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ก็ไม่ยอมลงพระปรมาภิไธยในคำสั่งประหารชีวิต จึงทำให้รัฐบาลในขณะนั้นไม่สามารถทำการประหารชีวิตกบฏเหล่านี้ได้ และเมื่อพระองค์เสด็จต่างประเทศ รัฐบาลก็พยายามให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้น หรือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วดีดิวงค์ เป็นผู้ลงพระนามแทนแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครฯ ก็ไม่ยอมและตรัสว่าผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เซ็นไม่ได้ เมื่อฝ่ายรัฐบาลทำท่าที่บังคับแล้วหยิบปากกาถวายให้ในพระหัตถ์ เจ้าฟ้ากรมพระนครฯ ก็ทรงถึงกลับตรัสว่า “ก็มีมัน มือของฉัน ๆ ไม่เซ็น จะทำอะไร”¹⁷⁵

ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ชงซึ่งความชอบธรรมในการใช้อำนาจในลงโทษการประหารชีวิตนั้น โดยดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช 2476 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2478 โดยบัญญัติมาตรา 5 ดังนี้

“...ในการที่จะลงอาญาประหารชีวิตแก่ผู้หนึ่งผู้ใดตามคำพิพากษาของศาลพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าผู้ต้องคำพิพากษาจะทูลเกล้าถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษต่อพระมหากษัตริย์ ให้ยื่นฎีกาภายใน 48 ชั่วโมง นับตั้งแต่วันที่ได้อ่าน

¹⁷⁴ พูนพิศมัย ดิศกุล. ม.จ., สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น: ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2544) น.156-162.

¹⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 164.

คำพิพากษาให้ประหารชีวิต ฎีกาที่กล่าวแล้วนี้ ถ้าหากมีจะต้องทูลเกล้าถวาย พระมหากษัตริย์เพื่อทรงพระราชวินิจฉัยโดยพลัน ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรง พระราชทานพระราชวินิจฉัยภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่ทรง รับฎีกานั้น ให้ถือว่าไม่พระราชทานอภัยโทษ ถ้าผู้ต้องคำพิพากษาไม่ยื่นฎีกา ภายในกำหนดเวลาหรือได้ยื่นแล้ว แต่ไม่ได้รับพระราชทานอภัยโทษภายใน กำหนดเวลานั้น ท่านให้เอาตัวผู้ต้องคำพิพากษานั้นไปประหารชีวิตโดยไม่ ชักช้า”¹⁷⁶

อีกทั้งก่อนที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ จะสละราชสมบัติรัฐบาลก็ได้มีการแก้ไข กฎหมายอาญามาตรา 14 เพื่อลดทอนพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ลง จากแต่เดิมที่ได้ บัญญัติไว้ว่า

“ถ้าจะลงอาญาประหารชีวิตแก่ผู้ใด ท่านให้นำความขึ้นกราบบังคมทูล พระกรุณาเสียก่อน ต่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้วจึงให้นำตัวมัน ไปประหารชีวิต ณ ตำบลและเวลาที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ในการนั้นจะ เห็นสมควร”

เปลี่ยนเป็น “ถ้าจะลงอาญาประหารชีวิตแก่ผู้ใด ท่านให้เอาตัวไปประหารชีวิต ณ ตำบล และเวลาที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ในการนั้นจะเห็นสมควร...”¹⁷⁷ การตัดข้อความเหล่านี้ก็เพื่อที่จะ ทำลายความชอบธรรมในการลงโทษประหารชีวิตในรูปแบบเดิมที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของชีวิต แบบเดิม แล้วแทนที่ด้วยกระบวนการใช้อำนาจแบบใหม่ ซึ่งมาในรูปแบบกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อนำร่างแก้ไขพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้นทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ

¹⁷⁶ “พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2478,” ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 52, 6 สิงหาคม 2478.

¹⁷⁷ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127, น. 15 และ “รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2477 สมัยวิสามัญ สมัยที่ 2 วันจันทร์ที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2477,” และ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไข กฎหมายลักษณะอาญา, น. 547.

๔ เพื่อให้พระองค์ทรงลงพระปรมาภิไธย พระองค์ก็ไม่ทรงเห็นชอบ และไม่ได้ลงพระปรมาภิไธย¹⁷⁸ เพราะนอกจากจะเป็นการลดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ลงในทางกฎหมายแล้ว ยังเป็นการทำลายฐานะของพระมหากษัตริย์ในฐานะที่ทรงเป็นเจ้าของชีวิตในคติความเชื่อแบบเดิมในแง่หนึ่ง

เขม่าสิ้นปลายกระบอกรบปีน การลงโทษประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าครั้งสุดท้าย

การประหารชีวิตด้วยกระสุนปืน เรียกว่า “การยิงเป้า” นั้นเป็นรูปแบบการประหารชีวิตที่มีความต่อเนื่องยาวนาน แม้ว่าพลวัตของการประหารชีวิตด้วยวิธีนี้ได้เปลี่ยนไป เช่น ในระยะแรกการยิงเป้าประหารชีวิตนั้นสามารถลงโทษได้ตามเรือนจำหัวเมืองต่างๆ เช่น เชียงใหม่ ปราณบุรี นครนายก ราชบุรี บุรีรัมย์ หนองคาย กาฬสินธุ์ เป็นต้น แต่ภายหลังมักมีการส่งตัวนักโทษประหารชีวิตมายังเรือนจำกลางบางขวาง จังหวัดนนทบุรี จึงเป็นธรรมเนียมที่การประหารชีวิตย่อมจะทำการในเรือนจำกลางมากกว่าที่จะทำการประหารชีวิตในเรือนจำตามเมืองต่างๆ

ในทางเดียวกันที่การประหารจะถูกย้ายมาปฏิบัติในเรือนจำกลาง มาในราวปี พ.ศ. 2520 จึงทำให้การประหารชีวิตครั้งสุดท้ายด้วยกระสุน ปืนได้กระทำกันในเรือนจำกลางบางขวางนี้ไปด้วยการประหารชีวิตครั้งสุดท้ายนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2545 สูดใจ (น้อย) ชนะ ซึ่งผู้ต้องหาถูกตัดสินประหารชีวิตในข้อหา ความผิดต่อชีวิต โดยจะกล่าวถึงคดีความ ดังนี้

กรณีการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าครั้งสุดท้ายในคดีความผิดต่อชีวิตโดยเจตนา เมื่อวันที่ 11

ธันวาคม พ.ศ. 2545

โดยปรากฏข้อเท็จจริงว่า เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2541 เวลาประมาณ 4 นาฬิกา ขณะที่ชายผู้ตาย กับ ภริยา กำลังกรีดยางอยู่ในสวนยางพาราที่เกิดเหตุ มีชายคนร้ายหนึ่งคนออกจากสวนเงาะ เดินเข้ามาหาผู้ตาย เมื่อห่างประมาณ 3 เมตร คนร้ายใช้อาวุธปืนพกยิงถูกลำตัวผู้ตายหนึ่งนัด กระสุนถูกบริเวณสี่ข้าง หน้าอก คอและแขน ภริยาผู้ตายวิ่งเข้าไปดูผู้ตายทำให้เห็นหน้าคนร้าย จำเลยเป็นบิดาเลี้ยงของภริยาผู้ตาย จำเลยข่มขู่ว่าถ้าไปแจ้งเจ้าพนักงานตำรวจจะฆ่าอีกคน

¹⁷⁸ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127, น. 162. ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เจ้าอยู่หัวไม่ได้ลงพระปรมาภิไธย แต่การผ่านร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช 2477 (ฉบับที่ 6) ก็กระทำโดยการอาศัยอำนาจตามมาตรา 39 แห่งรัฐธรรมนูญ ดู “คำสั่งนายกรัฐมนตรี” ใน กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127, น. 162.

จากนั้นจำเลยจึงวิ่งหลบไปทางเดิม ขณะนั้นผู้ตายหมดสติ ภริยาผู้ตาย จึงวิ่งไปขอความช่วยเหลือจาก อบต.ตะโก ให้ช่วยตามบิดามารดาของผู้ตาย และแจ้งความต่อพนักงานตำรวจ

ต่อมาเจ้าพนักงานตำรวจไปตรวจที่เกิดเหตุร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขชั้นสุตรศพผู้ตาย ภริยาผู้ตายจึงได้แจ้งกับเจ้าหน้าที่ว่าจำเลยเป็นคนร้าย หลังจากเกิดเหตุจำเลยหลบหนี พนักงานสอบสวนได้ออกหมายจับจำเลย และวันที่ 28 สิงหาคม 2541 เจ้าพนักงานตำรวจจับกุมจำเลยได้ ชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนจำเลยให้การปฏิเสธโดยอ้างฐานที่อยู่ว่า ตามวันเวลาที่เกิดเหตุ จำเลยไปรับจ้างทำสวนปาล์มอยู่ที่ตำบลพระรักษ์ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร เมื่อไปตรวจค้นบ้านของจำเลยภริยาจำเลยจึงได้แจ้งบอกกับตำรวจผู้หนึ่งขณะที่ตรวจค้นว่าในวันเกิดเหตุว่าจำเลยมีอาวุธปืนลูกซองไม่ปรากฏว่ามีเครื่องหมายของเจ้าพนักงานพร้อมกระสุนปืนโดมิได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน และพกอาวุธดังกล่าวติดตัวไปในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ในตำบลตะโก อำเภอทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร จำเลยใช้อาวุธดังกล่าวยิงเหยื่อหนึ่งนัด โดยมีเจตนาและไตร่ตรองไว้ก่อน เป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย เจ้าพนักงานจึงตรวจยึดกระสุนปืนลูกซองหนึ่งเม็ดจากศพผู้ตายเป็นของกลาง และแจ้งความฟ้องร้องคดีฐานฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน โดยขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา และ พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 รวมทั้งริบของกลาง แต่จำเลยให้การปฏิเสธ

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดจริงฐานฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ลงโทษประหารชีวิต ฐานมีอาวุธปืนของผู้อื่นซึ่งได้รับใบอนุญาตให้มีและใช้ และเครื่องกระสุนปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต จำคุก 8 เดือน และฐานพกอาวุธปืนติดตัวไปในหมู่บ้านและทางสาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาต ให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 90 จำคุก 6 เดือน แต่เนื่องจากความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อนให้ประหารชีวิตแล้ว จึงไม่อาจรวมโทษในกระทงที่เหลือได้อีก คงให้ประหารชีวิตสถานเดียว

จำเลยอุทธรณ์ เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค 8 พิพากษากลับ ให้ยกฟ้อง สำหรับเม็ดกระสุนปืนของกลางเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำผิดจึงให้ริบ

โจทก์ฎีกาว่าจำเลยไปทำงานอยู่ในเขตอำเภอหลังสวน จึงทำให้ข้ออ้างของจำเลยขัดกับข้อเท็จจริงที่ภริยาจำเลยแจ้งต่อเจ้าหน้าที่พนักงานตำรวจ และที่จำเลยนำสืบว่าจำเลยได้ไปทำงานอยู่กับสามีภรรยาคนหนึ่งและได้มีการเบิกเงินทดลองจ่ายและเบิกเงินล่วงหน้า นั้น ก็ปรากฏว่าจำเลยเบิกเงินเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2541 จำนวน 100 บาท ซึ่งเป็นการเบิกหลังจากวันเกิดเหตุ 4 วัน

ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้เพียงแต่ว่า ในวันที่ 21 สิงหาคม 2541 จำเลยอาจจะอยู่ในบริเวณสวนปาล์ม แต่ในวันเกิดเหตุไม่อาจยืนยันได้ว่าจำเลยอยู่ในสวนปาล์ม ข้อต่อสู้อ้างฐานที่อยู่ของจำเลยจึงฟังไม่ขึ้น ที่ศาลอุทธรณ์ วินิจฉัยว่าพยานหลักฐานโจทก์มีความสงสัยตามสมควร ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยโดยพิพากษายกฟ้องมานั้น ไม่ต้องด้วยความเห็นของศาลฎีกา ฎีกาของโจทก์ฟังขึ้น พิพากษากลับ ให้บังคับคดีไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น ให้กลับไปลงโทษประหารชีวิตตามเดิม

จำเลยยื่นขอฎีกาพระราชทานอภัยโทษแต่ฎีกาได้ถูกยก และให้ราชทัณฑ์นำตัวจำเลยไป ประหารชีวิตในวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2545 ก่อนการบังคับใช้การลงโทษประหารชีวิตด้วยการฉีด สารพิษในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2546 ปีถัดมา

ความเห็นจากภาคประชาสังคม ต่อการลงโทษประหารชีวิตครั้งสุดท้ายวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2545

ช่วงเวลาในการยิงเป้าครั้งสุดท้ายในปี พ.ศ. 2545 นั้นเป็นเวลาที่หลายประเทศกำลังเผชิญสงครามกับยาเสพติดอยู่ ดังนั้นบรรยากาศของการประหารชีวิตในระหว่างนั้นจึงเต็มไปด้วยการประหารชีวิตหลากหลายครั้งต่อเนื่องกันจนเป็นเรื่องไม่น่าประหลาดใจเท่ากับปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) เพราะก่อนหน้าที่จะทำการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าครั้งสุดท้ายนั้นก็มีข่าวออกมาว่า **“เอาแน่ ‘ประหาร’ แบบใหม่ เลิกปุ้-ฉีดสารพิษแทน”**¹⁷⁹ การรายงานข่าวในครั้งนี้ได้ให้เหตุผลว่า **“เป็นวิธีที่มีความโหดร้ายน้อยลง และน่าจะเป็นการลดแรงกดดันจากองค์กรสิทธิมนุษยชน และองค์กรศาสนาต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ในระดับหนึ่ง”** นอกจากนี้ยังได้ให้ความเห็นอีกต่อไปว่า **“...เพราะการใช้ปืนประหารชีวิตนักโทษอาจไม่ตายในทันที บางครั้งต้องมีการยิงซ้ำ และมีการเปราะเปื้อนของเลือดตามร่างกาย...”** โดยยังให้ข้อมูลอีกว่า **“ที่สำคัญจากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ก็เห็นด้วย”** ซึ่งในแง่หนึ่งการออกข่าวในลักษณะนี้ก็เป็น การยอมรับกลายๆว่าใกล้ถึงจุดสิ้นสุดของการประหารชีวิตด้วยปืนแล้ว

¹⁷⁹ มติชน, “เอาแน่ ‘ประหาร’ แบบใหม่ เลิกปุ้-ฉีดสารพิษแทน”, (25 พฤศจิกายน 2545), มติชนรายวัน, ข่าวสด , หน้า10.

ดังที่กล่าวไปว่า สงครามยาเสพติดนั้นเป็นสาเหตุหลักในการประหารชีวิตในขณะนั้น อีกทั้งยังมีความเห็นอีกมากมายในทำนองที่ว่าเห็นด้วยกับการประหารชีวิตดังรัฐธรรมนูญว่าการกระทรวงยุติธรรมในขณะนั้นได้กล่าวว่า

“ผมยืนยันต่อผู้แทนหลายประเทศโดยเฉพาะกลุ่มยุโรปที่มาพบและมักจะต่อว่า ยังไม่สามารถคบค้ากับประเทศไทยได้เต็มที่ เนื่องจากยังมีโทษประหารชีวิต จึงตอบไปว่าการประหารชีวิตนั้นเป็นโทษ 1 ใน 5 ฐานความผิด ผลจากการสำรวจคนไทย 87% คิดว่าการประหารชีวิตยังจำเป็นสำหรับผืนแผ่นดินนี้ ไทยยังคงจำเป็นต้องใช้โทษนี้ ไม่ว่าประเทศอื่นจะรู้สึกอย่างไร และกลุ่มสิทธิมนุษยชนจะมองเราอย่างไรก็ตาม”¹⁸⁰

ความคิดเห็นเหล่านี้ก็นับหนึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการสร้างความชอบธรรมกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษที่มีความเป็นมนุษย์มากขึ้น เพราะการประหารได้เริ่มเป็นที่จับตามองของสังคมโลกโดยทั่วไป ดังนั้น “การประหารเพียงแค่ต้องการยุติชีวิตโดยไม่ทรมานทรมาย เพื่อมนุษยธรรม ไม่ใช่การเอาใจใส่ผู้กระทำความผิด”¹⁸¹ อย่างไรก็ตามก็เห็นได้ว่าความคิดเห็นของภาคส่วนสังคมที่มีต่อการประหารชีวิตนั้นมีอยู่มากมาย แตกต่างและหลากหลาย ซึ่งความคิดเห็นเหล่านี้สามารถพอที่จะวิเคราะห์ได้ว่า ข้อคิดเห็นที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยนั้นมีการขับเคลื่อนในสังคมมาตั้งแต่การลงโทษด้วยการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าดังที่วิเคราะห์และพิจารณากันไปแล้วข้างต้น

เสียงป็นนัดแรก และการประหารชีวิตในท้ลับ: กรณีการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้า

หากนับรอยกระสุนปืนนัดแรกที่เกิดขึ้นบนผาผนังเรือนจำอาจนับว่าเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2480 ในกรณีการประหารชีวิต เขียน บุญกันสอน แต่หากพิจารณากรณีการประหารชีวิตภายใต้กฎหมายกฎหมายลักษณะอาญา พ.ศ. 2477 นั้นจะพบว่ามีการประหารชีวิตกบฏนายสิบในปี พ.ศ. 2478 ที่เป็นกรณีการลงโทษ สวัสดิ์ มหะหมัด โดยเป็นคดีการเมืองที่ตัดสินโดยศาลพิเศษทาง

¹⁸⁰ มติชน, “‘ปู’ เหมินฝรั่งด้านประหาร”, (17 ธันวาคม 2545), มติชนรายวัน , หน้า10.

¹⁸¹ มติชน, “‘ประชัย’ ยันใช้วิธี ‘ฉีดยาพิษ’ ประหารเพื่อมนุษยธรรม-ไม่ใช่เอาใจคนทำผิด”, (22 พฤศจิกายน 2545), มติชนรายวัน , หน้า 11.

การเมือง และอีกกรณีหนึ่งคือกรณีการลงโทษ เขียน บุญกันสอน คดีฆ่าผู้อื่นที่นับว่าเป็นกรณีแรกของการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าในเรือนจำ

กรณีการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าครั้งแรก

1. คดีกฎหมายต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย: ว่าด้วยกรณีการประหารชีวิตการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าครั้งแรกตามกฎหมาย วันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2478

บริบททางการเมืองโลกในทศวรรษ 1930 นั้นนับได้ว่า มีการรัฐประหารเกิดขึ้นในทุกประเทศทั่วโลกอย่างแทบจะเป็นกระแสตลอดเวลา ซึ่งการทำรัฐประหารที่สำเร็จโดยส่วนใหญ่ นั้นเนื่องมาจากความสามารถในการช่วงชิงความได้เปรียบ และลงมือก่อน โดยจับหัวหน้าของฝ่ายตรงข้ามไว้ จึงทำให้แนวคิดเหล่านี้ได้มีอิทธิพลยังกลุ่มทหารชั้นประทวนยศนายสิบในเมืองไทยเห็นว่ามีช่องทางในการปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองได้

ทหารเหล่านี้ประกอบด้วยกลุ่มทหารชั้นประทวนยศนายสิบ ซึ่งเป็นนายทหารที่ไม่ได้ร่ำเรียนวิชาทหารจากต่างประเทศ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าไม่ได้มีแนวคิดในทางการเมืองการปกครองอย่างตะวันตกมาก่อน สาเหตุอันสำคัญของการพยายามปฏิวัติในครั้งนี้คือ

1. ไม่พอใจการบริหารงานของรัฐบาลพระยาพหล พลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี
2. ผู้บังคับบัญชาของตนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากทางรัฐบาล เรื่องจากภายหลังการปฏิวัติเป็นการแก่งแย่งอำนาจทางการทหาร
3. รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยไม่เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ข้อได้เปรียบสำคัญหนึ่งของทหารเหล่านี้ นอกจากจะทำหน้าที่ผู้บังคับหมู่ในการฝึกทหารใหม่ซึ่งเป็นการสร้างความใกล้ชิดกับกำลังพลรองจากพวกนายทหารแล้ว ยังทำหน้าที่เวรถือกุญแจคลังอาวุธในแต่ละกองร้อยด้วย

กลุ่มทหารชั้นนายสิบในชั้นแรกมีผู้ร่วมก่อการ 8 คน คือ สิบเอกแช่ม บัวปลี้ม, สิบเอกตะเข็บ สายสุวรรณ, สิบเอกเที่ยง แซ่ซิ้ม, สิบเอกกวย สินธุวงศ์, สิบเอกเข็ม เฉลยทิศ, สิบโทหม่อมหลวงทวีพงศ์ วัชรวิงศ์, สิบโทแผ้วแสงส่งสูง และสิบเอกถม เกตุอำไพ ต่อมาได้รวบรวมสมัครพรรคได้ประมาณ 100 คน ซึ่งนายสิบที่มาเข้ากลุ่มนี้ต่างก็เคยเป็นทหารรักษาพระองค์มาก่อน เมื่อได้สมัครพรรคพวกจำนวนพอสมควร การปฏิบัติการจะเป็นไปอย่างเด็ดขาดรวดเร็วและรุนแรง ไม่ให้อีกฝ่ายมีโอกาสตั้งตัวหรือแก้มือได้ทัน โดยวางแผนการและตกลงกันว่าในวันที่ 5 ธันวาคม

พ.ศ. 2478 จะมีการรวบตัวบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลได้ก็จะทำการสังหารทันที โดยบุคคลสำคัญตามแผนได้แก่ หลวงพิบูลย์สงคราม (รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม), หลวงอดุลย์เดชจรัส (อธิบดีกรมตำรวจ), พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา (ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล), และหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร (ที่ปรึกษาฝ่ายการเมืองของนายกรัฐมนตรี) ซึ่งทั้งสองพระองค์หลังนี้ถูกมองว่าเป็นเชื้อสายเจ้าแท้ๆแต่กลับไปเข้าข้างคณะราษฎร

เมื่อรัฐบาลทราบเรื่องจึงมีการเรียกประชุม โดยมติในวันนั้นคือ สั่งการให้นายสิบที่สังกัดกรมรถรบทำตัวเป็นสายลับสองหน้าหลอกว่าได้ถูกแสร้งแล้ว แต่ไม่สามารถหากกระสุนได้ กลุ่มทหารนายสิบจึงต้องประชุมวางแผนกันอีกครั้งและตกลงกันว่ามียอดถึงก็ยิงดีกว่าไม่มี เพราะแค่ได้เห็นรถถังก็เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับฝ่ายทหารที่ร่วมก่อการได้แล้ว ก่อนเข้าจับกุมในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2478 และทำการจับกุมเพิ่มจนถึงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2478 ได้ผู้ต้องหารวม 21 คน

เมื่อจับกลุ่มคณะผู้ก่อการได้แล้วรัฐบาลก็ได้จัดตั้งศาลพิเศษ เพื่อให้มีอำนาจในการพิพากษาคดีความผิดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่เป็นกบฏ และการก่อการจลาจลในพระราชอาณาจักร¹⁸² ลงชื่อโดยคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ มีใจความในมาตรา 5 ว่าสามารถประหารชีวิตนักโทษได้ภายใน 48 ชั่วโมง และถ้าพระมหากษัตริย์จะทรงโปรดพระราชทานอภัยโทษก็ต้องให้ฎีกาตกลงมาทันภายในเวลาสองวันนั้น

ในขณะที่มีการพิจารณาคดีนั้นก็มีผู้ไม่เห็นด้วยกับการจับกุม และพิจารณาคดีของรัฐบาลคอยส่งข่าวความเคลื่อนไหวให้กลุ่มทหารนายสิบได้รับทราบ เมื่อข่าวเป็นที่แน่นอนว่าทางรัฐบาลอาจเอาโทษถึงขั้นประหารชีวิต จึงมีการส่งข่าวให้ยอมรับสารภาพ เพื่อให้ได้รับการลดหย่อนโทษใจความของเศษกระดาษที่ชุกมาในยามข่าวว่า “เขาฆ่าพวกเลือดแน่ ไม่มีทางรอดเลย รับสารภาพ เขาเสียเถอะ จะได้ผ่อนหนักเป็นเบา” เมื่อได้รับข้อความนายสิบคนหนึ่งถึงกับโอดครวญว่า “จะเอากันถึงตายเสียหรือ คิดว่าอย่างเก่งก็ติดคุกสัก 5-6 ปี” ถึงแม้ว่าจะได้รับข้อความที่บั่นทอนกำลังใจอย่างมาก แต่ในการพิจารณาคดีกลุ่มทหารนายสิบก็ยังคงมีความหวังอยู่ด้วยว่าในคดีกบฏก่อน

¹⁸² ประชาชาติ, “ประชาชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 882 วันที่ 4 กันยายน 2478,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/13652>

หน้านี้ (คดีกบฏบวรเดช) นายทหารเหล่านั้นยังถูกตัดสินลงโทษจำคุกตลอดชีวิตและได้รับการลดหย่อนโทษ ส่วนพวกตนนั้นเป็นแค่ทหารชั้นประทวน และความผิดก็ยังไม่เกิดรวมทั้งหลักฐานก็ยังไม่ประจักษ์ชัดจึงคิดกันว่าอย่างมากคงโดนโทษจำคุก

การพิจารณาคดีกบฏนายสิบเป็นที่จับตามองของสังคม และเมื่อเป็นที่จับตามองก็มีทนายความหลายคนเกิดความเห็นใจและยินดีแก้ต่างให้จำเลย แต่ด้วยว่าทนายความส่วนใหญ่กลัวอิทธิพลของรัฐบาลจึงไม่กล้าที่จะทำอะไรมากนัก ไม่เหมือนกับทนายความชาวอังกฤษ คือ มิสเตอร์บริกเฮาส์ (Mr. Brick House) ผู้ซึ่งเสนอตัวเข้ามาว่าความให้กับจำเลยในคดีกบฏนายสิบ แต่ไม่นานมิสเตอร์บริกเฮาส์ก็ขอถอนตัวด้วยว่าเกรงอิทธิพลและขอบเขตอำนาจของศาลพิเศษ และทำได้แต่รอฟังคำพิพากษากับเหล่ากบฏนายสิบ

ผู้ก่อการคนอื่นๆ ตัดสินใจรับสารภาพตามที่ศาลพิเศษและอัยการเกลี้ยกล่อม ยกเว้นแต่สิบเอกสวัสดิ์ มหะหมัดที่ยังคงยืนยันกรานว่าไม่ได้กระทำความผิด อย่างไรก็ตามในชั้นศาลก็ยังยืนยันกรานว่าตนไม่ได้ก่อการกบฏ และตัดสินในใจสู้คดี แต่แล้วเมื่อได้ฟังคำพิพากษาแล้วนั้นก็กลับทำให้ต่างงงงัน เพราะเป็นคำพิพากษาที่เด็ดขาดไม่สามารถอุทธรณ์ ฎีกาได้อีก หลังจากที่ได้ฟังคำพิพากษา¹⁸³ แล้วจำเลยก็กลายเป็นนักโทษและถูกส่งตัวไปที่เรือนจำกลางบางขวาง และถูกตีตรวนในฐานะนักโทษ

หลังจากนำตัวนักโทษมาขังที่เรือนจำกลางบางขวางในแดน 1 ซึ่งเป็นสถานที่กักขังนักโทษประหารและนักโทษในคดีอุกฉกรรจ์ ในวันต่อมาพระยาอาชญาจักรผู้บัญชาการเรือนจำกลางบางขวางก็ยืนยันให้สิบเอกสวัสดิ์ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษเพื่อไม่ให้ทางเรือนจำตกเป็นที่ครหาว่าไม่ให้สิทธินักโทษตามกฎหมาย เวลาผ่านไปหนึ่งสัปดาห์แต่ฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษก็ยังไม่ได้รับการตอบ¹⁸⁴

อีกทั้งการประหารชีวิตนั้นเพิ่งเปลี่ยนจากการฟันดาบ มาเป็นการยิงเป้า ทางกรมราชทัณฑ์ได้แจ้งว่ายังไม่พร้อมที่จะใช้การประหารชีวิตด้วยวิธีการยิงเป้า เนื่องจากเพศผสมชาติที่มีนั้นชำนาญ

¹⁸³ สำหรับคำพิพากษานับเต็มดูได้ที่ ประชาชาติ, “ประชาชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 888 วันที่ 10 กันยายน 2478,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/13875>

¹⁸⁴ นายหนวย, กบฏนายสิบ 2478, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2543), น. 16, 23.

ในการใช้ดาบไม่ใช่ใช้ปืน และไม่มีทั้งสถานที่ยิงและอาวุธปืน จึงได้มีการหารือกันระหว่างหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องว่าจะดำเนินการประหารชีวิตนักโทษรายนี้ได้อย่างไรดี และในที่สุดจึงตกลงกันได้ว่าจะใช้ป้อมพระจุลจอมเกล้า จังหวัดสมุทรปราการเป็นสถานที่ยิงเพราะเป็นสถานที่ของทางราชการที่ไม่ได้ใช้การใด ๆ แล้ว ส่วนการหาตัวเพชรฆาตในการดำเนินการนั้นก็ยังเกี่ยงกันอยู่ว่าหน่วยงานใดจะเป็นคนรับผิดชอบ ครั้งแรกคิดกันว่าจะให้ทหารเป็นผู้ยิง แต่ฝ่ายทหารก็เกี่ยงว่านักโทษไม่ได้ถูกพิพากษาโดยศาลทหาร หลวงอดุลเดชจรัส ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจจึงตัดบทการโต้เถียงนั้นว่า การประหารชีวิตนักโทษในครั้งนี้เท่านั้นที่จะให้ตำรวจเป็นผู้ยิง หลังจากกรณีนี้ทางกรมราชทัณฑ์ต้องเป็นฝ่ายรับผิดชอบ

เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2478 หลังจากคำพิพากษา 9 วัน สวัสดิ์ มหะหมัดได้ถูกนำตัวไปประหารชีวิตในเวลาประมาณ 23 นาฬิกาของคืนนั้น¹⁸⁵ พระยาอาชญาจักรพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่เรือนจำ ได้ควบคุมตัวผู้ต้องโทษลงเรือนัดของราชนาวิกโยธินไปยิงที่หน้าป้อมพระจุล ฯ

“...ขณะนั้นยังมีดอยู่ นักโทษประหารถูกคุมตัวเดินไปยังมุมป้อมด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้...ทางการได้จัดพื้นที่ประหารไว้ล่วงหน้า นายแพทย์ผู้ทำหน้าที่ชันสูตรศพ พร้อมด้วยผู้พิพากษา และนายตำรวจรออยู่ก่อนแล้ว...เนื่องจากสวัสดิ์เป็นอิสลาม จึงไม่ต้องมีพิธีฟังพระเทศน์ก่อนประหาร...ผู้ที่เห็นเหตุการณ์เล่าว่า สวัสดิ์ไม่ได้แสดงความสะทกสะท้านต่อความตาย...เขาขออนุญาตอาบน้ำและทำพิธีละหมาดตามศาสนา เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว เขาก็เริ่มทำอย่างใจเย็น”¹⁸⁶

พอรุ่งสางตำรวจผู้ทำหน้าที่เพชรฆาตก็เดินมากราบผู้ต้องโทษ และตำรวจอีกสองนายก็ทำการนำผู้ต้องโทษไปมัดตรึงไว้เข้ากับไม้ที่เป็นหลักประหาร เอาผ้าขาวมาผูกตาค้นักโทษ และเอาฉากที่มีเป้ามายังด้านหลังของนักโทษเพื่อไม่ให้ผู้ที่ทำหน้าที่เพชรฆาตมองเห็นนักโทษ ดังนั้นเมื่อยิงก็ยิงกระสุนเข้าไปที่เป้าและทำการยิงเป้าหรือประหารชีวิตเสร็จแล้ว จึงต้องอาศัยแพทย์ ผู้พิพากษาและตำรวจก็ทำการชันสูตรศพอีกครั้ง และลงชื่อเอกสารว่านักโทษประหารเสียชีวิตแล้ว

¹⁸⁵ ประชาชาติ, “ประชาชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 890 วันที่ 12 กันยายน 2478,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/13877>

¹⁸⁶ นายหนวย, กบฏนายสิบ 2478, น. 84-85.

อย่างไรก็ตามการพิจารณาการลงโทษเชิงนโยบายของรัฐเป็นการต่อสู้เชิงอำนาจที่ไม่อาจเห็นประเด็นของการลงโทษได้สมบูรณ์ ดังนั้นจึงเห็นว่าควรมีการวิเคราะห์ในการลงโทษด้วยการยิงเป้าในกรณีอื่นๆร่วมด้วย

2. *คดีใช้ปืนยิงผู้อื่นตายโดยเจตนา: ว่าด้วยกรณีการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าครั้งแรกในเรือนจำ วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2480*

กรณีนี้เป็นกรณีของคดีความระหว่างอัยการพิชฌุโลก และนายเขียน บุญกันสอน และนายผาด บุญกันสอน คดีนี้โจทก์ฟ้องว่า เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2478 จำเลยทั้งสองจำเลยทั้งสองถูกฟ้องข้อหาสมคบกันใช้ปืนยิงนายตีตายโดยเจตนา โดยพยายามด้วยความพยายาม จึงถูกขอให้ลงโทษตามกฎหมายลักษณะอาญามาตรา 249-250 ในขณะนั้น

โดยกรณีนี้มีเหตุการณ์ว่า ได้มีการจัดงานศพขึ้นที่บ้านของนางมุข และมีชาวบ้านคนไปช่วยงานเป็นอันมาก จำเลยทั้งสองก็ไปในงานนั้นด้วย นายเขียนไปควบคุมงานเพราะเป็นผู้ใหญ่บ้าน ส่วนนายผาดไปเที่ยวดูงาน ซึ่งจำเลยทั้งสองเป็นพี่น้องกัน ครั้นเวลาประมาณ 20 นาฬิกา นายตีกำลังนั่งคุยอยู่กับภริยาที่ระเบียงเรือนของนายตีซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับบ้านนางมุขที่มีงาน หลังจากนั้น มีคนไปลอบยิงนายตี ด้วยปืน 1 นัดถูกที่โหนกแก้มและทำยาตาซ้ายทะลุออกทายตาขวา นายตี ชาติใจตายในทันที

บันทึกตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 533 พ.ศ.2478¹⁸⁷ นั้นได้กล่าวถึงการสอบสวน และพยานในที่เกิดเหตุได้ความมาว่า

“พยานโจทก์ว่าตอนพลบค่ำ นายเขียนจำเลยเป็นผู้จะจ้างให้นายเพ็งยิงนายตี โดยจะให้เงิน 20 บาท แต่นายเพ็งไม่ยอมรับ ขณะที่นายเขียนจำเลยกับนายเพ็งพูดกันอยู่นั้น นายผาดจำเลยมาจากไหนไม่รู้มาถึงก็พูดว่า ‘หากคนจริงไม่ได้ พวกเราเอาตัวเองเถอะ’ ”

¹⁸⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 533 พ.ศ.2478 คดีความระหว่างอัยการพิชฌุโลก และนายเขียน บุญกันสอน และนายผาด บุญกันสอนข้อหาสมคบกันใช้ปืนยิงนายตีตายโดยเจตนา [1 กันยายน พ.ศ. 2478]

จากการสอบพยานอยู่หลายปากนั้นทำให้ศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ สรุปความ และหาแรงจูงใจในการกระทำความผิดว่าจำเลยโกรธเคืองเรื่องผู้สาว และเรื่องเงินค่าลากข้าวจึงสรุป และพิพากษาไว้ดังนี้

“...ศาลจังหวัดเชื่อพยานใจทักว่าจำเลยทั้งสองสมคบกันใช้ปืนยิงนายตีตาย นายเขียนจำเลยเป็นผู้ลงมือยิงนายผาดจำเลยเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดและไป ด้วยการฆาตกรรมรายนี้เกิดจากนายเขียนจำเลยโกรธเคืองนายตีผู้ตาย ซึ่งอาจเป็นเรื่องผู้ตายหาว่านายเขียนจำเลยเป็นชู้กับภรรยาหรือผิดใจกันเรื่องค่าลากข้าวเหตุใดเหตุหนึ่งหรือทั้งสองเหตุรวมกัน พิพากษาลงโทษจำเลยทั้งสองตามกฎหมายลักษณะอาญามาตรา 249 ให้ประหารชีวิตนายเขียนจำเลยส่วนในผาดจำเลยให้จำคุกไว้ 20 ปี จำเลยทั้งสองอุทธรณ์ศาลอุทธรณ์ปรึกษาแล้วพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลจังหวัด...”

อย่างไรก็ตามจำเลยได้ฎีกาขึ้นไปอีกครั้ง และศาลฎีกาได้มีความเห็นวินิจฉัยไปเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2478 โดยมีการแก้ความบางประการของศาลชั้นต้น และอุทธรณ์ ความว่า

“จึงพิพากษาแก้คำพิพากษาศาลล่างทั้งสอง ให้ปล่อยให้นายผาดจำเลยพ้นข้อหาไปส่วนนายเขียนจำเลยขาดเท็จจริงไม่มีทางจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขคงพิพากษายืนตามศาลล่างให้ยกฎีกานายเขียนจำเลยเสีย”

เมื่อศาลพิพากษาแล้วเสร็จ จำเลย และเรือนจำก็ได้ขอพิจารณาขอพระราชทานอภัยโทษ โดยการพระราชทานอภัยโทษนั้นจำเป็นต้องขออนุญาตส่งโทรเลขไปยังทวีปยุโรปกราบบังคมทูลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลก่อน แต่ในทางปฏิบัตินั้นกระทรวงก็ได้ระงับโทรเลขที่ส่งไปขอลดโทษไว้ก่อน¹⁸⁸ ไม่ว่าเหตุผลจะเป็นประการใด แต่ทว่าในวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2480 เรือนจำกลางบางขวางก็ได้ประหารชีวิตนักโทษรายนี้เป็นรายแรกที่มีการประหารในเรือนจำที่มิติด

¹⁸⁸ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, มท..4.4/31 กล้อง 1, กระทรวงมหาดไทย, เรื่องนักโทษประหารชีวิตขออนุญาตส่งโทรเลขไปยังทวีปหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, มท. 4.4/31 กล้อง 1, กระทรวงมหาดไทย, เรื่องนักโทษประหารชีวิตขออนุญาตส่งโทรเลขไปยังทวีปยุโรปกราบบังคมทูลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอพระราชทานอภัยโทษ จังหวัดนนทบุรี [พ.ศ. 2480]

ซึ่งถือว่าการประหารชีวิตของเรือนจำกลางบางขวางด้วยปืนกลมือแบบเบอร์กแมน (Bergmann) MP1 ในอาคารประหารที่มิดชิดครั้งแรก

ความเห็นจากภาคประชาสังคม ต่อการลงโทษประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าครั้งแรกในคดี “ล้างชาติ” และคดีฆ่าผู้อื่น

ในทศวรรษที่ 1920 เป็นต้นมาสังคม ในโลกทั้งมวลนั้นตกอยู่ภายใต้ความคุกรุ่นของ สงครามจากอาวุธที่มีกลไกเชิงกลมากขึ้น เช่น ปืนก็เป็นอาวุธที่มีความทันสมัยมีความสลักซับซ้อน และเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ประกอบด้วยเทคนิคใหม่ๆ ในอุปกรณ์ขึ้นเดียว อย่างไรก็ตามการสื่อสารของ ผู้คนในสังคมนั้นก็ไม่ได้เป็นการสื่อสารที่ซับซ้อนมากเท่ายุคปัจจุบัน การโทรเลขเริ่มได้รับความนิยม มาก ตลอดจนการวิทยุ และสื่อสองทางในรูปแบบต่างๆ ก็ได้รับความนิยมมากขึ้น ในขณะเดียวกัน การหนังสือพิมพ์ก็เป็นการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงประชาชนในรัฐประชาชาติเช่นนี้ได้เยอะมากขึ้น

ดังนั้นการพิจารณาความเห็นจากภาคประชาสังคมในที่นี้จึงอาจต้องพิจารณาบริบทต่างๆ ในสังคมนั้นๆ ก่อน แล้วค่อยวิเคราะห์ถึงเนื้อหาที่ถูกส่งผ่านไปมา เพื่อให้เห็นว่า ประชาสังคมใน ขณะนั้นมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร รวมทั้งมีการปฏิบัติอย่างไรต่อ การลงโทษประหารชีวิต ซึ่งในบท นี้จะเป็นการสืบย้อนกรณีที่ได้กล่าวไปในเบื้องต้น ตั้งแต่ ในกรณีการประหารชีวิตคดี “ล้างชาติ” หรือกบฏนายสิบในปี พ.ศ. 2478 จนถึงการประหารในเรือนจำบางขวางครั้งแรกในปี พ.ศ. 2480 และไล่ไปตลอดจนคดีความผิดต่อชีวิตที่มีการประหารชีวิตในปี พ.ศ. 2545

แม้ว่าการประหารชีวิตนั้นได้ถูกย้ายมากระทำในพื้นที่ลับ และพื้นที่ปิดแต่อย่างไรก็ตามเป็น ที่น่าประหลาดในว่าเสียงปืนนัดแรกนั้นได้ดังลั่นไปยังทั่วสังคม การประหารชีวิตในที่ลับครั้งแรกนั้น มิได้เป็นความลับอย่างที่คาดการณไว้ อาจเพราะคดีนี้เป็นที่ให้ความสนใจแก่บุคคลโดยทั่วไป อีกแง่ หนึ่งคือ เมื่อเพิ่งปฏิวัติเปลี่ยนการปกครองมาเป็นรูปแบบใหม่ในปี พ.ศ. 2475 นั้นมักจะมีการปฏิวัติ กลับ (Counter Revolution) อยู่เสมอ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คดีความนี้เป็นที่ให้ความสนใจกับ เหล่านักข่าว

การพิจารณาความเห็นจากภาคประชาสังคมในครั้งนี้นั้นต้องพิจารณาย้อนกลับไปถึงการ ประหารชีวิตครั้งแรกเมื่อในคดีกบฏต่อกรปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการประหารชีวิตการ ประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าครั้งแรกในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2478 นั้นได้ลงข่าวในหนังสือพิมพ์เป็น

เวลาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เกิดตัดสิ้นความในวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2478 จวบจนกระทั่งลงข่าว
ประหารชีวิตในวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2478

การลงข่าวของหนังสือพิมพ์ต่อการลงโทษในครั้งนี้ได้เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่า ความเห็น
ของสังคมที่มีต่อการประหารชีวิตรูปแบบใหม่นั้นเป็นเช่นไร เพราะการถ่ายทอดข่าวในสื่อต่างๆ อาจ
พิจารณาถึง รูปแบบวิธีคิดของสังคมที่ปฏิบัติต่อการประหารชีวิตได้ เพราะในสังคมขณะนั้นมุ่งให้
ความสนใจกับคดีนี้เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นในข่าวหน้าหนังสือพิมพ์ว่า

“...เราได้เอาใส่ใจข่าวนี้อยู่ และได้เคยตั้งคำถามผ่านสำนักงาน
โฆษณาการ และเมื่อได้สอบถามอีกครั้งหนึ่งเมื่อวานนี้ก็ได้รับคำตอบจาก
เจ้าหน้าที่ สำนักงานโฆษณาการว่า การพิจารณาของศาลคดีพิเศษในคดีนี้ได้เสร็จ
สิ้นแล้ว และได้อ่านคำพิพากษาตั้งแต่บ่าย 15 น. วันวาน...”¹⁸⁹

หลังจากนั้นวันหนึ่งผลการพิพากษาคดีความดังกล่าวนั้นได้ถูกตัดสิน โดยมีข้อความพาด
หัวข่าวในหน้าแรกว่า “ให้ประหารผู้ที่คิดล้างชาติ 1 นาย”¹⁹⁰ พิจารณาได้ว่าการกล่าวเช่นนี้เป็น
การคิดว่าผู้ต้องโทษนั้นเป็นผู้ล้มล้างชาติ และอนุมานไปต่อได้ว่าการกำจัดผู้เห็นต่างออกไปด้วย
การประหารชีวิตนั้นก็เป็นสิ่งที่พึงกระทำ และสมเหตุสมผล ¹⁹¹

¹⁸⁹ ประชาชาติ, “ประชาชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 882 วันที่ 4 กันยายน 2478,” D-Library | National
Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563,
<http://164.115.27.97/digital/items/show/13870>

¹⁹⁰ ประชาชาติ, “ประชาชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 883 วันที่ 5 กันยายน 2478,” D-Library | National
Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563,
<http://164.115.27.97/digital/items/show/13871>

¹⁹¹ ประชาชาติ, “ประชาชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 888 วันที่ 10 กันยายน 2478,” D-Library | National
Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563,
<http://164.115.27.97/digital/items/show/13875>

ดังข่าวของหนังสือพิมพ์เรื่องการประหารชีวิตในวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2478¹⁹² พาดหัวข่าวว่า “**ประหารสิบเอกสวัสดิ์ตั้งแต่เช้าวันนี้**” ซึ่งมีเนื้อหาข่าวตอนหนึ่งว่า

“นายสิบเอกสวัสดิ์ มะหะมัดซึ่งต้องคำพิพากษา ให้ประหารชีวิตฐานกบฏ และนายสิบเอกสวัสดิ์ได้ทูลเกล้าถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษประหารชีวิต แต่คณะผู้สำเร็จราชการคงลงมติให้ยกฎีกาของนายสิบเอกสวัสดิ์เสีย กับทางราชการได้เตรียมที่ไว้สำหรับการประหาร ณ จังหวัดสมุทรปราการ ตามข่าวที่เราได้เสนอมมาแล้วนั้น บัดนี้กรมราชทัณฑ์ได้เบิกตัวนายสิบเอกสวัสดิ์ไปประหาร ณ จังหวัดสมุทรปราการตามคำพิพากษาของศาลพิเศษเสร็จไปแล้ว แต่เมื่อวานนี้ราว 6 น.”

เมื่อถึงจุดนี้แล้วจะเห็นได้ว่าการประหารชีวิตในครั้งนี้มีนัยยะของความเป็นการเมืองอยู่มาก เนื่องจากคณะรัฐบาลนั้นต้องการแสดงให้เห็นถึงความชอบธรรมในการใช้อำนาจในปกครองรูปแบบใหม่ที่พึงลงหลักปักฐานในสังคมไทย โดยอำนาจเหล่านี้เป็นอำนาจที่จัดการกับผู้ใดที่ขัดแย้งกับความเป็นรัฐอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และถึงแม้ว่าจะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการใช้อำนาจอย่างไม่ยุติธรรมในศาลพิเศษ แต่การประหารครั้งนี้ก็นับเป็นจุดเริ่มต้นของการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าในครั้งถัด ๆ มา

อย่างไรก็ตามการประหารชีวิตครั้งแรกนั้นได้ถูกประกาศไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 ไว้ในสังคมไทยก่อนแล้วโดยหนังสือพิมพ์ได้พาดหัวข่าวว่า “**ประหารชีวิตนักโทษต่อไปใช้ยิงเป้า**” มีรายละเอียดดังนี้ว่า “สมาชิกเสนอให้ยกเลิกโทษประหารชีวิต สภาไม่ตกลง”^{193,194} แต่ที่น่าประหลาดใจคือในกรณีการประหารชีวิตในเรือนจำในครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2480 นั้น

¹⁹² ประชาชาติ, “ประชาชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 890 วันที่ 12 กันยายน 2478,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/13877>

¹⁹³ ประชาชาติ, “ประชาชาติ ฉบับที่ 570 วันที่ 21 สิงหาคม 2477,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/2798>

¹⁹⁴ ประชาชาติ, “ประชาชาติ ฉบับที่ 571 วันที่ 22 สิงหาคม 2477,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/2799>

ไม่พบหนังสือพิมพ์ที่ลงข่าวดังกล่าวเลย ในแง่หนึ่งอาจเป็นการลงโทษที่ไม่ได้มีความสำคัญอย่างไร จึงไม่มีการเสนอข่าวออกมา อย่างไรก็ตามหน้าหนังสือพิมพ์ยังพบว่ามีข่าวการลดโทษลงอยู่เช่นในเดือนถัดมา ปรากฏกรณีคดีความที่คล้ายกับคดีฆ่าผู้อื่นที่ถูกกล่าวไป และได้รับการลงโทษประหารชีวิตที่คดีว่า “**คดียิงสืบทำรวจตาย**”¹⁹⁵ โดยมีเนื้อหาโดยสรุปคือนายเกล้าต้องหาว่าเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. เวลากลางคืน จำเลยมีอาวุธปืนไว้โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงาน และใช้อาวุธปืนนั้นยิงนายสืบทำรวจโทเต็มซึ่งได้สมทบกับพวกไปทำการจับกุมตัวจำเลยตามหน้าที่ราชการ กระสุนปืนที่จำเลยยิงได้ถูกสืบทำรวจโทเต็ม ถึงแก่ความตายทันที ศาลพิจารณาแล้วว่าจำเลยมีอาวุธปืนไว้โดยมิได้รับอนุญาต เมื่อเจ้าพนักงานไปจับกุมจำเลยตามหน้าที่ จำเลยไม่ยอมให้จับกลับใช้ปืนยิงเจ้าหน้าที่ถึงแก่ความตาย ศาลพิพากษาว่า “...**จึงพร้อมกันพิพากษาให้ประหารชีวิตจำเลยให้ตายตกไปตามกัน และปรับฐานมีอาวุธปืนโดยมิได้รับอนุญาต 50 บาท**”

¹⁹⁶จำเลยอุทธรณ์ พิพากษายืนตามศาลชั้นต้น จำเลยฎีกาแล้วคณะกรรมการพิจารณาแล้วว่า

“...คณะกรรมการศาลฎีกาพิจารณาแล้วว่าจำเลยได้ยิงเจ้าพนักงาน ในขณะที่จะยิงตนประกอบกับจำเลยต้องกระสุนปืนของเจ้าพนักงานหลายแห่ง คำให้การของจำเลยก็เป็นประโยชน์แก่การพิจารณาอยู่บ้างจึงพร้อมกันพิพากษาแก้คำพิพากษาศาลเดิมให้ลดโทษจำเลยลง 1 ใน 3 ให้จำคุกไว้ตลอดชีวิต...”

การพิพากษาในคดีนี้จะเห็นได้ว่า การพิพากษาลงโทษประหารชีวิตนั้นเป็นกรณีที่สามารถทำได้ง่ายตายมาก เนื่องจากระบบการพิพากษาตามประมวลนั้นศาลมักลงโทษไว้อย่างสูงสุดไว้ก่อน แต่อย่างไรแล้วการประหารชีวิตจริงๆนั้นมักไม่ค่อยเกิดขึ้น จึงอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการกระทำที่เรียกว่า “เขียนเสือให้วัวกลัว” และในทำนองเดียวกับกรณีการประหารชีวิตครั้งแรกในเรือนจำนั้น ก็คาดการณ์ได้ว่าเป็นการประหารชีวิตเพื่อแสดงให้เห็นถึงการลงโทษอย่างแท้จริง แต่การลงโทษที่

¹⁹⁵ ประชาชาติ, “ประชาชาติ ฉบับที่ 2130 วันที่ 31 สิงหาคม 2480,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/3480>

¹⁹⁶ เรื่องเดียวกัน

สังคมทั่วไปไม่ทราบ หรือรับรู้ที่พิจารณาได้ว่า การลงโทษนั้นอาจเป็น “การเชือดไก่ให้ลิงดู” โดยเป็นตัวอย่งให้แก่ักโทษในเรือนจำไม่จำเป็นต้องให้สาธารณะชนรับรู้

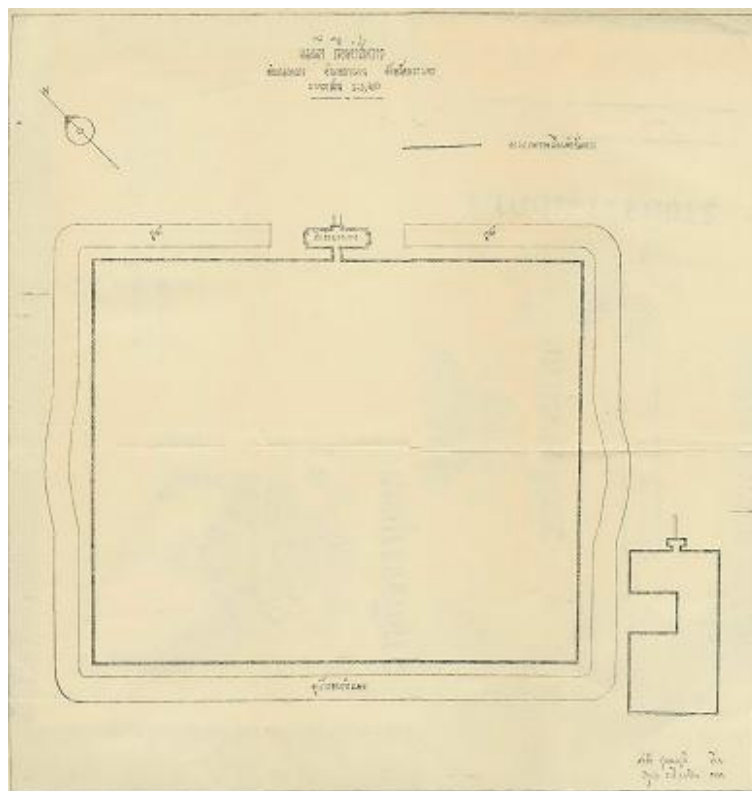
กลไกของเรือนจำ กับการสังเกตการณ์นักโทษอย่างสมัยใหม่

ภายหลังจากการปฏิวัติการปกครองสังคมไทย ในทางหนึ่งนวัตกรรมเชิงกลของการลงโทษก็ทวีความเข้มข้นและสลักซับซ้อนมากขึ้น ในปีพ.ศ. 2478 ระบบเรือนจำห้องขังแบบบล็อกเซลล์เจ็ดแถวแปดคี่มีออกจากหอสังเกตการณ์ก็ถูกนำมาตั้งวางในสังคมไทย เรือนจำแห่งใหม่นี้ถูกสร้างขึ้นบริเวณตรงข้ามฟากคลองเปรมประชากร ในท้องที่บางเขน กรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยเรือนจำ ทณฑสถาน และสถานราชทัณฑ์อื่นๆเช่น โรงเรียนฝึกอาชีพ และทณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ ที่เรียกโดยง่ายว่าคุกลาดยาว

เรือนจำลาดยาวนั้นในปัจจุบันกลุ่มเรือนจำลาดยาวประกอบด้วยเรือนจำขนาดใหญ่หลายแห่งอันได้แก่ เรือนจำกลางคลองเปรม เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ทณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง และทณฑสถานหญิงกลาง โดยในปี พ.ศ.2478 กรมราชทัณฑ์มีความเห็นว่าเรือนจำลุดโทษ (ที่ต่อมาถูกเรียกว่าเรือนจำกลางคลองเปรมเดิมปัจจุบันปี พ.ศ.2563ได้ปรับปรุงเป็นส่วนสาธารณะสวนรมณีนารถ) ซึ่งอยู่บนถนนมหาไชยใกล้กับวัดสุทัศน์เทพวราราม มีสภาพทรุดโทรมและตั้งอยู่กลางพระนคร จึงเห็นควรย้ายเรือนจำไปตั้งยังสถานที่อื่นที่ไกลออกไป ดังนั้นทางกรมราชทัณฑ์จึงได้เริ่มโครงการตั้งเรือนจำแห่งใหม่ในบริเวณตรงข้ามฟากคลองเปรม ในท้องที่ตำบลลาดยาว อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร นอกเหนือจากการย้ายเรือนจำลุดโทษไปตั้งที่ใหม่แล้ว ทางกรมราชทัณฑ์ยังเสนอให้ตั้งเรือนจำหญิง และสถานราชทัณฑ์อื่นๆเช่น โรงเรียนฝึกอาชีพ ในบริเวณโครงการดังกล่าวด้วย

ทั้งนี้รัฐบาลได้เริ่มเวนคืนที่ดินในท้องที่ตำบลลาดยาว ในปีพ.ศ.2486 มีเนื้อที่ 150 ไร่ 2 งาน 29 ตารางวา และได้มีการจัดตั้งเรือนจำขึ้นเรียกว่า “เรือนจำชั่วคราวตำบลลาดยาว” จนในปีพ.ศ. 2490 รัฐบาลได้เวนคืนที่ดินตำบลลาดยาวเพิ่มเติมสำหรับการก่อสร้างเรือนจำแห่งใหม่เป็นเนื้อที่ทั้งสิ้น 782 ไร่ 2 งาน 10 ตารางวา สำหรับการก่อสร้างเรือนจำแห่งใหม่นั้นได้เริ่มในปีพ.ศ.2496 ซึ่งจากการที่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ดังนั้นในการขอขบประมาณในการก่อสร้าง ทางกรมราชทัณฑ์จึงต้องใช้วิธีขอขบประมาณผูกพันเป็นรายปีต่อเนื่องกันจนกว่าจะแล้วเสร็จ

ในระหว่างการดำเนินการก่อสร้างเรือนจำแห่งใหม่นี้ ได้มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนแรกเป็นสถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว และส่วนที่สองเป็นเรือนจำชั่วคราวตำบลลาดยาว (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 แผนที่เรือนจำชั่วคราว ตำบลลาดยาว อำเภอบางเขน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

มาตราส่วน 1:500 ในช่วงราว พ.ศ. 2480

โดยในส่วนแรกนั้นรัฐบาลได้ให้กระทรวงมหาดไทยจัดตั้งสถานอบรมและฝึกอาชีพ เพื่อควบคุม อบรม ฝึกอาชีพบุคคลที่มีนิสัยและความประพฤติเป็นอันธพาล ดังนั้นจึงให้ใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งของโครงการเรือนจำแห่งใหม่เป็น “สถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว” แก่บุคคลอันธพาลเหล่านั้น¹⁹⁷ ส่วนสำหรับพื้นที่อีกส่วนหนึ่งของเขตก่อสร้างเรือนจำแห่งใหม่ รัฐบาลในยุค สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยจัดตั้ง “เรือนจำชั่วคราวตำบลลาดยาว” สังกัดเรือนจำกลางคลองเปรมเดิม ปัจจุบันปีพ.ศ. 2563 ได้ปรับปรุงเป็นสวนสาธารณะสวนรมณีนาถ ถนนมหาไชย เพื่อเรือนจำชั่วคราวนี้จะได้ใช้เป็นที่คุมขังผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ตามการสร้าง

¹⁹⁷ “ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 43” ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ, เล่ม 76 ตอนที่ 5 (10 มกราคม 2502), หน้า 1-3.

เรือนจำนี้ได้ใช้แรงงานผู้ต้องขังทำการก่อสร้างสถานที่คุมขังเพิ่มเติมใหม่ในบริเวณเรือนจำชั่วคราวตำบลลาดยาว ให้เป็นเรือนจำกลางคลองเปรมแห่งใหม่

เมื่อกรมราชทัณฑ์ได้เริ่มคุมขังนักโทษไปพร้อมกับการสร้างเรือนจำ ความตอนหนึ่งของผู้ถูกคุมขังในเรือนจำชั่วคราวลาดยาวระหว่างปีพ.ศ.2503-2509 ได้ให้รายละเอียดของเรือนจำว่า

“...เรือนจำลาดยาว มีเนื้อที่ 15 ไร่ มีเรือนขัง 4 เรือน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 เขต คือ แดนการเมือง ควบคุมผู้ต้องหาและจำเลยในคดีที่เกี่ยวข้องกับการเมือง โดยเฉพาะผู้ต้องหาในคดีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ แดนการเมืองประกอบด้วยเรือนขัง 2 หลัง โรงเลี้ยง 1 โรง เรือนขัง 2 เรือน เรือนมีห้องขัง 24 ห้อง เป็นห้องขังขนาดใหญ่ 3 ห้อง ห้องขังขนาดใหญ่ 1 ห้อง แดนธรรมดา ใช้คุมขังนักโทษเด็ดขาด(นักโทษที่คดีถึงที่สุดแล้ว)ในคดีธรรมดา 1 หลัง รวม 8 ห้อง เป็นห้องเล็ก 7 ห้อง ห้องใหญ่ 1 ห้อง แดนเฮโรอีนหรือแดนยาเสพติด ซึ่งเป็นแดนที่มีพลเมืองหนาแน่นที่สุด...”¹⁹⁸

เรือนจำกลางคลองเปรมแห่งใหม่ได้ก่อสร้างทั้งหมดแล้วเสร็จในปีพ.ศ.2513 ทางกรมราชทัณฑ์จึงได้ย้ายผู้ต้องขังจากเรือนจำคลองเปรมเดิมมาคุมขังในเรือนจำแห่งใหม่ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 453/2515 และกำหนดให้เรือนจำชั่วคราวตำบลลาดยาว อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร เป็นเรือนจำกลางคลองเปรม มีเนื้อที่ประมาณ 183 ไร่ 3 งาน 2 วา¹⁹⁹

เรือนจำนี้ประกอบด้วยสิ่งปลูกสร้างหลักคือ หอสังเกตการณ์กลาง (Central Surveillance Observatory) ตั้งอยู่กลางหมู่อาคารที่เป็นอาคารเรือนนอน 2 ชั้น รูปตัวที หั้ว 6 อาคารเป็นลักษณะวงกลมแผ่ออก ซึ่งเป็นนวัตกรรมเชิงกลการออกแบบของฮาร์วีแลนด์ (Haviland's Mechanical Innovations) (ภาพที่ 2 เปรียบเทียบภาพวาดเรือนจำ Eastern State Penitentiary ที่สหรัฐอเมริกา และเรือนจำกลางคลองเปรม)

¹⁹⁸ ทองใบ ทองเปาต์ , คอมมิวนิสต์ลาดยาว (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, 2534), หน้า 15-17.

¹⁹⁹ “คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 453/2515” ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 89 ตอนที่ 121 (8 สิงหาคม 2515), หน้า 2022-2023.

ลักษณะอาคารเป็นอาคารผนังเรียบเกลี้ยง ไม่มีการประดับตกแต่งหรือลายโค้งเว้าของซุ้ม ประตูอันเป็นลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบทันสมัย (Modern) ลักษณะของเรือนนอนถูก ออกแบบให้แต่ละห้องยังคงสามารถจูนักโทษได้ไม่เกิน 2 คน และแต่ละห้องเรียงเป็นแนวยาวไป ตลอดช่วงอาคารที่มีส่วนระบายความร้อนโดยระบบสุขาภิบาลที่ไหลไปแต่ละห้อง และมีช่องรับ แสงระบายอากาศ ที่อยู่ติดกับอาคารห้องซึ่งนั้นเป็นลานออกกำลังกายกลางแจ้ง การประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีขั้นสูงในการออกแบบนี้เป็นการแก้ไขความเจ็บป่วยทางสังคม และสร้างสภาพแวดล้อม ที่สามารถคาดการณ์ และควบคุมได้ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของการปรับโครงสร้างการ ออกแบบ และแสดงให้เห็นถึงเทคโนโลยีของการออกแบบจากสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นการใช้ ทรัพยากรที่มีในการมุ่งแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมในแต่ละบุคคลผ่านสภาพแวดล้อมที่ดีและ สะดวกสบายทางร่างกายเพื่อนำทางไปสู่การสำนึกผิด มากกว่ามุ่งควบคุมอาชญากรที่เสมือน “กรงขังมนุษย์”²⁰⁰ ซึ่งนับว่าเป็นเทคโนโลยีในการออกแบบสถาปัตยกรรมทางอาญาแบบใหม่ที่ถูก คัดลอกมาใช้งานในสังคมไทย

²⁰⁰ Hitchcock, H.R. *Architecture: Nineteenth and Twentieth Centuries*. Pelican History of Art. (New York: Penguin Book, 1981).

ภาพที่ 2 ภาพเปรียบเทียบภาพวาดต้นแบบเรือนจำสมัยใหม่ที่ Eastern State Penitentiary, Philadelphia, Pennsylvania (บน) และ เรือนจำกลางคลองเปรม ณ ขณะสร้างเสร็จ (ล่าง)

จนในปีพ.ศ.2519 ได้ใช้พื้นที่บางส่วนของเรือนจำกลางคลองเปรมเป็นเขตทัศนสถานบำบัดพิเศษบางเขน โดยในปัจจุบันเป็นทัศนสถานบำบัดพิเศษกลาง เพื่อควบคุมอบรมและให้การบำบัดผู้ต้องขังที่ติดยาเสพติดโดยเฉพาะ²⁰¹ และนอกจากนี้ในปีพ.ศ.2518 รัฐบาลจึงได้ยกเลิกสถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว และเรือนจำชั่วคราวตำบลลาดยาว ซึ่งส่งผลให้เริ่มมีการปล่อยตัวเหล่า อนุรักษ์ในสถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาว และได้นำพื้นที่บางส่วนของสถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาวมาเป็นเรือนจำ เพื่อใช้ควบคุม อบรม และฝึกอาชีพแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เรียกว่า “ทัศนสถานวัยหนุ่มบางเขน”²⁰² จนในปีพ.ศ.2522 สถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาวได้ยุบเลิก กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดให้ทัศนสถานวัยหนุ่มบางเขนใช้พื้นที่ทั้งหมดของสถานอบรมและฝึกอาชีพลาดยาวเดิม จนถึงปีพ.ศ.2534 ทางราชการได้ใช้พื้นที่ของทัศนสถานวัยหนุ่มบางเขนเป็น “เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร” จนถึงปัจจุบัน

สรุป

นับได้ว่าในประวัติศาสตร์การลงโทษไทยรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตที่ใช้กันมาอย่างยาวนานมากที่สุดคือการลงโทษประหารด้วยการ “ยิงเป้า” ซึ่งเป็นการลงโทษประหารชีวิตที่เพิ่งยกเลิกในปี พ.ศ. 2546 โดยเป็นการกำหนดรูปแบบการประหารชีวิตภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 และใช้ในปฏิบัติการลงโทษจริงในปี พ.ศ. 2477 เรื่อยมา

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงการลงโทษประหารชีวิตในครั้งสุดท้าย และครั้งแรกของการประหารชีวิตนั้นจะเห็นรอยแตกทางความคิดจากการลงโทษแบบนี้อย่างชัดเจน เพราะในครั้งสุดท้ายที่ทำการประหารชีวิตด้วยวิธีการยิงเป้านี้ การจับนักโทษผูกติดกับเสาไม้ และสาตลูกกระสุนปืนผ่านฉากกันผ้าไปยังหัวใจของผู้ต้องโทษดูจะเป็นการลงโทษที่ป่าเถื่อนไม่น้อย ซึ่งก็ทำให้

²⁰¹ “คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 839/2519” ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม93 ตอนที่ 148 (30 พฤศจิกายน 2519), หน้า 3607-3608.

²⁰² “คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 511/2518” ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม92 ตอนที่ 144 (29 กรกฎาคม 2518), หน้า 1891-1892.

ภาพลักษณ์ของรัฐไม่ต่างกับนักเลงที่ใช้แรง (Force) ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งขัดกับหลักการสิทธิมนุษยชนอย่างเต็มขั้น ดังนั้นจะเห็นว่าการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าในปี พ.ศ. 2546 จากมุมมองของรัฐเป็นสิ่งที่ไม่สมเหตุผลท่ามกลางวิคิดต่อการลงโทษที่เปลี่ยนไป แต่เมื่อเทียบการลงโทษแบบเดียวกันนี้เองในช่วงปีแรกที่มีการเริ่มการใช้การยิงเป้าประหารชีวิต (พ.ศ. 2477) ก็จะได้เห็นว่ารัฐอาศัยความสมเหตุสมผล บริบทสภาพแวดล้อมภายนอก สร้างความชอบธรรมในการยิงเป้าประหารชีวิตไม่ต่างกับชายชาติทหารที่ปกป้องความปลอดภัยของประเทศชาติ

ในสมัยเริ่มต้นการยิงเป้าประหารชีวิตนี้บริบททางการเมืองโลกนับได้ว่ามีการใช้กำลังทางการทหารกันแพร่หลายในทุกประเทศทั่วโลกเพราะเพิ่งจะเสร็จสิ้นสงครามโลกครั้งแรกไป และทำให้เกิดภัยพิบัติแบบทหาร และภัยพิบัติของชาตินั้นสำคัญมากดังนั้นจึงเป็นผลอย่างต่อเนื่องประการหนึ่งให้สยามเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง และนำเรื่องวิธีการประหารเข้าพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงการลงโทษประหารชีวิตในที่สุด

การลงโทษด้วยการยิงเป้าในบริบทยุคภัยพิบัติของชายชาติทหารนั้นมีลักษณะอย่างหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนผ่านของอำนาจในการปกครอง และการบริหารประเทศ โดยบริบททางการเมืองไทยประการสำคัญคือมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) ซึ่งจะพบว่าอำนาจได้ถูกเปลี่ยนผ่านจากองค์พระมหากษัตริย์ มาสู่ระบอบการเมืองที่มีกองทัพเป็นแกนนำในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ทำให้การใช้โทษการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าเป็นเรื่องของความภาคภูมิใจทางทหารมากกว่าที่จะเป็นการประหารชีวิตด้วยพระราชอำนาจสิทธิดังเช่นสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

การถ่ายโอนอำนาจเช่นนี้เองไม่ใช่เป็นการมีส่วนร่วมกันของประชาชนอย่างยุครัฐประชาชาติร่วมสมัย แต่อำนาจเหล่านั้นก็ยังคงกระจุกตัวอยู่เพียงในหมู่มุขมนตรีผู้นำ จากชนชั้นเจ้าและขุนนางในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่กลุ่มรัฐที่มีระบบราชการเป็นศูนย์รวม หรือกระทั่งโครงสร้างอำนาจความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมหรือประชาชนของรัฐก็ยังเป็นลำดับชั้น²⁰³ จึงไม่เห็นพื้นที่ความเป็นประชาชนผู้สร้างความยิ่งใหญ่ของรัฐในฐานะของชาติเลย จึงกล่าวได้ว่ายุคสมัยนี้อาจนิยามได้ว่าเป็นยุครัฐชาติสมัยใหม่ (Modern Nation States) ซึ่งนับหนึ่งจะสามารถ

²⁰³ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2548), น.10-21.

มองเห็นว่าโครงสร้างอำนาจความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมในรัฐเช่นนี้เป็นความสัมพันธ์ทางการเมืองในแนวคิด และยังสามารถยึดถือระบบอุปถัมภ์ที่เป็นผลประโยชน์ตามความสัมพันธ์เช่นนี้ อย่างที่เคยเป็นมาในสังคมไทยไว้ได้

ดังนั้นจึงอาจพิจารณาได้ว่า รูปแบบทางการเมืองแบบรัฐชาตินั้นดูเหมือนจะเป็นเรื่องใหม่ที่ไหลเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบรัฐไทย พร้อมกับระบบระเบียบอื่นๆเช่นวิธีการประหารชีวิตอย่างแตกหัก แต่ทว่าวิถีคิดเรื่องเกียรติยศและความเป็นชาติเช่นนี้ เป็นการปะทะไหลเลื่อนของความคิดใหม่เข้ามาทับซ้อนวิถีคิดแบบเดิมที่เป็นลำดับขั้น และไม่ได้แตกต่างไปจากวิถีคิดแบบเดิม ทำให้วิถีคิดแบบใหม่เช่นนี้ซ้อนทับอยู่ร่วมกับวิถีคิดเดิมได้อย่างแยกย่อย

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประหารชีวิตเช่นนี้จึงนับว่าเป็นผลมาจากแนวคิดเรื่องเกียรติยศทางทหาร และความเป็นชาติที่ไหลเข้ามาทับซ้อนและอยู่ร่วมกับความคิดแบบเดิมได้ซึ่งก็เป็นไปในทำนองเดียวกันกับ กลไกอันสลักทับซ้อนของเรือจ่าสมัยใหม่ยุคนี้ที่เป็นนวัตกรรมเชิงกลของการลงโทษ เป็นลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบทันสมัย เรือนอนอนถูกออกแบบให้แต่ละห้องจุนักโทษได้ไม่เกิน 2 คน (แม้ปัจจุบันปีพ.ศ. 2563 จะมีผู้ต้องขังรวมอยู่ด้วยกันมากกว่านั้นก็ตาม)²⁰⁴ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเหล่านี้เป็นการออกแบบเพื่อควบคุมสอดส่องนักโทษ รวมไปถึงการแก้ไขความเจ็บป่วยทางสังคม มุ่งแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมในแต่ละปัจเจกบุคคลผ่านสภาพแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การสำนึกผิด มากกว่ามุ่งควบคุมที่เป็น “กรงขังมนุษย์” ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งในการ**บำบัดและฟื้นฟูผู้กระทำความผิด** แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการออกแบบเรือนจำเช่นนี้นั้นจะเห็นว่ารูปแบบของหอสังเกตการณ์นั้นมีไว้เพื่อจุดประสงค์ของการควบคุมที่เด่นชัดพอๆกับการสร้างสิ่งแวดล้อม ซึ่งเห็นถึงการสอดส่องควบคุม เพื่อเป็นการ**ลงโทษที่ยับยั้งป้องกันผู้กระทำความผิด** ไปอีกประการหนึ่ง การลงโทษผู้คนในรัฐด้วยวิถีคิดทั้งสองส่วนนี้เองนับเป็นวิถีคิดต่อการปกป้องสังคมให้เกิดความปลอดภัย โดยอาศัยรูปแบบของรัฐชาติให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของชาติเป็นสำคัญ

การอยู่ร่วมกันของวิถีคิดที่มีจุดประสงค์ของการลงโทษที่มีความแตกต่างกันนี้พอสรุปได้จากมุมมองของรัฐว่าเป็นการลงโทษที่สะท้อน “วาทกรรมการลงโทษเพื่อการบำบัดฟื้นฟู”

²⁰⁴ มติชน, Matichon News, “ปส.บุกค้นแดนมั่นคงสูงคลองเปรม สแกนทุกตารางนิ้วเรือนนอนผู้ต้องขังคดียาเสพติด”, [ออนไลน์]. มติชนออนไลน์, เข้าถึงจากhttps://www.youtube.com/watch?v=E9BJm_bE6Wk&ab_channel=matichontv [20 ตุลาคม 2562]

(Restoration and Rehabilitation Discourse) ร่วมกับ “**วาทกรรมการลงโทษเพื่อการยับยั้งป้องกัน**” (Prevention and Deterrence Discourse) อย่างซ้อนทับกัน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาความเห็นจากภาคสังคมกลับพบว่ามีความเห็นในทำนองว่า “เป็นวิธีที่มีความโหดร้ายน้อยลง และเป็นการลดแรงกดดันจากองค์กรต่างๆได้” หรือ “ให้ตายตกไปตามกัน” ซึ่งการแสดงความคิดเห็นดังกล่าวเช่นนี้ยังเป็นความเห็นที่ยังไม่ก้าวข้ามผ่านวิถีคิดการลงโทษเพื่อยับยั้งป้องกันหรือการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนอย่างสาสม และการประหารชีวิตในยุคสมัยดังกล่าวจึงเป็นการ “เขียนเสือให้วอกกลัว” และ “เชือดไก่ให้ลิงดู” เพื่อจุดประสงค์การลงโทษในแง่การป้องกันอาชญากรรมเป็นหลัก

ในทางความคิดเห็นจากสังคม และรัฐจึงอาจพอสรุปได้ว่า “**วาทกรรมการลงโทษเพื่อการยับยั้งป้องกัน**” (Prevention and Deterrence Discourse) มีความโดดเด่นเป็นอย่างมากในยุคสมัย**รัฐชาติสมัยใหม่** (Modern Nation States) ท่ามกลางการอยู่ร่วมกันของกรอบวาทกรรมแบบอื่นๆอีกมากมายซึ่ง อนึ่งการลงโทษในสมัยรัฐชาติสมัยใหม่เช่นนี้เองยังคงแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงมาจากการ “ตัดศีรษะ” ในยุครัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้นสมัยใหม่ ที่เป็นวาทกรรมคนละชุดกับกับความสมเหตุสมผลของวาทกรรมในยุครัฐชาติสมัยใหม่นี้

บทที่ 5

การก่อตั้งสถาบันยุติธรรมสมัยใหม่ การเกิดขึ้นของระบบกฎหมาย และการ ประหารชีวิตด้วยการฟันคอ

“...พระเจ้าแผ่นดินย่อมมีพระราชอำนาจสิทธิเด็ดขาด โดยพระราชหฤทัย
ไม่มีสิ่งใดยิ่งขึ้นไปกว่านี้อีกแล้ว พระเจ้าแผ่นดินมีพระศักดิ์านุภาพเป็น อาทิ
เช่น 1) ย่อมเป็นเจ้าของใหญ่ผู้ปกครองแผ่นดิน ที่พึงที่พำนักของอาณา
ประชาราษฎร์ 2) เป็นที่เกิดแห่งความยุติธรรม 3) เป็นที่เกิดแห่งยศ
ฐานันดรศักดิ์ 4) เป็นจอมพลพลโยธาที่ระงับดับทุกข์เข็ญของบ้านเมือง
โดยสงคราม ถ้าจะเป็นพระราชไมตรีกับประเทศใดหนึ่ง พระเจ้าแผ่นดินจะ
ทรงการอันใดไม่มีผิด ไม่มีอำนาจอันใดจะพิจารณาทำโทษได้เลย...”²⁰⁵

มรดกของ “ทัณฑ์” โดย “ราช(า)” และการจัดการกับร่างกายของนักโทษด้วยความรู้แบบ อาณานิคม

การจัดการปัญหาการปกครองสมัยใหม่ของสยามนั้นมีความจำเป็นต้องใช้ระบบความรู้
แบบอาณานิคมนิยมแบบตะวันตก เช่น การสร้างสถานที่สมัยใหม่ที่ต่อมากลายเป็น ระบบ
สถาบันสมัยใหม่(Modern institute) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครองในสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นนับเป็นการเปลี่ยนแปลง แกนความรู้หลัก และญาณ
ทัศน์²⁰⁶ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสนใจในรูปแบบการปกครองแบบเจ้าอาณานิคม ซึ่งทำให้สยาม

²⁰⁵ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 15/5 ราชประเพณีกรุงสยาม (ม.ท.) ร.5 0.2/8 ร่างกฤษฎีกาว่า
ด้วยราชประเพณีกรุงสยาม ใน อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นผู้นำ
ไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 4 - พ.ศ. 2475, (กรุงเทพฯมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2538). เน้นความ
โดยผู้เขียน

²⁰⁶ การเปลี่ยนแปลง แกนความรู้หลัก และญาณทัศน์ ในที่นี้คือ การเปลี่ยนแปลงเชิงความคิดจาก
การถือเอาความหมายของการที่แต่ละรัฐนั้นมีพระเจ้าแผ่นดินของตนเอง และการแย่งชิงดินแดนก็
เป็นวิถีแห่งการขยายเครือข่ายในลักษณะพันธมิตร หรืออริของเจ้าผู้ปกครอง ซึ่งญาณทัศน์เช่นนี้ก็
เป็นสิ่งที่แตกต่างจากโครงสร้างการมองโลกแบบตะวันตกที่จัดวางตนเองเป็นแกนกลางของ

ต้องเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและโครงสร้างของการปกครอง โดยครอบคลุมตั้งแต่ ระบบระเบียบราชการ ภายใน โครงสร้างเชิงภูมิศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของวิธีคิด ซึ่งการปกครองแบบ สมัยใหม่จะเน้นปฏิบัติการสร้างความรู้ผ่านทางสถาบัน ระเบียบ และวิธีการสมัยใหม่

ความรู้การจัดการโครงสร้างสถาบันสมัยใหม่ได้เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญนับแต่การ ลงนาม “หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีประเทศอังกฤษแลประเทศไทยสยาม”²⁰⁷ ในปี พ.ศ. 2398 โดยต่อมาประเด็นสิทธิสภาพนอกอาณาเขตตามสนธิสัญญาดังกล่าวจึงถูกหยิบยกขึ้นมาอย่าง สำคัญในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะคนในบังคับของชาติอาณานิคมใน สยามเหล่านั้นไม่ยำเกรงต่อกฎหมายไทยและกระทำผิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า โดยที่ทางการไทยไม่ สามารถจัดการลงโทษให้เด็ดขาดได้²⁰⁸ ในแง่การปฏิรูปทางกฎหมาย และระบบระเบียบการ ปกครองจึงเริ่มต้นขึ้นอย่างจริงจังหลังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จ ประพาสสิงคโปร์ เกาะชวา และอินเดียในปี พ.ศ. 2413-2414²⁰⁹ และหลังจากพระราชพิธีบรม ราชาภิเษกครั้งที่ 2 โดยเริ่มปฏิรูปโครงสร้างการปกครองจากการตั้งสภาที่ปรึกษา คือ ปรีวีเคาน์ซิล และ เคาน์ซิลออฟสเตต²¹⁰ ปี พ.ศ. 2417 และทรงตั้งขุนนางระดับพระยา 12 นายเป็น “เคาน์ ซิลลอร์” และรวมศูนย์กลางของพระราชอำนาจทั้ง เรื่องความมั่งคั่งและพระราชอำนาจ กลับมาที่

จักรวาล ดังนั้นลักษณะของคติการปกครองที่มองพระมหากษัตริย์นั้นเป็นศูนย์กลางของการ ปกครอง และได้รวบรวมเอาชิ้นส่วนต่างๆ ก่อเกิดเป็นรัฐนั้นจึงเป็นวิธีคิดที่สยามใช้ล่าอาณานิคม รอบข้าง และทำให้รัฐสยามกลายเป็น “รัฐแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์”

²⁰⁷ หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีประเทศอังกฤษแลประเทศไทยสยาม (Treaty of Friendship and Commerce between the British Empire and the Kingdom of Siam) หรือบนปกสมุดไทย ชื่อ ว่า หนังสือสัญญาเซอยอนโบวริง หรือที่มักเรียกกันทั่วไปว่า สนธิสัญญาเบาวริง (Bowring Treaty)

²⁰⁸ การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม)

²⁰⁹ สัจฉิทานันท์ สหาย, *ยุวกษัตริย์ รัชกาลที่ 5 เสด็จอินเดีย (INDIA IN 1872 : As Seen by the Siamese)*, กัณฐิกา ศรีอุดม (แปล), ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (คำนำเสนอ), พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุง 2559, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2559)

²¹⁰ ทับศัพท์จากคำว่า Privy council และ Council of states

พระมหากษัตริย์เพื่อจัดแบ่งงานการปกครองใหม่โดยออกเป็น 12 กรม และยกระดับเป็นกระทรวงอย่างเป็นทางการในเวลาต่อมา โดยหนึ่งในกระทรวงที่จัดตั้งคือกระทรวงยุติธรรม เพื่อใช้ดูแลเรื่องตุลาการ ประกาศในวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2434 โดยในระหว่างที่มีการปฏิรูประบบกฎหมายและการศาล การรวมระบบคุกก็เกิดขึ้นไปอย่างพร้อมกันโดยมีพระราชกระแสรับสั่งให้ปรับปรุงคุกและตารางในกรุงเทพฯขึ้น เป็น “เรือนจำกองมหันตโทษ” ที่สร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2433 และได้ย้ายนักโทษจากคุกเดิม และนักโทษจากตารางต่างๆ เข้ามาอยู่ร่วมกัน และเป็นเหตุให้สถานกักขังหลายประเภทในพระนครถูกยกเลิกไปในภายหลัง²¹¹ อย่างไรก็ตามปัญหาของระบบการปกครองใหม่ในสยามนี้ต้องเผชิญกับปัญหาอย่างมากมาย เพราะการเปลี่ยนจากลักษณะของ **อาณาจักรโบราณ** ต้องอาศัยการเปลี่ยนถ่ายของระบบความรู้ และเงื่อนไขต่างๆอย่างซับซ้อน โดยที่สยามเริ่มระบบการปกครองแบบใหม่ที่เรียกว่า **ระบบมณฑลเทศาภิบาล** ดังจะเห็นจากกรณีของการรวมประเทศราชล้านนาทั้งห้าหัวเมืองจัดตั้งเป็นมณฑลลาวเฉียง และส่ง**ข้าหลวงใหญ่**เข้ามารักษาราชการ โดยการปกครองของประเทศราชนั้นก็ยิ่งขึ้นอยู่กับอำนาจของเจ้านายท้องถิ่นอยู่มาก รวมไปถึงการจัดการระบบคุก เรือนจำด้วย

ความต่อนี้มาจาก ไบบอกของพระยาทรงสุรเดช ข้าหลวงใหญ่รักษาราชการมณฑลลาวเฉียงส่งรายงานยังกระทรวงมหาดไทยที่กรุงเทพฯในปี พ.ศ.2438 ว่า“ที่นครเชียงใหม่ในเวลานั้นมีคุกอยู่ 2 แห่ง คือคุกของศาลต่างประเทศซึ่งอยู่ที่ใต้ถุนของที่ทำราชการศาลต่างประเทศแห่งหนึ่ง กับคุกของกรมมหาดไทยนครเชียงใหม่ในเวียงอีกแห่งหนึ่ง” ซึ่งเป็นการจัดตั้งด้วยความจำเป็นตามสนธิสัญญาเบาว์ริงว่าด้วยเรื่องการค้าขึ้นศาลพิจารณาความของคนในบังคับ เนื่องจากบริษัทค้าไม้อังกฤษเข้ามาทำกิจการในล้านนาจึงมีการเดินทางเข้ามาของชาวตะวันตกในดินแดนล้านนาเป็นอย่างมาก ซึ่งก็ทำให้สยามต้องเผชิญกับปัญหาเรื่องขโมยอยู่เนืองๆ ดังคำรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “...การเรื่องนี้ดูเป็นเรื่องสำคัญมาก สมกับที่กึ่งสุลอังกฤษริบคิดว่าเราไม่ได้ระวังในการค้าขายไม้ซุง...คงตกอยู่ในเรารักษาไม่ดีเอง”²¹²

²¹¹ ก่อนหน้าการปรับปรุงเรือนจำนี้ สถานคุมขังในกรุงเทพฯนั้นมีหลายแบบ เช่น คุก ตาราง ทิม ชุม ตู และ เรือนจำ เป็นต้น

²¹² หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารเย็บเล่ม กรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5, สารบัญญัติคดีพิเศษ เล่ม 10 จ.ศ. 12454 (พ.ศ.2526), เรื่อง 102 ผู้ร้ายผลิตป่าไม้ในเมืองตาก ที่ 315. คัดมาจากหนังสือราชการ ปี่มะแหม เบญจศก ศักราช 1245ร. ที่. 3011 เล่ม 9. ใน มรกต อารียะ, “การค้าไม้

ในวันที่ 7 เดือนกันยายน ปีพ.ศ. 2440 ปีแอร์ ออร์ต (Pierre Orts) ผู้ช่วยที่ปรึกษากฎหมายรับจ้างของรัฐบาลสยามชาวเบลเยียมเดินทางขึ้นมาตรวจราชการในหัวเมืองมณฑลลาวเฉียง เพื่อเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีที่นายทหารไทยวิวาทกับชาวอเมริกันที่นครเชียงใหม่และได้บันทึกไว้ใน “Pierre Orts's Diaries” ว่า

“ในเชียงใหม่มีเรือนจำ 2 แห่ง หนึ่ง เรือนจำของศาลสถิตยุติธรรม สำหรับกักขังบุคคลที่ได้รับการตัดสินว่ามีความผิดสถานเบาและถูกจำคุกในระยะสั้น สอง เรือนจำใหญ่ สำหรับนักโทษคดีสำคัญ ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกรมมหาดไทย

วันนี้ข้าพเจ้าไปเยี่ยมชมเรือนจำใหญ่ ได้เห็นสภาพอันน่าสังเวชเป็นอย่างยิ่ง เรือนจำแห่งนี้ไม่มีหลังคา และพื้นก็เฉอะแฉะไปด้วยโคลนหนาประมาณ 2-3 นิ้ว ต้องเดินไปบนสะพานไม้ที่ทอดไว้สำหรับเดินจากประตูใหญ่เข้าไปในตัวเรือนจำ ภายในเรือนจำก็มีดและมีเหล่านักโทษผู้เคราะห์ร้ายประมาณ 20 คน ยืนอยู่บนพื้นอันเฉอะแฉะด้วยโคลนสีดำ เมื่อเข้าไปภายในก็จะมีสภาพเหมือนโรงเก็บสินค้า มีนักโทษใส่โซ่คอคุกเข้าอยู่บนพื้นไม้ บ้างก็สูบบุหรี่ บ้างก็นั่งห้อยแขนอยู่ โรงเรือนมี 3 ประตู ประตูแรกเป็นที่จองจำนักโทษที่ถูกจำคุกในระยะสั้น ประตูที่สองเปิดออกไปสู่ที่คุมขังนักโทษฉกรรจ์ และประตูที่สามเป็นประตูห้องจำคุกนักโทษหญิง ห้องขังทั้งหมดแทบจะไม่มีอากาศหายใจ มีแสงสว่างก็เพียงที่ลอดเข้าทางรอยแตกของผนังเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีกลิ่นอันสุดจะทนทานอยู่ทั่วไป เราต้องคลานเข้าไปทางประตูที่จะเข้าไปสู่ห้องขังนักโทษหญิงซึ่งสูงเพียงแค่ 60 เซนติเมตรเท่านั้น ข้าพเจ้าคิดว่าสถานที่เช่นนี้

สักในดินแดนล้านนาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2411-2453)”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย, 2534).

เปรียบเทียบไม่ได้แม้กับคอกหมูของเราชาวยุโรป เพราะสัตว์เลี้ยงคองอาศัยอยู่
ไม่ได้²¹³

กอบปรักกับในปีเดียวกัน ศาลต่างประเทศนครเชียงใหม่ได้ย้ายไปเปิดทำการที่อาคารหลัง
ใหม่ริมแม่น้ำปิงตามที่กงสุลอังกฤษมีหนังสือแนะนำพระยาทรงสุรเดชว่า “ควรปลูกสร้างศาล
ต่างประเทศขึ้นใหม่ เพราะที่ชำระความศาลต่างประเทศทุกวันนี้ใช้ชำระในห้องที่อยู่ของผู้
พิพากษาระลาการ แลใช้ไต่ถามเป็นคุกด้วย ดูเป็นการไม่สมควร”²¹⁴

สภาพการณ์ปัญหาคุกและเรือนจำแบบโบราณนั้นเป็นจุดบรรจบกันของแนวคิดแบบ
อาณานิคมนิยม อันเป็นความรู้ของความชอบธรรมการปกครองรัฐอื่นๆ ด้วยชัยชนะของความรู้อัน
เป็นข้ออ้างของการที่รัฐหนึ่งมีความรู้ในการจัดการพลเมืองมากกว่าอีกรัฐหนึ่ง และในสถานการณ์
นี้สยามจึงได้ใช้อำนาจของความรู้การเป็นเจ้าอาณานิคมภายในรัฐ ตรา “ข้อบังคับเรือนจำ
สำหรับคุมขังนักโทษตามหัวเมือง” พ.ศ.2442 เนื่องจากสยามถืออำนาจของความรู้ผ่านทางเครื่อง
ทอทางการปกครองนั้นคือกฎหมาย เข้ามาจัดการรัฐประเทศราชอีกนัยหนึ่ง โดยมีข้อกำหนดให้
“ผู้ว่าราชการเมือง เป็นผู้บังคับการคุมขังนักโทษในตาราง บรรดาที่มีในจังหวัดเมืองนั้นทั่วไป”
และในปี พ.ศ.2444 สยามได้ออก “พระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ.120” เพื่อให้การจัดการ
เรือนจำและการคุมขังนักโทษให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น

การปฏิรูปราชทัณฑ์นั้นเป็นช่วงเวลาที่เริ่มมีการปรับปรุงในหัวเมืองต่างๆ มีเรือนจำที่เมือง
ระนองเป็นอาทิ ซึ่งสร้างขึ้นในราว พ.ศ. 2434 โดยปรากฏใน จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้
ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “ตึกที่ขังนักโทษทำเป็นแบบอย่างอังกฤษ ห้องขัง
ซ้อนกันเป็น 2 ชั้น เป็น 2 แถว กลางเป็นช่องโปร่งตลอดแต่พื้นถึงหลังคา ชั้นล่างห้องขังเป็นห้อง
สำหรับขังห้องละคน แต่ชั้นบนขังได้ห้องละ 20 คน”

²¹³ ปีแอร์ ออร์ต, ล้านนาไทยในแผ่นดินพระพุทธรเจ้าหลวง (Pierre Orts's diaries), พิษณุ จันทรวี
ทัน (แปล), พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2555). น. 90-91.

²¹⁴ เพ็ญสุภา สุขคตะ, “ช่วงหลวงเวียงแก้ว : มุมมองจากเอกสารจดหมายเหตุฝ่ายสยาม (ตอน
จบ)”, มติชนสุดสัปดาห์, ปริศนาโบราณคดี, ล้านนาศึกษา” ใน “ไทศึกษา” ครั้งที่ 13 (ฉบับวันที่ 13
- 19 เมษายน 2561): 28

รูปแบบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลที่รับเอาความรู้เรื่องการปฏิรูปสถาบันสมัยใหม่นี้จึงค่อยๆมีการจัดตั้ง ศาลารัฐบาลมณฑลพายัพ เช่นเดียวกับ นครเชียงใหม่ ที่คาดว่าสร้างศาลารัฐบาลและเรือนจำสมัยใหม่เสร็จในเวลาไล่เลี่ยกัน²¹⁵

ภาพที่ 3 เรือนจำรูปทรงสมัยใหม่ที่สร้างขึ้นในราวปี พ.ศ. 2460, ไม่ทราบผู้บันทึก

ในปีพ.ศ.2463 นายพลตรี สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา ได้เสด็จขึ้นมาตรวจราชการมณฑลพายัพได้มีลายพระหัตถ์กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่า

“หากไม่มีที่ทำการของรัฐบาลและโรงเรียนตัวอย่างประจำมณฑล (โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย) ตั้งอยู่แล้ว ในเวียงเชียงใหม่แทบจะเป็นเมืองร้างเลยทีเดียว เพราะผู้คนต่างอพยพออกไปตั้งบ้านเรือนทำมาหากินกันอยู่ที่ย่านท่าแพริมแม่น้ำปิงกันหมด”

และทรงกล่าวถึงเรือนจำนครเชียงใหม่ที่ได้เสด็จทอดพระเนตรไว้ในลายพระหัตถ์ว่า

²¹⁵ หอจดหมายเหตุยุพราชวิทยาลัย, สมุดจดหมายเหตุรายวันของโรงเรียนประจำมณฑลพายัพ “ยุพราชวิทยาลัย”, เรื่อง วันที่ 30 มิถุนายน 2462 หยุดโรงเรียน 1 วัน เนื่องจากครูและนักเรียนไปร่วมพิธีเปิดศาลารัฐบาลมณฑลหลังใหม่ [พ.ศ. 2462].

“เรือนจำที่เชียงใหม่ดังมาก จนถึงรู้สึกที่น่าเสียดายที่เป็นเรือนจำ ถ้าเป็นโรงเรียนของรัฐบาลน่าจะเหมาะกว่า รูปร่างนั้นคือเป็นตึก ทุกแห่ง คล้ายกับเรือนจำที่นาน แต่มีมากกว่าหลายหลัง พอโผล่เข้าไปใน ประตูก็เห็นตึกเรียงกันไป 2 แถว เป็นหลังๆ ไป มีถนน สนาม แลสวน อยู่กลาง ท่วงทีคล้ายโรงเรียนนายร้อยทหารบกที่ถนนราชดำเนิน ตึก 2 แถวนี้นี้เป็นที่ซังนักโทษทั้งนั้น เป็นห้องๆ ไปทั้ง 2 ชั้น ประตูหน้าต่าง มีกรงเหล็กตลอด แต่ภายในห้องสบายดีมาก นอกจากนี้ มีโรงงานที่สร้าง เป็นรูปศาลาใหญ่โต โรงเลี้ยงอาหาร โรงครัว ล้วนเป็นของถาวรทั้งสิ้น มี ตึกที่พยาบาลนักโทษที่ป่วยอีกแห่งหนึ่ง”²¹⁶

สถาบันเรือนจำสมัยใหม่ในระบบราชการมณฑลเทศาภิบาลนี้จึงเป็นสัญลักษณ์ของ **ความรู้แบบตะวันตก** ที่ตั้งตระหง่านท่ามกลางความเป็นตะวันออก เสมือนสัญลักษณ์แห่งการที่ สถาบันสมัยใหม่ได้สถาปนาระบบความรู้ ความจริงแบบหนึ่งซึ่งซ้อนทับของพื้นที่ของความเป็น ตะวันออกได้ ถึงแม้ความรู้แบบสมัยใหม่นี้จะดูประดักประเดิดในพื้นที่ภูมิศาสตร์รัฐโบราณดังที่เจ้า ฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธกล่าวออกไปอีกว่า

“ตัวเมืองเชียงใหม่เป็นที่ใหญ่โตและภูมิสถานดียิ่งนัก สมควร ที่จะ เป็นเมืองใหญ่แห่งพระราชอาณาจักรฝ่ายเหนือ มีบ้านเรือนโรง ร้านตึกห้างอย่างดีเกือบจะเผลอไปว่าเป็นกรุงเทพฯ ได้บ้างทีเดียว มี แปลกอย่างหนึ่งที่บ้านเมืองที่ศรีนครินมาอยู่ริมลำแม่น้ำทั้งหมด ส่วน ภายในกำแพงที่เขาเรียกกันที่นี้ว่าในเวียงออกจะกลายเป็นป่า มีแต่วัด มากกว่าอย่างอื่น มีที่รกๆ ทุ่งอยู่เปล่าๆ เป็นอันมาก **ที่ยังเป็นที่คนอยู่ ได้ติดอยู่เดี๋ยวนี้ เพราะเหตุที่มีศาลารัฐบาลและสถานที่ราชการ บางอย่างตั้งอยู่ภายในกำแพงเมือง** ทำให้คนต้องไปมา ก็มีราษฎร ตั้งอยู่ขายข้าวขายของบ้าง **แต่ร่วงโรยเสียเต็มที** ความรู้สึกเดี๋ยวนี้ที่ เรียกว่าในเวียงหน้าตาเป็นนอกเวียง ส่วนตัวเมืองจริง ๆ อยู่ข้างนอก ทุ่งนั้น”

²¹⁶ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ร.6 ม.27/10 เรื่อง สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงนครราชสีมา เสด็จมณฑล พายัพ (31 ตุลาคม 2463-29 มีนาคม 2467).

ขณะเดียวกันสถาบันทางอาญาสมัยใหม่ในพื้นที่ของสยามนั้น ได้มีการจัดตั้งกรมราชทัณฑ์จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2458 (ค.ศ. 1915) ที่เป็นการรวมเอาการคุกกองมหันตโทษ และกองลหุโทษ กับเรือนจำทั้งหลายที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444, ค.ศ. 1901) ขึ้นเป็นกรม²¹⁷ สังกัดกระทรวงนครบาล ซึ่งเป็นการพยายามเข้าไปจัดการกับกิจการการคุกการตระวางที่แยกออกไปตามหัวเมืองและมณฑลเทศาภิบาล ซึ่งก็มีการกำกับดูแลจากรัฐสยามนั่นเองตามระเบียบการบริหารการเรือนจำที่จะให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตุลาการไปตรวจเรือนจำ โดยเฉพาะการให้ข้าหลวงที่ปกครองประจำมณฑลเทศาภิบาล หรือผู้ว่าราชการจังหวัด ดำรงตำแหน่ง**ผู้บัญชาการเรือนจำจัดการกับกรลงโทษ** ซึ่งเป็นการช่วงชิงอำนาจของการตัดสินปกครอง และครองอำนาจเหนือ ร่างกายของประชาชนจัดการปกครองของเจ้าเมืองในหัวเมืองประเทศราช ซึ่งการที่ให้อำนาจของระบบสถาบันเรือนจำสมัยใหม่ก็เป็นการขกขวยอำนาจของเจ้าหัวเมือง ดึงเข้าสู่ศูนย์กลางผ่านทางสถาบันสมัยใหม่เอง ดังนั้นในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2465 (ค.ศ. 1922) จึงมีดำริของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้โอนกรมราชทัณฑ์จาก**กระทรวงนครบาล** ไปขึ้นกับ**กระทรวงยุติธรรม** เพราะการปกครองของนครบาลเป็นเรื่องของการบริหารงานในพื้นที่ท้องถิ่นใครท้องถิ่นมัน แต่กิจการของกระทรวงนั้นเป็นการปกครองจากศูนย์กลาง จึงถือได้ว่า รัฐสยามพยายามดึงอำนาจของการสถาปนา **เรือนจำสมัยใหม่** เข้าร่วมศูนย์กลางของรัฐเข้ามาใกล้ตัวพระมหากษัตริย์ผ่านเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม โดยเป็นลักษณะของรูปแบบการปกครองที่รัฐสยามรับความรู้ของวิถีปกครอง แบบอาณานิคมและสถาปนากการปกครองรวมศูนย์ในลักษณะเดียวกันที่เรียกว่า **รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์สมัยใหม่**

สถาบันยุติธรรมทางอาญาสมัยใหม่นั้นไม่ได้เกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทันใดนัก เนื่องจากเมื่อเศรษฐกิจกำลังตกต่ำ ผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่สองทำให้วิกฤตทางการเงินเกิดขึ้นอย่างทั่วไป พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้กองมหันตโทษและกองลหุโทษกับเรือนจำทั้งหลายทั่วราชอาณาจักร เป็นแผนราชทัณฑ์ สังกัดสำนักปลัด ปลัดบัญชาการ กระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2469 (ค.ศ. 1926) กล่าวคือเป็นการลดขนาดของกรมราชทัณฑ์ให้เล็กลง เพื่อสอดคล้องกับการที่รัฐบาลจะสามารถบริการราชการต่อไปได้ และในปีเดียวกันนั่นเองการเรือนจำก็ยกไปสังกัด สังกัดกรมพลัมภัง(กรม

²¹⁷ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ 17 ตุลาคม 2458

มหาดไทย) ในกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นสาเหตุให้กิจการเรือนจำต่าง ๆ นั้นชะลอลงไปจากปัญหาดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามการขยายตัวของรัฐสยามที่มีระบบองค์การสมัยใหม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างมากมาย ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เช่น องค์การในการปกครอง การต่างประเทศ และองค์การในทางกระบวนการยุติธรรมเอง ทั้งในกรุงเทพและ หัวเมืองประเทศราช อันเป็นผลจากการปฏิบัติการของการขยายตัวของระบบความรู้แบบอาณานิคมสมัยใหม่ที่เข้ามาพร้อมกับสนธิสัญญาเบาว์ริง และเป็นเหตุผลของการที่สยามต้องปฏิรูปการปกครองกระทำการ **จัดตั้งสถาบันสมัยใหม่**

ดังนั้นการทำคุก เรือนจำ ในสยามให้เป็นสมัยใหม่นั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาจากเหตุผลอื่นใดนอกเหนือไปกว่าการปะทะกันของชุดความคิดจากฝั่งสยามและล้านนา หรือฝั่งตะวันออกที่พยายามผสมผสานชุดความรู้ใหม่กับชุดโครงสร้างของความรู้ที่มีอยู่เดิมไปอย่างพร้อมกัน และมองโครงสร้างของการจัดวางนักโทษให้อยู่ในตำแหน่งต่ำและทรมานกว่าภายใต้ระบบคิดการจัดวางแบบโลกตะวันออก กับ ระบบสถาบันสมัยใหม่ ที่ว่าด้วยระบบยุติธรรมอย่างสมัยใหม่

ตะแลงแกงที่ฆ่า ป่าช้าเจียงบังัน และการลงทัณฑ์ในที่ห่างไกล

การประหารชีวิตในสังคมไทยก่อนหน้าการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมักจัดขึ้นบนลานโล่งกลางเมือง ดังเช่นในอยุธยาที่มีบันทึกว่าใช้บริเวณตะแลงแกงกลางเมืองเป็นที่การประหาร ซึ่งเป็นการแสดงถึงพระราชอาญาสิทธิอย่างเด็ดขาด และเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญมากในการเป็นพระมหากษัตริย์ นั่นคือการคุมครองผู้ที่อยู่ใต้ปกครองที่เป็นการลงโทษทัณฑ์ (Danda)²¹⁸ อย่างไรก็ตามสังคมไทยโบราณนั้นผูกพันกับความคิดและคติทางพุทธศาสนา ทั้งในแง่โลกทัศน์ การปกครอง หรือความคิดทางการเมือง ดังนั้นการแสดงออกในสิทธิ และความชอบธรรมของพระมหากษัตริย์จึงเป็นภาระหน้าที่อย่างสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบการปกครองในรัฐแบบศักดินา ประเด็นหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันในหมู่นักประวัติศาสตร์ศิลปะประเด็นหนึ่งคือ การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมไทยนั้นยึดถือกฎเกณฑ์ที่มีอิทธิพลจาก “จักรวาลทัศน์แบบไตรภูมิ”²¹⁹ ในด้าน

²¹⁸ สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์ สมุทรวานิชย์. *ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย*. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2523).

²¹⁹ โชติ ภัลยาณมิตร. *สถาปัตยกรรมไทยแบบเดิม*, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2539).

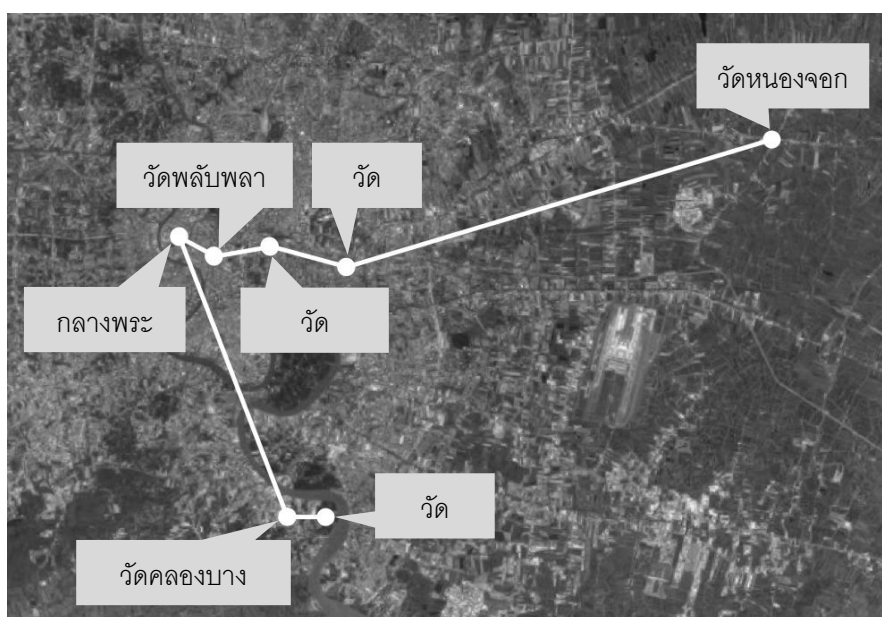
รูปแบบสถาปัตยกรรม ทั้งการสร้างวัด และพระราชวังที่เป็นดั่งสิ่งก่อสร้างทางจิตวิญญาณ อุดมการณ์ในสังคม

ในแง่ของการลงโทษ การรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ การสถาปนาระบบกฎหมาย และการสร้างกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ก็ทำให้การจัดการเรือนจำและการคุมขังนักโทษเปลี่ยนแปลงตามไป ดังเห็นได้จากในปี พ.ศ.2444 พระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำได้ถูกตราขึ้นพร้อมกับการหลังไหล ของ “วิธีคิดแบบอาณานิคม” (Colonialism) ที่มาพร้อมกับลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) และ ทำให้เทคโนโลยีสถาปัตยกรรมของเรือนจำเอื้ออำนวยความสะดวกแก่นักโทษอย่างน่าแปลก ประหลาด รวมทั้งวิธีการในการลงโทษที่ดูเป็นขั้นตอนสลับซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างความ สมัยใหม่ในการลงโทษได้ทัดเทียมตะวันตกในแง่หนึ่ง แต่การลงโทษประหารชีวิตดูเหมือนจะเป็น เรื่องที่แยกขาดออกไป ดังเห็นได้จากการทูลเกล้าฯของคอมมิตตี(คณะกรรมการ) กรมพระนครบาลที่ ปรากฏเพียงการสร้างห้องสำหรับนักโทษประหารในคุกความว่า “...ห้องที่สำหรับนักโทษที่จะต้อง ประหารชีวิตอีกอย่างหนึ่ง ในคุกยังไม่มี ขอรับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแก้ห้องในคุกฯ ละ 4 ห้อง ประมาณเงินที่จะใช้เป็นเงิน 24 ชั่ง 78 บาท 24 อัฐ” พิจารณาได้ว่าภายใต้ความเป็น สมัยใหม่ของเทคโนโลยีแผนผังเรือนจำที่สร้างขึ้นนั้นการใช้สอยพื้นที่ถูกสงวนไว้ใช้สำหรับการจอง จำเพื่อแสดงให้ชาวตะวันตกเห็น และเป็นข้ออ้างของการ “เป็นสมัยใหม่ของสยาม”

ในการประหารชีวิตพิธีกรรมทางเอกสารทั้งหมด ถูกจัดการอย่างละเอียดเรียบร้อยในเรือนจำ เริ่มจากการถ่ายรูปและพิมพ์ลายมือไว้เป็นหลักฐานภายหลังจากศาลตัดสินประหารชีวิตนักโทษ และส่งตัวนักโทษเข้าขังในห้องขังนักโทษประหารในคุกกองมหันตโทษ และเมื่อกรมราชทัณฑ์รับ คำสั่งประหารชีวิตจากกระทรวง-มหาดไทยแล้ว เจ้าหน้าที่ของเรือนจำจะนำนักโทษยืนยันตัวที่เป็น พิธีการชี้ตัวทางการศาล ก่อนวันประหารเจ้าหน้าที่จะอ่านคำพิพากษาให้นักโทษฟังอีกครั้ง แล้ว นิมนต์พระมาเทศนาเรื่องบาปบุญกัณฑ์หนึ่ง วันประหาร นักโทษจะถูกส่งตัวออกจากเรือนจำในเช้า มีด ขึ้นรถยนต์ไปลงเรือยนต์ของกรมเจ้าท่าลากจูงไปตามลำน้ำเจ้าพระยาเพื่อเคลื่อนย้ายนักโทษไป ยังที่ลานประหาร

พื้นที่ของการลงโทษประหารชีวิตในยุคสถาปนาระบบการลงโทษสมัยใหม่ไม่ได้เกิดขึ้นบน พื้นที่ที่สลับแฉกตะแคงกลางพื้นที่สาธารณะเหมือนการปฏิบัติในรัฐโบราณ แต่กลับกำหนดให้ใช้ ลานประหารที่เป็นพื้นที่ในเขตวัดที่ร้างและห่างไกลออกไป ลานประหารมักถูกจัดเตรียมขึ้นในเขต รกร้างหรือป่าช้า จากบันทึกการลงโทษประหารชีวิตถูกจัดขึ้นที่ป่าช้าเขตวัดตั้งแต่วัดโคกหรือวัด

พลับพลาชัย เขตบ่อมปราบศัตรูพ่าย²²⁰ ต่อมาได้ย้ายห่างออกไปที่วัดดิสหงษาราม หรือวัดมักกะสัน เขตราชเทวี, วัดภาชีบริเวณริมคลองแสนแสบ เขตวัฒนา และวัดหนองจอก เขตหนองจอก ตามลำดับ ส่วนพื้นที่ปกครองฝั่งธนบุรีการประหารถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่วัดคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ ก่อนที่จะย้ายไปใช้วัดโบสถ์อันเป็นพื้นที่วัดที่ถูกทิ้งร้างไว้เป็นเวลานาน การที่กำหนดสถานที่ลงโทษประหารชีวิตห่างไกลจากตัวเมืองหลวงออกไปเรื่อย ๆ นั้นเป็นสิ่งที่แตกต่างจากสมัยก่อนหน้าที่การลงโทษมักจะเกิดขึ้นในกลางพระนคร หรือใจกลางเมืองบริเวณทางสี่แยก ตะแลงแกงอย่างเปิดเผยต่อสาธารณะ

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงระยะห่างของวัดที่เป็นสถานที่ทำการประหารชีวิตไกลห่างออกไปจากพระนครขึ้นเรื่อยๆ

โดยปกติแล้วการจัดการกับความตายในศาสนาพุทธนิยมทำพิธีกันในพื้นที่ที่เป็นป่ากร้างห่างไกลเช่นป่าช้า ดังนั้นป่าช้าจึงเป็นพื้นที่ของผี และวิญญาณจำนวนมากซึ่งคนทั่วไปไม่ย่อกราย

²²⁰ เอกสารกรมราชเลขาธิการ, หมายกรมพระนครบาลลงโทษประหารชีวิตผู้ที่มีความผิดมหันตโทษ. (23 กรกฎาคม 2430). ราชกิจจานุเบกษา. พระนคร.

²²¹ ในทำนองเดียวกันลานประหารที่เป็นพื้นที่ที่กระทำการอับมงคลและอนุমানได้ว่าเป็นลงโทษต่อตัวนักโทษโดยที่นักโทษเหล่านั้นมิได้ยินยอมนัก จึงไม่ควรจัดให้อยู่ในพื้นที่ชุมชนจนเกินไป และต้องกีดกันออกไปให้ห่างจากสังคม

พิธีกรรมการลงโทษ ณ ลานประหารจากคำบอกเล่าจะเริ่มจากการปักหลักประหาร ตั้งศาลเพียงตา ล้อมสายสิญจน์โดยรอบพื้นที่นั่งทำพิธีวงสรวงเทพยดาฟ้าดินและภูตผี โดยมีเพชรฆาตและเจ้าหน้าที่นั่งรวมกันอยู่ภายในวงสายสิญจน์ ก่อนที่จะมีการไหว้ครุจะมีการทำประตูปามีหน้าที่เป็นประตูกั้นระหว่างหลักประหารกับพื้นที่ที่ใช้วงสรวง เมื่อทำการประหารชีวิตเสร็จเพชรฆาตต้องรีบออกไปทางประตูเดิมและพ้นประตูทั้งทันที เป็นการเปรียบเปรยไม่ให้วิญญาณนักโทษที่ถูกประหารไปแล้วตามมาแก้แค้นเพชรฆาตได้ และปล่อยให้หลงทางอยู่ในป่า (ชาวเรศน์ จารุบุญย์ และ นคร พนมชัย, 2547) จากคำบอกเล่าเหล่านี้เองสอดคล้องกับภาพถ่ายการประหารชีวิตที่มีการใช้สอยพื้นที่โล่งกว้างในลงโทษ และยังคงมีราษฎรยืนดูโดยทั่วไป เมื่อการประหารสิ้นสุดแล้วมักทำการฝังร่างของนักโทษไว้ซึ่งสอดคล้องกับหลักการปฏิบัติของคติพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับการจัดการศพในสังคมไทยที่ถือว่าการ “ตายโหง” ซึ่งเป็นการตายแบบไม่ปกติและปัจจุบันทันด่วน

ในสังคมศาสนาพุทธนั้นการเวียนว่ายตายเกิดนั้นอธิบายไว้ในพระไตรปิฎก การตายนั้นเป็นการดับสิ้นไปของสิ่งที่เรียกว่า รูป และ นามรูป (รวมเรียกว่าขันธ์ 5) ที่มีองค์ประกอบของการตายทั้งสองลักษณะคือการตายทางรูปธรรม(ทางรูปกาย) และการตายทางนามธรรม(นามรูป) การตายของมนุษย์ปกตินั้นเป็นกระบวนการตายพร้อมๆกันทั้งรูป และนามรูป แต่การประหารชีวิตเป็นการตายอย่างฉับพลันทันที เป็นการตายโดยที่มีอำนาจของกรรมที่เรียกว่า “อุปฆาตกรรม” ซึ่งเป็นกรรมตัดรอนให้ผลของกรรมที่เป็นตัวนำไปเกิดให้ขาดไป จึงถือความตายเช่นนี้ว่าเป็นความตายแบบ “อุปฆาตกรรม” โดยเป็นการตายที่มีกรรมอื่นมาตัดรอน และยังไม่ถึงกาลเวลาอันเหมาะสม²²² หรือเรียกได้โดยง่ายว่า ตายโหง

²²¹ ขนิษฐา อัมพนพวรรณ, อติศรา มีนะกนิษฐ, และ วรณดี สุทธินิรากร. “ป่าเหยี่ยว: การเปลี่ยนแปลงตามโลกทัศน์และภูมิรัฐของชาวเชียงใหม่”. (*การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2558*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรังสิต, 2558): 518-525

²²² ดุษฎีเมธัง กุโร, พระ และ บุญมี มาลาวชิโร,พระมหา. *ภาวะการตาย*. กฤตยา อาชวนิจกุล และวรชัย ทองไทย (บรรณาธิการ). (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม, 2549).

ความเชื่อหนึ่งเกี่ยวกับการตายโหงคือ เป็นความตายทางรูป หรือทางกายภาพเท่านั้น ทว่าสิ่งที่ยังคงเหลือไว้ก็คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ โดยเชื่อว่านามรูปที่ตายแบบนี้ยังคงเป็นจิตที่มีความพยายาม วิชา อาฆาต หรือยังคงมีความอาวรณ์ อยู่เนื่องจากยังคิดใช้กรรมของตนที่มีมาไม่สิ้นสุด แต่ต้องจำใจอมสยบต่อการลงโทษเท่านั้น สิ่งที่ยังคงเหลืออยู่จึงเรียกว่า วิญญาณ หรือผี ซึ่งมีความชั่วร้าย ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรเกรงกลัว และระมัดระวัง ซึ่งในการจัดพิธีกรรมในการประหารชีวิตนับแต่อดีตจะต้องมี “การสะกดแก้อาถรรพณ์วิญญาณนักโทษ” โดยราชมัลหรือเพชรฆาต เพื่อให้การตายนั้นถูกควบคุมอย่างแท้จริง ซึ่งพ้องกับความเชื่อเรื่องการเร่ร่อนของวิญญาณที่ว่าเมื่อมีคนตายโหง ณ ที่ใด วิญญาณของผู้ตายก็จะติดอยู่ตรงนั้นไม่ไปไหน²²³ ดังนั้นการประหารชีวิตนักโทษที่จะทำให้เกิดวิญญาณร้ายเหล่านี้จึงถูกเลือกทำโทษ และผนึกไว้ในพื้นที่ห่างไกล ไปพร้อมกับความพยายามชุกช่อนความคิดแบบโบราณจารีตไว้ในที่ห่างไกลอย่างสงบ และแนบเนียน

การจัดพิธีประหารในที่ห่างไกลนั้นเป็นประเด็นหนึ่งในการพยายามนำเอาความคิดของการจัดการพลเมืองแบบใหม่เข้ามาในสังคม ดังจะเห็นได้จากการก่อร่างทางสถาปัตยกรรมที่มีการทับซ้อนกันระหว่างวิถีคิดทางเทคโนโลยีแบบจารีตเดิม (การใช้พื้นที่การลงโทษในป่าช้าของวัดที่รกร้าง) และการรับเอาศิลปะตะวันตกที่เข้ามาพร้อมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ (การสร้างเรือนจำสมัยใหม่ไว้กลางเมือง) อันเป็นสัญลักษณ์ของข้ออ้างการจัดการพลเมืองที่ทันสมัย อย่างไรก็ตามแนวคิดบางอย่างของการลงโทษนั้นก็ถูกเบียดขับ และเนรเทศให้ห่างออกไปเรื่อยๆ ทว่าก็ไม่หายออกไปจากสังคมเสียทีเดียว สิ่งที่ยืนยันคือการพยายามเบียดขับความ “ไม่เป็นสมัยใหม่” รวมทั้งแบบแผนพิธีการแบบจารีตออกไปจากตัวเมืองมากที่สุด และสถาปนาโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ขึ้นกลางพระนคร ความพยายามนี้ยังเห็นไปยังหัวเมืองมณฑลต่างๆ ตั้งแต่ มณฑลพายัพ (เชียงใหม่) มณฑลนครศรีธรรมราช มณฑลนครราชสีมา มณฑลอุดร (อุดรธานี) เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการประหารและพื้นที่ลานประหารยังคงเป็น “ความจำเป็น” ภายในรัฐ เนื่องจากความคิดพื้นฐานเรื่องการอยู่ร่วมกันภายในรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและปัจเจกอธิบายได้ว่าแต่ละคนมีความเจริญรุ่งเรือง หรือล้มเหลว ได้นั้นมาจากกรรมที่เจ้าตนได้กระทำไว้ และการ

²²³ นฤตล มหาปัญญา (จวนตัว), พระมหา. *สัปเหร่อ: การสืบสานคติ ความเชื่อและพิธีกรรมงานศพในเขตเทศบาล ตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง*. (กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561).

กระทำที่ส่งผลสิ้นคลองความปลอดภัยในรัฐ ก็ย่อมต้องลงโทษให้สาสมกับการกระทำ นัยหนึ่ง ความหมายของการประหารชีวิตนั้นสอดคล้องกับความคิดทางเมืองไทยที่สิทธิในการมีชีวิตอยู่นั้น ไม่ได้เป็นสิทธิที่มีอยู่อย่างอิสระตามธรรมชาติ และเป็นทรัพย์สินของปัจเจกชน แต่สิทธิเหล่านั้น จำเป็นที่จะต้องมอบให้ผู้ปกครองอย่างเบ็ดเสร็จเพื่อทำหน้าที่ในการปกครองชีวิต และอิสรภาพ

คำรำลือจากข่าวเชือดคอ กับความวุ่นวายของการประหารชีวิตในที่สาธารณะ

การประหารชีวิตนั้นเป็นประเด็นหนึ่งให้เห็นปัญหาอย่างมากก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เนื่องจากการประหารชีวิตด้วยการตัดหัวนั้นได้ถูกบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (พ.ศ.2451) ความว่า “ผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ลงอาญาประหารชีวิต ท่านให้อำมันไปตัดศีรษะ”²²⁴ ทำให้ “เป็นสิ่งที่น่าสยดสยองอย่างยิ่ง”²²⁵ ดังที่กล่าวไปในเบื้องต้นแล้ว

ปัญหาอีกประการหนึ่งนอกเหนือจากนั้นคือ ในบางครั้งการบันทึกเกี่ยวกับการประหารชีวิตนั้น ไม่ได้ขึ้นที่พระนครเสมอไป เพราะการประหารชีวิตก็เป็นพิธีกรรมสามารถกระทำกันในพื้นที่หัวเมืองมณฑลอื่นๆได้เช่นในกรณี การประหารหนานปัญญาในแขวงเมืองนครลำปางปี พ.ศ. 2456²²⁶ หรือ การประหารนายเกลี้ยง ในมณฑลภูเก็ต²²⁷ เป็นต้น

การลงโทษประหารชีวิตภายใต้กฎหมายลักษณะอาญานั้น แม้จะเป็นโทษชั้น 1 ที่มีโทษอย่างรุนแรงที่สุด และเมื่อศาลยกฎีกาก็ควรจัดการลงโทษตามกฎหมายได้เลย แต่ในทุกๆคดีความที่

²²⁴ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127, น. 14.

²²⁵ "รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2477 สมัยที่ 2 จันทรที่ 20 สิงหาคม 2477", ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา, 2477

²²⁶ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงยุติธรรม ย.14.2/3. “คำพิพากษาประหารชีวิตหนานปัญญา ต้องหาว่าฆ่ามิสเตอร์มิลเลอตาย (4 กุมภาพันธ์ 129 (พ.ศ. 2453) – 29 พ.ศ. 131(พ.ศ. 2455))”, น. 17 ตามหนังสือคำสั่งเลขที่ 1/64 ให้ดำเนินการบังคับ คดีตามคำพิพากษาที่ศาลต่างประเทศเมืองนครเชียงใหม่

²²⁷ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ตรัง, เอกสารกระทรวงมหาดไทย, มท4.4/99 ก่อง 4 “เรื่อง ทวงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประหารชีวิตนายเกลี้ยง นักโทษ ไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ข้าหลวงพิเศษ [13 พ.ย. 2461 - 2 เม.ย. 2462]”

ตัดสินประหารชีวิตนั้นกระทรวงยุติธรรมต้องนำคำพิพากษากราบบังคมทูลฯ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตพระมหากษัตริย์ก่อน เมื่อพระองค์ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยและทรงลงลายพระราชหัตถเลขาแล้ว จึงจะนำคำพิพากษาที่มีลายพระราชหัตถเลขานั้นไปอ่านให้โจทก์และจำเลยฟังได้ ดังนั้นในศาลฎีกาจึงมีคดีความคงค้างรอกกราบบังคมทูลฯ อยู่เป็นจำนวนมาก²²⁸ และสะสมมาตามเวลาอย่างยาวนาน

การประหารชีวิตจึงเป็นการลงโทษที่เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้ง “เพราะนานๆจึงจะมีสักครั้งหนึ่ง”²²⁹ และการประหารชีวิตในแต่ละครั้งก็มีการจัดการพิธีที่แตกต่างกันไปดังมีหนังสือจากเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ศาลว่าการมหาดไทย แผนกการเมืองแจ้งไปยังอุปราชและสมุหเทศาภิบาลทุกมณฑล รวม 17 มณฑล ในวันที่ 23 สิงหาคม 2460 มีความว่า

“ด้วยการประหารนักโทษที่ศาลได้พิพากษาเด็ดขาด และได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตประหารชีวิตแล้วนั้น ได้ทราบทำตามที่ทำกันมาแล้วหาเป็นระเบียบเหมือนกันทั่วทุกแห่งไม่ บางมณฑลได้ประหารชีวิตในที่มิดชิดกำบัง บางมณฑลได้จัดการประหารชีวิตในที่เปิดเผย มีผู้คนไปดูเอิกเกริก”

ในแง่หนึ่งการประหารชีวิตนั้นได้ถูกรัฐเข้าไปพยายามจัดการกับพื้นที่ โดยกำหนดให้เป็นในลักษณะเดียวกันทั่วทุกเขต ผนวกกับการจัดการการลงโทษประหารชีวิตตามระเบียบสมัยใหม่แล้วนั้น การช้อนพิธีกรรมไว้ได้มานับก็เป็นประเด็นของการปกครองสมัยใหม่ที่สมเหตุสมผลดังการกำหนดของกระทรวงมหาดไทยที่ว่า

“...ด้วยเหตุนี้เห็นควรมีการจะวางระเบียบเรื่องนี้ให้เป็นอย่างเดียวกัน เพราะฉะนั้นตั้งแต่นี้ไป การประหารชีวิตนักโทษห้ามมิให้กระทำในที่เปิดเผย ถ้าจะประหารชีวิตในที่แห่งใดต้องมีเครื่องตั้งกำบังให้มิดชิดซึ่งคนดูไม่อาจจะแลเห็นระหว่าง

²²⁸ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรีนครี สร. 0201.10/9, “เรื่อง เปลี่ยนระเบียบการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาโทษประหารชีวิตให้จำเลยฟังก่อนกราบบังคมทูลอย่างคดีถึงที่สุดเพียงศาลอุทธรณ์ (17 กันยายน – 20 ตุลาคม 2475)

²²⁹ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกระทรวงมหาดไทย, เอกสารจดหมายเหตุลายลักษณ์, มท.. 4.5/12 กล่อง 1, เรื่อง หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ลงข่าวประหารนักโทษด้วยวิธีเชือดคอ [พ.ศ. 2473].

การประหารได้ ในที่กำบังนั้นควรจะขุดหลุมเตรียมกำลังให้พร้อมก่อนพอเสร็จการประหารชีวิตแล้วให้วางศพทั้งหมดลงในหลุมกลบให้มิดชิด นอกจากเจ้าพนักงานผู้กระทำและมีหน้าที่ในการประหารชีวิตแล้วห้ามมิให้คนอื่นไปดูเป็นอันขาด...”

กรณีนี้เองอาจคาดเดาได้ว่าการประหารชีวิตหลังจากนั้น เป็นการประหารชีวิตในที่ลับทั้งหมด ดังเช่น ปีพ.ศ. 2462 ประหารบุญเพ็ง วัดภาษี เขตวัฒนา พระนคร²³⁰ และในปีพ.ศ. 2468 ประหารอิทองเลื้อนที่หักคอน้องฉวี และไอลอง ช้อหาฆ่าแม่ยายตาย ที่วัดโบสถ์ คลองปลากด พระประแดง วันที่ 13 ตุลาคมเป็นต้น อย่างไรก็ตามการประหารชีวิตครั้งสุดท้ายด้วยการตัดคอนั้นยังไม่พบการบันทึกที่ชัดเจนและแน่นอนบ้างก็ว่าเป็นการประหารชีวิตนางนางล้วน วัดหนองจอก ริมคลองแสนแสบ เขตมีนบุรี ในปีพ.ศ. 2477 การประหารชีวิตเหล่านี้ถูกบันทึกไว้เพียงสั้นๆ และไม่ได้ลงรายละเอียด อย่างไรก็ตามกรณีการประหารชีวิตที่ถูกบันทึกและเผยแพร่สู่สาธารณะนั้น ถูกกล่าวถึงบนหน้าหนังสือพิมพ์ศรีกรุง ในคอลัมน์ “ประหารนักโทษด้วยวิธีเชือดคอ?”²³¹ มีเนื้อข่าวว่า

“ชื่อข่าวข้างบนนั้นผู้อ่านคงตกใจ แต่พออ่านจบจะรู้สึกเสียวสยองแทนความตกใจ คือว่าเมื่อวันที่ 19 เดือนนี้เองศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้อ่านลายพระราชหัตถ์เลขา มีพระบรมราชโองการให้ประหารชีวิตนักโทษตึกบัววน(ชาติไหลล่า) ซึ่งต้องหว่าปล้นฆ่าเจ้าทรัพย์ตายที่อำเภอท่าศาลาเมื่อ พ.ศ. 2471 ครั้นรุ่งขึ้นเมื่อวันที่ 20 เวลาราว 5 น. เศษเจ้าพนักงานก็ได้นำตัวนักโทษตึกบัววนไปประหารชีวิตที่ป่าช้าวัดชะเมา ผู้คนได้แตกตื่นไปดูกันอย่างล้นหลามนับด้วยจำนวนพันๆ เพราะนานๆจึงจะมีสักครั้งหนึ่ง การประหารชีวิตครั้งนี้ก็ประการอย่างใช้ดาพพันคอเหมือนเช่นทุกราวมา แต่หากเพ็ชฌฆาตทำพลาดพลั้งเอามากมาย จึงเกิดอาการน่าสังเวช อย่างเสียวสยองขึ้นแก่บรรดาผู้ดู กล่าวคือเพ็ชฌฆาตดาบ 1 ลงดาพพลาดจากต้นคอไปฟาดเอาบ่าเป็นบาดแผลยาวถนัดใจ ครั้น เพ็ชฌฆาตดาบ 2 เข้าฟันซ้ำแทนที่จะถูกจุดหมายกลับถลางจากต้นคอไป

²³⁰ กรณีประหารชีวิตบุญเพ็งนั้นบันทึกไว้ว่าเป็นการประหารในวันที่ 9 สิงหาคม 2462 ยังถูกบันทึกไว้ว่าเป็นการประหารที่วัดพลับพลาไชย พระนคร (และในบางที่บอกว่า 19 กุมภาพันธ์ 2462)

²³¹ หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับที่ 1234 วันจันทร์ ที่ 28 เมษายน 2473 หน้า 15 “ประหารนักโทษด้วยการเชือดคอ”

อีก ลงท้ายก็ต้องเอาดาพเข้าเชือดต้นคออย่างตื้อๆ จนคอขาดและตายตก(ไป)ไปตามคำพิพากษา ชาวนี้เมื่อใครได้เห็นและได้ยินแล้วจะเว้นเสียวต้นคอและสยองใจไปไม่มีเลย จนทำให้เราต้องเขียนเป็นข่าวขึ้นเพื่อเป็นทางคำนึงของวงราชการชั้นสูง ณ สมัยที่โลกกำลังจะเลิกการประหารนักโทษกันหลายประเทศ และสำหรับเป็นเครื่องปลงนิจจ้งของคนใจโหดร้ายที่เอาแต่ได้ส่วนตัวเป็นใหญ่ด้วย”

การลงข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ในครั้งนี้นั้นได้สร้างความยุ่งยากให้กับทางราชการเป็นอย่างมากเพราะภายหลังจากที่หนังสือพิมพ์ได้ลงข่าวไปแล้วนั้น มีรายงานว่าหนังสือพิมพ์ “บางกอกไทมส์”²³² ได้คัดข่าวต่อๆ ไปว่าเพชฌฆาตทำการประหารชีวิตนักโทษเรือนจำจังหวัดนครศรีธรรมราชไม่เป็นที่เรียบร้อย

ดังนั้นในวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2473 อธิบดีกรมพลัมภ์ (กรมการปกครองในกระทรวงมหาดไทย) ก็ได้มีหนังสือเลขที่ 5/474 ส่งสำเนาหนังสือพิมพ์ศรีที่ลงข่าว “...ให้ถามข่าวหนังสือพิมพ์ว่าทำไมไม่ได้กระทำ...มิดชิดตามคำสั่งดอกหรือ(ถามเทศา)...” โดยให้ไปสืบสวนข้อเท็จจริง ว่ากระทำกันอย่างไร เพราะการที่มีข่าวออกมาเช่นนั้นเป็นการไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบ เพราะกระทรวงมหาดไทยได้สั่งวางระเบียบที่ 27/2496 แล้วว่าให้จัดการประหารชีวิตในที่ที่มีเครื่องกำบังมิดชิดซึ่งคนดูไม่อาจจะเห็นในขณะที่ประหารได้ ซึ่งทางสมุหเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ได้ส่งหนังสือตอบกลับที่ 10/1189 ในวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2473 มามีความว่า “ข้าพเจ้าได้มีหนังสือลับไปให้ผู้รักษาราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช รายนี้ ได้เป็นไปโดยเรียบร้อยตามสมควร” และได้ชี้แจงในกรณีนี้โดยส่งสำเนาไปบอกที่ 256/1800 ลงวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2473 ชี้แจงในเหตุผลกรณีดังกล่าวได้ความดังนี้

“...ข้าพเจ้าขอกราบเรียน ตามเหตุผลและหลักถานที่สอบสวนได้ความดังต่อไปนี้

1. สถานที่ทำการประหารชีวิตนั้นได้จัดทำขึ้นใหม่ในป่าช้าหลังวัดชะเมา ซึ่งเป็นสถานที่ เคยทำการประหารมาแต่ครั้งก่อนๆ ได้เลือกเอาที่ๆ ที่มีป่าล้อมรอบเป็นที่เงียบสงัดระยะห่างจากถนนหลวงเข้าไปประมาณ 4 เส้นเศษ จัดว่าเป็นที่ลับ

²³² หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, สยามสมาคม กระทรวงมหาดไทย, ม้วนที่ 2 The Bangkok times - 1930 ค้นจากบัญชีไมโครฟิล์มหนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์ เล่มที่ 5/6, [ค.ศ. 1930]

พอสมควรแล้ว และในบริเวณที่ทำอาหารประหารชีวิตนั้นก็ทำรั้วกันปิดบังด้วยทางมะพร้าวโดยรอบ กับมีกรรมการอำเภอและตำรวจภูธรยืนรายรอบบริเวณอีกชั้นหนึ่งคอยห้ามปรามมิให้บุคคลล่องล้าเข้ามาดังเช่นที่ได้กระทำมาแล้ว(แต่)ครั้งก่อนๆ

2. ก่อนที่ทำการประหารชีวิตอ้ายตึกยวนนี้ 1 วันคือวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2473 ได้นำตัวอ้ายตึกยวนจำเลยไปฟังศาลอ่านลายพระราชหัตถ์เกล้าที่ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ย่อมเป็นที่ทราบแก่หมู่ราษฎรโดยมาก ครั้นเมื่อเวลาประมาณ 3 นาฬิกาแห่งวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2473 ก่อนที่จะนำนักโทษไปประหารนั้น มีราษฎรพากันไปคอยดูอยู่ที่ถนนหลวงหน้าวัดชะเมาออกถนนหลามเสียแล้ว ขณะที่ทำการประหารชีวิตนั้นกรรมการอำเภอ และตำรวจภูธรก็ได้ช่วยกันปรามขับต้อนผู้คนมิได้เว้นว่าง หาได้เพิกเฉยต่อกิจการอันเป็นหน้าที่ประการใดไม่

3. เมื่อเพ็ชฌฆาตทำการประหารนั้น ดาบ 1 ฟันพลาดจากจุดที่หมายต่ำลงไปหน่อยเฉียดบ่า แต่ก็ถูกก้านต้นคอเข้าไปจนศีรษะนักโทษโง้งน้ำพับลงข้างหน้า ซึ่งเปเนบาดแผลที่กระทำให้นักโทษตายในขณะนั้นแล้ว ดาบ 2 จึงต้องเข้าฟันซ้ำตามธรรมเนียมที่คอไม่ขาดเด็ด โดยวิธีฟันกระชากกดดาบลากเข้ามาทางตัวเพ็ชฌฆาตผู้ฟันให้คอขาดในทันใดนั่นเอง นักโทษผู้ต้องประหารชีวิตมิได้มีการไหวตัวดิ้นรนหรือออกเสียงแม้แต่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย การกระทำของดาบ 2 นี้ ได้กระทำโดยฉับพลันซึ่งผู้ดูแต่เฉินๆ หรือไม่กล้าดูให้เห็นชัดแล้วอาจเห็นว่าเป็นการเชือดก็ได้ การฆ่ามนุษย์นั้นานๆ จะมีกันสักครั้ง เมื่อใครได้ไปพบเห็นก็อาจเป็นที่เสียวสยองแก่ผู้ที่ไม่เคยพบเห็นได้ทั่วไป"

คำตอบเหล่านี้นับได้ว่า "...เปเนอันรับฟังตามที่ผู้บัญชาการเรือนจำชี้แจงไปได้ แต่อย่างไรก็ดีตามคำชี้แจงนั้นมีมูลอยู่บ้างในข้อที่ฟันพลาด ซึ่งแสดงว่าต้องมีผู้ได้เห็นการปลั่งพลาดนั้นอยู่..." ทางกรมจึงได้กล่าวตำหนิระคนแนะนำไปพร้อมกันว่า "...เปเนเรื่องสมควรที่เจ้าคุณจะต้องตักเตือนให้ ๆ ผู้ว่าราชการจังหวัดระมัดระวังในการปฏิบัติต่อไปในภายหน้าไว้ด้วย"

นอกจากนี้กรมพลัมก็ยังขอความเห็นในการจัดการกับการลงโทษประหารชีวิตในคราวต่อไปอีกด้วยความในหนังสือตอบกลับว่า

“...ในเรื่องเช่นนี้เจ้าคุณมีความเห็นว่ามันน่าจะพิจารณาเพื่อป้องกันความเอิกเริก และการเปลืองแรงเปลืองเวลาในการคุมักโทษไปประหารชีวิตนอกเรือนจำ ถ้าจะจัดทำที่ประหารชีวิตไว้ในบริเวณเรือนจำดังที่ทำกันอยู่ในประเทศอื่นๆ จะเป็นการ สะดวกและเรียบร้อยดีหรือไม่นั้น”

ปัญหาของการลงโทษนักโทษด้วยการตัดหัวรายนี้จะเห็นได้ว่าไม่ใช่เพียงแต่การที่เจ้าพนักงานจัดการได้อย่างไม่รัดกุมและรอบคอบเท่านั้น แต่เป็นกรณีตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นความไม่สะดวกในการประหารชีวิตในรูปแบบนี้อีกด้วย เพราะทางกรมได้ชี้แจงนโยบายในการลงโทษ และความคืบหน้าในการสร้างคุกดังต่อไปนี้

“...ส่วนความเห็นของเจ้าคุณในเรื่องควรจะดำริจัดการโครงการสร้างคุกบาง ขวางได้กำหนดไว้แล้วว่า ต่อไปนักโทษตามเรือนจำหัวเมืองที่มีกำหนดโทษแต่ 10 ปีขึ้นไปให้ส่งคุกบางขวาง ฉะนั้น เป็นอันว่าสำหรับกาลต่อไปนักโทษประหารชีวิต ตามเรือนจำหัวเมืองจะไม่มี และการประหารชีวิตนักโทษก็จะกระทำกัน ณ คุก บางขวาง ซึ่งมีสถานที่แยกอยู่เป็นส่วนหนึ่งแล้ว จึงเห็นว่ายังไม่จำเป็นต้องทำที่ ประหารชีวิตในเรือนจำหัวเมืองในเวลานี้ แม้ว่าจะวางคุกบางขวางยังก่อสร้างไม่ สำเร็จและจะเกิดมีการประหารชีวิต นักโทษมณฑลนี้อีกก็สมควรส่งดารให้กระทำ กันด้วยความพยายามระมัดระวังไปพลางก่อน”

การประหารชีวิตในกรณีนี้สามารถพิจารณาได้ว่า บุคคลโดยทั่วไปนั้นให้ความสนใจในการ ประหารครั้งหนึ่งๆเป็นอย่างมาก อาจเพราะนานๆทีจึงมีการลงโทษประหารในสังคม และ ความเห็นในส่วนสังคมที่มาจากสื่อมวลชนเอง สามารถพิจารณาได้ว่าเป็นความเห็นที่ค่อนข้างไป ทางไม่เห็นด้วยกับการประหารชีวิต และได้กล่าวเลยไปถึงการยกเลิกการลงโทษแบบนี้ตาม ประเทศอื่นๆทั่วโลก ส่วนในข้อความจากการตอบโต้ระหว่างอธิบดีกรมพลัมมัง แผนงานราชทัณฑ์ รวมทั้งผู้บัญชาการเรือนจำนครศรีธรรมราชนั้นจะเห็นได้ว่ามีความพยายามอย่างชัดเจนที่จะผลักดัน ภาระการประหารชีวิตให้แต่ละพื้นที่มีการจัดการกันเอง และยังมีความเห็นที่บังคับให้เป็นไปตาม กฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยดูเหมือนว่าไม่ได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงสาเหตุที่แท้จริงว่าการประหาร ชีวิตในทางที่ควรปฏิบัตินั้นเป็นเช่นไร

กล่าวโดยสรุปว่า กรณีการประหารชีวิตที่ได้ยกมานี้ทำให้เห็นว่า ความเห็นจากหลากหลายภาคส่วนนั้นก็ยังคงเป็นการปะทะกันของหลากหลายความเห็น ที่มีคู่ขั้วแตกต่างกันอย่างมากมาย ซึ่งได้สะท้อนว่าในสังคมเองก็ได้กล่าวถึงประเด็นการลงโทษที่มีความสยดสยอง ตลอดจนเรื่องการยกเลิกการลงโทษประหารชีวิตมาตั้งแต่ที่รัฐไทยได้ลงโทษประหารชีวิตด้วยการตัดหัวแล้ว

เรือนจำอย่างตะวันตก: สถาปัตยกรรมที่คัดลอกกับเทคโนโลยีของพิธีกรรม

“การคุกคามตรางเป็นความสำคัญของประเทศสมควรจะได้ก่อสร้างสถานที่และให้มีระเบียบเป็นปีกแผ่น”

ในบรรยากาศของสยามที่รายล้อมไปด้วยสถาปัตยกรรมอย่าง เจดีย์ มณฑป หรือพระปราสาท การรับเอาโครงสร้างเสาแบบเรอเนสซองส์ หรือโครงสร้างโดมโค้งอย่างฝรั่งมาตั้งวางกลางกรุงก็อาจเปรียบได้ราวกับเอาสิ่งแปลกปลอมที่ไม่เข้ากันมาตั้งไว้เฉกเช่นเดียวกับการสร้างหอไอเฟล (Tour Eiffel) ไว้กลางกรุงปารีส ทว่าในสยามนั้นการรับเอาสถาปัตยกรรมอย่างตะวันตกเข้ามาทาบไว้ในกลางกรุงกลับเป็นเรื่องที่ไม่เคอะเขินแต่อย่างใด

การไหลบ่าทางเทคโนโลยีอย่างตะวันตกค่อยๆเพิ่มมากขึ้นในสยาม ทั้งในเชิงเครื่องใช้ไม้สอย การไปรษณีย์ โทรเลข ยานยนต์ รวมไปถึงสถาปัตยกรรม และยังเป็นการเคลื่อนที่ของแนวความคิดตลอดจนอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองรูปแบบใหม่เข้ามาในหมู่คนที่รู้หนังสืออย่างมาก ซึ่งการปรับตัวอย่างสำคัญของรัฐบาลสยามคือการใช้ยกร่างกฎหมายขึ้นเป็นประมวลกฎหมาย และระบบยุติธรรมสมัยใหม่โดยถือว่าเป็น “การประสานเทคนิคการปกครองของตะวันตกซึ่งนำโดยชาวฝรั่งเศส เข้ากับประเพณีการปกครองของไทยได้อย่างแนบเนียน”²³³ แม้ว่าความพยายามในการสร้างระบบยุติธรรมสมัยใหม่จะนับตั้งแต่การทำหนังสือสัญญาทางไมตรี และเป็นการพยายามยกเลิกประเด็นสิทธิสภาพนอกอาณาเขต (Extraterritoriality) มาตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 24 และประเด็นแรกๆจากข้อเรียกร้องของนานาประเทศคือประเด็นเรื่องคุกตั้งเห็นได้จากการบันทึกส่วนตัวของปีแอร์ ออร์ต (Pierre Orts) ผู้ช่วยที่ปรึกษากฎหมายชาวเบลเยียมที่ไปเยี่ยมชมเรือนจำใหญ่จังหวัดเชียงใหม่ บันทึกว่า

²³³ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, *ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475*. (กรุงเทพมหานคร: ฟ้ามุข, 2546).

“...ห้องขังทั้งหมดแทบจะไม่มีอากาศหายใจ มีแสงสว่างก็เพียงที่ลอดเข้าทางรอยแตกของผนังเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีกลิ่นอันสุดจะทนทานอยู่ทั่วไป เราต้องคลานเข้าไปทางประตูที่จะเข้าไปสู่ห้องขังนักโทษหญิงซึ่งสูงเพียงแค่ 60 เซนติเมตรเท่านั้น ข้าพเจ้าคิดว่าสถานที่เช่นนี้ เปรียบไม่ได้แม้กับคอกหมูของเราชาวยุโรป เพราะสัตว์เลี้ยงคองอาศัยอยู่ไม่ได้”²³⁴

การเยี่ยมชมเรือนจำของชาวต่างชาตินี้มีความสำคัญอย่างมากในการต่อสู้ให้นานาประเทศยอมรับสถานะทางการศาล และกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ที่สร้างขึ้นในสยามดังที่ถูบันทึกไว้ว่า“จำได้ว่านานมาแล้วพระยากัลยาณไมตรีหรือ ดร. ฟรานซิส บี. แซร์มาเยือนเมืองไทย ท่าน**เจาะจงขอไปดูคุก**” เพราะ “เจ้าคุณกัลยาณไมตรีเคยต่อสู้เพื่อเอกราชทางการศาลของไทย จึงอยากดูคุกไทยว่าเจริญขึ้นกว่าเมื่อปี 2469 ไหม”²³⁵

การก่อสร้างคุกใหม่ (คุกกองมหันตโทษ) นั้นได้ดำเนินการโดยมีการดูงานจากต้นแบบเรือนจำที่เมืองสิงคโปร์ก่อน และนำแบบเรือนจำบริกซ์ตัน (HM Prison Brixton) (ภาพที่ 5) ในอังกฤษที่มีลักษณะการออกแบบเป็นเรือนจำที่มีโครงสร้าง และเทคโนโลยีการจัดวางแผนผังโดยเน้นเทคนิคการจัดวางผัง และการใช้งานที่ตอบสนองต่อการจัดประเภทของผู้ต้องขังมากขึ้นเช่นการแยกผู้ต้องขังไปตามปีกของอาคาร²³⁶ ซึ่งการก่อสร้างคุคนั้นมีเนื้อที่ทั้งหมด 29 ไร่ 3 งาน 72 ตารางวา เป็นเนื้อที่ภายในเรือนจำ 21 ไร่ เนื้อที่ด้านนอกอีก 8 ไร่ เมื่อสร้างเสร็จแล้วทางราชการได้ให้ชื่อว่าเรือนจำกองมหันตโทษ²³⁷ ในการแบ่งพื้นที่ก่อสร้างภายในกำแพงล้อมรอบทั้งหมดเป็น 3 ส่วน ส่วนหน้าหนึ่งเป็นโรงครัวสำหรับหุงต้มอาหารและซักล้าง (Cook House and Laundry) ส่วนหนึ่งเป็นตึกที่ขังนักโทษ (Wards) ซึ่งมีตึก 3 ชั้น จำนวน 2 หลัง และตึก 2 ชั้นอีกจำนวน 2 หลัง ส่วนสุดท้าย

²³⁴ ปีแอร์ ออร์ต, ล้านนาไทยในแผ่นดินพระพุทธเจ้าหลวง (*Pierre Orts's diaries*).

²³⁵ วิษณุ เครืองาม. *โลกนี้คือละคร*. พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร : มติชน, 2554) ใน วรรณคดี มี ชูบท, “เวียงแก้ว” จาก “คุ่มหลวง” สู “คอกหลวง” นครเชียงใหม่. *ศิลปวัฒนธรรม, ประวัติศาสตร์, ฉบับสิงหาคม 2555*.

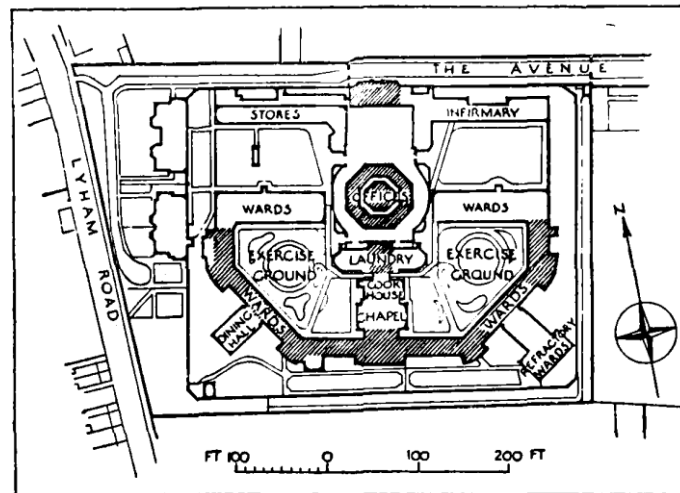
²³⁶ David Bentley, *English Criminal Justice in the 19th Century*. London, (United Kingdom: A&C Black, 1998).

²³⁷ ราชเสนา. พระยา. เรือนจำเก่าเล่าใหม่. *วารสารราชทัณฑ์*, 10(3), 2504: 22-23.

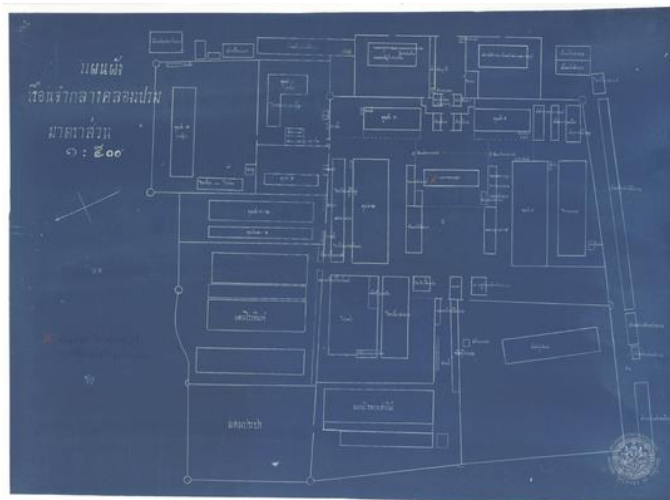
เป็นที่สำหรับนักโทษทำงาน ฝึกอาชีพ โดยพื้นที่ทั้ง 3 ส่วนนี้มีกำแพงกันเป็นส่วนๆ ส่วนประตูใหญ่มี
 ชานมุงหลังคากระเบื้องตรงกัน 2 หลังเป็นศูนย์บัญชาการ (Offices) มีสะพานเดินตลอดถึงกันได้ มี
 หอคอยอยู่รอบนอกกำแพงอีก 7 คอหอยการสร้างคุกแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2433 แต่อาคารบางอย่าง
 เช่น โรงงานได้แล้วเสร็จในปีถัดมา ซึ่งหากเปรียบเทียบเทคโนโลยีการสร้างคุก การออกแบบ และ
 สถาปัตยกรรมทั้งหมดที่กล่าวมานับได้ว่าเป็นการออกแบบที่ดัดแปลงผังคุกอย่างแปลกนของการ
 ออกแบบเรือนจำที่บริกซ์ตันในทุกๆส่วนการใช้งาน ทุกเทคโนโลยีของการสร้าง และการออกแบบ
 เข้ามาตั้งอยู่ท่ามกลางวัดและวังที่เป็นสถาปัตยกรรมการออกแบบและการใช้งานแบบดั้งเดิม

BIRD'S-EYE VIEW OF THE FEMALE CONVICT PRISON AT BRIXTON.

ภาพที่ 5 การออกแบบเรือนจำสมัยใหม่ของเรือนจำบริกซ์ตัน ภาพเสมือนดัดสนหน้า(บน) และแบบแปลนโครงสร้าง(ล่าง) ในประเทศอังกฤษ (HM Brixton, UK)

ภาพที่ 6 ผังออกแบบเรือนจำสมัยใหม่ของเรือนจำกองมหันตโทษ(สวนรมณีนาถในปัจจุบัน พ.ศ. 2563)

สถาปัตยกรรมหลักของเรือนจำถูกตกแต่งประดับอาคารด้วยศิลปะแบบฟื้นฟูเรอแนซ็องส์ (Renaissance Revival) ดังเห็นได้จากประตูใหญ่ทางเข้า และอาคารบัญชาการ ส่วนการวางผังแปลนสถาปัตยกรรมนั้นเป็นการรับเอาผังแปลนรูปแบบสมัยใหม่ (Modern Architecture Plan) เพื่อสร้างรูปแบบการใช้งานที่มากขึ้นไปกว่าเดิมกว่าการจองจำหรือคุกของสยามก่อนหน้านั้น เช่น การมีซักรั้ว และคุกพยาบาล ดังคำกราบรายงานของคณะกรรมการกรมพระนครบาลว่า

“...ที่จำเป็นจะต้องทำต่อไปนั้น คือ คุกพยาบาลนักโทษอย่างหนึ่งนั้นยังไม่มี เพราะเดิมคิดว่าคนป่วยจะย้ายมาไว้คุกย่อยที่ขังนักโทษที่ทำครัวและทำการเบ็ดเสร็จในคุกแต่ห้องขังนั้นก็เหมือนคุกเก่า ไม่ได้มีฝาห้องโปร่งให้อากาศเดินได้สะดวก สำหรับการรักษาโรค ข้าพระพุทธเจ้าวิตกว่า คุกไม่ประกอบการรักษาโรคที่ป่วยไข้ นักโทษจะมีอันตรายมากกว่าหายอย่างหนึ่ง หรือถ้าจะหายป่วยก็เข้าไปอย่างหนึ่งไม่เหมือนที่มีอากาศเดินได้สะดวก อีกประการหนึ่ง ถ้าชาวยุโรปป่วยมาคุกการคุก เห็นว่า คุกพยาบาลนักโทษ ไม่สมควรรักษาโรคดังนี้ ก็จะเป็นข้อติเตียนได้ อยู่ ข้าพระพุทธเจ้าจึงให้มีสเตอร์แกรซี ผู้รับเหมาทำการคุกอยู่นั้น คิดอย่างคุกพยาบาลนักโทษให้จุนักโทษได้ 80 คน มีหน้าต่างให้ลมเดินได้สะดวก ให้สมแก่การพยาบาลไข้ และเฉลี่ยงั้นก็ใช้เหล็กเป็นลูกกรงให้แน่นหนา เป็นที่ขังนักโทษป่วยไข้คุก

หนึ่ง ประมาณราคาจะรับเหมาเป็นเงิน 360 ชั่ง 45 บาท สามสิบสองอัฐ ถ้าจะทำคุณ
นี้แล้ว ต้องทำกำแพงสกัดกั้นตอนที่ซึ่งคนป่วยอีกสายหนึ่ง ประมาณราคา 10 ชั่ง 71
บาท รวมเป็นเงิน 371 ชั่ง 36 บาท สามสิบสองอัฐ”²³⁸

การใช้งานคุณที่มีสถานพยาบาลในเรือนจำนั้นเป็นจุดที่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นการ
เปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างแตกหักแบบสิ้นเชิง เพราะการใช้งานของคุณในรัฐโบราณนั้นเป็น
เพียงการต้องการการกักขัง เพื่อทดแทนอย่างสาสม หรือจำกัดความสามารถในการก่อความ
ร้ายแรงในสังคมเท่านั้น แต่การใช้งานในเรือนจำสมัยใหม่เป็นการกักขังที่ไม่ได้มีจุดประสงค์อย่าง
เดิม แต่เป็นการรับเอาวิธีคิดในการจัดการแบบใหม่ๆ ที่ติดมาพร้อมกับ “เทคโนโลยี” จากโลก
ตะวันตก ดังจะเห็นได้จากเทคโนโลยีการออกแบบห้องกักขังในส่วนเรือนนอนดังการนิทรรศน์
พิพิธภัณฑ์เรือนจำว่า

“อาคารที่สอง เรียกว่าแดน 9 เป็นคุกที่เคยคุมขังนักโทษจริง จำลองแบบมา
จากประเทศอังกฤษเครื่องมือต่าง ๆ มีตราប់บอกว่ามาจากอังกฤษจริง ๆ
ตั้งแต่บานประตูจนถึงชั้นบันได ประตูทางเข้าจะเป็นระบบเปิดครั้งเดียวประตู
นักโทษทุกบานจะเปิดพร้อมกันหมด ... เมื่อเดินไปสุดทางจะมีห้องน้ำของนักโทษ
ที่มีฝานั่งแค่ครึ่งล่างเตี้ยๆ เพื่อให้ผู้คุมเห็นตลอดเวลา ... อีกด้านของห้องขังจะแสดง
สภาพความเป็นอยู่ของนักโทษทั้งเรื่องการกิน นอน ห้องขังเดี่ยว...”²³⁹

การออกแบบเทคโนโลยีที่เทคโนโลยีทางสถาปัตยกรรมอย่างผังเรือนจำที่แฝงเทคโนโลยีทาง
วิศวกรรมสมัยใหม่อย่างการออกแบบการเชื่อมต่อการเปิดปิดประตูนั้นก็นับเป็นการออกแบบการขัง
นักโทษที่ควบคุมด้วยเทคนิคทางอำนาจใหม่คือ “การสร้างวินัย” ซึ่งสอดคล้องกับภายในเรือนนอน
(Wards) ที่ถูกออกแบบให้มีความกว้างและยาวราว 2-3 เมตรเพื่อจนักโทษได้ไม่เกิน 2 คนซึ่งเป็น
ลักษณะของเรือนจำจากยุโรป โดยเป็นการทำให้นักโทษแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น เพื่อที่

²³⁸ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.4.9/1 กล่องที่ 1. คำกราบบังคมทูลของคอมมิเตตี กรมพระนคร
บาล เรื่อง ความคืบหน้าการสร้างคุกใหม่ [2433]

²³⁹ มัณฑนา ช่อมผล. [การสำรวจภาคสนาม]. พิพิธภัณฑ์ราชทัณฑ์, 26 มิถุนายน 2551 (ศูนย์
มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)) เข้าถึงเมื่อ 10 พฤษภาคม 2563 เข้าถึงจาก พิพิธภัณฑ์ใน
ประเทศไทย: https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/11#museum_floor

เทคนิคการควบคุมระเบียบวินัยจะได้ซึมเข้าไปลึกถึงความเป็นปัจเจก และครอบงำทางอำนาจได้อย่างแยบยลมากขึ้น

สถาปัตยกรรมเป็นสิ่งประดิษฐ์อย่างหนึ่งที่มีการออกแบบเพื่อใช้งานตามความประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งในสังคม ดังนั้นหากจะเปรียบ สถาปัตยกรรมของเรือนจำสมัยใหม่อย่างตะวันตกเป็นเทคโนโลยีอย่างหนึ่งแล้ว ก็อาจนับได้ว่าเทคโนโลยีการออกแบบตามความประสงค์ของการทำงานนั้นมีความสำคัญอย่างมากสำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะการเรือนจำสมัยใหม่นั้นนับเป็นเทคโนโลยีของอำนาจสถาบันแบบเบ็ดเสร็จ²⁴⁰ เทคนิคที่สำคัญที่ติดมากับแบบแปลนเรือนจำเช่นนี้คือการใช้เทคนิคการสอดส่องโดยสรรพทัศน (Panopticon) อันเป็นรูปแบบงานสถาปัตยกรรมเรือนจำตามแนวคิดของเบนทัม (Jeremy Bentham) ที่ออกแบบให้ผู้คุมซึ่งมีทัศนียภาพในการเห็นทุกอริยาบทของนักโทษผ่านหอคอยที่ตั้งตระหง่านใจกลางเรือนจำ เพื่อคอยสอดส่อง จ้องมอง (surveillance) ให้เป็นร่างกายอยู่ภายใต้อาณัติอยู่เสมอ ด้วยเทคโนโลยีการออกแบบเช่นนี้ทำให้นักโทษคอยเฝ้าระวังควบคุมตนเองไม่ให้ประพฤติผิดแผกไปจากแบบแผนปกติ เทคโนโลยีนี้จึงเป็นช่องทางการใช้อำนาจ การควบคุมร่างกายแบบใหม่ที่ละเอียดและก้าวลึกไปเกินกว่าร่างกาย²⁴¹ จึงสามารถนับได้ว่าระบบเรือนจำที่สร้างขึ้นใหม่นี้ ได้กลายเป็นเครื่องมือทางการปกครองที่ทันสมัยที่สุดในสยาม ณ ขณะนั้น

การก่อสร้างสถาปัตยกรรมสมัยใหม่นี้ นัยหนึ่งสำหรับสังคมที่ไม่มีประสบการณ์หรือการบ่มเพาะวิชาการ และเทคโนโลยีมาตั้งเเน่ จึงไม่ประหลาดที่การก่อสร้างคุณนี้ได้เกิดปัญหาในเชิงความรู้วิชาการในระหว่างที่ทำการก่อสร้างหลายประการ ดังปรากฏในคำกราบบังคมทูลของคอมมิตี กรมพระนครบาลความว่า

“ด้วยคุณใหม่นั้นการใหญ่ทั้งปวงก็เสร็จแล้ว ยังค้างอยู่แต่ ที่สูบน้ำกับโรงครัวยังรอสูบน้ำ และท่อกับเครื่องเหล็ก เต่าไฟ ที่เป็นของสิ่งยังไม่เข้ามาถึงกับกองดินในคุกเมื่อเวลาทำงานนั้นยังสะสมอยู่มาก...ข้าพระพุทธเจ้าได้จัด

²⁴⁰ Michel Foucault, Discipline and Punish: The Birth of Prison p. 249

²⁴¹ Ibid., p. 38

นักโทษไปชนมูลดินถมที่ลุ่มแลฉาบที่ใ้เรียบร้อยอยู่แล้ว ถ้าเครื่องเหล็กมาถึง
การคว่ำและสูบน้ำแล้วเสร็จ ก็จะได้ย้ายนักโทษไป...”²⁴²

เมื่อมีเทคโนโลยีสถาปัตยกรรมทางอาญาแล้ว “...ก็ควรทำศาลเสียก่อน ย้ายนักโทษเสียด้วย
ประมาณการที่จะทำทั้งปวงนี้อยู่ใน 5 เดือน คงจะสำเร็จ จะได้ย้ายนักโทษ...” กิจการเรือนจำ
สมัยใหม่นั้นก็ยังคงดำเนินการเสียไม่ได้หากขาดการสร้างศาลไว้ด้วยดังรายงานกราบทูลว่า

“ขอเชิญเทพารักษ์เจตคุปต์หรือ เจตคุคนหนึ่ง พระเสื้อเมืองหนึ่ง พระทรงเมืองหนึ่ง
พระกาฬหนึ่ง เป็นเทพารักษ์กรมพระนครบาล มีหน้าที่รักษาเจ้าพนักงานผู้รักษา
นักโทษคุก เป็นผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติอยู่แลนักโทษก็เป็นที่นั่งนอนอยู่ทั่วกัน ถ้าย้ายคุกไปไม่
เชิญเทพารักษ์ไปด้วยแล้ว เป็นที่ว่าเหว่นัก พวกนี้ร้องขอตั้งนี้เข้าพระพุทธรเจ้าจึงเห็น
ด้วยเกล้าฯ ว่า เทพารักษ์ที่เกี่ยวข้องในการคุกนั้นก็เฉพาะแต่เทพารักษ์เจตคุปต์องค์
เดียว ที่ควรเชิญไปด้วย...”

สิ่งก่อสร้างใดๆที่เกิดขึ้นล้วนเป็นเทคโนโลยีของพื้นที่การใช้งาน และการที่นำผังเรือนจำ
สมัยใหม่เข้ามาก่อร่างในสังคมไทยนั้นการกล่าวว่าการนำผังนี้เป็นการคัดลอกมาทั้งหมดในทุก
สัดส่วนก็ไม่ใช่เป็นการกล่าวเกินจริงแต่อย่างใด เพราะ “...แต่ศาลที่จะไ้วันนั้น แต่เดิมไม่ได้คิดไว้...”
(ศาลนี้หมายถึงศาลเทพารักษ์-อ้างอิงจากบริบทข้อความ) การกล่าวเช่นนี้หมายความว่าลักษณะ
การใช้งานทางสถาปัตยกรรม (Architecture Function) ที่เป็นรากฐานของงานสถาปัตยกรรมไทย
นั้นไม่ได้อยู่ในแบบแผนตั้งแต่ต้น การรับเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่จึงแสดงออกให้เห็นถึงท่าทีที่ปะ
เติมเสริมแต่งในส่วนการใช้งานที่ไม่ได้ใช้ ดังกล่าวว่า

“... แต่ที่ซึ่งจะทำศาลนั้น ก็ไม่มีที่อันชอบกลเลย ข้าพระพุทธเจ้าจึงเห็นด้วยเกล้า
ฯ ว่า จะต้องแก้ประตุทำศาลไว้บนนั้น ข้าพระพุทธเจ้าจึงส่งแบบประตุถวายพระเจ้า
น้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ทรงเขียนแบบประตูก็ดูพอแก้ไขใช้ได้ ...”

การดัดแปลงแปลน หรือส่วนการใช้งานทางสถาปัตยกรรมนี้ยังคงมี การคงสภาพไว้ของรูปแบบ
และจิตวิญญาณแบบเดิมดังนี้ “ครั้งจะเชิญไปไว้ที่ตึกสำหรับว่าการคุกก็ขัดอยู่เพราะศาลเดิมเป็น

²⁴² หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. คำกราบบังคมทูลของคอมมิเตตี กรมพระนครบาล เรื่อง ความ

ศาลมียอดปราง ข้าพระพุทธเจ้าจึงคิดด้วยเกล้าฯ ว่า ถ้าจะย้ายไปด้วยแล้วก็ควรทำที่ศาลไว้ ให้เป็นยอดปรางเหมือนศาลเดิมด้วย จึงจะชอบ...”(เน้นความโดยผู้เขียน) ซึ่งก็พอจะเห็นกระบวนการการรับเอาเทคโนโลยีของสิ่งต่างๆ เหล่านี้ที่ไม่ได้เป็นการนำเข้ามาทาบทับเพื่อจะเปลี่ยนแปลงให้สังคมมีความเป็นสมัยใหม่มากขึ้นแต่อย่างใด แต่การรับเอาเทคโนโลยีเหล่านี้เป็นเพียงเครื่องมือแบบใหม่ที่ทั้งสังคมนำเข้ามาตั้งไว้แล้วจึงค่อยๆ เพิ่ม ลด ตัด ทอนในส่วนการใช้งานให้เข้ากับจิตวิญญาณแบบเดิม

การคัดลอกการสร้างเรือนจำนี้หนึ่งเปรียบเสมือนเป็นความโอนอ่อนผ่อนปรนอนุญาตให้ความเป็นสมัยใหม่ เข้ามาทาบทับพื้นที่สมัยเก่าได้ ในอีกแง่หนึ่งการรับเอาเทคโนโลยีต่างๆ นั้นก็เป็น การหนุนแรงทางความคิดของสยาม และอ้างเอาได้ว่าความเป็นสมัยใหม่ได้มาถึงแล้ว ทว่าการรับเอาเทคโนโลยีต่างๆ นั้นเป็นการนำเข้าสู่ประดิษฐ์ใหม่ ทั้งในแง่ถาวรวัตถุ และจิตวิญญาณแห่งความคิด ที่ฝังไว้ในทุก ๆ เทคนิคของเทคโนโลยีเข้ามาฝังรากในสังคมไทยพร้อมกันด้วย

สรุป

การจัดการกับการลงโทษในสมัยใหม่นั้นจำเป็นต้องมีการก่อสร้างขึ้นของ **ระบบการลงโทษ (Penological System)** ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องกระบวนการยุติธรรมแบบหนึ่งในการปกครองสมัยใหม่ของสยาม โดยระบบการลงโทษนั้นถูกระบุไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ว่า มีทั้งหมดคือ “*ประหารชีวิต, จำคุก, ปรับ, อยู่ภายในเขตที่อันที่กำหนด, ริบทรัพย์ และรียกประกันทานบน*” ซึ่งเป็นผลมาจากการก่อตั้ง ระบบกฎหมายสมัยใหม่ (Modern Legal System) และ สถาบันยุติธรรมสมัยใหม่ (Modern Justice Institute) โดยเป็นการจัดการกับการลงโทษ ทั้งการประหารชีวิต และการจัดการเรือนจำคุมขังนักโทษเปลี่ยนแปลงตามไป

การจัดการกับโทษประหารชีวิตนั้นได้ใช้วิธีการ “*กุดหัว*” ให้ศีรษะหลุดออกจากตัว โดยมักจัดขึ้นที่ป่าช้าที่อยู่ห่างไกล การจัดการกับการประหารด้วยวิธีนี้เป็นการจัดการกับ พื้นที่ และคติความคิด นัยหนึ่งการพันคอ กุดหัวนั้นเป็นการแสดงถึงคติที่แสดงถึงพระราชอำนาจสิทธิ์อย่างเด็ดขาดสอดคล้องกับระบบการปกครองแบบกษัตริย์เป็นศูนย์กลางและมีอำนาจเต็มทีหรือ **สมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy)** ส่วนแง่ของการจัดการกับพื้นที่นั้นการลงโทษประหารชีวิตได้กระทำในพื้นที่ป่าช้าที่ห่างไกลที่เป็นการขบวิธีคิดของความไม่ทันสมัย ออกไปจาก

ศูนย์กลางการปกครอง อันหมายถึงการยังคงใช้ดาบฟันคอกุดหัวในการประหารชีวิตท่ามกลางการไหลบ่าเข้ามาของวิถีคิดความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) แบบตะวันตกที่มีความเจริญวัฒนา

คติการปกครอง และการลงโทษในแง่หนึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีคิดแบบอาณานิคมนิยม (Colonialism) และลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) ซึ่งเป็นการไหลบ่าของความรู้จากภายนอก โดยเป็นวิถีคิดการปกครองที่จะแผ่อิทธิพลไปยังดินแดนประเทศที่มีอำนาจด้อยกว่า และพยายามเข้าไปจัดการการปกครองและการลงโทษด้วยเครื่องมือของความเป็นสมัยใหม่ เช่น การที่อังกฤษยึดเอาพม่า และฝรั่งเศสได้แผ่อิทธิพลเหนือประเทศลุ่มแม่น้ำโขงเป็นฝรั่งเศสอินโดจีน เป็นต้น วิถีคิดเหล่านี้ยังส่งผลในรูปแบบการจัดการการลงโทษ เช่นการเข้ามาจัดการเรือนจำในหัวเมืองประเทศราชเชียงใหม่ของสยาม ซึ่งโดยปกติแล้วการจัดการกับการปกครองนั้นเป็นเรื่องของแต่ละเจ้าผู้ครองประเทศนั้นๆ การที่สยามพยายามจัดการกิจการเรือนจำเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการใช้ความรู้และวิถีคิดแบบอาณานิคมในการครอบงำการปกครองภายในไปพร้อมกับการรับมือจากเจ้าอาณานิคมภายนอก ซึ่งกล่าวได้โดยง่ายว่า การจัดการการลงโทษถูกใช้เป็นวิธีการในการล่าอาณานิคมของสยามภายในในการสถาปนารัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ประการหนึ่ง

การสถาปนารัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์นี้ไม่ใช่การเกิดขึ้นจากพลังของความสามารถส่วนบุคคล หรือพลังของระบบเศรษฐกิจ²⁴³ แต่เป็นการปะทะ ต่อดู และประสานกันของเทคนิคการปกครองในฐานะความรู้จากภายนอกเข้ากับการปกครองแบบเดิมของไทยซึ่งเสมือนเป็นการเลื่อนเข้ามาทาบทับกันของความรู้ทางการปกครอง ที่เป็นข้ออ้างของการปกครองอย่างเป็นทางการ “สมัยใหม่” ของสยาม โดยท่ามกลางการไหลบ่าของความเป็นสมัยใหม่ในบริบทสังคมไทยจะพบการปะทะ และต่อดูกันของความรู้จากภายนอกและภายในในช่วงเริ่มต้น การต่อดูกันทางความคิดเช่นนี้ไม่ได้ยังผลให้เห็นถึงการชนะอย่างแตกหักของวิถีคิดใดวิถีคิดหนึ่ง แต่ผลของการปะทะต่อดูนั้นเป็นผลมาจากการผ่อนปรน ประนีประนอม (Compromised) ให้ความคิดความเป็นสมัยใหม่บางประเภทไหลเข้ามาได้ และในทางเดียวกันก็เลือกเก็บความคิดแบบเดิมไว้ต่อไป

²⁴³ ดูเพิ่มเรื่องคำอธิบายการสร้างรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ด้วยพลังของระบบเศรษฐกิจได้ใน Kullada Kesboonchoo Mead, *The Rise and Decline of Thai Absolutism*, (Routledge; London, 1st edition, 2004).

ผลจากการผ่อนปรนและประนีประนอมความเป็นสมัยใหม่นี้ทำให้การแสดงออกของสยามนั้นไม่ได้เป็นไปอย่างสมัยใหม่เสียทั้งหมด แต่เป็นการแสดงออกที่ครึ่งๆกลางๆ ซึ่งในสมัยนี้จึงอาจถูกจัดได้ว่าเป็นยุคต้นสมัยใหม่ ซึ่งให้รัฐสยามในสมัยนี้เป็น **รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้นสมัยใหม่ (Pre-Modern Absolutism States)** ตามไปด้วย

ในสภาพแวดล้อมจากโครงสร้างรัฐและยุคสมัยเช่นนี้ทำให้การลงโทษนั้นเป็นไปตามรูปแบบของรัฐและยุคสมัย เพราะการลงโทษประหารชีวิตโดยการฟันคอถูกหัวนั้นโยงไปถึงคติที่แสดงถึงพระราชอาญาสิทธิ์ของพระมหากษัตริย์ อีกทั้งการลงโทษในการจำคุกก็แสดงออกให้เห็นผ่านทางการจัดการกับเรือนจำที่เป็นการออกแบบเพื่อสอดส่องควบคุมนักโทษอย่างเป็นสมัยใหม่ เป็นการลงโทษที่ยับยั้งนักโทษไม่ให้มีการกระทำความผิดขึ้นในสังคม จุดประสงค์ของการลงโทษนี้สามารถสะท้อน **“วาทกรรมการลงโทษเพื่อการยับยั้งป้องกัน” (Prevention and Deterrence Discourse)** ของมุมมองของรัฐในวาทกรรมการลงโทษเห็นได้อย่างเด่นชัด

เมื่อพิจารณาความเห็นจากภาคสังคมกลับพบว่ามีความเห็นในทำนองว่า “เป็นวิธีที่มีความสยดสยอง” และมีความเห็นที่ในกลุ่มที่แสดงออกว่า “ให้ตายตกไปตามกัน” ซึ่งการแสดงความคิดเห็นนี้เห็นว่าเป็นความเห็นที่แสดงออกมาจากพื้นฐานความสมเหตุสมผลของการลงโทษเพื่อยับยั้งป้องกัน และการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนอย่างสาสม (Theology Revenge and Retribution Discourse) ซึ่งในสังคมสมัยนี้จะเห็นว่าภาคส่วนสังคมนั้นประกอบด้วยหลากหลายกรอบคิดที่มีต่อการลงโทษ ทว่าถูกบดบังด้วยความสมเหตุสมผลของรัฐ

อนึ่งการลงโทษในสมัยรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้นสมัยใหม่นี้ได้แสดงออกให้เห็นถึงความเป็นพระราชอาญาสิทธิ์ซึ่งเป็นการยอมรับความชอบธรรมในการลงโทษของไทยโบราณ และเป็นการเปลี่ยนแปลงมาจากการลงโทษในรัฐราชมณฑลโบราณที่อาจเป็นรากหนึ่งของความชอบธรรมอันรุนแรงของการปกครองและการลงโทษ ซึ่งสร้างความสมเหตุสมผลของวาทกรรมมาตลอดประวัติศาสตร์ของการลงโทษไทย

บทที่ 6

“โทษทัณฑ์” ความชอบธรรมอันรุนแรงของการปกครองในรัฐราชาชนบทโบราณ

การปกครองภายในรัฐ ย่อมขาดด้วยอำนาจของการปกครองไปไม่ได้ ความเป็นรัฐก็เป็น มักต้องสร้างกลไกต่างๆขึ้นมาครอบงำ (Domination) เพื่อความชอบธรรม (Legitimacy) ของการ ปกครอง²⁴⁴ กลไกของการปกครองที่สำคัญที่แสดงอำนาจอย่างเปิดเผยขององค์อธิปัตย์คือการ สร้างเครื่องมือ เทคนิค และวิธีการในการปกครอง ซึ่งก็ปรากฏในรูปแบบ กฎระเบียบ กฎหมาย มาตราฐานทางศีลธรรม ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้จะมีความชอบธรรมได้ก็ต่อเมื่อมีการให้ความ สมเหตุสมผล (Justification) ทางกรปกครอง²⁴⁵ การลงโทษ (Punishment) จึงเป็นประติสฐ กรรมของอำนาจการเมือง เพื่อความชอบธรรมในวิถีคิดการปกครองต่างๆของรัฐ อีกทั้ง ความชอบธรรมนั้นได้เชื่อมต่อกับความยินยอมขอมนุุษย์ที่จะถูกปกครองด้วยวิธีต่างๆ ซึ่งยังถึง การลงโทษ โทษทัณฑ์จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการปกครอง และเป็นการแสดงออกของ อานุภาพของอำนาจองค์อธิปัตย์ไปด้วยพร้อมกัน

ในวิถีคิดของการปกครองแบบโบราณจารีต สายสัมพันธ์เชิงอำนาจของเจ้าผู้ปกครองกับผู้ ถูกปกครองก็อาจเพียงพอแล้ว แต่ในพื้นที่ทางการเมืองสมัยใหม่นั้นได้เกี่ยวข้องกับความเป็นรัฐ ความสัมพันธ์ข้ามรัฐ รัฐบาล และอื่นๆ โดยเป้าหมายของการมีอยู่ของความเป็นรัฐนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ บนพื้นฐานของ ความมั่นคง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากรอบคิดของการปกครองในยุคโบราณ และ ระเบียบการปกครองสมัยใหม่นั้นจะแตกต่างกันในเชิงญาณทัศน์ (Episteme) แต่การลงโทษก็เป็น องค์ประกอบของเทคนิคการปกครองของรัฐที่ขาดไม่ได้ เพราะการลงโทษเป็นเรื่องของอำนาจ ไม่ว่าจะยุคไหนสมัยไหน หรือพื้นที่แห่งไหน

เดิมการลงโทษประหารชีวิต ไม่ใช่การลงโทษประหารด้วยการตัดศีรษะเพียงอย่างเดียว เสมอไป และก็ไม่ได้มีแต่การลงโทษประหารชีวิตเท่านั้นที่นักโทษจะต้องเผชิญกับความรุนแรงที่รัฐ สามารถกระทำต่อนักโทษได้ แต่ยังมีโทษเข็ญน ประจาน และการยึดทรัพย์ลูกเมียเข้าเป็นของ

²⁴⁴ ดู ธเนศ วงศ์ยานนาวา, *ความสมเหตุสมผลของความชอบธรรม (การครอบงำ)*, หน้า 43–44.

²⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

หลวงเป็นต้น ในบทนี้จึงเป็นการพยายามสืบสาวให้เห็นว่า วิธีคิดในเรื่องการลงโทษ เกี่ยวพันกับ วิธีคิดในเรื่องการปกครอง ที่จะทำให้เข้าใจถึงวิธีคิดเรื่องการลงโทษทั้งจากรัฐ และสังคม

อาญา(สิทธิ์) และ ความชอบธรรมของการลงโทษในกฎหมายไทยโบราณ

“จักกล่าวลักษณะผู้ต้องอธิกรโทษใน พระราชอาชญาหลวง เปน
ข้อเลมิดพระราชโองการ พระราชบัญญัติ พระราชเสาวณี อันแจกจากเอกณะ
ดิงษมูลคดี ซึ่งมีในคัมภีรพระธรรมสาตร อันพระมโนสารอาจารย์มะนะสิการ
กำหนดนะมาแต่จักวาพิบรรพต...อันว่าบุทคลทุระยศต่อพระมหากษัตริเจ้าผู้ธรง
พระคุณอันประเสริฐ...แลประทุศร้ายเบียดบังลอบลักส่วยสัดภทยาแลพระราช
ทรรพ...เป็นผู้กระทำผิดล่วงเกินพระราชอาญาแห่งพระมหากษัตริราช
เจ้า...มีกำหนดโทษแต่สถานหนึ่งถึงแปดสถาน...แลผู้ผิดนั้นพึงต้องซึ่งพระ
ราชทัณฑ์มีโทษปันคอ ธิบเรือนเป็นต้น ...”²⁴⁶

การลงโทษทั่วไปในรัฐโบราณจารีตนั้น เป็นอำนาจผูกขาดกับเจ้าผู้ปกครอง ซึ่งมักบัญญัติไว้
ไว้ในบทกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามบทกฎหมายนั้นก็มักมีลักษณะการกำหนดโทษที่ไม่ได้เป็นระบบที่
ถาวรแน่นอน (Certainly Systematic) สอดคล้องกันสม่ำเสมอ (Consistency) กล่าวคือ การ
บัญญัติหลักการการปกครอง วิธีการในการตัดสินคดีความ และข้อกำหนดที่ควบคุมความประพฤติ
ของคนในสังคมโดยตรง ดังปรากฏในกฎหมายโบราณของรัฐแถบเอเชียอาคเนย์ ที่มีประกอบด้วย
บทพระธรรมศาสตร์ หรือรากฐานความคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระมนู เช่น ธรรมทัศน์
(Dhammthat) ของกฎหมายพม่ารามัญ พระธรรมศาสตร์ในกฎหมายม้งรายศาสตร์ของล้านนา
หลักพระมนูในกฎหมายเขมร รวมถึงพระธรรมศาสตร์กฎหมายตราสามดวงของสยาม กล่าวได้อีก
นัยหนึ่งว่าอิทธิพลศาสนาพุทธจากอารยธรรมอินเดียที่แผ่มายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใน นั้นทำให้
รูปแบบการปกครองของอาณาจักรเหล่านี้ ยึดโยงกับคติ และญาณทัศน์การมองโลกแบบพุทธ
ศาสนาที่เป็นการพยายามหาคำอธิบายของชีวิต ความเป็นอยู่ ซึ่งก็กินความตั้งแต่ คติภษัตริย์
ศิลปะของการปกครองการตัดสินความ ชนชั้นศักดินา ระเบียบแห่งจักรวาลวิทยา การมองโลกแบบ

²⁴⁶ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง*, (พิมพ์ลักษณ์, กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2521) หน้า 472.

ไตรภูมิ²⁴⁷ ตลอดจนสภาวะการเกิดขึ้น และมีอยู่ของมนุษย์ในอัคคีภูมิตูตร การบรรลุมรรคผล นิพพาน ซึ่งอ้างอิงในตำราพระไตรปิฎก เป็นต้น และหากพิจารณาลักษณะของกฎหมายที่ใช้กันใน รัฐธรรมนูญอีกด้านหนึ่งจะพบว่า ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาเฉกเช่นเดียวกัน ดังในประกาศพระ ราชปรารภในกฎหมายตราสามดวงตอนหนึ่งว่า “...จึงมีพระราชโองการมานพระบันฑูลสุรัสวดีสิงหนาท ดำรัสว่าฝ่ายพุทธจักรนั้น พระไตรปิฎกแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์อันสมเด็จพระพุทธิ เจ้า ทรงพระมหากรุณาประดิษฐานไว้ต่างพระองค์ได้เป็นหลักโลกยสังฆสอน บรรพชิตบ ริษย์แลฆราวาสบริษัษย ได้ประติบัติรู้ซึ่งทางศุขติฎุมแลทุกติฎุม...”²⁴⁸ คติเหล่านี้จึงเป็นญาณทัศน์ พื้นฐานที่ทำให้ให้การปกครองอยู่ในลักษณะของราชอาณาจักร ที่มีผู้ปกครองในฐานะ พระมหากษัตริย์ที่ทรงอำนาจสูงสุดภายในรัฐ และอ้างสิทธิอำนาจตามหลักทางพระพุทธศาสนาใน การปกครอง

กฎหมายตราสามดวง เป็นกฎหมายที่ประกอบทั้งส่วน พระธรรมศาสตร์ อันเป็น กฎหมายแม่บทหลักกล่าวถึงความชอบธรรมในการปกครอง ความยุติธรรมตามคติศาสนา และ ส่วน ราชศาสตร์ ซึ่งเป็นข้อกำหนดของพระมหากษัตริย์ในการจัดการกับสงบเรียบร้อยในสังคม²⁴⁹ ที่ตั้งบนพื้นฐานของหลักพระมนู และระบบศักดินา²⁵⁰ อย่างผสมปนเป เรื่องของการลงโทษจึงถูก รวมบัญญัติไว้เป็นส่วนหนึ่งของการปกครอง เพราะการลงโทษในรัฐโบราณเป็นการแสดงอำนาจได้ ทางตรง ดังนั้นการละเมิดล่วงเกินต่อกฎหมาย บทบัญญัติพระอัยการของพระมหากษัตริย์นั้น เปรียบประหนึ่งว่าเป็นการละเมิดต่อคุณงามความดี และคุณธรรมศาสนา ดังการเปรียบเทียบใน บทพระธรรมศาสตร์ ของ กฎหมายตราสามดวง ซึ่งต่างกล่าวถึงเรื่องราวของ การที่พรหมได้พา กันเสพกามกิจ ทั้งโลภะ โทสะ โมหะ จนเกิดความวุ่นวาย ได้รับความทุกข์ยากลำบากด้วยวิวาทกัน

²⁴⁷ ปภัสสร เขียรปัญญา, “จักรวาลวิทยาสยาม : การศึกษาที่มาของอำนาจทางการเมืองและ กฎหมายในกฎหมายตราสามดวง” (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 50.

²⁴⁸ กรมศิลปากร, กฎหมายตราสามดวง(พระราชปรารภ), หน้า 1.

²⁴⁹ พระราชศาสตร์หรือสาขาคดี เป็นกฎหมายย่อยที่พระมหากษัตริย์ตราขึ้นใช้ในรูปพระราช กำหนด บทพระอัยการ และพระราชบัญญัติ โดยอาศัยคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นหลัก

²⁵⁰ Frank C. Darling, “The Evolution of Law in Thailand,” *The Review of Politics* 32, no. 2 (1970): 197–218.

จนบังเกิดความฉิบหายต่างๆ ปราศจากกฎเกณฑ์ และอำนาจในการบังคับ ดังนั้นเหล่าฝูงชนทั้งหลายจึงประชุม ตั้งพระมหากษัตริย์เจ้าเป็นอธิบดี^{251,252} อย่างไรก็ตามการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆนั้นกษัตริย์จะใช้ราชอำนาจพระองค์เองอย่างเดียวในการกำหนดไม่ได้ เพราะพระเจ้ามหาสมมุติราชยังต้องอาศัย “...เอาอักษรอันเปนเภททางคพระกรแลอาคมเวททั้งปวง...เปนใหญ่ในที่บังคับบัญชากิจคดีมนุษย์ทั้งปวง” ซึ่งอักษรที่กล่าวถึงนี้คือคัมภีร์ทางการปกครองซึ่งต้องอาศัยการที่พระภักทธระดาบส ได้เหาะไปยังขอบจักรวาลเพื่อคัดลอกมา²⁵³ และถวายให้แก่กษัตริย์

พระเจ้ามหาสมมุติราชจึงได้ตั้งคัมภีร์กฎหมายมนุธรรมศาสตร์ไว้ “เปนใหญ่ในที่บังคับบัญชากิจคดีมนุษย์ทั้งปวง” ซึ่งพระองค์ยังให้ “มนัสสารอำมาตย์บังคับเนื้อความโดยยุติธรรม” การที่พระองค์ให้ขุนนางอำมาตย์ได้ระงับข้อพิพาทนั้น ก็เกิดกรณีที่ “มนัสสารอำมาตย์บังคับคดีไม่เป็นธรรม” ดังนั้นคู่ความบุรุษสองคนจึงไปฟ้องพระยาสมมุติราชจน “บุรุษทั้งสองก็สรรเสริญสมเดจ์พระเจ้ามหาสมมุติราชว่า **พระองค์บังคับบัญชาเป็นธรรมแล**” พระมหากษัตริย์จึงประดุจตั้งประมุขในการ “...เสด็จยังสาระพินิจฉัย...ซึ่งกระลาการพิจารณาโดยยุติธรรมนั้นเป็นแว่นแก้วแล้วเอาพระคัมภีร์ธรรมศาสตร์เป็นพระเนตร ดูเทศกาลบ้านเมืองโดยสมควรแล้ว จึงเอาพระกรเบื่องขวา คือพระสติสัมปชัญญะทรงพระขรรค์แก้ว คือ **พระวิจารณ์ะปัญหาวิวินิจฉัย ตัดข้อคดีอนุประหาราษฎรทั้งปวงโดยยุติธรรม**”

²⁵¹ ดูเพิ่มใน ทวีศักดิ์ เผือกสม, “การปรับตัวทางความรู้ ความจริง และอำนาจของชนชั้นนำสยาม พ.ศ. 2325-2411” (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540) หน้า 68.

²⁵² การตีความของทวีศักดิ์มองว่า พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจในการวางกฎเกณฑ์ในสังคม โดย “ที่คนในสังคมเลือกขึ้นมาปกครองตนเอง” แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า การวางกฎเกณฑ์ในรัฐไทยโบราณนั้นซับซ้อนมากกว่าการที่พระมหากษัตริย์จะใช้อำนาจอธิปไตยอย่างเด็ดขาดในการวางกฎเกณฑ์ต่างๆในสังคม เพราะเห็นได้จากการวางพระกำหนดบทัยการต่างๆมักอ้างถึงพระราชอำนาจที่มิได้มาจากอำนาจของพระมหากษัตริย์เท่านั้น แต่ยังเลยลึกไปถึงความชอบธรรมของอำนาจการกำหนดบทกฎหมายต่างๆที่ต้องมาจากความชอบธรรมของศีลธรรมทางศาสนา กษัตริย์จะใช้ราชอำนาจพระองค์เองอย่างเดียวในการกำหนดกฎเกณฑ์ไม่ได้ แม้พระเจ้ามหาสมมุติราชยังต้องอาศัยการที่พระมนัสจารย์ ใช้คัมภีร์ที่ได้จากการคัดลอกอาคมเวทย์จากกำแพงจักรวาล

²⁵³ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง(พระราชปรารภ)*, หน้า 7.

ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ตามคติพุทธศาสนา จึงถือได้ว่าการเป็นพระมหากษัตริย์สามารถเกิดได้จากการเลือกของมหาชนขึ้นมา ซึ่งก็ทำให้ฐานะของกษัตริย์นั้นอยู่ในสถานะผู้เป็นใหญ่ มีอำนาจชี้ขาดข้อพิพาทต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมบ้านเมือง แต่อำนาจดังกล่าวนี้ก็มีใช้พลังของคนที่แข็งแกร่งกว่าจะสามารถใช้ในการข่มเหงผู้ที่ถูกปกครองได้อย่างง่าย เพราะในเรื่องเล่าทางพุทธศาสนา กษัตริย์ที่ใช้อำนาจไปในทางที่เป็นพระราชก็อาจสร้างความพึงพินาศให้กับอาณาประชาราษฎร และเป็นเหตุที่ทำให้ราชอาณาจักรล่มสลายด้วยการที่พระมหากษัตริย์ขาดความยุติธรรม ศาสนาจึงทำหน้าที่เป็นกรอบในการเหนี่ยวรั้งมิให้เจ้าผู้ปกครองใช้ในแสดงออกในทางที่กำหนดว่าเป็นสิ่งชั่วร้าย การปกครองจึงต้องความชอบธรรมบนพื้นฐานของหลักการตามพระธรรมศาสตร์และอรรถศาสตร์ ซึ่งหลักในการพิจารณาคดีในกระบวนการยุติธรรมโบราณ นั้นจะต้องมีฝ่ายพราหมณ์ หรือปุโรหิต ที่เชี่ยวชาญคัมภีร์พระศาสนา แต่อย่างไรก็ตามก็เชื่อว่ากษัตริย์ได้ทรงตัดสินคดีความด้วยพระองค์เอง โดยอาจรับฟังคำปรึกษาของพราหมณ์ผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ที่เป็นต้นกำเนิดของพระธรรมศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตามแต่ในทางปฏิบัติก็อาจมิได้ทรงตัดสินคดีความด้วยพระองค์เองในทุกๆกรณี จึงได้ทรงอาศัยมอบหมายคดีความทั่วไปให้คณะตระลาการพิจารณาได้สอบสวน และทำหน้าที่แทนพระมหากษัตริย์ ซึ่งในการพิจารณาคดีจะมีตระลาการที่เป็นลูกขุนเรียกว่า ลูกขุน ณ ศาลา ทำหน้าที่ไต่สวนสืบพยานและสรุปข้อเท็จจริง แล้วส่งสำนวนให้ตระลาการที่เป็นผู้พิพากษาผู้ชี้ขาดว่าฝ่ายใดชนะหรือแพ้คดี เรียกว่า ลูกขุน ณ ศาลหลวง และหากตระลาการไม่รักษาความยุติธรรมแล้วไซ้ ผลร้ายที่ควรเกิดแก่ผู้กระทำผิดนั้นก็อาจย้อนกลับเข้ามาสู่ตน ดังนั้นตระลาการจึงต้องยึดหลักอคติทั้งสี่ที่พระอินทร์ทรงมอบ **หลักอินทภาษ** ให้แก่ผู้ที่จะทำหน้าที่ตัดสินคดีความ ได้แก่ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติและภยากติ โดยผู้พิพากษาระลาการต้องมีอาการเที่ยงธรรมตั้งตราฐและบันทัด ต้องมีจิตอย่างมัธยมเป็นกลาง ถือเอาพระธรรมศาสตร์ ราชศาสตร์และราชনীติศาสตร์อย่างเคร่งครัด หากละเมิดหลักนี้ เป็นโทษหนักไถ่ถอนมิได้ หากเมื่อ "อนึ่งความนั้นข้องขัดจะพิพากษาบังคับ ปัญชายากไซ้ ให้อุณกาลชุนมจตุสดมให้ช่วยว่า ถ้าพิพากษามิได้ให้เอากราบบังคมทูลพระพุทธรเจ้าอยู่หัวจะตรัสเอง" พระกษัตริย์จึงต้องทรงรอบรู้ใน "ราชনীติศาสตร์" และวิธีพิจารณาความเป็นอนอย่างดีดังใน "กระษัตริย์ผู้จะดำรงแผ่นดินนั้นหาไศรย ซึ่งโบราณราชনীติ" ²⁵⁴ กฎหมายพระอัยการอันกระษัตริย์แต่ก่อนบัญญัติไว้ได้เป็นบันทัดถาน ²⁵⁵ ความ

²⁵⁴ ทวีศักดิ์ เผือกสม, "การปรับตัวทางความรู้ ความจริง และอำนาจของชนชั้นนำสยาม พ.ศ. 2325-2411," 68.

ยุติธรรมจึงสถาปนาบังเกิดขึ้นจากองค์พระมหากษัตริย์ ตามอำนาจอาญาในการบัญญัติหลักเกณฑ์ทางกฎหมายอำนาจดังว่านั้นกินความตั้งแต่ อำนาจในการพิจารณาคดี การตัดสินข้อพิพาทที่ผนวกทั้งอำนาจที่ได้รับมาจากอิทธิพลศาสนาพราหมณ์(ที่มาจากพระพรหม) และอิทธิพลพระพุทธศาสนา (ที่มาจากการเลือกจากคนในประเทศ เรียกว่า มหาชนสมมุติ) อำนาจในการลงโทษ การไกล่เกลี่ยระงับคดีความต่างๆ

การพยายามเทียบตนเป็น “พระโพธิสัตว์” และผู้นำจิตวิญญาณของพระมหากษัตริย์ในกฎหมายตราสามดวงนั้นเป็นการทำที่พระองค์มีวิจารณ์ญาณหยั่งเห็นไปในพุทธเจ้าทั้งปวง พระองค์ย่อมมีพระกรุณาชกชนสมณะ ซี่ พราหมณ์ อานาประชาราษฎร ให้ตั้งอยู่ในจิตอันกุศลเพื่อกำบังบาป และขึ้นไปเสวยสวรรค์สมบัติได้²⁵⁶ การเทียบฐานะของกษัตริย์เท่ากับพระโพธิสัตว์นี้ย่อมทำให้กฎหมายทั้งหลายที่มาจากพระองค์ ถูกต้องชอบธรรมยิ่งขึ้นไปอีก²⁵⁷ ทั้งสิทธิอำนาจทางโลก และคติทางธรรมที่เสมือนหนึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ ตามความชอบธรรมของคติทางศาสนา²⁵⁸ เมื่ออำนาจมาพร้อมกับสิทธิในการปกครอง เจ้าผู้ปกครองจึงมีความชอบของการกำกับการดำเนินไปของสรรพสิ่งที่ถูกปกครอง ซึ่งหมายรวมถึง ชีวิต และร่างกาย ของผู้ถูกปกครองเหล่านั้นด้วย ดังนั้นการใช้อำนาจสิทธิ์ลงต่อตัวผู้ถูกปกครองก็มาในรูปที่รวมกันเรียกว่า “อาญา”

ในภาษาสันสกฤต อาชญา หรือ อาญา หมายถึงอำนาจ หรือโทษ โดยนัยะนั้นเป็นอำนาจในการจัดการกิจการทางการเมือง การปกครอง ตราบกฎหมาย ตลอดจนการบังคับโทษ ซึ่งจะเห็นได้จากการตรากฎหมายในสมัยนั้นที่ชี้ให้เห็นอำนาจอันชอบธรรมของเจ้าผู้ปกครองในการบัญญัติกฎระเบียบทางการปกครองในรูปแบบต่างๆ ดังเช่นพระราชปราวณในกฎหมายมังราย

²⁵⁵ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง(พระราชปราวณ)*, หน้า 2.

²⁵⁶ ทวีศักดิ์ เผือกสม, “การปรับตัวทางความรู้ ความจริง และอำนาจของชนชั้นนำสยาม พ.ศ. 2325-2411,” 69.

²⁵⁷ ปภัสสร เขียวปัญญา, , “จักรวาลวิทยาสยาม : การศึกษาที่มาของอำนาจทางการเมืองและกฎหมายในกฎหมายตราสามดวง, หน้า 130-131.

²⁵⁸ ทวีศักดิ์ เผือกสม , “การปรับตัวทางความรู้ ความจริง และอำนาจของชนชั้นนำสยาม พ.ศ. 2325-2411.”หน้า 69.

ศาสตร์ที่ใช้ในดินแดนล้านน่านมีว่า “สิทธิสวัสดิ์ แห่งราชอาณาจักรนี้...พระญามังรายจึงตั้ง
 อาชญาไว้ เพื่อให้ทำวพระยาทั้งหลายผู้เป็นลูกหลานเหลน และเสนาอมาตย์ผู้ปกครองเมืองสืบไป
 รู้จักผิดชอบ ดังนี้แล...” อาชญาในที่นี้จึงเป็นความชอบธรรมหนึ่งในการปกครอง จำเป็นต้องเคารพ
 ปฏิบัติตามโดยเด็ดขาด ทำให้การขัดขึ้นต่ออำนาจ เป็นการขัดขึ้นต่อคติทางศาสนาอันเป็นศีลธรรม
 สำคัญของสังคม การละเมิดพระราชอาญาจึงเป็นความร้ายแรง และสาหัสถึงขั้นพินาศ ดังปรากฏใน
 การอ้างอำนาจในการลงโทษหนักแก่โจรผู้ร้ายดังนี้

“...อันบรมโบราณราชวินิตกรษัตริย์ทรงบัญญัติให้กระทำแก่ผู้ผิด
 อันทุจริตเลมิดพระราชอาชญา ... แลครุทัณฑ์โทษอันหนักนั้นก็จักให้
 พินาศแก่คนต่างต่าง...เหตุฉะนั้นแลโบราณราชกระษัตริย์แต่ปางก่อนพระองค์
 พระกรรมนาเพื่อจมิให้มุขมนตรีกระวีชาติแลราษฎรล่วงเกินพระราชอาญา
 จึงให้ตราพระราชบัญญัติ จัดเป้นบทมาตราสาขาคดีมีสืบสืบมา...”²⁵⁹

ความชอบธรรมของการลงโทษจึงถูกกำกับไว้ด้วยความชอบธรรมทางศาสนาใน
 บทบัญญัติทางกฎหมาย การลงโทษจึงเป็นญาณทัศน์ที่ถูกครอบด้วยคติทางศาสนาอันเป็นสัจ
 ธรรมที่กลายเป็นกฎหมายหลักที่เรียกว่ามุลคติ แต่อย่างไรก็ตามการบัญญัติในส่วน**ราชศาสตร์** ที่
 เป็นสาขาคดีอันบัญญัติโดยกษัตริย์นับเป็นการใช้พระอาญาสิทธิ์ในการออกกฎหมาย ให้เหมาะกับ
 ประเพณี กาลสมัย เมื่อมีอรรถคดีที่เกิดขึ้นใหม่ หรือว่าเห็นเป็นการไม่เที่ยงธรรมก็จะให้พราหมณ์
 หรือปุโรหิตรับมาร่างขึ้น พระราชศาสตร์เปลี่ยนไปตามรัชกาล พระราชโองการ และพระวินิจฉัย
 เหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่ได้จีรังยั่งยืน เนื่องเป็นพระวินิจฉัยของกษัตริย์ของพระองค์ ดังนั้นเมื่อ
 พระมหากษัตริย์เสด็จสวรรคตพระวินิจฉัยเหล่านี้ย่อมหมดความไปด้วย ยกเว้นพระมหากษัตริย์
 พระองค์ใหม่จะได้ถือตามพระราชวินิจฉัยเดิม²⁶⁰

กฎหมายตราสามดวงนั้นถูกชำระความขึ้นใหม่ในกรุงรัตนโกสินทร์ การชำระกฎหมายครั้ง
 นี้เกิดจากมูลเหตุคดีที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมั่งงว่า “...แลพิจารณาไม่เป

²⁵⁹ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง(อาชญาหลวง)*, หน้า 472.

²⁶⁰ รอง ศยามานนท์, ดำเนิน เลชะกุล และวิลาสวงศ์ นพรัตน์, *ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรี
 ออยุธยาแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ถึงแผ่นดินพระนเรศวรมหาราช*, (พระนคร: โรงพิมพ์สำนัก
 นายกรัฐมนตรี,2512), หน้า 30.

สัจ } ... หาเป็น ยุติ } ไม่...” การมองว่าไม่มีความเป็น สัจธรรม และไม่มียุติธรรมนี้ มิได้เป็นผล
 ธรรม }
 จากพระอาณัติพิธีของพระองค์ หรือผู้บัญญัติที่มีความชอบธรรมทางศาสนาแต่อย่างใดแต่มา
 จากการที่ “...พิพากษาสิ้นเนื้อความราษฎรทั้งปวงได้โดยยุติธรรมแลพระราชกำหนดบทพระอา
 การนั้นก็พ้นเพื่อนวิปริตผิดซ้ำต่างกันไปเปนนันมาก ด้วยคนอันโลกหลงหาความลลายแก้
 บาบมิได้ ดัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิพากษาภาให้เสียยุติธรรมสำหรับแผ่นดินไปก็มี
 บ้าง...”²⁶¹ อีกทั้งยังเป็นความพยายามของชนชั้นนำไทยในสมัยนั้นที่ต้องสร้างความชอบธรรมใหม่
 ในการปกครอง และกดทับ เบียดขับความเป็นอื่น ผ่านการ “ชำระกฎหมาย” และเลยไปจวบ
 จนกระทั่งการ “ชำระพระราชพงศาวดาร” ขึ้นใหม่ซึ่งก็เป็นการทำให้พระมหากษัตริย์ในกรุงศรี
 ออยุธยาอันกลายเป็นสิ่งอื่น²⁶² โดยสร้างคู่เปรียบเทียบอย่างตรงกันข้าม เพื่อแบ่งเขตขีดกันความเป็น
 ตัวเอง สถาปนาตัวตนและความชอบธรรมใหม่ เนื่องจากกฎเกณฑ์ใหม่ที่ชำระขึ้นนี้ได้เป็นเส้นขีด
 แบ่งบ่อนทำลายความดีของความเป็นอื่น ให้ค่าความชั่วซ้ำต่ำทราม ซึ่งควรได้รับการแก้ไขชำระ²⁶³
 ดังว่า“...ทรงกรุณาเห็นว่า...ชวนกันค้นเคยไปในการบาปหยาบช้า...อนาประชาราษฎร์สัตว์
 ครั้งนี้ มีแต่ใดจะมีแต่โมหะเป็นค้ำมูลจะกระทำทุกสิ่งใดในก็ปราศจากปัญญา...”²⁶⁴ การที่ชำระ
 ความในกฎหมายเหล่านี้จำเป็นต้องวาดภาพของความชอบธรรมการปกครอง[ขึ้นมาใหม่ ซึ่งใน

²⁶¹ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง(ประกาศพระราชปรารภ)*, หน้า 2

²⁶² แนวคิดในการแบ่งตัวตนกับความเป็นอื่น (self and the other) คือการที่ชนชั้นนำได้สถาปนา
 ตัวเองขึ้น และคิดว่าตัวตนนั้นมีความหมาย เนื่องจากที่ทางของศาสนาให้การรับรองว่าการมีอยู่
 ของตัวตนเหล่านั้นชอบธรรม แต่แท้จริงแล้วโครงสร้างวิธีคิดทางศาสนาเหล่านี้คืออำนาจที่ก่อรูป
 ของวาทกรรม เพื่อชูเอกลักษณ์ของสถาบันพระมหากษัตริย์ และการปกครองแบบใหม่ที่เรียกว่า
 ธรรมิกราชาธิราช ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความเป็นอื่นให้กับบางสิ่งในที่นี่คือความชอบธรรมของ
 การปกครองของอาณาจักรอยุธยา ดูเพิ่มเติมใน Michel Foucault, *The Order of Things: An
 Archaeology of the Human Sciences*. (New York: Vintage Books, 1994). p 43.

²⁶³ ทวีศักดิ์ เผือกสม, “การปรับตัวทางความรู้ ความจริง และอำนาจของชนชั้นนำสยาม พ.ศ. 2325-
 2411.” หน้า 72-73.

²⁶⁴ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง(พระราชกำหนดใหม่)*, หน้า 756

กฎหมายตราสามดวงนี้ก็ถือเป็นคำประกาศที่แสดงถึงญาณทัศน์ของสังคมไทยช่วงต้นรัตนโกสินทร์ และญาณทัศน์เหล่านี้ก็ล้วนมีอิทธิพลต่อบทลงโทษที่ถูกรับใช้ในกฎหมายดังกล่าว

ในทางหนึ่งความยุติธรรมที่เกิดขึ้นได้นั้น จะต้องมาจากการที่ตัวพระมหากษัตริย์นั้นยึดถือคติทางศาสนาเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นบารมีที่แสดงออกโดยการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเข้าถึงความยุติธรรม ความยุติธรรมจึงเป็นเรื่องความสมบูรณ์ที่อาศัยช่องของศาสนา ผ่านการใช้อาญาสิทธิ์ของพระมหากษัตริย์ และผู้ปกครองที่บัญญัติกฎหมายนั้น ซึ่งการลงโทษจึงเป็นหนทางการปกครองแห่งการบรรลุความยุติธรรม

กฎหมายโบราณเหล่านี้ได้ถูกบัญญัติจากอาญาสิทธิ์ของเจ้าผู้ปกครองที่ถือความชอบธรรมทางศาสนาเป็นเสาหลักโดยถือว่าพระองค์มีพระอาญาสิทธิ์ขาดในการกำหนดความเป็นไปในยุคสมัยเบื้องหน้าดังในพระราชปรารภกฎหมายตราสามดวง ในกรณีนี้จึงหมายถึงการชำระความในกฎหมายตราสามดวงที่ “...ทรงชำระตัดแปลงซึ่งบทอันวิปลาดนั้นให้โดยชอบโดยยุติธรรมไว้ด้วยไทยทรงพระมหากรุณาคุณจงให้เปนประโยชน์แก่กระษัตริย์อันจดำรงแผ่นดินไปในภายหน้า...”²⁶⁵ ไปแล้วเรียบร้อยนั้น การลงโทษนั้นก็เป็นส่วนที่กระจัดกระจายไม่เป็นระบบสอดแทรกในเกือบทุกส่วนของกฎหมาย ทั้งในบทบัญญัติความผิดฐานระโจร ความผิดต่อพระมหากษัตริย์ และความผิดในฐานะกระบดศึก ซึ่งในการลงโทษก็มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตั้งแต่ภาคทัณฑ์ ปรับไหม ริบราชบาต ให้ทวนด้วยหวาย ลวดหนั่ง ตัดอวัยวะ และฆ่าประหารชีวิต²⁶⁶

มาตรฐานของกฎหมายนี้นับได้ว่าเป็นความพยายามของชนชั้นนำในขณะนั้นในการปิดฝุ่นความชอบธรรมแบบเดิมๆ ให้กลายเป็นความชอบธรรมทางจิตวิญญาณแบบใหม่ให้เกิดขึ้น เช่น การสถาปนาความหมายของคำว่ายุติธรรม ปัญหาดังกล่าวนี้ยังเห็นได้จากการทำให้แนวคิดความยุติธรรมบางประเภทได้เงิบเสียงลง พระราชกำหนดในสมัยอยุธยาตอนปลาย ได้ตราว่า “อนึ่งผู้ร้ายฆ่าเจ้าเรือนตายนั้นยอมเอาตัวส่งให้เจ้าพาบๆ ให้ฆ่าเสียให้ตกไปตามกัน แลเจ้าภาพซึ่งเป็นคนกลัวแก่พาบ ครั้นจะฆ่าก็กลัวจะเปนกำมีสืบไป ก็ยอมปล่อยกันเสียว่าจะให้บวบบ้าง แล

²⁶⁵ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง(พระราชปรารภ)*, หน้า 2.

²⁶⁶ เนื่องจากในระบบของกฎหมายตราสามดวงนี้ ประกอบไว้ในส่วนเนื้อหาการปกครอง ลำดับศักดิ์ มรดก การศึกษาสงคราม ความผิดต่อพระมหากษัตริย์ ความผิดในฐานะโจร และอื่นๆ ซึ่งแบบแผนพฤติกรรมในรูปของกฎหมายนี้ก็เสมือนชีวิต และโลกทัศน์ในขณะนั้นด้วย

เรียกเอาเงินค่าตัวว่าจะทำบุญไปแก้ผู้ตายบ้าง”²⁶⁷ ตามประเพณีที่สืบต่อกันมานานแล้วเมื่อมีผู้ร้ายฆ่าคนในบ้านตามนั้นต้องยอมส่งตัวไปยังให้หัวหน้าครอบครัวใช้อำนาจในการฆ่า แต่ความจริงแล้วพระราชกำหนดนี้ไม่ได้มุ่งหมายให้จัดการคนร้ายเสียเอง เพราะนักโทษที่ถูกพิพากษาให้ต้องโทษประหารชีวิตนั้น ต้องได้รับพระบรมราชานุญาตก่อน²⁶⁸ แม้ว่าความคิดเหล่านี้ที่ขยายความไปกำหนดว่า “แลอ้ายผู้ร้ายเหล่านี้หมิได้ละพยค้อนร้ายเสีย ย่อมคบหากันไปทำร้ายแก่ราษฎรอีกเล่า จับตัวได้พิจารณาเป็นสัจก็หลายคนมาแล้ว แลสืบไปเบื้องหน้าอย่าให้เอาอ้ายผู้ร้ายเหล่านี้ส่งให้เจ้าภาพเลย แลให้เอาตัวจำใส่คุกจนกว่าจะตาย” จะเป็นเจตนาที่พระมหากษัตริย์จะทรงกลัวต่อบาปและมีพระเมตตามากมายเพียงใด การบัญญัติสิ่งต่างๆ เหล่านี้ย่อมขัดกับการที่ พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงสิทธิในการปกครอง เป็นใหญ่ในแผ่นดินเท่านั้น เพราะการบัญญัติว่า “**ยอมเอาตัวส่งให้เจ้าภาพ**” นั้นก็เป็นการประกาศโดยชัดแจ้งว่า ความยุติธรรมเป็นเรื่องของราษฎร ไพร่ฟ้าสามัญ

“บทพระไอยการதாக่อนว่า โจรผู้ร้ายแทงพินฆ่าเจ้าเรือน } ตาย
บ้าน

ปล่อยเสีย }
พิจารณาเป็นสัจ ส่งตัวโจรไปให้เจ้าภาพ เอาเงินให้หวด บ้างตามใจเจ้าภาพ
ให้หนี

ไม่ชอบ” ²⁶⁹

ตามพระราชบัญญัติใหม่ที่เพิ่มเติมนี้เห็นว่า บทพระไอยการที่มีอยู่แต่ก่อนนั้น เป็นสิ่งที่ “ไม่ชอบ” ลักษณะของการไม่ชอบด้วยกฎหมายนี้เป็นการมองถึงการไม่สามารถประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมได้ จึงให้ “...ตั้งกฎยกบทพระไอยการเก่านั้นเสีย แต่นี้สืบไปถ้าเกิดวิวาทชกตีพินแทงกัน ผู้ร้ายทำประการใดๆถึงตาย พิจารณาเป็นสัจใช้ ให้เอาโทษตายตกไปตามกัน” การตั้ง

²⁶⁷ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง(พระราชกำหนดเก่า)*, หน้า 611, วันอังคารขึ้น 5 ค่ำ เดือน 7 ปีกุน จุลศักราช 1105 (พ.ศ. 2286) ในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

²⁶⁸ โรเบิร์ต แลงการ์ด, *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1*. (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์, 2526), หน้า 88-89.

²⁶⁹ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง(พระราชบัญญัติ)*, หน้า 584.

บทบัญญัติใหม่นี้จึงเป็นการตั้งบทกำหนดต่างๆขึ้นมาเป็นเกณฑ์แห่งความยุติธรรม แทนความยุติธรรมแบบเดิมที่ย่อมเป็นสิทธิ์ของผู้ถูกระทำโดยตรงที่เลือกจะทำอะไรกับผู้ร้าย ให้เป็นไปอย่างไร หรือ “ตายตกไปตามกัน”ก็ได้ แต่แนวคิดการเลือกสรรความยุติธรรมให้กับตนเองซึ่งเป็นคนธรรมดาสามัญนี้เอง ก็เป็นความยุติธรรมที่ ชนชั้นนำในขณะนั้นเห็นว่า “ไม่มีความยุติธรรม” เพราะความยุติธรรมนั้นต้องจำอยู่กับความชอบธรรมตามกฎหมาย ซึ่งหมายถึงอำนาจและ **อำนาจอธิปไตย** การเลือกความยุติธรรมของตนเองจึงประหนึ่งเป็นการยึดถืออำนาจอธิปไตยไปจากเจ้าผู้ปกครองกฎหมายที่บัญญัติออกมาจากความชอบธรรมของอำนาจผู้ปกครองโดยตรงจึงเป็นสิ่งที่ “มีความยุติธรรม” มากกว่า ความยุติธรรมจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากราษฎร ไพร่ฟ้าใดๆทั้งสิ้น แต่ความยุติธรรมจะบังเกิดจากความชอบธรรมทางศาสนา และผู้ปกครองที่บัญญัติกฎหมายนั้น เพราะ **โครงสร้างของกฎหมายโบราณเหล่านี้ ไม่ได้ต้องการสร้างกระบวนการทางอาญา หรือระบบการลงโทษเพื่อสถาปนาความยุติธรรมในสังคม** แต่เป็นการใช้การลงโทษเพื่อแสดงอำนาจการปกครองตามความชอบธรรมของความยุติธรรมแบบคติทางศาสนา

ดังนั้นความยุติธรรมที่ในรูปแบบพระราชอาญาสิทธิ์ซึ่งก็ขึ้นกับคำตัดสินของพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ โดยถึงแม้ว่าพระราชอาญาสิทธิ์ของพระมหากษัตริย์นั้นจะเป็นไปตามคติความชอบธรรมของศาสนานับตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมาการเปลี่ยนแปลงญาณทัศน์ของมนุษย์นั้นก็เป็นที่แปรเปลี่ยนไปอยู่เสมอ เพราะภายหลังจากการชำระกฎหมายอันเป็นหมุดหมายของความคิดการลงโทษทัณฑ์ที่สืบเนื่องจากรัฐโบราณไม่นาน สภาวะของรัฐโบราณนี้ต้องก็เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งเรื่องพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม อันทำให้ญาณทัศน์ของรัฐโบราณเหล่านี้เปลี่ยนไป

ดินแดนพระราชอาญาสิทธิ์ และราษฎรในกฎหมายโบราณ

ในกฎหมายตราสามดวงนี้เป็นการชำระขึ้นใหม่ในกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งการชำระใหม่นี้คือการเอากฎหมายครั้งกรุงอยุธยา มาชุบเส้นหมึกขึ้นอีกครั้ง ซึ่งก็หมายความว่ากฎหมายตราสามดวงย่อมเป็นหลักฐานที่เป็นร่องรอยการทับถมทางความคิดมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา และเป็นคำประกาศที่สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของรัฐโบราณจารีตช่วงต้นรัตนโกสินทร์ อย่างไรก็ตามการแก้ไขเนื้อหา รวมถึงบทการลงโทษต่างๆ ในที่นี้ยังพบปัญหาประเด็นของความซ้ำซ้อนกันของตัวบทกฎหมายที่บ่งชี้ได้สำคัญว่า การจัดระเบียบและการลงโทษที่ดูเหมือนจะไม่เป็นหมวดหมู่

แสดงออกถึงคติการลงโทษโบราณที่เน้นการลงโทษตามวิถีคิดศาสนา และความสมเหตุสมผลทั้งหมด ทั้งมวลก็เป็นเรื่องของศาสนา โดยไม่ได้นึกถึงความสมเหตุสมผลเรื่องของการลงโทษเพื่อการยับยั้ง การกระทำผิด หรือการลงโทษเพื่อการฟื้นฟู กล่าวได้ว่าคติเรื่องของการลงโทษเป็นการคำนึงถึง **ความ** **สาสมของการกระทำผิด** ที่เป็นกระแสคิดครอบงำเหนือสังคมอย่างโดดเด่นในขณะนั้น

คติการดำเนินชีวิตที่อยู่ใน ตราสามดวงนี้เป็นบทกำหนดการลงโทษที่ค่อนข้างละเอียดลึก ไปในส่วนของวิธีการ และจะไม่แจ้งเหตุผลที่ลงโทษในลักษณะนั้น การลงโทษจึงเน้นไปในเรื่องของ วิธีการของการลงโทษแต่ละชนิด ดังจะเห็นได้จากการบัญญัติในพระราชกำหนดบทพระอัยการ ต่างๆดังเช่นในบทพระไอยการอาชญาชาหลวงบัญญัติไว้ว่า

เลมิตระวางเลมิค
 “...แลโทษสำหรับ อำพรางระวางอำพราง } นี้ มี 10 สถาน ๆ หนึ่ง
 บังอาจะวางบังอาจ }
 กันไซกระวางกันไซค }

คือให้พันคอริบเรือรบริราชบาดเอาลูกเมียข้าคนเปนระบาด ทรัพย์

สิ่งของเอาเข้าทอ้งพระคลังจงสิ้น สถานหนึ่งให้ตัดมือตัดเท้าจำใส่ตรูไว้

โดยยัดถากกรรมมัน สถานหนึ่งให้ทวนด้วย } 1) ลวดหนึ่ง } 1
 2) } ยก 2 }
 3) ลวดไม้หวาย } 3

ยก แล้วให้ประจานจำใส่ตรูไว้เดือนหนึ่ง } 2) เดือน สถานหนึ่งให้ไหม

จตุรคูนแล้วเอาตัวลงหญ้าข้าง สถานหนึ่งให้ไหมตรีคูนแล้วเอาตัวออก

จากราชการ สถานหนึ่งให้ไหมทวิคูนแล้วประจาน } 3) } วันให้พันโทษ

สถานหนึ่งให้ไหมลาหนึ่งแล้วให้ใช้ขิงๆเขา สถานหนึ่งให้เอามพร้าว

ห้าวยัดปาก สถานหนึ่งให้ภาคทัณฑ์ไว้ สถานหนึ่งให้กดอุเบกสาไว้...”

การบัญญัติความผิดส่วนการชดพระบัญญัติชานั้นถูกมองว่าเป็นการทรมานต่อ พระมหากษัตริย์ผู้ดำรงพระคุณอันประเสริฐ ดังนั้น การชดพระบัญญัติจึงเสมือนว่ามีจิตใจที่อกุศล

เป็นทราชาธิราช ซึ่งสมควรได้รับครุฑทนต์โทษ วิธีการมองดังกล่าวเป็นวิธีคิดที่มีลักษณะของการผิดกับ
ตัวพระมหากษัตริย์เอง จึงมีลักษณะไม่ร้ายแรงเท่ากับความผิดอย่างชั่วร้ายที่เป็นอิทธิพลของ
 ความชอบธรรมทางศาสนา เช่น มักใหญ่ใฝ่สูงศักดิ์คิดคดกบฏต่อประเทศลอบปลงพระชนม์
 พระมหากษัตริย์ลงจากเสวตฉัตร การฆ่าบิดามารดา ถือสาตราวุธปล้นตีเมือง เผาฉนวน ฆ่าสมณ
 สามเณร ลักทารกแล้วตัดมือเท้าถอดเพื่อเอากำไลเครื่องประดับซึ่งการลงโทษต่อความชั่วร้าย
 เหล่านี้ปรากฏไว้ในส่วนพระไอยการกระบดศึกดังกล่าวการ

อุกฤษฐ์
 มหัน
 คะรุ
 มฉิม
 ละหุ
 } โทษประการใด

“...ลวงพระราชกำหนดกฎหมายควรด้วย

ก็ลงโทษตามทวะดั่งกรรมกร 32 ประการ...ท่านว่ามันจำพวกนี้เป็น
 ผู้ร้ายยิ่งโจร ให้ลงโทษกรรมกร 21 สถานๆ หนึ่ง คือ ต่อยกระบาน
 ให้ศิคะเล็กออกเสียเอาคีมคีบก้อนเหล็กแดงใหญ่ใส่ลง ให้มันสะ
 หมองศึคพลุพุ่งขึ้นดั่งม่อเคียวน้ำส้มพะอุม สถานหนึ่งคือให้ตัดแต่ง
 หนึ่งจ่าระเบื่องหน้า ถึงไพรปากเบื่องบนทั้งสองข้างเปนกำหนด ถึง
 หมวกดูทั้งสองข้างเปนกำหนด ถึงเกลียวคอชายผมเบื่องหลังเปน
 กำหนด แล้วให้มันกระหมวดผมเข้าทั้งสิ้น เอาท่อนไม้สอดเข้าข้างละ
 คนโยกถอดคลอนสั้น เพิกหนึ่งทั้งผมนั้นออกเสียแล้วเอากรวดทราย
 หยาบขัดกระบานศึคะชำระให้ขาวเหมือนพรรณศรีสังข์ สถานหนึ่งคือ
 ให้เอาขอเกี่ยวปากให้อ้าไว้แล้วตามประทีปไว้ในปาก ไนยหนึ่งเอาปาก
 สิวอันคมนั้นเสวะแหวะผ่าปากจนหมวกหูทั้งสองข้าง แล้วเอาขอเกี่ยว
 ให้อ้าปากไว้ให้โลหิตไหลออกเต็มปาก สถานหนึ่งคือเอาผ้าชุ่มน้ำมัน
 พันให้ทั่วกายแล้วเอาเพลิงจุด สถานหนึ่งคือให้เอาผ้าชุบน้ำมันพันนี้
 มือทั้ง 10 แล้วเอาเพลิงจุด สถานหนึ่งคือเชือดเนื้อให้เป็น ^{ริ้ว} } อย่าให้
 ขาดให้เนื่องด้วยหนังตั้งแต่ได้คอดลงไปถึงข้อเท้าแล้วเอาเชือกผูกจำให้
 เติรเหยียบย่ำ ^{ริ้ว} } แห่งตนให้จุดคร่าตีจำให้เติรไปกว่าจะตาย
 หนึ่ง }
 สถานหนึ่งคือเชือดเนื้อให้เป็น ^{ริ้ว} } อย่าให้ขาดให้เนื่องด้วยหนัง

ตั้งแต่ใต้คอลงมาถึงเอวแล้วเชือดแต่เอวให้เป็น ^{แรง} ริว } ลงมาถึงข้อเท้า
 กระทำเนื้อเบื้องบนนั้นให้เป็นริ้วตลกปกคลุมลงมาเหมือนนุ่งผ้าคากรอง
 สถานหนึ่งคือเอาห่วงเหล็กสวมข้อศอกทั้งสองข้างข้อขาทั้งสองข้างให้
 หมั้นแล้วเอาหลักเหล็กสอดลงในวงเหล็กแย้งซึ่งตรึงลงไว้กับแผ่นดิน
 อย่าให้ไหวตัวได้ แล้วเอาเพลิงลงให้รอบตัวว่าจะตาย สถานหนึ่งคือ
 เอาเบดใหญ่มีคมทั้งสองข้างเกี่ยวทั่วกาย เพิกหนังเนื้อแลเอ็น ^{น้อย} }
^{ใหญ่} } ให้หลุดขาดออกมกว่าจะตาย สถานหนึ่งคือให้เอามีดที่มีคมเชือดเนื้อ
 ให้ตกออกจากร่างกาย แต่ที่ละตำลึงกว่าจะสิ้นมังสะ สถานหนึ่งคือ
 ให้แล่สับพันทั่วกาย แล้วเอามาแปรงหรือชุบน้ำแสบกริดครดชุดเซาะ
 หนังแลเนื้อแลเอ็น ^{น้อย} } ให้ลอกออกมาให้สิ้นให้อยู่แต่ร่างกระดูก
^{ใหญ่} } สถานหนึ่งคือให้นอนลงโดยข้างๆ หนึ่งแล้ว ให้เอาหลาวเหล็กตอกลง
 ไปโดยช่องหูให้แน่นกับแผ่นดิน แล้วจับเท้าทั้งสองหันเวียนไปตั้ง
 บุคคลทำบังเวียน สถานหนึ่งคือทำมิให้เนื้อพังหนังขาด เอาลูกศิลาบด
 ทูบกระดูกให้แหลกย่อยแล้วรวบผมเข้าทั้งสิ้น ยกขึ้นหย่อนลงกระทำ
 ฟางไว้เซดเท้า สถานหนึ่งคือเคี้ยวน้ำมันให้เดือดฟุ้งปล่าน แล้วรดสาด
 ลงมาแต่ศีรษะกว่าจะตาย สถานหนึ่งคือให้กักขังสุนัขร้ายทั้งหลายไว้
 ให้อดอาหารหลายวันให้เต็มหยาก แล้วปล่อยออกให้กัดทั้งเนื้อ สถาน
 หนึ่งคือให้แทงด้วยหอกที่ละน้อยๆกว่าจะตาย สถานหนึ่งคือให้ขุด
 หลุมฝังเพียงเอว แล้วเอาฟางปกคลุมคลอกด้วยเพลิงภาชนะใหม่ แล้ว
 โถด้วยโถเหล็กให้เป็นท่อน ^{น้อย} } ให้เป็นริ้ว ^{น้อย} } สถานหนึ่งคือให้
^{ใหญ่} } เชือดเนื้อล่าออกทอดด้วยน้ำมันเหมือนทอดขนมให้กินเนื้อตนเอง
 สถานหนึ่งคือให้ตีด้วยไม้กระบอง ^{สั้น} } เป็นต้น สถานหนึ่งคือให้ทวน
^{ยาว} } ด้วยไม้หวายทั้งหนาม แลโทษทั้งนี้ควรด้วยสถานใดสถานหนึ่ง ”

การลงโทษนี้ตราไว้สำหรับคดีอุกฉกรรจ์ ผลจากการกระทำการอุกอาจเหล่านี้เองก็ใช้
 แนวคิดของการที่มีใจคิดคดเป็นกระบวนต่อความดีงาม กระทำการบาปต่ำทราม จึงต้องมีการ

ลงโทษที่สาสมกับเวรกรรมของมัน โดยอาศัยประเพณีโบราณราชกษัตริย์สืบมา²⁷⁰ ซึ่งก็เห็นได้ว่าการลงโทษในกฎหมายโบราณเหล่านี้เป็นการกำหนดที่ไม่ได้มีการจำแนกประเภทการลงโทษ ไม่มีความสม่ำเสมอในขั้นตอนวิธีการที่จะลงโทษ ไม่มีระบบการลงโทษ และเป็นการลงโทษที่ขึ้นกับการตัดสินใจของพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ อีกทั้งในส่วนของความรุนแรงของบทลงโทษก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการกำหนดบทลงโทษในนรกตามคติไตรภูมิเป็นอย่างมาก ซึ่งก็เป็นลักษณะพื้นฐานที่ใช้อธิบาย และเป็นความชอบธรรมเบื้องต้นของการลงโทษ อีกทั้งการแสดงความชอบธรรมของคตินรกภูมิในการลงโทษนี้เองก็ปรากฏในตำแหน่งของพระยายมราชอินทราธิบดี เป็น “พระยายมราชอินทราธิบดีศรีโลกาภรทัณฑ์พรหม พระนครบาลอภัยพิโรธบรมภานุ” ซึ่งถืออำนาจตราพระยมราชซึ่งสิงห์ในการพิพากาลงราชทัณฑ์ มีอำนาจตัดสินโทษโจรผู้ร้ายในหัวเมืองต่างๆ ของกรุงเทพฯ²⁷¹

อนึ่งการบัญญัติเรื่องพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์นั้นเป็นเรื่อง “เฉพาะถิ่น” เพราะขอบเขตทางกฎหมายเหล่านี้เป็นเรื่องอำนาจ และอำนาจ อาชญาสิทธิ์เหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่แบ่งสรรได้ รูปแบบการปกครองนี้เองจึงสอดคล้องกับการปกครองแบบประเทศราช ถึงแม้ว่าอำนาจของพระมหากษัตริย์จะสูงสุดภายในรัฐ แต่อำนาจนั้นก็ยังคงเป็นสิ่งที่ผูกอยู่อยู่กับเจ้าผู้ปกครองในแว่นแคว้นอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินลงโทษในประเทศราช และหัวเมืองต่างๆ ก็เป็นอำนาจของผู้ปกครองในอำนาจเขตนั่นๆ แม้แต่การตรากฎหมายในหัวเมืองต่างๆ ก็ยังมีความอิสระ โดยไม่มีความจำเป็นต้องอยู่ในกฎเกณฑ์เดียวกันภายใต้การปกครองของเจ้าคนเดียว อาญาสิทธิ์ในรัฐโบราณจารีตจึงเป็นสิ่งที่แบ่งให้ผู้อื่นแบบลดหลั่นลงไปเรื่อยๆ และใช้ได้ในบัญชาอำนาจตน ในทำนองเดียวกันลักษณะของอาณาบริเวณในอาณาจักร ก็เป็นพื้นที่สำหรับการทำมาหากินอย่างที่ไม่มีความหมายที่แน่นอน ดังปรากฏในการแบ่งปันดินแดนของอำนาจการปกครองของราชสำนักสยาม และอังกฤษว่า

...เกี่ยวกับเรื่องทีกล่าวกันถึงเขตแดนของมะริด ทวาย และตะนาวศรีนั้น

ไม่เคยมีเขตแดนใดสามารถกำหนดกันได้ระหว่างสยามกับพม่า แต่ในเมื่อ

²⁷⁰ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง(กระบดศึก)*, หน้า 525.

²⁷¹ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *ความรุนแรงซ่อนหาสังคมไทย*.

อังกฤษปรารถนาจะให้กำหนดเขตแดนเหล่านี้แน่นอนลงไป ก็ให้**ถามเอาจากผู้
เต๋มาที่อาศัยอยู่ตามชายแดนมะริด ทวาย ตะนาวศรี** ว่าพวกเขาจะ**รู้**อะไรบ้าง
เกี่ยวกับดินแดนที่เชื่อมกัน...²⁷²

อาณาจักรลักษณะนี้เองจึงมีการหยึดของอำนาจเจ้าปกครองแต่ละท้องถิ่นเสมอ และยัง
สังเกตได้ว่า คติของการปกครองราชอาณาจักรในสมัยดังกล่าวนี้ ไม่จำเป็นจะต้องให้อำนาจยึดผูก
กับเขตแดน อำนาจจึงไร้อาณาเขตที่แน่นอน ซึ่งก็ทำให้การแบ่งเขตปักปันเขตแดนนั้นเป็นเรื่องไร้
สาระ แม้ว่าแนวคิดการผูกเขตอำนาจอธิปไตยของรัฐ กับเขตดินแดนจะได้ปรากฏในโลกตะวันตก
นับตั้งแต่ สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย (Peace of Westphalia) ในปี ค.ศ.1648 (พ.ศ. 2191) ที่มองว่า
อำนาจนั้นเป็นสิ่งที่แบ่งขอบเขตอย่างแน่นอนของรัฐหนึ่งๆ ซึ่งภายหลังได้ขยายแนวคิดนี้ให้
ครอบคลุมถึง โครงสร้างอำนาจภายในที่อาจเรียกว่าอำนาจอธิปไตยภายใน (Domestic
Sovereignty) ในการบริหารจัดการความเป็นไปของรัฐอย่างเป็นทางการได้ขอบเขตแดนที่ได้
กำหนด²⁷³

ความสัมพันธ์ของผู้คนในฐานะราษฎรในพื้นที่ของรัฐโบราณเหล่านี้ มีลักษณะของการเป็น
เพียงผู้อาศัยอยู่ โดยเป็นประชากรที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ หรือได้จากการกวาดต้อนเชลยมาอยู่ อีกทั้ง
การปกครองชีวิตของผู้คนในบังคับต่างๆ แม้จะเป็นไพร่หรือทาส **ก็ไม่จำเป็นที่จะจ้องขึ้นกับมุล
นายคนเดียวตลอดไป** เพราะหากมีการชนะจากการรบพุ่งกันของผู้ปกครอง ไพร่ฟ้าเหล่านั้นก็
สามารถเปลี่ยนมุลนายได้ทันที หรือ การไถ่ถอนตนเองจากการเป็นทาสก็สามารถทำได้โดยไม่ผิด
ต่อพระราชอำนาจ การปกครองอาณาประชาราษฎร์จึงเป็นการปกครองที่อำนาจของเจ้าผู้ปกครอง
สามารถแผ่อิทธิพลได้อำนาจไปถึง ประชากรอีกส่วนหนึ่งก็มาจากการอพยพหรือหนีจากภัยในรัฐ
อื่นๆ ซึ่งชนชั้นนำไทยมักเรียกว่าเป็นการหนีมา “พึ่งพระบรมโพธิสมภาร” โดยเป็นการฝากชีวิตของ
ตนเองและครอบครัวไว้กับอำนาจและพระมหากษัตริย์ของผู้ปกครองดังปรากฏใน จดหมาย

²⁷² เอกสารเฮนรี่ เบอร์นี่ The Burney Papers เล่มที่ 4 ภาค 1 หน้า 154-155 คัดลอกจากใน
ธงชัย วินิจจะกูล, *กำเนิดสยามจากแผนที่ ประวัติศาสตร์ภูมิกายาของชาติ*, หน้า 91. (เน้นความ
โดยผู้เขียน)

²⁷³ Stephen D. Krasner, *Sovereignty: Organized Hypocrisy*, : Princeton. (Princeton,
1999) p. 21-22.

เหตุของกรรมหลวงนรินทรเทวีว่า “ไพร่ลาวมาสู่พระบรมโพธิสมภารประมาณหมื่นหนึ่ง”²⁷⁴ หรือในบัญชีฎีกาของราชการว่า “...ฎีกาบริวารอิมแขกกับพวกรวมกัน 30 คน ตั้ง บ้านเรือนอยู่วัด สัมพันธวงศ์ เดิมพวกแขกได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารตั้ง การค้าอยู่ในตำบลนี้ ได้ทำสุเหร่านมัสการตามศาสนาแขกอยู่ที่ริมประตูวัดสัมพันธวงศ์มาประมาณ 40 ปี...”

ลักษณะหนึ่งของบทลงโทษสมัยโบราณ คือการที่บทลงโทษนั้นขึ้นอยู่กับชนชั้นและศักดินา เมื่อเกิดคดีความร้องทุกข์กล่าวโทษในข้อพิพาทระหว่างคนในรัฐ บทลงโทษจะได้รับการพิจารณาตามฐานันดร และค่าตัวตามศักดินาซึ่งส่งผลให้โทษโดยเฉพาะโทษปรับที่แต่ละคนได้รับนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งหลักเกณฑ์การลงโทษใหม่ต่างๆ ได้ปรากฏในพระอัยการพรมศักดิ์ เช่น การกำหนดค่าตัวของคนในรัฐเมื่อมีการฆ่าฟันกันตายเกิดขึ้น “...ถ้าผู้ใดบังอาจฟันแทงทุบตีกันให้ตายก็ดี ทำมกฤตยาให้ตายก็ดีใส่ยาให้กันตายก็ดี อนึ่งมิได้แกลังให้ตายก็ดี แลทำให้ตายด้วยหาพิจารณา มิได้ก็ดี แลลงโทษใหม่ก็ดีตามโทษ ^{หนัก} } นั้นตามค่าดังนี้...” จะเห็นได้ว่าระบบศักดินานั้นไม่ ^{เบา} } เพียงแต่ระบุลำดับของโทษที่จะได้รับเท่านั้น แต่การกระทำความผิดต่อผู้ที่มีชนชั้นสูงกว่าตนเองก็มักจะได้รับบทลงโทษที่สูงกว่า อาทิ ในลักษณะอาญาหลวงเมื่อ **ลอบลักพระราชทรัพย์** “ท่านให้ลงโทษ 8 สถาน” เช่น **ให้ฆ่าเสีย**, ให้ประหาร, ให้ทวนด้วยลวดหนังไม้หวาย หรือให้ถอดเสียเอาลงตัวเป็นไพร่²⁷⁵ ซึ่งเป็นโทษหนักกว่าการก่อโทษที่ “**โจรตัดช่ของย่องเบาฟันแทงเจ้าทรัพย์ขาดเจ็บ แลเก็บเอาทรัพย์สิ่งเสียไป**” ซึ่งมีบทลงโทษเพียงปรับใหม่โดย “**ให้เอาทุนทรัพย์ตั้งใหม่ทวิคูณ แลใหม่โดยบาศเจบอีกโสดหนึ่งแล้วให้ทวนโจรแลพวกโจร 60 ที... ถ้ายังมีทันได้ทรัพย์ไป ให้ทวน 30 ทีเอาตัวจำไว้ ณ คุก**”²⁷⁶ การใช้บรรณดาศักดิ์ในการใช้เป็นตัวตั้งใหม่ยังปรากฏในพระไอยการลักษณะวิเวท ^{ดี} } กัน เป็นต้น ฐานันดรศักดิ์จึงผูกกับการลงโทษในรัฐโบราณเป็นอย่างมาก ^{ต่ำ} } เพราะการที่มีศักดิ์สูงกว่านั้นก็ย่อมมีอำนาจในการปกครองที่มากกว่า โดยเฉพาะสถานะของ

²⁷⁴ สายชล สัตยานุรักษ์, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่: ประวัติศาสตร์สังคมไทย, 2558, หน้า 300.

²⁷⁵ กรมศิลปากร, กฎหมายตราสามดวง(อาชญาหลวง), หน้า 478

²⁷⁶ กรมศิลปากร, กฎหมายตราสามดวง(ลักษณะโจร), หน้า 447-448

พระมหากษัตริย์ที่มีสถานะสูงสุดในระบบแบบศักดินา²⁷⁷ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าเมื่อมีคติความที่ต้อง ระวังข้อพิพาทหากเป็นความโดยทั่วไปเช่น การวิวาทดำตี การลักขโมยทั่วไปบดทวงโทษมักจะเป็น การปรับใหม่ การโบย หรือทวนด้วยลวดหนั่ง ส่วนในเรื่องที่เกี่ยวกับราชการ การศึก และ พระมหากษัตริย์นั้นการลงโทษก็บัญญัติไว้ตั้งแต่การภาคทัณฑ์ จนกระทั่งการประหารชีวิต ระบบ ชนชั้นแบบศักดินาจึงเป็นฐานของระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมืองที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ ตัดสินคดีความ และการลงโทษ

แม้ว่าความชอบธรรมแบบรัฐศักดินานี้เองได้เข้าไปจัดระเบียบต่างๆแห่งการ ปกครอง ตั้งแต่ลำดับของผู้คนในอาณาจักรความสัมพันธ์ของเจ้าผู้ปกครองกับไพร่ทาส วิธีคิดแบบ ศักดินานี้ก็ยังเข้ามาจัดระเบียบแห่งความความสัมพันธ์ของอาณาจักรใกล้เคียงให้มีลักษณะเป็น หัวเมือง และประเทศราชซึ่งมีลักษณะเป็นการปกครองตามระบบอาณานิคม (Colony) ดังนั้นเจ้า ผู้ปกครองจึงเป็นเสมือนเจ้าแห่งอาณาบริเวณหนึ่งๆที่สามารถแผ่อำนาจไปครอบคลุมได้ ดังนั้นการ ปกครองในรัฐโบราณจึงเป็นการปกครองที่มีการต่อสู้เพื่อแย่งชิง “อำนาจการปกครอง” ซึ่งอำนาจ อย่างเป็นวัตถุวิสัยนี้เองก็สามารถแปรเปลี่ยนเป็นผลประโยชน์ในทางอื่นๆได้ ยุคโบราณอำนาจจึง เป็นสิทธิ์ของผู้ปกครองในการกระทำสิ่งใดๆก็ได้ที่ไม่เกินขอบเขตของอำนาจที่ตนมี อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้มิใช่สิ่งของที่จริง แต่ทว่าอำนาจนั้นสามารถยืดขยายขอบเขตไปกว้างใหญ่จนเหนือเจ้า ครองผู้ครองคนอื่นๆได้ และอาจหดเล็กลงจนนำไปสู่การล่มสลายของอาณาจักร

ไม่อาจสรุปได้ว่าการลงโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตราสามดวงจะสามารถกดขี่บังคับ ใช้ได้ครอบคลุมไปทั้งหมด เพราะการจัดการกับปัญหาโจรผู้ร้าย วิวาทดำตี ฆ่าฟันที่มีมากขึ้น²⁷⁸ ก็ โยงเข้ามาสู่ปัญหาความไม่เป็นระบบกฎหมายที่ไม่เป็นสมัยใหม่ และเป็นระบบ ตั้งแต่อาณาจักร อยุธยาที่ระบบขุนนางใช้การอุปถัมภ์แทรกแซงการฟ้องร้องคดีของ สำนักงานบริษัทอินเดีย

²⁷⁷ อคิน ทรัพย์พัฒน,ม.ร.ว., “สังคมไทยในกฎหมายตราสามดวง: โครงสร้างในกระดองกฎหมาย,” ใน *กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535). หน้า 45.

²⁷⁸ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง พระราชกำหนดเก่า มาตรา 49*. หน้า 682.

ตะวันออกของฮอลันดาใน พ.ศ.2304 และนางปาน²⁷⁹ มาสู่ปัญหาโจรผู้ร้ายที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จากการขยายตัวของเมือง ดังว่า “...ครั้งนั้นเกิดโจรผู้ร้ายปล้นสดมในกรุงนอกกรุงชุมขึ้นทุกแห่งทุก ตำบล...แลบัดนี้ผู้ร้ายซึ่งปล้นสดมกำเริบมากชุมขึ้นอีก”²⁸⁰

การเกิดโจรผู้ร้ายชุกชุมขึ้นในด้านหนึ่งเป็นผลจากการกวาดต้อนผู้คนเข้ามาয়ศูนย์กลาง ซึ่งก็ทำให้ระบบเมืองหรือนครบาล (Metropolitan) เกิดขึ้น ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นปัญหาในมุมกลับของการรวมกันในศูนย์กลาง คือ การรับเลี้ยงโจร เพราะโจรเหล่านี้นอกจะจะมีความสามารถในการแสวงหาประโยชน์ด้วยการกินสินบนจากโจรที่นำมาให้แล้ว โจรเหล่านี้ยังคอยพิทักษ์รักษาทรัพย์สินของมูลนายอีกด้วย²⁸¹ ซึ่งก็เป็นสาเหตุอย่างสำคัญที่ทำให้ “ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง **เป็นใจเจบร้อนด้วยราชการ** เหนแก่อำมีศสินบนนั้นอ้ายผู้ร้ายจึงได้ใจกำเริบทำร้ายแก่อะนาประชาราษฎรไพร่พลเมืองลูกคำพานิชมากชุมขึ้น”²⁸² ชนชั้นมูลนายจึงนั่งนอนใจในการดูแลพระนครจนถึงขั้น “...กรมพระนครบาลเคลื่อนคนลาทำให้อ้ายผู้ร้ายหนีไปได้บ้าง”²⁸³ และ “แลเอา (โจรผู้ร้ายนั้น) ออกใช้สรวยทำนาเลี้ยงกระบือเลี้ยงช้างเหนแก่อำมีศสินบนปล่อยเสียบ้าง”²⁸⁴ ในช่วงการค้าขายตัวทั้งทางการเดินเรือและทางบกนี้เองจึงคาดไปได้ว่ากลไกการควบคุมทางกฎหมายและการลงโทษนั้นไม่ครอบคลุมไปทั่วสังคม ไม่สามารถจัดการกับโจรผู้ร้ายเหล่านั้นได้ ชนชั้นสูงกลับใช้ระบบอุปถัมภ์ในทางพระราชวังเหล่านี้เป็นปัญหาใหม่ๆของรัฐโบราณที่ต้องเผชิญ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

²⁷⁹ Dhiravat Na Pombejra, “Fleeing “the enemy”: The final Dutch letter from Ayutthaya, November 1765” ใน สายชล สัตยานุรักษ์, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่: ประวัติศาสตร์สังคมไทย. หน้า 249.

²⁸⁰ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง พระราชกำหนดเก่า มาตรา 11*. หน้า 610.

²⁸¹ สายชล สัตยานุรักษ์, *พุทธศาสนากับแนวคิดทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก* (กรุงเทพมหานคร : มติชน, 2546), หน้า 39.

²⁸² กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง พระราชกำหนดเก่า มาตรา 12*. หน้า 614.

²⁸³ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง พระราชกำหนดเก่า มาตรา 49*, หน้า 682.

²⁸⁴ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง พระราชกำหนดเก่า มาตรา 11*, หน้า 610.

ในขณะที่พระนครเกิดการขยายตัวทั้งทางเศรษฐกิจ ผู้คนจนเกิดระบบเมืองแบบพระนครขึ้นนี้เองได้มีความพยายามในการจัดการกับการควบคุมโจรผู้ร้ายมากขึ้นด้วยระบบสอดส่องในรัฐโบราณ ระบบการสอดส่องผู้ร้ายนั้นเป็นการสอดส่องจากชนชั้นสูง ดังเห็นในการกำหนดไว้ในพระราชกำหนดในปี พ.ศ. 2291 ดังนี้

“ถ้าเจ้าพญาแลพญาพระหลวงเจ้าราชนุกุลขุนหมื่นผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการไปในสถานทางบกทางเรือแห่งใด พบคนมีชื่อคุมพวกเกิดวิวาทตีด่าฆ่าฟันกันเปนอันมาก ให้หยุดอยู่ให้ข่าวไพร่สมกำลังซึ่งไปด้วยนั้น จับกุมเอาตัวพวกทั้งสองข้างให้ได้จงสิ้น ถ้าเหลือกำลังให้บอกชาวบ้านชาวเรือให้ช่วยกันจับกุมเอาตัวจงได้ เพื่อว่ามีให้อนาประชาราษฎร์ไพร่พลเมืองทำจุลาจลในแผ่นดิน”²⁸⁵

เนื่องจากระบบการกลายเป็นรัฐนครบาลนั้นทำให้หู ตา (ระบบการสอดส่อง) จากพระมหากษัตริย์มองเห็นไปไม่ทั่วถึง จึงจำเป็นต้องตรากฎหมาย “โจร 3 เส้น 15 วา” ซึ่งก็เป็นเทคนิคที่รัฐใช้ในการสอดส่องดูแลประชาชนผ่านการสอดส่องดูแลจากราษฎรด้วยตนเอง กฎที่ตราขึ้นนี้เป็นการกำหนดให้ทุกคนในสังคมในการต้องช่วยจับโจรผู้ร้ายในอาณาบริเวณที่อยู่ใกล้ตนในบริเวณรัศมี 3 เส้น 15 วาในปี พ.ศ. 2286²⁸⁶ โดยมีเนื้อหาที่กล่าวว่า “ถ้าแลผู้ร้ายปล้นในกรุงนอกกรุงก็ดี ให้ชาวบ้านซึ่งอยู่ ณ เรือนใกล้ในสามเส้นสิบห้าวา ช่วยกันรบพุ่งจับกุมเอาตัวอ้ายผู้ร้ายให้ได้” เพราะถ้าหากไม่ได้ช่วยจับกุมผู้ร้ายนั้น “ท่านจักไหม้มันโดยขนาด” และอีกทั้ง “หนีอันแต่สินอันเสียในผู้ร้ายอันชิงเอาไปนั้นเท่าใดไซริ์ ท่านจักให้ใช้จูงสิ้น”²⁸⁷ ทั้งนี้การปกครองระบบที่

²⁸⁵ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง พระราชกำหนดเก่า มาตรา 40*, หน้า 682-683.

²⁸⁶ รัศมีการจับโจร 3 เส้น 15 วา มีค่าประมาณ 150 เมตรในปัจจุบัน ดังนั้นก็ยังสามารถคาดเดาได้ว่า รัฐโบราณมีปริมาณความหนาแน่นในพระนครอยู่ประมาณหนึ่ง และสภาพการณ์ของรัฐเช่นนี้เองทำให้เรียกได้ว่า รัฐนครบาล (Metropolitan States)

²⁸⁷ กฎหมายนี้เป็น พระราชกำหนดฉบับลงวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2274 วินัย พงศ์ศรีเพียร, “กฎหมายโจรห้าเส้น จุลศักราช 1199 ว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน” ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 11, หน้า 132. ใน สายชล สัตยานุรักษ์, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่: ประวัติศาสตร์สังคมไทย. หน้า 255.

พระมหากษัตริย์เป็นที่ก่อเกิดทั้ง อาญาสิทธิในการลงโทษ และต้องมีหน้าที่สอดส่องแลไปพร้อมกัน จึงเป็นไปได้ยากลำบากในรัฐนครบาลเช่นนี้

การตรากฎหมายนี้ไม่ใช่เป็นการขยายพระราชอาญาสิทธิขององค์พระมหากษัตริย์ไปครอบคลุมการสอดส่องดูแลเพื่อพิทักษ์ความยุติธรรมในอาณาจักร แต่เป็นเป็นการลักปัญหาของการดูแลที่ไม่ทั่วถึงให้เป็นเรื่องของราษฎรจัดการกันเอาเอง การไม่สนใจใยดีต่อเหตุร้ายที่เกิดขึ้นถือเป็นการถือ อุเบกขา คือการไม่ใส่ใจในความทุกข์ร้อนของชุมชน และเป็นการขัดต่อพระบัญชาซึ่งก็สอดคล้องกับคำอธิบายเรื่อง หลักความรับผิดชอบร่วมกันของชุมชน (communal liability)²⁸⁸

ในกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นปรากฏกฎหมายในลักษณะเดียวกันคือ “กฎหมายลักษณะโจร 5 เส้น” ซึ่งตราไว้วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ.2380 มีเนื้อหาคล้ายกันแตกต่างกันที่ อาณาบริเวณที่กินไปกว้างกว่าเดิมถึง 200 เมตร(แม้ว่าจะมีคลองหรือสิ่งใด ๆ ก็ดขวางทางอยู่) อย่างไรก็ตามกฎหมายดังกล่าวได้ยกเลิกข้อความในส่วนของการรับผิดชอบของ “พระนครบาล” ด้วยเหตุผลว่ามีได้อาศัยอยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุ ซึ่งการบัญญัติในลักษณะนี้เป็นการพยายามจัดสรรความยุติธรรมให้เป็นเรื่องของรัฐมากขึ้นกว่าเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ส่วนหนึ่งเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้เป็นประชาชนในชุมชนอีกต่อไปแล้ว รัฐจึงเข้ามารับผิดชอบต่อความเสียหายมากขึ้นโดยในกรณีที่จำนวนมูลค่าทรัพย์สินเสียหายที่เรียกเอาจากบรรดาผู้อยู่อาศัยในอาณาบริเวณที่เกิดการปล้น หรือการลักทรัพย์จากโจรผู้ร้ายต่างๆไม่เพียงพอตามจำนวนที่ผู้เสียหายควรจะได้รับ รัฐจะมีร่วมเข้ามาทดแทนค่าเสียหายนั้นด้วย ซึ่งถือเป็นหมุดหมายที่สำคัญอันเป็นพื้นฐานของแนวคิดการที่รัฐจะมีความรับผิดชอบต่อภาระผิดต่างๆในสังคม²⁸⁹

²⁸⁸ กฎหมายนี้เป็น พระราชกำหนดฉบับลงวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2274 ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร, “กฎหมายโจรห้าเส้น จุลศักราช 1199 ว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน” ใน 100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 11, หน้า 132.

²⁸⁹ โรเบิร์ต แลงการ์ด, “ความรับผิดชอบร่วมกันในประเทศสยาม” แปลโดย บุตรี สุวรรณะบุญย์ ใน ร.แลงการ์ด กับไทยศึกษา รวมบทความแปลและบทความศึกษาผลงาน.(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการค้นคว้าวิจัยฝรั่งเศส-ไทยศึกษา, 2548), หน้า 168-171.

ทั้งระบบการปกครองแบบหัวเมือง ประเทศราช การปกครองไพร่ฟ้าอาณาราษฎรแบบมุลานาน ระบบโครงสร้างแบบศักดินานี้เป็นรูปแบบวิธีคิดพื้นฐานในกรอบศาสนา ซึ่งทำให้การบังคับบพระอัยการและกฎหมายเหล่านี้เป็นเรื่องที่สามารถบังคับใช้ได้เฉพาะกลุ่มนั้นหมายถึง คนไทยในกรุง และบริเวณหัวเมืองเท่านั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับใครเป็นมุลนายที่ควบคุมอยู่ ระบบการปกครองนี้จึงเสมือนราชอาณาจักรที่มีเจ้าผู้ปกครองเป็นใหญ่แผ่อำนาจเหนือการปกครองอื่นๆ เช่นมีอำนาจเหนือการปกครองของเจ้าหัวเมืองเหนือชีวิตประชากรราษฎร และแผ่นดิน ซึ่งทำให้ **ปัญหาการบังคับใช้ พระราชอาญาสิทธิ และ สถานภาพบุคคลจึงมีความเกี่ยวเนื่องกันในรัฐโบราณ** แม้ว่าสิ่งเหล่านี้จะไม่ได้เป็นปัญหาสำหรับชนชั้นนำไทยมากนักช่วงต้นการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ใหม่ แต่กรอบคิดเหล่านี้ก็กลายเป็นปัญหาที่ผลักดันรัฐสยามเข้าสู่โลกทัศน์แบบใหม่ต่อไป

บาปกรรมที่พรา่เลือน ความรุนแรงอย่างสาสม กับความชอบธรรมของคมดาบ

วิธีการปกครองของสังคมก่อนศตวรรษที่ 19 ในผืนแผ่นดินเอเชียอาคเนย์นั้นไม่ได้แตกต่างไปจากรูปแบบการปกครองในยุคกลางของยุโรปไปสักเท่าใดนัก เพราะการปกครองของอาณาจักรเหล่านี้ ก็ยอมหลีกเลี่ยงไปจากวิถีคิดและ ความสมเหตุสมผลของศาสนาไปไม่พ้น โดยคำอธิบายเหล่านี้ครอบคลุมตั้งแต่การดำรงอยู่ในโลก สภาวะก่อนการกำเนิดมนุษย์ ชีวิตหลังความตาย ซึ่งก็ทำให้มนุษย์มีความสำนึก เสาะแสวงหาหนทางที่จะมีความสุขในสรวงสวรรค์ และหลีกเลี่ยงความทุกข์ในนรก คำบรรยายเหล่านี้ยังชี้ให้เห็นว่าชีวิตในโลกปัจจุบันนี้เป็นชีวิตที่ระทมทน และชีวิตในโลกหน้านั้นก็เป็นหนทางสู่ความโสมนัส อย่างมีความหวังที่จะมีความสุขนิรันดร²⁹⁰

ความผูกพันของศาสนากับกฎระเบียบของสังคมนั้นจึงมีมานานพอกับการลงโทษ ซึ่งในกฎหมายโบราณจะพบการกล่าวในลักษณะว่า “มิได้กลัวแก่บาป ละอายแก่บาป” “ก็ให้ตราพระราชบัญญัติจัดโทษโดยสมควรแก่กรรมกร” หรือ “...ไว้โดยยัดถากรรมมัน”²⁹¹ แนวคิดเหล่านี้อาจเปรียบเทียบกับฐานคิดของการตอบโต้กลับต่อการกระทำที่ชั่วร้าย ที่เรียกว่ากรรม

²⁹⁰ การมีความสุขในที่นี้เป็นสิ่งที่ศาสนาอ้างถึง เช่นในพุทธศาสนา การไปสู่ในที่ทุกข์คือ การที่มีทุกข์ คดีชั่ว เป็นทางดำเนินไปอย่างเดือดร้อน ที่เกิดมีมากไปด้วยความทุกข์อันได้แก่ นรก เดรัจฉานเปรต เป็นต้น

²⁹¹ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง*.

ตามสนอง (Retribution) ซึ่งการลงโทษในแง่นี้จึงอยู่บนพื้นฐานของวิถีคิดที่มนุษย์เป็นผู้มีศีลธรรม (Moral Being) ที่ต้องรับผลกระทบที่ตามมาต่อการกระทำเหล่านั้น ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด การที่มนุษย์ต้องรับการลงโทษในแง่นี้จึงเป็นผลจากการกระทำสิ่งที่ชั่วร้ายในอดีต การลงโทษนั้นจึงเกิดขึ้นด้วยกฎแห่งศาสนา(กฎแห่งกรรม) และศีลธรรม²⁹²

กฎแห่งกรรมเป็นสิ่งที่กินความไปกว้างกว่ากฎหมายที่บัญญัติของมนุษย์ ทั้งการกระทำทั้งกาย วาจา และใจ กฎแห่งกรรมจึงนับเป็นสิ่งที่มีความสมบูรณ์ และบ่อเกิดของความยุติธรรม ดังนั้น การลงโทษ จึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันระหว่างการกระทำสิ่งที่ชั่วร้ายเรียกว่า “อกุศลกรรม” และก่อให้เกิด “บาป” ซึ่งก็ต้องได้รับผลกระทบในรูปแบบของ “ความชั่วร้าย” ทางพุทธศาสนาแสดงทัศนะอย่างชัดเจนว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”²⁹³ การระบุดังกล่าวเป็นผลที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่า การกระทำผลอย่างชั่วช้าต้องได้รับผลอย่างชั่วช้าเช่นเดียวกัน

*“เมื่อผู้ทำบาปได้ฟังแล้วก็สารภาพว่าได้ทำบาปเช่นนั้นจริง พระยายมราชจึงสั่งให้ยมบาลนำตัวผู้นั้นไปลงโทษตามควรแก่บาปและกรรมที่หนักหรือเบา นั้น และควรตกรอกในขุมใดตามแต่บาปหนักหรือเบา ความทุกข์เวทนาที่ผู้ทำบาปได้รับนั้นมีมากจนมิสามารถบรรยายได้...”*²⁹⁴

ความเกี่ยวพันระหว่างวิถีคิดเรื่องบาปกรรมกับการลงโทษปรากฏอยู่อย่างแนบเนียนอยู่ในกฎหมายโบราณเช่นจากบทกำหนดของพระไอยการกะบดศึก ซึ่งใช้ลักษณะการลงโทษในนรกของเนื้อเรื่องไตรภูมิที่รับมาเป็นรูปแบบวิธีการประหารนักโทษ ปรากฏในคติไตรภูมิ ในหนังสือไตรภูมิ หรือเรียกว่า “ไตรภูมิพระร่วง” “ไตรภูมิถา” “ไตรภูมิถา” “ไตรภูมิโลกวิจิตร” และ “ไตรภูมิโลกวิจิตร” พระมหาธรรมราชาที่แต่งในสมัยสุโขทัยประมาณ พ.ศ. 1888 ดังนี้

²⁹² สุภัทรา วงสกุล, มโนทัศน์เรื่องการลงโทษในพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

²⁹³ ประยุทธ์ ปยุตโต (พระราชวรมณี), *พุทธธรรม*, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, กรุงเทพมหานคร มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย, 2529, หน้า 190.

²⁹⁴ กรมศิลปากร, *ไตรภูมิถาฉบับถอดความ*, 2555

“นรกขุมที่สิบสอง ชื่อโศกพิฬนรก (นรกเบ็ดเหล็กแดง) ผู้ที่อยู่ในนรกขุมนี้ แต่ก่อนเคยติดต่อซื้อสินค้าจากผู้อื่นแล้วหลอกว่าจะจ่ายเงินให้ แต่แล้วก็ไม่ให้เงิน แต่กลับโกงเอาสิ่งของท่านด้วยตาชั่งหรือทะนานก็ดี เหล่ายมบาลใช้คีมคีบลิ้นสัตว์นรกเหล่านี้ออกมาแล้วเอาเม็ดเหล็กเกี่ยวลิ้นไว้ คันเม็ดนั้นใหญ่เท่าลำตาลเป็นเหล็กแดงลุกเป็นไฟไม่รู้ดับ เหล่ายมบาลก็จะลากตัวเขาไปแล้ว ผลักให้ล้มลงบนแผ่นเหล็กแดง ไฟก็จะลุกไหม้ทั่วตัวเขา แล้วยมบาลก็จะแลเอาหนังสัตว์นรกออกไปซึ่งไว้เหมือนซึ่งหนังวัว เหล่าสัตว์นรกทบเจ็บไม่ไหว ร้องให้คร่ำครวญ ตัวสัตว์นรกราวกับปลาที่ถูกหักคอแล้วโยนขึ้นมาบนบก อาเจียนเป็นขี้เป็นเลือดตลอดเวลา”²⁹⁵

ความในไตรภูมิพระร่วง ตอนหนึ่งบรรยายเกี่ยวกับแดนนรกจะเห็นว่าเมื่อเปรียบเทียบกับความในการลงโทษในกฎหมายตราสามดวงแล้วจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ดังต่อไปนี้

“...สถานหนึ่งคือให้เอาขอเกี่ยวปากให้อ้าไว้แล้วตามประทีปไว้ในปาก ในยหนึ่งเอาปากส้วอันคมนั้นเสวะแหวะผ่าปากจนหมวกหูทั้งสองข้าง แล้วเอาขอเกี่ยวให้อ้าปากไว้ให้โลหิตไหลออกเต็มปาก...”²⁹⁶

การกระทำความผิด และมีบาปนี้ ชีวิตก็ไม่ต่างกับ “สัตว์นรก” อันแสดงถึงความเชื่อมโยงของความดีความชั่วซึ่งสมควรได้รับบทลงโทษ และ “ควรตกนรกในขุมใดตามแต่บาปหนักหรือเบา” เพราะการลงโทษในนรกนี้ก็ไม่ได้แตกต่างจากการลงโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายไปมากมาย อย่างไรก็ตามแล้วแนวคิดอย่างนี้นี้ยังเป็นการปฏิบัติของการความชอบธรรมในการลงโทษในรัฐโบราณจารีต²⁹⁷ ซึ่งก็เป็นหลักที่ใช้ในการยึดถือเพื่อการสร้างอำนาจและอาณา

²⁹⁵ เรื่องเดียวกัน.

²⁹⁶ กรมศิลปากร, *กฎหมายตราสามดวง(กระบดศึก)*, หน้า 525.

²⁹⁷ ธีัญญรัตน์ ทิวถนอม, “การลงโทษประหารชีวิต : อำนาจ ความรุนแรง และรัฐไทย”, หน้า 39.

นอกจากนี้ความเชื่อเรื่องบาปกรรมยังเกี่ยวข้องกับภพชาติ และการเวียนว่ายตายเกิด การลงโทษจึงเสมือนการรับโทษกรรมที่เป็นทิวสุทธรมเวทนียกรรม²⁹⁸ และเมื่อชดใช้กรรมที่ได้ทำไว้เสร็จเรียบร้อยแล้วในชาตินี้ ก็อาจไม่ต้องทรมานในนรกต่อไป การไถ่บาปนี้เป็นความต้องการล้างมลทินเพื่อจตุตวิญญานเสวยบุญในสัมปรายภพ การรับโทษกรรมจากพระมหากษัตริย์จึงเสมือนการรับกรรมจากในนรกภูมิ และรอคอยเวลาในการเสวยสุขในสวรรค์

ความชอบธรรมในการลงโทษยุคสมัยโบราณ

ในรัฐโบราณตะวันตกการลงโทษมักถูกมองว่าเป็นการแก้แค้น (Retribution) การใช้กรอบคิดแบบตะวันตกในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18 มาทาบทับกับสังคมที่ปกครองตามคติทางพุทธศาสนาก็เป็นการมองในมุมที่ผิดฝาผิดตัว หากเมื่อพิจารณากรอบคิดที่ได้กล่าวไปแล้ว การลงโทษในรัฐพุทธศาสนาโบราณนั้นเป็นสิ่งที่ลงไว้อย่างสมควรกับกรรมที่มนุษย์แต่ละคนได้ก่อไว้ ดังปรากฏในลักษณะของการเขียน และบัญญัติกฎหมายดังที่กล่าวไว้ว่า “...เป็นผู้กระทำผิด...มีกำหนดโทษ...” ซึ่งหากกล่าวถึงความสัมพันธ์เรื่องบาป บุญ คุณ โทษ กับการลงพระอาญาแล้วนั้น จะพบว่าในกฎหมายตราสามดวงมีได้ข้างถึงความสาสมแห่งการลงทัณฑ์เลย เพียงแต่กำหนดไว้ว่า “มิได้กล่าวแก้บาป ละอายแก้บาป” “ก็ให้ตราพระราชบัญญัติจัดโทษโดยสมควรแก่กรรมกร” หรือ “...ไว้โดยยัดถากรรมมัน” ไม่ได้มีลักษณะของการแก้แค้นอยู่เลยเนื่องด้วยกฎหมายที่ใหญ่ที่สุดในศาสนา คือ กฎแห่งกรรมซึ่งแม้แต่พระมหากษัตริย์เองก็ยังคงเกรงกลัวต่อบาปดังเช่น “อนึ่งผู้ร้ายฆ่าเจ้าเรือนตายนั้นย่อมเอาตัวส่งให้เจ้าพบบาป ให้ฆ่าเสียให้ตกไปตามกัน แลเจ้าภาพซึ่งเป็นคนกลัวแก้บาป ครั้นจะฆ่าก็กลัวจะเปนกาม์สืบไป” แนวคิดดังกล่าวมีวิธีคิดที่แตกต่างอย่างมากในการมองการลงโทษอย่างสาสม เพราะการลงโทษเช่นนี้ไม่ได้ต้องการบรรลุความสะใจโดยตรง แต่เป็นการแปลงความสะใจเป็นความเวทนา ซึ่งทำให้การลงโทษเช่นนี้เป็นการลงโทษที่สมควร (Deserving Punishment) เสียมากกว่า ซึ่งความสมเหตุสมผลเช่นนี้เองก็ได้แปรเปลี่ยนเป็นการลงโทษอย่างสาสม (Retribution Punishment) ในกาลต่อมา

²⁹⁸ ตามระยะเวลาการให้ผลของกรรมนั้นสามารถแบ่งออกได้ 4 ประเภท ได้แก่ ทิวสุทธรมเวทนียกรรม คือ กรรมให้ผลในปัจจุบันคือในชาตินี้, อุปัชชเวทนียกรรม คือ กรรมให้ผลในปัจจุบันคือในชาติหน้า, อปรวาปรียเวทนียกรรม คือ กรรมให้ผลในปัจจุบันคือในชาติต่อไป และ อโหสิกรรม คือ กรรมเล็กให้ผล ใน พระไตรปิฎก วิสุทธิมรรค 3/223

แนวคิดเรื่องบาปบุญยังถูกสอน และสืบทอดต่อมาเรื่อยๆ ในการผลิตซ้ำโครงสร้างการลงโทษอย่างสมควร โดยการเทศนาสั่งสอนซึ่งก็เป็นการปฏิบัติการทางความคิด และการปฏิบัติในสถาบันทางศาสนา (Religion Institutions) ทั้งยังถ่ายทอดไว้ในภาพเขียนฝาผนังในสถานทางศาสนา เรื่องราวเหล่านี้จึงเสมือนความจริงที่เห็นอย่างเป็นปกติธรรมดาในชีวิต และย่อมทำให้เกิดความคุ้นชินกับเรื่องการลงโทษอย่างสาสม ซึ่งความรุนแรงนี้มีความชอบธรรมในการลงโทษของรัฐอย่างปริยาย

การลงโทษจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งของรัฐในการสร้างความชอบธรรมให้ผู้ปกครองทำการปกป้องดูแลผู้คนในรัฐซึ่งนับว่าการลงโทษเป็นความชอบธรรมที่จะใช้ความรุนแรงทางกายภาพ (Physical Violence) อย่างสูงสุดในการจัดการกับปัญหาที่เบี่ยงเบนในสังคม แม้ว่าแนวคิดที่มองว่ารัฐนั้นจำเป็นต้องมีความรุนแรงเพื่อปกป้อง และเป็นหลักประกันจากการตกอยู่ในอันตรายของสังคม แต่การลงโทษก็เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของรัฐในการดำรงไว้ซึ่งอำนาจในการใช้ความรุนแรง²⁹⁹ เมื่อการลงโทษยังดำรงอยู่ในสังคม ความรุนแรงก็ยังดำรงอยู่คู่กันเสมือนเงาตามตัวเสมอ³⁰⁰ ความทรมานที่ได้รับจากการลงโทษในรัฐโบราณนั้นจึงเป็นความรุนแรงที่เป็นเหตุผลข้ออ้างของศาสนาที่ชอบธรรมที่สุด ซึ่งก็เป็นการใช้จัดการกับปัญหาการละเมิดของคนในรัฐ การละเมิดกฎหมายของรัฐจึงเสมือนภัยคุกคาม และอันตรายของสังคม อย่างไรก็ตามในรัฐโบราณความพึงพอใจในรัฐก็เป็นเรื่องของ “แผ่นดินท้าว” ที่ความหมายของรัฐหมายถึงพระมหากษัตริย์จึงไม่น่าประหลาดนักที่ความชอบธรรมของรัฐโบราณในการ “ฆ่า” โจรผู้ร้ายนั้นออกไปจากสังคมเป็นสิ่งที่มีความชอบธรรม เพราะนอกจากการกำจัดกับมิฉฉาโทษ ความชั่วร้ายต่างๆออกจากสังคมให้คงเหลือไว้แต่ความดีงามอันจะเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสุขแล้ว รัฐสุริยคติยังได้ใช้อำนาจของความรุนแรงในการลงโทษเหล่านี้เปลี่ยนเป็นความชอบธรรมแห่งการปกครองด้วยอีกนัยหนึ่ง

รัฐโบราณทั้งล้านนา ล้านช้าง พม่า อชุกยา เขมร รัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นม่มีระบบความรู้ในด้านการปกครอง กฎหมายที่แทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลงในเชิงญาณวิทยาเลย กล่าวคือการ

¹⁰⁷ Devid Garland, *Punishment and Modern Society: A Study in Social Theory* (Oxford: Claredon Press, 1991), 79–80.

³⁰⁰ ดูเพิ่ม Hannah Arendt, *On Violence* (New York: Harcourt, Brance & World, Inc., 1969), pp. 50-51.

ปกครองก็ยังคงเป็นคติของความชอบธรรมทางศาสนาเป็นหลัก การจัดระเบียบทางความคิดในเรื่องต่างๆก็มักสัมพันธ์กับระบบจักรวาลและภพภูมิ อันเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐในการลงอาญาต่อผู้กระทำความผิดลงตกรก

ในงานวิชาการสมัยปัจจุบัน การลงโทษด้วยความสาสมนี้ก็ถูกมองว่าเป็นการลดคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ลงไปอย่างมาก³⁰¹ แต่อย่างไรก็ตามหากจะมองเพียงบริบทในข้อความเหล่านี้อันเป็นข้อเท็จจริงขั้นต้นนั้น จะพบได้ว่าระบบความรู้หรือญาณทัศน์ของคนยุคโบราณนั้นไม่ได้มองบุคคลเป็นเรื่องของความเป็นปัจเจก (Individualism) ซึ่งไม่ได้เป็นเพราะความเป็นปัจเจกชนในรัฐโบราณนั้นถูกกดทับ แต่ความรู้เรื่องปัจเจกชนนั้นเป็นสภาวะทางความรู้ที่มนุษย์ในรัฐโบราณของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก้าวไปไม่ถึง³⁰² การลงโทษในรัฐโบราณนี้จึงมีสถานะเป็นเครื่องมือความรุนแรงของรัฐในแง่หนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันมันก็เป็นเครื่องมือที่แสดงออกถึง วัฏกรรมของการลงโทษอย่างสาสมตามระบบระเบียบแห่งการปกครองเพียงเท่านั้นเอง

สรุป

เดิมที่การลงโทษเป็นเรื่องของพระราชอาญาสิทธิซึ่งจะเห็นได้จากการลงโทษด้วยการตัดศีรษะในยุคก่อนหน้านี้ แต่ก่อนที่จะมีการกำหนดให้การประหารชีวิตเป็นการตัดศีรษะเพียงอย่างเดียว นั้นการประหารชีวิตมิได้หลากหลายวิธี อาทิ การผ่าอกให้สัตว์รุมกัดกิน การทุบด้วยไม้ การใช้ข้างผูกและลากกับพื้นไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต แต่ไม่ได้มีเพียงการประหารชีวิตเท่านั้นที่เป็นการลงโทษที่มีความรุนแรง แต่ยังมีโทษอื่นๆอีก เช่น ตัดมือ ตัดแขน เหยียน ประจาน และการยึดทรัพย์ หรือเป็นบทลงโทษแบบอื่นๆที่อาจถูกกำหนดโดยพระมหากษัตริย์

³⁰¹ ัญญารัตน์ ทิวถนอม, “การลงโทษประหารชีวิต : อำนาจ ความรุนแรง และรัฐไทย,” หน้า 29.

³⁰² เมื่อความเป็นปัจเจกชนไหลป่าเข้ามาจากตะวันตกนั้นก็ในศตวรรษที่ 19 ก็ทำให้ความรู้ของมนุษย์แถบเหล่านี้มีสำนึกที่เปลี่ยนไป ความน่าสนใจอยู่ที่ว่า สภาวะปัจเจกชนนี้เองเป็นสิ่งที่เข้ามาเคลื่อนทับกับความรู้แบบเดิมซึ่งอาจทำให้เหตุผลของการลงโทษนั้นเปลี่ยนแปลงไป จากความสาสมที่เป็นบริบทของศาสนา กลับกลายเป็นความ “สาสมแก่กรรม” ที่หมายถึงความ “สาสมแก่ใจ” ของผู้ที่เป็นเหยื่อของการกระทำนั้น อย่างไรก็ตามในวิทยานิพนธ์นี้ยังไม่ได้สรุป และเสนอแนะอย่างชัดเจนสำหรับแนวคิดดังกล่าว แต่เป็นการเปิดประเด็นในการถกเถียงเชิงประวัติศาสตร์ออกไปให้กว้างขึ้น

รัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เน้นถึงความชอบธรรมในการลงโทษด้วยระบบความรู้ในด้าน การปกครองที่เป็นคติของความชอบธรรมทางศาสนาเป็นหลัก การปกครองในรัฐเช่นนี้เป็นการแผ่ อิทธิพลในลักษณะของการเมืองแบบมณฑล (Mandala States) เนื่องมาจากการจัดระเบียบ ในทางความคิดที่สัมพันธ์กับระบบจักรวาล ภูมิ และทวีปที่มีอย่างหลากหลาย โดยจะพบได้ว่า ในทุกรัฐนั้นจะมีเจ้าผู้ปกครองประจำรัฐและเป็นการปกครองโดยเจ้าผู้ปกครองรัฐนั้น ซึ่งในแง่การ ลงอาญาที่เช่นเดียวกันคือเป็นการลงโทษตามอำนาจของผู้ปกครอง คติเช่นนี้ผู้ปกครองที่มีอำนาจ และกำลังที่น้อยกว่าไม่ได้หมายความว่าไม่สามารถลงอาญาได้ แต่เพียงว่าผู้ปกครองที่มีอำนาจ และกำลังที่น้อยกว่าจะถูกจำกัดอำนาจจากผู้ปกครองที่มากกว่า วิธีคิดเรื่องการปกครองเช่นนี้เอง ต่างเชื้อให้เกิดการแย่งชิงอำนาจที่สูงสุดในอาณาบริเวณที่สามารถแผ่ไปถึง และมักแย่งชิงคติ ความเป็นราชากันอยู่เสมอ โดยเป็นรูปแบบของรัฐทั่วไปในยุคโบราณ ดังนั้นรูปแบบของรัฐเช่นนี้จึง เรียกว่า **ยุครัฐราชมณฑลสมัยโบราณ (Ancient Raja-Mandala States)** ซึ่งต่างมีการลงโทษที่ สัมพันธ์กับราชาผู้ปกครอง

การลงโทษเช่นนี้เกิดจาก**กระบวนการยุติธรรมไทยโบราณ** ที่ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ ศาลเป็นตราการมีหน้าที่ในการพิจารณาคดีความ และส่งให้คณะลูกขุน ณ ศาลหลวงทำหน้าที่ ตรวจสอบกฎหมายและตัดสินความไปตามบทพระธรรมศาสตร์ ซึ่งการบังคับโทษจะเป็นหน้าที่ของ ตระลาการ โดยที่ลูกความสามารถฎีกาถึงพระมหากษัตริย์ได้ซึ่งเมื่อพระองค์ลงพระราชวินิจฉัยก็ สามารถโปรดเกล้าให้มีการตรวจหมายอีกส่วนคือ พระราชศาสตร์ โดยอิงกับบทพระธรรมศาสตร์ ได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการปกครองเช่นนี้ไม่ได้เป็นการปกครองหรือลงโทษตามพระบรมราชโองการ เท่านั้น แต่เป็นเพราะบทพระธรรมศาสตร์ที่บัญญัติเอาไว้ ซึ่งเป็นความยุติธรรมที่กำหนดไว้ตาม กรอบคิดของศาสนาและนับเป็นความชอบธรรมอย่างหนึ่งในการลงโทษ

การลงโทษจึงเป็นเครื่องมือของรัฐไทยในการใช้ความรุนแรงทางกายภาพซึ่งถูกรับรองจาก วิธีคิดทางศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของเวรกรรมเพราะความรุนแรงดังกล่าวนี้นับเป็นสิ่งที่นักโทษ จะต้องพบเจอ การลงโทษเหล่านั้นไม่ได้ถูกมองว่าเป็นการลงโทษที่จะปกป้องสังคมให้มีความสุข หรือคำนึงถึงตัวนักโทษที่จะสามารถเป็นพลเมืองที่ดีได้หากมีการบำบัดฟื้นฟู หรือในบางครั้งการ ลงโทษนั้นไม่ใช่เพียงแค่การลงโทษเพื่อทดแทนความแค้น (Revenge) ของเหยื่อผู้ถูกกระทำ แต่ การลงโทษของรัฐโบราณนี้เป็นการลงโทษที่เน้นประเด็นของความสาสม (Deserve) แห่งการ กระทำความผิดของอาชญากร หรือผู้กระทำความผิดเหล่านั้นเอง วิธีคิดเหล่านี้ได้สร้างความชอบ

ธรรมให้กับรัฐในการลงอาญาต่อนักโทษที่มีความผิดและเป็นสิ่งชั่วร้ายและสมควรต้องได้รับโทษที่ชั่วร้ายเช่นกัน

ความชั่วช้าเช่นนี้มักถูกตอบกลับด้วยการลงโทษที่สาสม จุดประสงค์ของการลงโทษนี้สามารถสะท้อนถึงความโดดเด่นของ “วาทกรรมการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนอย่างสาสม” (Theology Revenge and Retribution Discourse) ของมุมมองของรัฐในวาทกรรมการลงโทษเห็นได้อย่างเด่นชัดเจเน อย่างไรก็ตามข้อจำกัดทางประวัติศาสตร์ด้านหลักฐานเอกสารก็ไม่สามารถพาดพิงไปดูความคิดเห็นจากมุมมองสังคมในยุคนี้ได้แต่อาจสรุปไว้ได้ประเด็นเดียว คือ การลงโทษด้วยความรุนแรงต่อเนื้อตัวร่างกายนั้นเป็นการลงโทษที่มีความสมเหตุสมผลในวาทกรรมการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนอย่างสาสมซึ่งยังคงเห็นความคิดเหล่านี้ได้อย่างมากมายในสังคมร่วมสมัย และยังคงดำเนินต่อไป

แม้ว่าวาทกรรมการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนอย่างสาสมในสังคมร่วมสมัยอาจเป็นสิ่งที่อยู่กันชั่วตรงข้าม แต่อย่างไรก็ตามโลกทัศน์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู หรือการลงโทษเพื่อการยับยั้งป้องกันไม่ได้เป็นวิถีคิดที่มนุษย์ในรัฐสมัยโบราณคิดไม่ถึง และเมื่อย้อนดูตามวาทกรรมร่วมสมัยนั้นๆ จะพบว่ามีความวาทกรรมแบบนี้เองแอบซุกซ่อน หรือถูกซ่อนทับราวกับจับวางไว้อยู่เสมอ ดังนั้นวิถีคิดเหล่านี้จึงถูกแสดงออกมาทางความคิดความเชื่อในยุคต่างๆ แม้แต่กระทั่งสภาวการปกครองแบบร่วมสมัยก็ตาม

บทที่ 7

ความไม่ต่อเนื่องของประวัติศาสตร์การลงโทษ บทสรุปของการดำเนินไปของ ความรุนแรงในการลงโทษ

เมื่อมองจากภาพรวมการลงโทษทั้งประเด็นการเปลี่ยนแปลงการลงโทษในยุคสมัยต่างๆที่เป็นการลงโทษด้วยการประหารชีวิต และการลงโทษด้วยการจำคุก ตั้งแต่การลงโทษร่วมสมัยสืบสาวย้อนกลับไปจวบจนเป็นรัฐไทยโบราณ จะเห็นได้ว่ารูปแบบการลงโทษของรัฐไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามแนวคิดทางการปกครองอยู่ตลอดตามยุคสมัย และเปลี่ยนผ่านมาตลอดห้วงระยะเวลาทางประวัติศาสตร์

ในสภาวะร่วมสมัยนั้นการปกครองมีลักษณะที่สำคัญคือความสัมพันธ์ของรัฐ กับประชาชนในฐานะหน่วยของสังคมอย่างแนบแน่น หนึ่งเป็นเพราะสังคมไทยร่วมสมัยนี้มีความสำคัญในการขับเคลื่อนความเป็นไปของรัฐผ่านความคิดเห็น ซึ่งการที่สังคมแต่ละหน่วยมีความคิดเห็นที่หลากหลายนั้นสะท้อนให้เห็นว่าสังคมมีความเป็นปัจเจก โดยความสัมพันธ์ของรัฐประชาชนก็กลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับกรอบคิดของการปกครองในท้ายที่สุด ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นยุครัฐประชาชาติร่วมสมัย แต่หน้าที่ของรัฐในการให้ความปลอดภัยแก่สังคมนั้นก็เป็นสิ่งที่จำเป็น หนึ่งในวิธีการรักษาความปลอดภัยที่รัฐใช้คือ การลงโทษ

การลงโทษร่วมสมัยเป็นการลงโทษที่ยังคงมุ่งเน้นการลงโทษที่อยู่ในกรอบคิดแบบสิทธิมนุษยชน โดยวิธีคิดเช่นนี้เป็นการให้ความชอบธรรมของการใช้อำนาจ และความรุนแรงในสังคมได้ ดังนั้นการลงโทษในรูปแบบต่างๆจึงเป็นไปตามกรอบคิดที่กล่าวไปด้วย ดังจะเห็นได้จากการลงโทษประหารชีวิตในปัจจุบันที่เป็นรูปแบบการลงโทษโดยการฉีดสารพิษเข้าสู่ร่างกายผู้กระทำความผิด ซึ่งดูเหมือนจะเป็นวิธีการประหารชีวิตที่ไม่มีเค้าโครงของความโหดร้ายทารุณเลย ประกอบทั้งเป็นการใช้เทคโนโลยีในการประหารชีวิตที่ก้าวหน้าที่สุด แต่ทว่าการเปลี่ยนแปลงการลงโทษนี้เพื่อที่จะลดกระแสการต่อต้านจากประชาคมโลกเท่านั้น มิได้เป็นการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิด และคติในการลงโทษของสังคมไทย

การพิจารณาความคิดเห็นจากภาคส่วนประชาสังคมไทยร่วมสมัยนั้นทำให้เห็นถึงความเห็นที่มีต่อการประหารชีวิตนั้นมีด้วยกันหลากหลายมุมมองอย่างมากและแตกกระจายความเห็นบางมุมมองได้ขานรับและตอบสนองในเชิงเห็นด้วยต่อการประหารชีวิตด้วยวิธีคิดใน

กรอบสิทธิมนุษยชน เช่นการเสนอวิธีการประหารชีวิตที่ไม่มีความโหดร้าย หรือการเพิ่มสิทธิผู้ต้องโทษก่อนการประหารชีวิต รวมถึงมีข้อเสนอให้ยกเลิกโทษประหารชีวิต แต่ในอีกมุมหนึ่งนั้นก็แสดงให้เห็นว่าสังคมยังคงเต็มไปด้วยความคิดเห็นที่ไม่ได้เป็นไปตามแนวทางของกรอบคิดแบบสิทธิมนุษยชนนิยม อย่างไรก็ตามการแสดงให้เห็นถึงประเด็นสิทธิมนุษยชนไม่ได้ออกมาในรูปแบบความคิดเห็นเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติการด้วย เช่น การเคลื่อนไหวกดดันโดยการชุมนุมให้มีการยกเลิกการประหารชีวิตเป็นต้นมุมมองเหล่านี้นับว่าเป็นหนึ่งใน **วาทกรรมการลงโทษเพื่อการบำบัดฟื้นฟู** ซึ่งมีความโดดเด่นในยุคสมัยเป็นอย่างมาก แต่ทว่าวิถีคิดและวาทกรรมการลงโทษนี้ไม่ได้ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวและสถิตเป็นหลักในสังคมราวกับเป็นการพัฒนาแล้ว เพราะจากความเห็นของสังคมไทยบางส่วนยังคงเห็นว่าการลงโทษนั้นควรเป็นการป้องกันสังคมและคนหมู่มาก ตลอดจนมีความคิดเห็นบางประเภทที่ยังคงเห็นดีเห็นงามในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเหยื่อ

ดังนั้น วาทกรรมการลงโทษเพื่อการบำบัดฟื้นฟูที่ว่าเป็นการอยู่ร่วมกันกับวาทกรรมการลงโทษอื่นๆ คือ วาทกรรมการลงโทษเพื่อยับยั้งป้องกัน และวาทกรรมการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ซึ่งเป็นการอยู่ร่วมกันของความคิดที่ไม่ลงรอยกันในสังคมเดียวกัน **มีลักษณะบางอย่างทางความคิดอยู่อย่างทับซ้อน และไม่เป็นหนึ่งเดียวกัน หรือมีการแสดงออกทางความคิดร่วมกัน** รวมกันเป็นวาทกรรมทัศนวิทยาที่อยู่ในสังคมร่วมสมัยนี้

การที่มีแนวคิด หรือกระแสดังเช่นนี้นั้น ไม่เพียงแต่ทำให้รัฐเป็นผู้ผูกขาดการเปลี่ยนแปลงอำนาจ และการใช้ความรุนแรงในการประหารชีวิตเพียงผู้เดียวเท่านั้น แต่รัฐยังคงใช้ความชอบธรรมนี้ในการพยายามซุกซ่อนความรุนแรงให้ประชาชนในฐานะสังคมไม่รับรู้ตัวได้ ซึ่งถือเป็นการที่รัฐเข้ามาจัดการกับความคิด ความเชื่อ ความเป็นปัจเจกในยุครัฐประชาชาติร่วมสมัยปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การลงโทษในสังคมไทยเป็นกระบวนการใช้ความรุนแรงมาตลอดเส้นทางทางประวัติศาสตร์ เพราะก่อนมีการเปลี่ยนแปลงการลงโทษเป็นการฆาตกรรมซึ่งที่เราเห็นในปัจจุบันนั้นจะเห็นได้ว่าการลงโทษมีการเปลี่ยนแปลงอย่างแตกหักในสมัยการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยใน **ยุครัฐชาติสมัยใหม่** แต่ทว่าอำนาจในการปกครองยังคงตกอยู่กับกลุ่มคนที่เป็นทหารหรือใช้องค์ประกอบของกลุ่มทหารในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และเมื่อรวมกับนโยบายการสร้างชาติไทย(หรือลัทธิ

ชาตินิยม) โดยยึดเอาแบบอย่างของอารยชนตามแบบภาคพื้นทวีปยุโรปสมัยใหม่ การลงโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประหารด้วยการยิงเป้าจึงเป็นวิถีทางที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอารยชน และความยิ่งใหญ่ของกองทัพทหารได้จากการลงโทษประหารชีวิตด้วยอาวุธปืน

ความเห็นจากภาคส่วนประชาสังคมในยุครัฐชาติสมัยใหม่ จะพบว่าร่องรอยความคิดทางประวัติศาสตร์เช่นเดียวกับยุครัฐประชาชาติร่วมสมัย ที่เห็นว่าความเห็นที่มีต่อการประหารชีวิตนั้นมีด้วยกันหลากหลายมุมมอง ในยุคนี้พบมุมมองที่มีต่อการประหารชีวิตด้วยวิธีคิดในของการเจริญแบบสมัยใหม่ การประหารชีวิตที่ไม่ใช่สยดสยองซึ่งเป็นหนึ่งในมุมมองของ **วาทกรรมการลงโทษเพื่อการยับยั้งป้องกัน** ไม่ให้เกิดอาชญากรรมซึ่งวาทกรรมนี้มีความเด่นชัดมากในยุครัฐชาติสมัยใหม่ อย่างไรก็ตามกลับพบว่ามีข้อเสนอให้ยกเลิกโทษประหารชีวิต และการลงโทษด้วยการจำคุกด้วยเงื่อนไขที่เน้นปรับปรุงให้โอกาสนักโทษ มุมมองเหล่านี้นับว่าเป็นหนึ่งใน วาทกรรมการลงโทษเพื่อการบำบัดฟื้นฟู แต่ทว่าวิธีคิดเหล่านี้มักไม่แพร่หลายและครองอำนาจนำเป็นวาทกรรมหลักของยุคสมัย ตลอดจนยังพบความคิดที่มีรากฐานจาก วาทกรรมการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน สอดแทรกอยู่ในสังคมแต่ไม่เด่นชัดนัก

ในทางกลับกันก่อนหน้าที่จะทำการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้านั้นสังคมไทยลงโทษด้วยวิธีการประหารชีวิตโดยการใช้ดาบกุดหัว เพราะการประหารชีวิตใน**รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้นสมัยใหม่** นั้นจำเป็นต้องแสดงออกถึงความเป็นเจ้าเหนือชีวิต และพระมหากษัตริย์ก็เป็นศูนย์กลางของความยุติธรรมดังนั้น การใช้ดาบที่มีความหมายถึงอาญาสิทธิ์ขององค์พระมหากษัตริย์ ก็เป็นแกนกลางของคติการปกครองในรัฐระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กระนั้นก็ตามการเปลี่ยนแปลงการลงโทษด้วยรูปแบบการกุดหัวก็มีสาเหตุหนึ่งมาจากความเป็นสมัยใหม่อย่างตะวันตก

เนื่องจากในสมัยที่จะเปลี่ยนแปลงโทษการประหารชีวิตเป็นการกุดหัวนั้นสยามประเทศต้องเผชิญหน้ากับความทันสมัยอย่างตะวันตกที่เป็นปัจจัยการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก กล่าวคือวิธีคิดเรื่องอาณานิคมนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงระบบการโทษ เพราะการรับเอาแนวความคิดจากประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าในแถบยุโรป หรือเจ้าอาณานิคมทั้งหลายมาใช้ในการพัฒนาระบบกฎหมายและสร้างกระบวนการยุติธรรมของสยาม โดยมีการสร้างเป็นระบบกฎหมาย(ตรากฎหมายลักษณะอาญา) และยกเลิกการไต่สวนด้วยวิธีการทรมานและการ

ลงโทษประหารชีวิตด้วยวิธีการอื่นๆ มาเป็นการประหารชีวิตด้วยการกุดศีรษะเพียงอย่าง เดียว ในยุคสมัยนี้ จะพบการปะทะของวิถีคิดหลากหลายรูปแบบเข้ามาเทียบและท้าทายการ ลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน เพราะมีการยกเทียบเคียงกับประเทศที่ยกเลิกไปแล้ว แต่อย่างไรก็ ตามเป็นที่คาดการณ์ได้ไม่ยากว่าในยุคนี้ วิถีคิดที่มีความเด่นชัดก็เป็น **วาทกรรมการลงโทษเพื่อ การยับยั้งป้องกัน** ท่ามกลางวาทกรรมการลงโทษอื่นๆ

ย้อนกลับไป ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ก่อนที่สยามประเทศนั้นจะเผชิญกับความเป็น สมัยใหม่นั้น วิธีการปกครองของสังคมไทยโบราณนั้นเป็นการปกครองที่หลีกเลี่ยงไปจากวิถีคิดและ ความสมเหตุสมผลของศาสนาไปไม่ได้ การลงโทษในสังคมไทยในรัฐพุทธศาสนาโบราณนั้นจึงต้อง เป็นสิ่งที่ลงไว้อย่างสมควรกับกรรมที่มนุษย์แต่ละคนได้ก่อไว้ แนวคิดเหล่านี้ได้สืบทอดต่อมาเรื่อยๆ ในการผลิตซ้ำโครงสร้างการลงโทษอย่างสาสม โดยการเทศนาสั่งสอนและยังถ่ายทอดไว้ในสังคม ในรูปแบบต่าง และย่อมทำให้มนุษย์เกิดความคุ้นชินกับความสาสม และความรุนแรง ซึ่งทำให้ ความสาสม และความรุนแรงกลายเป็นความชอบธรรมในการลงโทษของรัฐไทยโบราณโดยปริยาย ดังนั้นในยุค**รัฐธรรมนูญสยามโบราณ**นั้นวาทกรรมการลงโทษหนึ่งเดียวที่แสดงออกได้อย่าง ชัดเจนมากที่สุดคือ **วาทกรรมเพื่อการแก้แค้นทดแทนให้สาสม** ที่แสดงออกให้เห็นผ่านทางตัว บทกฎหมายต่างๆ อย่างไรก็ตามการลงโทษผู้หนึ่งผู้ใดก็มักทำให้เกิดความพอใจหรือไม่พอใจ และ ตามมาด้วยความเห็นที่หลากหลายอย่างปกติธรรมดา

ดังนั้นไม่อาจสรุปได้อย่างง่ายดายว่าการลงโทษนั้นจะมีวิถีคิดที่เป็นหนึ่งเดียวที่ครองเป็น วาทกรรมหลักของสังคมไว้ได้ หรือวาทกรรมนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวไม่มีความหลากหลาย แต่วาท กรรมนั้นเหล่านั้นมีได้มากมาย และอาจซุกตัวอยู่หรือไม่เปิดเผยหรือแสดงให้เห็นออกมาได้ และที่ สำคัญคือวาทกรรมเหล่านั้นต่างมีจุดหักเห แตกหัก ที่แสดงถึงความไม่ต่อเนื่องของตัวมันในเส้นทาง ของประวัติศาสตร์

ในทางหนึ่งประติสัมพันธ์ของแบบโบราณทั้งหลายกลายเป็นเพียงประวัติศาสตร์หน้าหนึ่ง เท่านั้น มันถูกแทนที่ด้วยความรู้สมัยใหม่ที่ส่งผ่านมาทางสิ่งต่างๆ เช่น งานสถาปัตยกรรม โดยนัย หนึ่งงานทางสถาปัตยกรรมนับเป็นเทคโนโลยีทางความคิดที่แสดงออกมาผ่านลักษณะการใช้สอย แล้ว สถาปัตยกรรมยังเป็นพื้นที่ในการเผยถึงความสุนทรีย์อันแสดงถึงคติ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนโลกทัศน์ของสังคมในยุคสมัยนั้นๆ ได้ การออกแบบทางสถาปัตยกรรมจึงเป็นเรื่องที่

เกี่ยวข้องกับชนชั้น และโครงสร้างทางสังคม ซึ่งหมายความว่า การสร้างสิ่งก่อสร้างเช่น ศาล เรือนจำ ก็ได้แสดงออกถึงอุดมการณ์ในแต่ละยุคสมัย

การที่รูปแบบของเรือนจำนั้นถูกจำแนกให้เหมาะสมเฉพาะกับผู้ต้องขังมากขึ้น ก็เป็นหนึ่งในรูปแบบของการจัดการกับเรือนจำใน **ยุครัฐประชาชาติร่วมสมัย** ซึ่งอาจไม่ได้แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจนในงานสถาปัตยกรรม แต่ก็ได้แสดงออกในการจัดจำแนกประเภทที่มีความหลากหลาย เช่น เรือนจำความมั่นคงสูง รวมทั้งการจัดการกับภูมิทัศน์ของเรือนจำให้เหมาะสมกับการฟื้นฟู เช่น การที่เรือนจำเปิดไม่มีรั้วสูงรายรอบ เป็นต้น การลงโทษด้วยการจำคุกด้วยเรือนจำเช่นนี้ก็มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การเน้นพัฒนาพฤติกรรมนิสัยผู้ต้องขังให้กลับสู่สังคมได้อย่างปกติ ตลอดจนการควบคุมตัวในเรือนจำนั้นก็ต้องปฏิบัติตามกรอบคิดแบบสิทธิมนุษยชนนิยมเช่นเดียวกัน

ส่วนใน **ยุครัฐชาติสมัยใหม่** นั้นรูปแบบการจัดการเรือนจำนั้นได้เน้นการออกแบบให้เป็นเรือนจำที่สามารถควบคุมนักโทษได้เป็นอย่างดี โดยการที่ออกแบบห้องขังที่สามารถจู่โจมได้ไม่เกินสองคน และอาคารเป็นการแผ่รัศมีออกไปจากหอสังเกตการณ์ก็เป็นจุดเด่นที่แสดงออกถึงการควบคุมและการป้องกันอย่างสูง

ในขณะที่เรือนจำใน **ยุครัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้นสมัยใหม่** นั้นมีลักษณะของแสดงออกของรูปแบบการปกครองแบบรวมศูนย์ อีกทั้งยังแสดงถึงความคิดอย่างทันสมัยเป็นอารยะอย่างตะวันตก แต่ในขณะที่การจัดให้พื้นที่เทคโนโลยีทางความคิดแบบเดิมคือลานประหารได้ขับไล่ให้ไกลออกไปจากสังคมและยังไม่ได้เลือนหายไปเสียทีเดียว เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ยังสามารถแสดงถึงอาญาสิทธิของผู้ปกครองแบบเดิมอันเป็นผลจากวิถีคิดใน **ยุครัฐราชมนทลสมัยโบราณ** ที่การจัดการเกี่ยวกับการจองจำนั้นไม่ได้อิงตามกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ แต่อิงตามอาญาสิทธิของกลุ่มผู้ปกครองที่ถือความชอบธรรมในการลงโทษตามคติทางศาสนาและวิถีคิดเรื่องการเมืองแบบจารีต

การเปลี่ยนแปลงการลงโทษเมื่อค้นไปตามยุคสมัยตั้งแต่ยุคร่วมสมัยจนถึงยุคโบราณนั้น จะพบการมีอยู่ของวิถีคิดที่เป็น **วาทกรรมการลงโทษ (Penological Discourse)** ที่มีความสมเหตุสมผลในการลงโทษที่แตกต่างกัน โดยในยุครัฐราชมนทลโบราณนั้นเป็นการลงโทษที่ถือความชอบธรรมทางศาสนา เป็นการลงโทษที่จัดวางให้การกระทำชั่วร้ายเหล่านั้นอยู่ในที่ทางที่เหมาะสม ซึ่งเป็นการลงโทษที่ให้ความสาสมแก่การกระทำอันชั่วร้ายนั้นถือเป็นหนึ่งใน **วาท**

กรรมการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนให้สาสม (Theology Revenge and Retribution Discourse) และรอยแตกหักหนึ่งที่ทำให้ประวัติศาสตร์การลงโทษเปลี่ยนไปคือการรับเอาวิธีการปกครองจากตะวันตกภายนอกเลื่อนเข้ามาปะทะวิธีคิดแบบเดิมในสังคมไทยในยุครัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต้นสมัยใหม่ที่เป็นวิธีคิดแบบอาณานิคมนิยมในการจัดการเกี่ยวกับการปกครอง ซึ่งทำให้ **วาทกรรมการลงโทษเพื่อการยับยั้งป้องกัน (Prevention and Deterrence Discourse)** เป็นวิธีคิดอีกแบบหนึ่งที่สามารถคิดไปถึงได้ แต่อย่างไรก็ตามการปะทะกันทางความคิดเหล่านี้ไม่ได้ช่วงชิงอย่างมีชัยเป็นผลชนะอย่างสิ้นเชิงของการปะทะกันทางความคิดนี้ แต่ผลที่เกิดขึ้นเป็นการผ่อนปรน ประนีประนอมของความคิดทั้งสองแบบให้สามารถอยู่ในพื้นที่สังคมเดียวกันได้ ซึ่งเป็นผลให้การปะทะกันทางความคิดเหล่านี้ เกิดการซ้อนทับกันโดยเป็นการจับความคิดแบบใหม่วางไว้บนความคิดรูปแบบเดิมเป็นชั้น ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงพลังทางความคิดเหล่านี้ร่วมกัน

เช่นเดียวกับการปะทะกันทางความคิดอีกครั้งเมื่อความวุ่นวายทางการเมืองมาถึงจุดแตกหัก การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ถูกทำลายและนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปีพ.ศ. 2475 คติการปกครองแบบใหม่ที่มีแนวคิด “ประชาธิปไตย” ก็ได้ไหลเข้ามาปะทะกับวิธีคิดทางการเมืองแบบเดิมอีกครั้ง อำนาจสูงสุดพลิกหงายกลายเป็นเรื่องของคนในชาติร่วมกัน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางรูปแบบของรัฐบาลแบบเดิมสู่ยุครัฐชาติสมัยใหม่ เหตุการณ์นี้นับเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้การลงโทษถูกยื้อดึง และช่วงชิงความหมาย และถูกเปลี่ยนถ่ายในที่สุด ทั้งในแง่พื้นที่ที่ลงโทษ เครื่องมือ และรูปแบบในการลงโทษ ทั้งการประหารชีวิตที่เปลี่ยนจากการใช้ดาบมาใช้การยิงเป้าด้วยปืนกล และการคัดลอกจัดแผนผังเรือนจำกาเพื่อควบคุมแบบใหม่ โดยถือเป็นใจความสำคัญของ **วาทกรรมการลงโทษเพื่อการยับยั้งป้องกัน** ที่เข้มข้นมากขึ้น และยังมีร่องรอยปะทะกันของความคิดเรื่องการลงโทษเพื่อแก้ไขผู้กระทำความผิด ซึ่งถือว่าเป็นยุคเริ่มต้นของ **วาทกรรมการลงโทษเพื่อการบำบัดฟื้นฟู (Restoration and Rehabilitation Discourse)** ที่สามารถเปิดมุมมองมีความเป็นไปได้ใหม่ของวิธีคิดในการลงโทษ

มุมมองต่อการลงโทษแบบใหม่ไม่ได้เป็นการช่วงชิงอำนาจนำอย่างทันทีทันใด แต่เป็นการเข้ามาก่อตัวในพื้นที่สังคมอย่างน้อยๆ โดยเป็นการยินยอมให้ความคิดแบบใหม่สามารถอยู่ในพื้นที่สังคมเดียวกันได้ แต่ความคิดแบบใหม่ที่เคลื่อนเข้ามาในสังคมนี้ไม่ได้ถูกยอมรับทั่วไปอย่างกว้างขวาง ในสังคมไทยความคิดแบบใหม่จากการปะทะมักถูกปฏิเสธอย่างเข้มแข็ง แต่นัยหนึ่งก็ยัง

ยินยอมให้มีพื้นที่ของการก่อตัวและดำรงอยู่ ซึ่งพื้นที่ของความคิดเหล่านี้จะถูกทับกันไปเป็นชั้นๆ อยู่ในลักษณะของการซ้อนทับจับวางของความคิด

อย่างไรก็ตามในสังคมไทยการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษถูกเปลี่ยนแปลงอีกครั้งอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงตามกรอบคิดการปกครองตามแบบเสรีนิยมของประเทศที่ครองอำนาจทางความรู้ความคิดภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดของการลงโทษที่พลิกผันไปจากเดิมได้อย่างมาก คือการชูวิธีคิดแบบเสรีนิยมที่มาพร้อมกับวิธีคิดแบบมนุษยนิยม ซึ่งเป็นส่วนที่เชื่อมต่อกับวิธีคิดใน **วาทกรรมการลงโทษเพื่อการบำบัดฟื้นฟู** แต่อย่างไรก็ตามรากฐานความคิดของการปกครองของสังคมไทยดั้งเดิมนั้นไม่ได้เลือนหายไปมันถูกซ่อนลึกลงไปในพิธีกรรมทางศาสนา ชื่อสถานที่ที่ทำการลงโทษประหารชีวิต ตลอดจนรายละเอียดปลีกย่อยเล็กๆน้อยๆที่ไม่น่าใส่ใจ แต่มันถูกซ้อนทับและบดบังให้แสดงพลังออกมาเรื่อยๆพร้อมกับความคิดที่นำเข้ามาสังคมไทยเพียงเท่านั้นเอง

กล่าวโดยสรุปการลงโทษมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามกรอบคิดของสังคมซึ่งกระทำโดยการส่งผ่าน วิธีคิดทางการปกครอง ซึ่งมีได้หลายทางทั้งเรื่องของเทคโนโลยี สถาปัตยกรรม เครื่องใช้ไม้สอย ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นในสังคม ตลอดจนความคิดเห็นที่ดำรงอยู่ในสังคม แม้ว่ากรการลงโทษในสังคมไทยนั้นจะเป็นเรื่องที่ถูกสรุปว่าเป็นการพัฒนาให้เป็นอารยะ แต่ดังที่ได้กล่าวไปในเบื้องต้นว่า การพัฒนายังเป็นกรอบคิดแบบหนึ่งเท่านั้นจึงไม่อาจสรุปว่าการลงโทษเป็นพัฒนาการที่มีเส้นตรง เพราะจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์พบว่าบางครั้งการลงโทษก็ไม่ได้เป็นเพียงการพัฒนาของวัตถุเท่านั้น ยังมีพื้นที่ของจิตวิญญาณ วิธีคิดที่เป็น พื้นที่จากภายนอกได้เลือนไหลเข้ามาทับซ้อนกับพื้นที่ความคิดจิตวิญญาณของจารีตภายในเดิม โดยคติเหล่านี้เป็นการเลือนไหลเข้ามาในรูปแบบทั้งวัตถุ และจิตวิญญาณที่แตกต่างไปจากเดิม

เมื่อรับเอาวัตถุแบบใหม่เข้ามา เทคนิค และการใช้งานก็มักติดมากับเทคโนโลยีเหล่านั้นด้วย ในทางหนึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้เมื่อได้ทับซ้อนไว้ในสังคม เทคโนโลยีเหล่านี้ก็ได้ปรากฏภาคปฏิบัติของมันออกมาพร้อมกับ เทคโนโลยีแบบเดิมที่ยังคงไว้ แม้ว่าจะเลือนแต่ก็ไม่ได้เลือนหาย จารีตแบบเดิมยังคงแสดงออกถึงพลังความรู้ คติ ความเชื่ออย่างเดิมไปเป็นจังหวะควบคู่กัน

นอกจากนี้แล้วเมื่อพิจารณาจากการที่รัฐไทยจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลงโทษไปอยู่ในรูปแบบอะไร ก็จะทำให้มีมิติทางวัฒนธรรมที่ให้ความหมายและความสำคัญในทางสัญลักษณ์กับรูปแบบการลงโทษนั้นด้วยอย่างเสมอ ดังนั้นเมื่อได้สืบสาวร่องรอยการลงโทษ ผ่านประวัติศาสตร์วิธีการลงโทษในแบบต่างๆจะพบว่ารูปแบบการลงโทษนั้น แม้จะเป็นประเด็นที่แสดงออกให้เห็นถึงแนวคิดทางการปกครอง และการอ้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจและความรุนแรงในการลงโทษ แต่มิติทางสังคมวัฒนธรรมยังคงสอดแทรก ประสาน และยังเติมไปด้วยภาคปฏิบัติการณ์ที่มีพลวัตของความรุนแรงในการลงโทษจวบจนปัจจุบัน

การลงโทษในยุคร่วมสมัยปัจจุบันนี้ดูเหมือนว่าเป็นการลบและขจัดความรุนแรงออกไปไม่ให้มีอยู่ ดังจะเห็นจากการประหารชีวิตที่ไม่มีความเจ็บปวด ทรมาน หรือการขยายประเด็นสิทธิมนุษยชนไปในการจัดการรูปแบบของเรือนจำ แต่อย่างไรก็ตามการลงโทษนี้ไม่ได้ทำให้ความรุนแรงถูกลดทอนไปในสังคมลดน้อยลงไปเพราะยังคงพิจารณาได้อยู่ว่า ปฏิบัติการการลงโทษประหารชีวิตด้วยการฉีดสารพิษนี้เป็นการที่รัฐพยายามแอบซุกซ่อนความรุนแรงจากความรุนแรงทางตรงและซึ่งหน้า (ความเจ็บปวดทรมาน หรือคร่าชีวิต) ให้กลายเป็นความรุนแรงที่มองไม่เห็นแต่ก็วางอยู่ซึ่งหน้า (ความตาย) ซึ่งเป็นหนทางอย่างหนึ่งในการที่รัฐยังคงใช้อำนาจและความรุนแรงในการปกครองด้วยการลงโทษ

การศึกษาเพื่อเข้าใจวิถีคิดในการลงโทษนี้ไม่ได้หมายความว่า การลงโทษจะเป็นหนทางที่อัปยศและดำดิ่งลงไปในกรงขังของชีวิตที่ไม่มีทางออก หรือเป็นการครอบงำวิถีคิดโดยรัฐไปอย่างเชื่องชื่อย แต่การศึกษาเพื่อเข้าใจวิถีคิดในการลงโทษและเป็นการหาความเป็นไปได้อื่นๆที่มนุษย์นั้นไม่จำเป็นต้องตกหลุมพรางของการปกครอง หนี่งหนึ่ง *“การพยายามปกครองของวิถีคิดของรัฐนั้นแพ้ซ้ำเจดเสมอ”* เพราะมนุษย์ในฐานะซ้ำเจคนั้นย่อมต้องถูกเติมเต็มไปด้วยความเป็นไปได้ที่จะอยู่เหนือกว่าข้อจำกัดของบรรทัดฐานที่มีอยู่ หรือกล่าวให้ชัดเจนมากขึ้นคือ มนุษย์ย่อมเข้าใจและตื่นรู้ต่อความเป็นซ้ำเจของตนเองและมุมมองอย่างหลากหลาย สามารถต่อสู้และแย้งชิงความหมาย อำนาจนำหรือการปลดพันธนาการผ่านการวิพากษ์ เพราะมันคือการพลิกกลับและต่อต้าน หรือต่อสู้แย้งชิง อย่างหนึ่งในการใช้ชีวิตอยู่

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ตั้งใจเช่นนั้น ตั้งใจที่จะเปิดเผยให้เห็นว่าตัวผู้อ่านเองเข้าใจว่าตนเองนั้นมีวิถีคิดต่อการลงโทษอย่างไร ความคิดเหล่านั้นตกอยู่ภายใต้วาทกรรมการลงโทษแบบไหน

คำตอบของผู้อ่านนั้นอาจเป็นหนทางหนึ่งในการตื่นรู้ต่อความเป็นปัจเจกของตนเอง รวมทั้งยังเปิดมุมมองที่หลากหลายว่าความสมเหตุสมผลของการลงโทษนั้นไม่ได้มีอยู่เพียงเหตุผลเดียว หรือความสมเหตุสมผลใด ความสมเหตุสมผลหนึ่งจะเป็นสิ่งที่ถูกต้องดั่งงามอยู่เสมอ การอ่านนี้ยังเป็นการพยายามปลดพันนาการของความคิดอันคับแคบเพื่อจะสามารถต่อสู้ แอ้งชิงความหมายอันำนำ และเสาะหาความเป็นไปได้อื่น ๆ ในการเปิดมุมมองความสมเหตุสมผลของการลงโทษแบบใหม่ที่ไม้อาจตกอยู่ภายใต้กรอบคิดของการปกครองได้ต่อไป

บรรณานุกรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาษาไทย

กนกวรรณ ขวัญดี, การยกเลิกโทษประหารชีวิตในสังคมไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
, 2550.

กรมราชทัณฑ์, ม.ป.ป. “การประหารชีวิตอดีต-ปัจจุบัน,” [ออนไลน์]. กรมราชทัณฑ์, ค้นห
เมื่อ 18 มิถุนายน 2563 เข้าถึงจาก <http://www.correct.go.th/demo/museum/museum2.html>.

กรมราชทัณฑ์, เอกสารข่าวกรมราชทัณฑ์ถึงสื่อมวลชน, ราชทัณฑ์ประหารชีวิตนักโทษ
เด็ดขาด คดีฆ่าผู้อื่นอย่างทารุณ , 18 มิถุนายน 2561.

กรมศิลปากร, กฎหมายตราสามดวง, พิมพ์ลักษณ์, กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2521.

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สรุปผลที่สำคัญ การ
สำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในครัวเรือน พ.ศ. 2561 (ไตรมาส 1),
กรุงเทพมหานคร: กองสถิติพยากรณ์สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและ
สังคม, 2561.

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์
แห่งชาติ, รายงานผลการสำรวจกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปี 2546 (Internet User
Profile of Thailand 2003), ม.ป.ท.: ด้านสุนทรภาพพิมพ์, มกราคม 2547.

กิตติ สิงหาปัดย์, ปฏิบัติการในการใช้โทษประหารชีวิต, ในข่าว 3 มิติ [โทรทัศน์] [19
มิถุนายน 2561] เข้าถึงจาก <https://web.facebook.com/watch/?v=2016287245070945> [1
พฤศจิกายน 2563]

กฤษฏีกา ช่วยพั่ง, การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกระยะสั้น, วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.

กุลพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย, กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์,
2543.

เกษียร เตชะพีระ. จากระบอบทักษิณสู่รัฐประหาร 19 กันยายน 2549: วิกฤต
ประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

ชนิษฐา อัมพนพวรรณ, อลิศรา มีนะกนิษฐ, และ วรณดี สุทธินรากร. ป่าเขียว: การเปลี่ยนแปลงตามโลกทัศน์และภูมิรัฐของชาวเชียงใหม่. *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2558*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรังสิต, 2558: 518-525.

คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 453/2515" ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 89 ตอนที่ 121 (8 สิงหาคม 2515), หน้า 2022-2023.

คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 511/2518" ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 92 ตอนที่ 144 (29 กรกฎาคม 2518), หน้า 1891-1892.

คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 839/2519" ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 93 ตอนที่ 148 (30 พฤศจิกายน 2519), หน้า 3607-3608.

จันทน์ เจริญศรี, อิทธิพลแนวคิดหลังสมัยใหม่ต่อสังคมวิทยา, วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

จิตติ ดิงศภัทย์, *กฎหมายอาญา ภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พริ้นติ้ง กรุ๊ป, 2536.

จุฑารัตน์ เชื้ออำนวย. *สังคมวิทยาอาชญากรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ฉัตรชัย จันทรเสนา, *วิวัฒนาการของโทษริบทรัพย์สินในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความเปลี่ยนแปลง*, วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.

ชนินันท์ ศรีธีระวิศาล, *การลงโทษประหารชีวิต*, วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *ความรุนแรงซ่อน/หาสังคมไทย*, กรุงเทพฯ: มติชน, พฤศจิกายน 2553.

ชาติรี ศรีนวลนัต, การลงโทษจำคุก, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ทางนิติศาสตร์ วิชาอาชญาวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2502.

ชานันท์ ยอดหงษ์. "Hannah Arendt นักสันติวิธีสตรีที่ไม่สตรีนิยมแต่เสรีนิยมในสงครามเย็น." *วารสารประวัติศาสตร์ธรรมศาสตร์*, 2017: 12-61.

โชติ กัลยาณมิตร. *สถาปัตยกรรมไทยแบบเดิม*, กรุงเทพมหานคร: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, 2539.

ฐูปกาญจน์ ภูลี, วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษประหารชีวิตในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.

ฐापน แสนยะบุตร, สิทธิในการมีชีวิตกับโทษประหารชีวิตในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

ฐิตินันท์ อทิตยานนท์, การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง การลงโทษประหารชีวิต : การศึกษาเฉพาะกรณีในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2531.

ณัฐพร นครอินทร์, วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษจำคุกในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

ณัฐพล ใจจริง. *ขุนศึก ศักดินา และพญาอินทรี การเมืองไทยภายใต้ระเบียบโลกของสหรัฐอเมริกา 2491-2500*, นนทบุรี: ฟ้าเดี๋ยวกัน, 2563.

ดุขฎีเมธัง กุโร, พระ และ บุญมี มาลาวชิโร, พระมหา. *ภาวะการตาย*. บรรณาธิการ โดย กฤตยา อาชวนิจกุล และวรชัย ทองไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม, 2549.

ทวีศักดิ์ เผือกสม, การปรับตัวทางความรู้ ความจริง และอำนาจของชนชั้นนำสยาม พ.ศ. 2325-2411, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

ทองใบ ทองเปาด์, *คอมมิวนิสต์ลาดยาว*, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, 2534.

ทองใบ ทองเปาด์, สิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพพื้นฐานของมนุษยชน 12 ข้อสิทธิของพลเมือง, เอกสารวิชาสิทธิมนุษยชน ในการอบรมโครงการวุฒิบัตร ครั้งที่ 8, ม.ป.ท., 2530.

ไทยโพสต์, “ประเดิม‘ฉีดยา’ประหาร4ศพ,” 13 ธันวาคม 2546, [ออนไลน์]. Thai Post, เข้าถึงจาก http://www.thaipost.net/index.asp?bk=thai-post&post_date=13/Dec/2546&news_id=80507&cat_id=501 > [18 ตุลาคม 2563].

ไทยรัฐออนไลน์, “ฉีดยาประหาร 2 นักโทษ คดียาเสพติด, 24 สิงหาคม 2552” ,ไทยรัฐออนไลน์ [ออนไลน์] เข้าถึงจาก <https://www.thairath.co.th/content/28540> [18 ตุลาคม 2563]

ธงชัย วินิจจะกุล, กำเนิดสยามจากแผนที่ ประวัติศาสตร์ภูมิกายาของชาติ, บรรณาธิการและแปล โดย ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช สำนักพิมพ์อ่าน, 2556.

ธงชัย วินิจจะกุล, รายงานโครงการวิจัยเสริมหลักสูตร “วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศ์วิทยา (Genealogy)”, กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

ธนกร วงษ์ปัญญา และ กิตติโชติ ธิรมตุงพงศ์, (18 กรกฎาคม 2560) สอง ‘คุกธนบุรี’ เรือนจำแห่งแรกในโลกที่นำ ‘ข้อกำหนดแมนเดลา’ มาปฏิบัติเต็มรูปแบบ. [ออนไลน์]. The Standard. เข้าถึงจาก <https://thestandard.co/news-thailand-thonburi-remand-prison-1st-place-apply-nelson-mandela-regulation/> [18 ตุลาคม 2563]

ธนู อรรถจารุสิทธิ์ (Tanu Attajarusit), “ไทยประหารนักโทษครั้งแรกในรอบเก้าปี NEWS: ชายอายุ 26 ปีถูกประหารชีวิตในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในรอบเก้าปี หลังศาลตัดสินมีความผิดคดีฆาตกรรมวัยรุ่นชายอายุ 17”, [ออนไลน์], ม.ป.ป., SBS NEWSROOM, AAP, เข้าถึงจาก <https://www.sbs.com.au/language/thai/aithyprahaarnakothskhrangaerkainrbekaapii> [18 ตุลาคม 2563]

ธเนศ วงศ์ยานนาวา, การสร้างความสำเร็จผสมผล (ของใคร?). พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560).

ธเนศ วงศ์ยานนาวา, ความสมเหตุสมผลของความชอบธรรม การครอบงำ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมมติ, 2016.

ธัชชนนท์ สว่างศรี และ ศุภกร บุญญฤทธิ์, “การศึกษาแนวทางการใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง :กรณีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับงานควบคุมความประพฤติในประเทศไทย”, 26 เมษายน 2562, งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต, 2562.

ธัญญรัตน์ ทิวถนอม, การลงโทษประหารชีวิต : อำนาจ ความรุนแรง และรัฐไทย, วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

ธัญวรัตน์ ตั้งกาญจนานนท์, วิวัฒนาการของกระบวนการลงโทษประหารชีวิตในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลง, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, *ความคิด ความรู้ และอำนาจการเมืองในการปฏิวัติสยาม 2475*. กรุงเทพมหานคร: พื้เดียวกัน, 2546.

นฤตล มหาปัญญา (จวนตัว), พระมหา. *สัปหระอ: การสืบสานคติ ความเชื่อและพิธีกรรมงานศพในเขตเทศบาล ตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง*. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561.

นัทธี จิตสว่าง. (19 กุมภาพันธ์ 2557) “อาชญาวิทยาหลังสมัยนิยม (Postmodern Criminology)”, [ออนไลน์]. นัทธี จิตสว่าง: อาชญาวิทยา กระบวนการยุติธรรม ราชทัณฑ์ และการวิจัยเชิงคุณภาพ, สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/562168> [1 พฤศจิกายน 2562]

นัทธี จิตสว่าง. (23 กุมภาพันธ์ 2555) “, เรือนจำความมั่นคงสูงสุด (Supermax Prison)”, [ออนไลน์]. นัทธี จิตสว่าง: อาชญาวิทยา กระบวนการยุติธรรม ราชทัณฑ์ และการวิจัยเชิงคุณภาพ , สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/479797> [4 พฤศจิกายน 2562]

นัยนะ (ชื่อบัญชีผู้ใช้). “ *กตปุมชีวิตสารพิษ...ประหาร 4 นักโทษเด็ดขาด*”, [กระทู้ถามออนไลน์]., พันทิป (เฉลิมไทย), 13 ธันวาคม 2546, เข้าถึงจาก <http://topicstock.pantip.com/chalermthai/topicstock/A2580083/A2580083.html> [14 กันยายน 2563]

นายหนวย (นามแฝง), *กบฏนายสิบ 2478*, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2543.

นิตยสารเวย์, (19 มกราคม 2560) *ธเนศ วงศ์ยานนาวา: ประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการของการชอโทษ*, [ออนไลน์]. WAY Magazine, เข้าถึงจาก https://waymagazine.org/interview_thanes-wongyannava/ [1 พฤศจิกายน 2562]

นิธิ เอียวศรีวงศ์. *ปากไก่ และใบเรือ*, พิมพ์ครั้งที่ 4, นนทบุรี: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน, 2555.

นิรันดร์ บุญเลี้ยง, ถ่ายภาพ, การชดชวยประหารครั้งแรกในประเทศไทย 2546 (ภาพข่าวรายการเหยี่ยวหลังแลหน้า) 12 ธันวาคม 2546 [ภาพเคลื่อนไหว] เข้าถึงจาก https://www.youtube.com/watch?v=wzP5O8axb2c&ab_channel=RatchawutPhankeaw [18 ตุลาคม 2563]

บงกช สัจจานิตย์, *โทษประหารชีวิตในทัศนะของพระอาจารย์ผู้สอนที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสภาการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 2534.

บีบีซีไทย, (19 มิถุนายน 2561) *โทษประหารชีวิตในไทย ยังจำเป็นอยู่หรือไม่*, [ออนไลน์]. บีบีซีไทย, เข้าถึงจาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-44534477> [20 ตุลาคม 2562]

เบเนดิกต์ แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson), *ชุมชนจินตกรรม บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิด และการแพร่ขยายของชาตินิยม Imagined Communities Reflections on the Origin and spread of Nationalism*, แปลโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 2552.

ปภัสนร เขียวปัญญา, *จักรวาลวิทยาสยาม : การศึกษาที่มาของอำนาจทางการเมืองและกฎหมายในกฎหมายตราสามดวง*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 43, "ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ" เล่ม 76 ตอนที่ 5 (10 มกราคม 2502), หน้า 1-3.

ประจวบ เปี่ยมมีสมบุรณ์, *ทัศนะของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อวิธีการลงโทษประหารชีวิต*, สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

พระราชชาติ, “พระราชชาติ ฉบับที่ 2130 วันที่ 31 สิงหาคม 2480,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/3480>

พระราชชาติ, “พระราชชาติ ฉบับที่ 570 วันที่ 21 สิงหาคม 2477,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/2798>

พระราชชาติ, “พระราชชาติ ฉบับที่ 571 วันที่ 22 สิงหาคม 2477,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/2799>

พระราชชาติ, “พระราชชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 882 วันที่ 4 กันยายน 2478,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/13652>

พระราชชาติ, “พระราชชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 883 วันที่ 5 กันยายน 2478,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/13871>

พระราชชาติ, “พระราชชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 888 วันที่ 10 กันยายน 2478,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/13875>

พระราชชาติ, “พระราชชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 890 วันที่ 12 กันยายน 2478,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/13877>

พระราชชาติ. “พระราชชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 888 วันที่ 10 กันยายน 2478,” D-Library | National Library of Thailand, เข้าถึง 9 พฤศจิกายน 2563, <http://164.115.27.97/digital/items/show/13875>

ประยุทธ์ ปยุตโต (พระราชวรมณี), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, กรุงเทพมหานคร มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529.

ปีแอร์ ออร์ต, *ล่านนาไทยในแผ่นดินพระพุทเจ้าหลวง (Pierre Orts's diaries)*, แปลและเรียบเรียงโดย พิษณุ จันทรวีพัน, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2555.

ผู้จัดการออนไลน์, “ไอ้มีก บ้านโคกพลา” นักโทษประหารรายล่าสุด ย้อนคดีสะเทือนขวัญแดงเด็ก ม.5 ซิงมือถือเมืองตรัง”, MGR Online, 19 มิถุนายน 2561, [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9610000060724> [18 ตุลาคม 2563]

พรณรัตน์ ไสธรรปะการ, “ประวัติศาสตร์กฎหมาย ศาล และกระบวนการยุติธรรมของไทย”, *วารสารนิติศาสตร์และสังคมศาสตร์* 2,1 (27 กรกฎาคม 2561): หน้า 70-93.

พัฒนาเดช กอวัฒนา, "Slavoj Žižek: ความรุนแรงและการเมืองเพื่อการปลดปล่อย คู่มือการอ่าน Violence" *วารสารมนุษยศาสตร์* 25, no. 1 (January-June 2018): 391-404.

พิพัฒน์ พสุธารชาติ. *คราส และควินิน*, กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, 2560.

พูนพิศมัย ดิศกุล. ม.จ., *สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น: ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475*, พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2544.

เพ็ญสุภา สุขคตะ, “ช่วงหลวงเวียงแก้ว : มุมมองจากเอกสารจดหมายเหตุฝ่ายสยาม (ตอนจบ)”, *มติชนสุดสัปดาห์*, *ปริศนาโบราณคดี, ล่านนาศึกษา* ใน “ไทศึกษา” ครั้งที่ 13, ฉบับวันที่ 13 - 19 เมษายน 2561: 28

ภาสิต อภินูญวาท (ผู้ประกาศข่าว), *เรื่องเล่าเช้านี้*, “นายกษัตริย์โทษประหารชีวิตเป็นไปตาม กม. เชื้อคนส่วนใหญ่เห็นด้วยเพื่อบ้านเมืองสงบ”, [ออนไลน์]. *เรื่องเล่าเช้านี้* บีบีซี-เทโร, เข้าถึงจาก https://www.youtube.com/watch?v=eIMPoujSk_E&ab_channel=เรื่องเล่าเช้านี้บีบีซี-เทโร [20 ตุลาคม 2562]

ภิสันต์ เจนร่วมจิต , *ทัศนคติของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ต่อการลงโทษประหารชีวิต, การค้นคว้าอิสระระดับปริญญาโท สาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 2546.

ภูริภัทร์ เครือณพรัตน์, “มิเชล ฟุโกต์กับการก้าวล่วงล้ำกรอบ: การพลิกกลับ การต่อต้าน และการใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลาง discourse ทั้งหลาย,” รัฐศาสตร์สาร 41,1 : 1-31.

มติชน, “'ประชัย' ย่นใช้ชีวิต 'ฉีดยาพิษ' ประหารเพื่อมนุษยธรรม-ไม่ใช่เอาใจคนทำผิด”, (22 พฤศจิกายน 2545), *มติชนรายวัน*, ข่าวสด , หน้า 11.

มติชน, “'ปุ' เหมินฝรั่งต้านประหาร”, (17 ธันวาคม 2545), *มติชนรายวัน* , หน้า10.

มติชน, “เอาแน่ 'ประหาร' แบบใหม่ เลิกปุ-ฉีดยาพิษแทน”, (25 พฤศจิกายน 2545), *มติชนรายวัน*, ข่าวสด , หน้า10.

มติชน, (1 มิถุนายน 2549) “ป.ป.ส.ทลาย รง. ผลิตยาบ้ารายใหญ่”. *มติชนรายวัน*. กรุงเทพมหานคร: มติชนรายวัน. หน้า 21.

มรกต อารีย์ะ, การค้าไม้สักในดินแดนล้านนาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2411-2453), วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร : สำนักข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย, 2534.

มณฑนา ช่อผล. [การสำรวจภาคสนาม]. *พิพิธภัณฑ์ราชทัณฑ์*, 26 มิถุนายน 2551 (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)) เข้าถึงจาก พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย: https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/11#museum_floor [10 พฤษภาคม 2563]

ยุทธพล ศรีสมพงษ์, (19 มิถุนายน 2561) ความเห็นตอบกลับในเพจสังคมออนไลน์: ในโพสต์ข้อความว่า “แบบนี้คงจะถูกใจพวกโลกสวย”, [เฟซบุ๊กสถานะการตอบกลับ]. เข้าถึงจาก <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1886859868284484&set=a.1430493357254473.1073741832.100008814675796&type=3&theater&ifg=1> [20 ตุลาคม 2562]

เยาวลักษณ์ ศรีเผด็จ, *ควรรยกเล็กโทษประหารชีวิตหรือไม่*, วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.

รมณัย ไชยโกมินทร์, *การนำโทษที่มีลักษณะประจํามาใช้กับผู้กระทำความผิด*, วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

รวีวรรณ รักถิ่นกำเนิด, (3 ตุลาคม 2559) เปิดकुส่งสภาพนักโทษแรงงานทาส ทำงานหนัก 8 ชม. แลกเงินวันละ 13 บ. [ออนไลน์], TCiJ ทำความจริงให้ปรากฏ, เข้าถึงจาก <https://www.tcijthai.com/news/2016/03/scoop/6442> [1 พฤศจิกายน 2562]

รอง ศยามานนท์, ดำเนิน เลขะกุล และวิลาสวงค์ นพรัตน์, *ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ถึงแผ่นดินพระนเรศวรมหาราช*, พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2512.

ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2546.

ราชเสนา. พระยา. “เรือนจำเก่าเล่าใหม่”. *วารสารราชทัณฑ์*, 10(3), 2504: 22-23.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2477 สมัยวิสามัญ สมัยที่ 2 วันจันทร์ที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2477, น. 552, 572-573. (กรุงเทพมหานคร, 2477)

โรเบิร์ต แลงการ์ด, “ความรับผิดชอบร่วมกันในประเทศสยาม” แปลโดย บุตรี สุวรรณะบุญย์ ใน ร.แลงการ์ด กับไทยศึกษา รวมบทความแปลและบทความศึกษาผลงาน, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการค้นคว้าวิจัยฝรั่งเศส-ไทยศึกษา, 2548.

โรเบิร์ต แลงการ์ด, *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์, 2526.

วงษา วรลยางกูร, “10 ปี ‘ข้อกำหนดกรุงเทพ’ และก้าวต่อไปเรือนจำไทย”, [ออนไลน์]. 3 เมษายน 2563, สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) และ The101.world, เข้าถึงจาก <https://www.the101.world/nathee-chitsawang-interview/> [18 ตุลาคม 2563]

วันส์ สำเนาเงิน, แนวทางในการนำมาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกมาใช้เป็นทางเลือกในประเทศไทย, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*, 2560.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. *ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา*, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อานกฏหมาย, 2561.

วรชาติ มีชูบท, “เวียงแก้ว” จาก “คุ่มหลวง” สู่ “คอกหลวง” นครเชียงใหม่”. *ศิลปวัฒนธรรม*, ประวัติศาสตร์, ฉบับสิงหาคม 2555.

วิสันต์ ปานสังข์, การลงโทษประหารชีวิต กับการยับยั้งการก่ออาชญากรรม, *วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 2543.

วิชัย ศรีรัตน์. (28 พฤษภาคม 2543). “รีไซเคิล” อวัยวะจากนักโทษประหารกับมโนธรรมของมนุษย์. *มติชนรายวัน*. กรุงเทพมหานคร: มติชนรายวัน.

วิศิษฐ์ เจนนานนท์, โทษประหารชีวิต : ศึกษาวิธีการบังคับโทษด้วยการฉีดยากับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง, *วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2559.

วิชณุ เครื่องาม. *โลกนี้คือละคร*. พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร : มติชน, 2554)

ศกุนา แก้วพันธ์, มาตรการทางกฎหมายสำหรับผู้ที่มีสภาพจิตไม่ปกติ : ศึกษากรณีการดำเนินคดีอาญา การรับโทษทางอาญา และการคุ้มครองสังคม, *วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2551.

ศรีกรุง, “*ประหารนักโทษด้วยการฉีดคอ*”, ฉบับที่ 1234, 28 เมษายน 2473, หน้า 15.

ศรีสวัสดิ์ มณีวงศ์, การบังคับโทษประหารชีวิต : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว, *วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2545.

ศลทร คงหวาน, พรชัย เลื่อนฉวี และ ธาณี วรรณทร์. “แนวคิดของการบังคับโทษจำคุกสมัยใหม่ต่อแนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับโทษจำคุกของราชอาณาจักรไทย” .*วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, ปีที่ 11,(1) , 2562.

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และ คณะ, รายงานวิจัย การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนามาตรการลงโทษระดับกลาง มาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2551.

ศักดิ์ภัท เขาวงศ์ และ สุภัทรา อำนวยสวัสดิ์. "สยามกับการล่าอาณานิคมสมัย
รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453)." *วารสารช่อพะยอม*, 2017: 71-19.

ศิริกัลยา ธงชัย, การใช้โทษอื่นแทนโทษประหารชีวิต, สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.]

สมบัติ จันทร์วงศ์ และชัยอนันต์ สมุทรวานิชย์. *ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย*.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2523.

สมศักดิ์ ยุทธโสภาส, ทศนะของนักโทษประหารชีวิตต่อการประหารชีวิตโดยวิธีฉีดสารพิษ
: ศึกษาเฉพาะกรณีนักโทษประหารชีวิตในเรือนจำกลางบางขวาง, สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

สรวิศ ชัยนาม, *Slavoj Zizek: ความรุนแรงและการเมืองเพื่อการปลดปล่อย*. บรรณาธิการ
โดยกรพินธุ์ พัวพันธ์สวัสดิ์ . กรุงเทพมหานคร: ศยาม, 2015.

สังคีต พิริยะรังสรรค์, "การลงโทษโดยสังคม" .*วารสารสังคมศาสตร์*, โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. 46 (2) (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): หน้า 63-84.

สังจิตานันท์ สหาย, *ยุวกษัตริย์ รัชกาลที่ 5 เสด็จอินเดียนเดีย (INDIA IN 1872 : As Seen by
the Siamese)* , กัณฐิกา ศรีอุดม (แปล), ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (คำนำเสนอ), พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับ
ปรับปรุง 2559, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2559)

สายชล สัตยานุรักษ์, พุทธศาสนากับแนวคิดทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (กรุงเทพมหานคร : มติชน, 2546), หน้า 39.

สายชล สัตยานุรักษ์, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้
ใหม่: ประวัติศาสตร์สังคมไทย, 2558.

สายพิณ ศุภทตมมงคล. *คุยกับคน: อำนาจและการต่อต้านข้างขึ้น*. กรุงเทพมหานคร: คณะ
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

สุภัทรา วงสกุล มโนทัศน์เรื่องการลงโทษในพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา, (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขาวิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย*, กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2548,

หมายกรมพระนครบาลลงโทษประหารชีวิตผู้ที่มีความผิดมหันตโทษ. (23 กรกฎาคม 2430). *ราชกิจจานุเบกษา*. พระนคร [พ.ศ. 2467].

หอจดหมายเหตุยุพราชวิทยาลัย, สมุดจดหมายเหตุรายวันของโรงเรียนประจำมณฑลพายัพ “ยุพราชวิทยาลัย”, เรื่อง วันที่ 30 มิถุนายน 2462 หยุดโรงเรียน 1 วัน เนื่องจากครูและนักเรียนไปร่วมพิธีเปิดศาลารัฐบาลมณฑลหลังใหม่ [พ.ศ. 2462].

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กระทรวงมหาดไทย, มท. 4.4/31 ก่อ่ง 1, เรื่องนักโทษประหารชีวิตขออนุญาตส่งโทรเลขไปยังทวีปยุโรปกราบบังคมทูลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอพระราชทานอภัยโทษ จังหวัดนนทบุรี [พ.ศ. 2480]

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, สยามสมาคม กระทรวงมหาดไทย, ม้วนที่ 2 The Bangkok times -1930 ค้นจากบัญชีไมโครฟิล์มหนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์ เล่มที่ 5/6, [ค.ศ. 1930]

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงยุติธรรม ย. 14.2/3. “คำพิพากษาประหารชีวิตหนานบุญญา ต้องหาว่ามีสเตอร์มิลเลตตาย (4 กุมภาพันธ์ 129 (พ.ศ. 2453) – 29 พ.ค. 131(พ.ศ. 2455)),” น. 17 ตามหนังสือคำสั่งเลขที่ 1/64 ให้ดำเนินการบังคับ คดีตามคำพิพากษาที่ศาลต่างประเทศเมืองนครเชียงใหม่

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกระทรวงมหาดไทย, เอกสารจดหมายเหตุลายลักษณ์, มท..4.5/12 ก่อ่ง 1, เรื่อง หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ลงข่าวประหารนักโทษด้วยวิธีเชือดคอ [พ.ศ.2473].

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี สร. 0201.10/9, “เรื่อง เปลี่ยนระเบียบการอ่านคำพิพากษาฎีกาโทษประหารชีวิตให้จำเลยฟังก่อนกราบบังคมทูลอย่างคดีถึงที่สุดเพียงศาลอุทธรณ์ (17 กันยายน – 20 ตุลาคม 2475)

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ,เอกสารเย็บเล่ม กรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5, สารบัญญัตินครพิเศษ เล่ม 10, เรื่อง 102 ผู้ร้ายผลิตป่าไม้ในเมืองตาก ที่ 315. จ.ศ. 12454 [พ.ศ.2526]

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.4.9/1 กล่องที่ 1. คำกราบบังคมทูลของคอมมิวนิสต์ กรมพระนครบาล เรื่อง ความคับหน้าการสร้างคุกใหม่ [2433]

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.เอกสารเย็บเล่ม กรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 6 กระทรวงมหาดไทย, ร ร.6 ม.27/10, เรื่อง สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงนครราชสีมา เสด็จมณฑลพายัพ (31 ตุลาคม 2463-29 มีนาคม 2467) [พ.ศ. 2467].

หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ตรัง, เอกสารกระทรวงมหาดไทย, มท4.4/99 กล่อง 4 “เรื่อง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประหารชีวิตนายเกลี้ยง นักโทษ ไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ข้าหลวงพิเศษ [13 พ.ย. 2461 - 2 เม.ย. 2462]”

อดิณ รพีพัฒน์,ม.ร.ว., สังคมไทยในกฎหมายตราสามดวง: โครงสร้างในกระดองกฎหมาย ใน กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535.

อนุสรณ์ แก่งสันเทียะ, ทศนคติของชาวกรุงเทพมหานครต่อการลงโทษประหารชีวิต, วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

อภิศักดิ์ ทองนพคุณ. การประชาสัมพันธ์ผู้ต้องหาในการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ : ศึกษากรณีการประชาสัมพันธ์และมาตรการในการป้องกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นผู้นำไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 4 - พ.ศ. 2475, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2538.

อัฉรา ฉายากุล, ข้อมูลพื้นฐาน กลไกสิทธิมนุษยชนในระบบสหประชาชาติ, กรุงเทพมหานคร:สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2546.

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลประเทศไทย, (19 มิถุนายน 2561) แอมเนสตี้ชี้การประหารชีวิตในรอบ 9 ปีของไทยเป็นการกระทำที่น่าละอายอย่างยิ่ง, [ออนไลน์]. แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลประเทศไทย, เข้าถึงจาก<https://www.amnesty.or.th/latest/news/129/> [20 ตุลาคม 2562]

ภาษาอังกฤษ

Allen S. Danielle., “*Punishment in Ancient Athens*” n.d., In “Center for Hellenic Studies”. [Online], Havard University, Available at: <https://chs.harvard.edu/CHS/article/display/1192> [1 November 2019]

Apirat Petchsiri, “A Short History of Thai Criminal Law Science the Nineteenth Century,” *Malaya Law Review* 28, 1 (July 1986): pp. 134-150

Arjun Appadurai, *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996,

Cayce Myers, James F. Hamilton, "Social Media as Primary Source" , *Media History*, Routledge, 20:4, 431-444, DOI: 10.1080/13688804.2014.950639

Coté, Mark, and Jennifer Pybus. “Learning to Immaterial Labour 2.0: Facebook and Social Networks.” *Ephemera; Theory and Politics in Organization* 7, no. 1 (2007): 88–106.

David Bentley, *English Criminal Justice in the 19th Century*. London, United Kingdom: A&C Black, 1998.

David Garland. "'Governmentality' and the problem of crime: Foucault, criminology, sociology." *Theoretical Criminology*. Vol 1, no. 2 (1997): 173-214.

David Garland, *Punishment and Modern Society: A Study in Social Theory*, Oxford: Clarendon Press, 1991.

Dhiravat na Pombejra, “Fleeing the ‘Enemy’: The Final Dutch Letter from Ayutthaya, November 1765” in Winai Pongsripien (ed.). *Chatusansaniyachan*. Bangkok:

The Historical Commission, Ministry of Culture, 2004, pp. 327-345; Bhawan Ruangsilp, Dutch East India Company Merchants, pp. 212-218.

Enrich Goode, and Nachman Ben-Yehuda. *Moral Panics: The Social Construction of Deviance*. London: Wiley, 2010.

Frank C. Darling, "The Evolution of Law in Thailand," *The Review of Politics* 32, 2, April 1970.

Gilles Deleuze, *Foucault*. Translated by Sean Hand. The university of Minnesota Press, 1988.

Hannah Arendt, *On Violence*, New York: Harcourt, Brace & World, Inc., 1969.

Hitchcock, H.R. *Architecture: Nineteenth and Twentieth Centuries*. Pelican History of Art. New York: Penguin Book, 1981.

Jacopo Martire, *A Foucauldian Interpretation of Modern Law: From Sovereignty to Normalisation and Beyond*, 2nd Revised edition, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2017.

Johan Galtung, J., *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization*. London: SAGA Publication. , 1996.

Jutha Supholdhavanij, The attitude of criminal justice personnel toward capital punishment: lethal injection, Master of Arts Thesis, Major in Criminal Justice Administration, Faculty of Graduates Studies, Mahidol University, 2004.

Kanaphon Chanhom, Codification in Thailand during the 19th and 20th centuries: A study of the causes, process and consequences of drafting the Penal Code of 1908, Doctoral dissertation, School of Law, Graduate School, Washington University, 2010.

Karen Barkey. *Bandits and Bureaucrats: The Ottoman Route to State Centralization*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1994.

Keerati Chenpitayaton. *When the Siam faced the world: Transnational Relation and Thai Modernizing State, 1855-1932*. The Degree of Doctor of Philosophy Thesis ; New School University, The New School For Social Research. Ann Arbor, Michigan: ProQuest LLC, 2016.

Khondker, Habibul Haque. "Role of the New Media in the Arab Spring." *Globalizations* 8, no. 5 (2011): 675–679. doi:10.1080/14747731.2011.621287.

King, L. R. et al., *Society's Final Solution: A History and Discussion of the Death Penalty*. Lanham, MD: University Press of America, 1997.

Kittipong Kittayarak. Thai Constitution of 1997 and Its Implication on Criminal Justice Reform in Sean Eratt (Editor) , UNAFEI Annual Report for 2001 and Resource Material Series No. 60 (pp 107-117) (14 May 2003).

Kronenwetter, M., *Capital Punishment: A Reference Handbook (Contemporary World Issues)*. 2nd edition. New York: ABC-CLIO, 1993.

Kullada Kesboonchoo Mead, *The Rise and Decline of Thai Absolutism*, Routledge; London, 1st edition, 2004.

Lewis, W. D., *From Newgate to Dannemora: The Rise of the Penitentiary in New York 1796–1848*, New York, Cornell University Press, 2009.

Michael H. Reggio, (19 November 2012) History of the Death Penalty [Online]. Frontline, Available at <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/history-of-the-death-penalty/> [20 November 2018]

Michel Foucault, "Nietzsche, Genealogy, History", In John Richardson & Brian Leiter editions, *Nietzsche*. Oxford: Oxford University Press, 1978. pp. 139-164

Michel Foucault, *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. London: Pantheon Books, 1977.

Michel Foucault, *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*, Editor by Colin Gordon, Translated by Colin Gordon, Leo Marshall, John Mepham, et al. New York: Pantheon Books, 1980.

Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*. Translated by Alan Sheridan. New York: Pantheon Books, 1972.

Michel Foucault, *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*. New York: Vintage Books, 1994.

Michel Foucault, "On Governmentality", ideology and consciousness." (trans fra to eng) Pasquino, Pasquale, (trans eng to tha) Thanee Wongyannava, *Aut Aut*, Vol.6. (Autumm 1979): 167-168.

Piyapun Pingmuang, Indicative criteria of death sentencing, Doctor of Philosophy Thesis, Major in Criminology, Justice Administration and Society, Faculty of Graduates Studies, Mahidol University, 2003.

Pongapinun Chanklin, Appropriate method of death penalty for offenders in Thailand, Master of Arts Thesis, Major in Criminology, Justice Administration, Faculty of Graduates Studies, Mahidol University, 2000.

Rudi Vesker, *Michel Foucault: Genealogy as Critique*, Trans. Chris Turner. London: Verso, 1995.

Slavoj Žižek. *Violence Six Sideways Reflections*. New York: Picador, 2008.

Somsri Hananuntasuk, Attitudes of Thai Buddhist monks towards the death penalty, Master of Arts Thesis, Faculty of Graduates Studies, Mahidol University, 2004.

Stanley E. Grupp, *Theory of Punishment*. Bloomington: Indiana University Press, 1971.

Stephen D. Krasner, *Sovereignty: Organized Hypocrisy*, Princeton: Princeton, 1999.

Susan J. Smith, Society, Space and Citizenship: A Human Geography for the 'New Times'?, *Transactions of the Institute of British Geographers*, Vol. 14, 2 (1989):pp. 144-156.

Terance D. Miethe, *Punishment A Comparative Historical Perspective*. New York: Cambridge University Press, 2005.

Terry Frederickson, (14 May 2015 at 08:46) Khao Bin maximum security prison ready for worst drug inmates. [Online]. Bangkok Post. Available at <https://www.bangkokpost.com/learning/learning-news/561367/khao-bin-maximum-security-prison-ready-for-worst-drug-inmates> [4 November 2019]

Thanes Wongyannava, "Wathakam: The Thai Appropriation of Foucault's "Discourse" in *The Ambiguous Allure of the West: Traces of the Colonial in Thailand* edited by Rachel V. Harrison and Peter A. Jackson, Hong Kong: Hong Kong University Press Scholarship Online: September 2011, DOI: 10.5790/hongkong/9789622091214.001.0001

Thomas Hobbes, *Leviathan*. London: Penguin Classic, 1985.

Thongchai Winichakul, *Siam Mapped: A History of the Geo-body of a Nation*, Honolulu: Hawaii University Press, 1994.

Welch, M., *A Social History of Punishment and Corrections". Corrections: A Critical Approach*. New York: McGraw-Hill. 2004.

White, Hayden. *The Content of the Form: Narrative Discourse and Historical Representation*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 1987.

ภาคผนวก ก.

ตารางกรณีศึกษา และหลักฐานเอกสารชั้นต้นที่ใช้จำแนกตามช่วงเวลาศึกษาในวิทยานิพนธ์

ช่วงเวลาการศึกษา	สมัยก่อนปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาในสยาม ก่อนหน้า พ.ศ. 2444	สมัยการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรม และ ปฏิรูปกฎหมาย พ.ศ. 2425-2462	สมัยการปฏิรูประบบราชทัณฑ์ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2480-2546	สมัยกฎหมายอาญาภายใต้พันเอกณิ ระหว่างประเทศ (พ.ศ. 2543) หลัง พ.ศ. 2546
กรณีศึกษา อาชญากรรม การลงโทษประหารชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> ประหารชีวิต ฆ่าใหญ่ 3 คน ผู้ร้าย ปล้นพวกชายโพ อังคาร ขึ้น 1 ค่ำ เดือน ๕ พ.ศ. 2414 ประหารชีวิตตัวให้ขาดเป็น 2 ทอน ฆ่าข่มม ออกไธย ขึ้น 4 ค่ำ เดือน 12 พ.ศ. 2414 	<ul style="list-style-type: none"> ประหารญูเพ็งเห็บเหล็กวันที่ 9 สิงหาคม 2462 ประหาร นางล้วน ดั่งงิโทษด้วยข้อหาว่า ฆ่าผู้ตายแล้วแก่ทั้งบ้าน 20 สิงหาคม พ.ศ. 2477 ประหาร ทองเลื่อน ดั่งงิโทษด้วยข้อหาฆ่า คณน้องม่วงตาย วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2477 	<ul style="list-style-type: none"> ประหารชีวิต เรียงน บุญกันสดน, ฆ่าคนตายโดยเจตนา 12 กรกฎาคม 248 ประหารชีวิต พันธุ์ สายทอง, สุดใจ ชนะ และ เตชะ สุวรรณสุภ ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน 11 ธันวาคม 2545 	<ul style="list-style-type: none"> ผิดสารพิชครั้งแรกเมื่อวันที่ 12 ธ.ค. 2546 ผิดสารพิชนักโทษ 4 คน วันที่ 24 ธ.ค. 2552 ผิดสารพิชฉีรศักดิ์ หลงจ วันที่ 18 มิ.ย. 2561
วาทกรรมกร ลงโทษจากรัฐ (States Regulation)	<ul style="list-style-type: none"> दनक नविकमुद. (2549). หมายเหตุ ประเทศสยาม เดม 3. กรุงเทพฯ : คอมแพคท์พริ้นท์. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 8 จดหมายเหตุโทรของ จมื่นแกงศิริ (พุ่ม) 	<ul style="list-style-type: none"> ฎีกาประหารชีวิตจากรวมพระราชวัง และกระทรวงยุติธรรม เอกสารเขียนในหน่วยราชการของ กระทรวงต่างๆที่เกี่ยวข้อง 	<ul style="list-style-type: none"> ข้อมูลจากการลงโทษประหารชีวิตจากรวมราชทัณฑ์ คำพิพากษาศาลฎีกาประหารชีวิต ประกาศข่าวจากรวมราชทัณฑ์ คำแถลงนายกรัฐมนตรีที่มีต่อกรณีประหารชีวิต ความเห็นจากคณะกรรมาธิการนิรโทษกรรมแห่งประเทศไทย 	
หลักฐาน เอกสาร ชั้นต้น	<ul style="list-style-type: none"> ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระ กกรมพระยา. (2516). ความทรงจำ. กรุงเทพฯ : บริหารการพิมพ์ กลอนเพลงยาวนวนายดาบ หนังสือ อนุทินกรุงเทพฯ ภาพแห่งความทรงจำ (สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก) 	<ul style="list-style-type: none"> ไทยรัฐ, 20 ม.ค. 51 คอลัมน์ พลิกมุมบุญเพ็งเห็บเหล็ก 90 ปี .วิญญานยังวนเวียนในวัด พลเอก นิพัทธ์ ทองเล็ก จากภาพเก่าเล่าตำนาน เป็ดตำนาน "นายบุญเพ็ง เห็บเหล็ก" สภากรมมรดก สำนักศพ 7 ราชดิด วันอังคารที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 หนังสือเล่มที่หนึ่งของเดือน ที่หกคณน้อง ผัว พ.ศ. 2469 	<ul style="list-style-type: none"> ฎีกาประหารชีวิตจากรวม พระราชวัง และกระทรวงยุติธรรม บันทึก...แดนประหาร คุกบางขวาง โดย เสาวเรศน์ จารุบุญย์ หนังสือ ปิตุฉานานพเทศณภาค โดย เสาวเรศน์ จารุบุญย์ คำสาภาพสุดท้ายของนักโทษ ประหาร โดย ยุทธ บางขวาง 	<ul style="list-style-type: none"> ความเห็นของ NGO จากเว็บไซต์ https://www.amnesty.or.th ความเห็นของประชาชนในโลกออนไลน์ Facebook, Twitter ณ ช่วงเวลาที่มีการประหารชีวิต

ภาคผนวก ข.

ตารางเอกสารทางกฎหมายจำแนกตามช่วงเวลาการศึกษาในวิทยาลัย

ช่วงเวลาการศึกษา	สมัยก่อนปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในสยาม	สมัยการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรม และปฏิรูปกฎหมาย พ.ศ. 2425-2462	สมัยการปฏิรูประบบราชทัณฑ์ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475	สมัยกฎหมายอาญาภายใต้พันธกรณีระหว่างประเทศ (พ.ศ. 2543)
วาทกรรมการลงโทษอย่างสาสม	<ul style="list-style-type: none"> กฎหมายตราสามดวง 	<ul style="list-style-type: none"> พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับไปพลางก่อน ร.ศ. 115 กฎหมายลักษณอาญา ร.ศ. 127 	<ul style="list-style-type: none"> ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 	<ul style="list-style-type: none"> พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 16) พ.ศ. 2546
วาทกรรมการลงโทษเพื่อป้องกัน	<p>หนังสือตำรากฎหมาย กฎหมายลิตติแลกรมศักดิ์สำเร็จ</p>	<ul style="list-style-type: none"> กฎหมายลักษณอาญา ร.ศ. 120 <p>หนังสือคำสอน (วิชากฎหมาย)</p> <ul style="list-style-type: none"> กฎหมายราชานุริ 	<ul style="list-style-type: none"> พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 พระราชบัญญัติกักกันผู้มีความผิดผู้ร้าย พ.ศ. 2479 	<ul style="list-style-type: none"> พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 16) พ.ศ. 2546
วาทกรรมการลงโทษเพื่อปรับทัณฑ์			<ul style="list-style-type: none"> พระราชนิพนธ์คดีการฝึก และอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 ข้อกหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง กับข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ร.ศ. 1955 (พ.ศ. 2498) 	<ul style="list-style-type: none"> กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง ค.ศ. 1966 (พ.ศ. 2509) พระราชบัญญัติการจัดตั้งสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2544 ข้อกหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติ ต่อผู้ต้องขังฉบับปรับปรุง (ข้อกหนดแมนเดลลา) พ.ศ. 2558
วาทกรรมการลงโทษเพื่อปรับทัณฑ์			<p>ตำราเรียน หนังสือคำสอนทางนิติศาสตร์</p> <ul style="list-style-type: none"> คำอธิบายอาญาวิทยา พ.ศ. 2487 คำสอนชั้นปริญญาตรีกฎหมายอาญา พ.ศ. 2487 โดย เซษ. เถตุต์ 	<ul style="list-style-type: none"> ข้อกหนดของสหประชาชาติ สำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การควบคุมซึ่งสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (ข้อกหนดกรุงเจนีวา) พ.ศ. 2558 <p>ตำราเรียน (อาชญาวิทยา) กระบวนการยุติธรรมสามานรินทร์: การค้นอำนาจแก่เหยื่ออาชญากรรม และชุมชน พ.ศ. 2548</p>

ภาคผนวก ค.

ตารางลักษณะปฏิบัติการการลงโทษในสังคมไทยจำแนกตามช่วงเวลาที่ใช้ศึกษาในวิทยานิพนธ์

ช่วงเวลาที่ใช้ศึกษา	สมัยก่อนปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในสยาม ก่อนหน้า พ.ศ. 2444	สมัยการจัดตั้งกระทรวงยุติธรรม และปฏิรูปกฎหมาย พ.ศ. 2425-2462 พ.ศ. 2445-2479	สมัยการปฏิรูประบบราชทัณฑ์ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 พ.ศ. 2480-2546	สมัยกฎหมายอาญาภายใต้พันธุกรรมระหว่างประเทศ (พ.ศ. 2543) หลัง พ.ศ. 2546
ลักษณะการลงโทษที่เป็นกรอบคิดหลัก	การลงโทษเพื่อความสามัคคี	การลงโทษเพื่อการป้องกัน	การลงโทษเพื่อการฟื้นฟู	
โทษที่ลงได้แก่ผู้กระทำความผิด	ทวารตีกรรมกร 32 นโยบาย ทัณฑ์ขอรับราชบาตร หรือตามพระราชอาญา	ประหารชีวิต/ จำคุก ปรับ, คุมขังในเขตรั้วที่อื่นที่กำหนด, ทัณฑ์ขอรับราชบาตร และริบทรัพย์ และริบยกประกันทานบน	ประหารชีวิต, จำคุก, กักขัง, ปรับ และริบทรัพย์สิน	
วิธีการประหารชีวิต	มีหลากหลายแบบ และมีความรุนแรงโหดร้าย	การตัดศีรษะด้วยดาบ	การยิงเป้าเสียชีวิต	การฉีดสารพิษเข้าสู่อวัยวะ
ลักษณะของเรือนจำ	ตรูคู ตระวางตามกรมหรือบ้านตระกูลการ	กองมหันต์โทษ/กองลหุโทษ	เรือนจำราชทัณฑ์	ราชทัณฑ์/เรือนจำเปิด
สถาบันการป้องกันใจผู้ร้าย	ชุมชนที่อยู่ละแวกโจรผู้ร้าย/กองโปลิศในพระนคร	กองพลตระเวน กับ กรมตำรวจภูธร / กรมตำรวจ	กรมตำรวจ/ ตำรวจนครบาล	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ/กรมสอบสวนคดีพิเศษ
สถาบันการตัดสินข้อพิพาททางคดี	ลูกขุน ณ ศาลหลวง/ลูกขุน ณ ศาลา ศาลกระจายกันอยู่ตามกระทรวงกรม	การวินิจฉัย	ศาลยุติธรรม	
กฎหมายการลงโทษในสมัย	กฎหมายตราสามดวง	กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127	ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499	
โทษที่ลงจริง	การประหารชีวิต	การตัดศีรษะด้วยดาบ	การยิงเป้าเสียชีวิต	การฉีดสารพิษเข้าสู่อวัยวะ
	การจำคุก	กองมหันต์โทษ/กองลหุโทษ	เรือนจำราชทัณฑ์	ราชทัณฑ์/เรือนจำเปิด
	การลงโทษด้วยทัณฑ์	ริบราชบาตร	ปรับ และริบทรัพย์สิน	ปรับ และ ริบทรัพย์สิน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

ภูวดล ไชยอินทร์

วัน เดือน ปี เกิด

7 กันยายน 2537

วุฒิการศึกษา

วิทยาศาสตรบัณฑิต(เคมี), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2560

ผลงานตีพิมพ์

- Haenssger, M.J†, Charoenboon, N., Zanello, G., ..., Chai-in, P. et al (March 2018). Antibiotics and activity spaces: protocol of an exploratory study of behaviour, marginalisation and knowledge diffusion, *BMJ Global Health*, 3(e000621). doi: 10.1136/bmjgh-2017-000621.

- Haenssger, M.J†, Charoenboon, N., Zanello, G., ..., Chai-in, P. et al (2019). Antibiotic knowledge, attitudes and practices: new insights from cross-sectional rural health behaviour surveys in low-income and middle-income South-East Asia, *BMJ Open*, doi:10.1136/bmjopen-2018-028224.

- Thongtham N., Chai-in P., Ketchart O., Boonrungsiman S.† and Suwantong O.†, (2020), Fabrication of Chitosan/Collagen/Hydroxyapatite Scaffolds with Encapsulated *Cissus Quadrangularis* Extract, *Polymers for Advanced Technologies*, doi:10.1002/pat.4879.

- Piewbang C., Wardhani S. W., Chaiyasak S., Yostawonkul J., Chai-in P., Boonrungsiman B., Kasantikul T., Techangamsuwan S.,†, (2020), Insights into the genetic diversity, recombination, and systemic infections with evidence of intracellular maturation of hepadnavirus in cats, *PlosOne*, doi: 10.1371/journal.pone.0241212

Conferences

- Chai-in P., Paisrisarn P., Chagunsin J., Boonrungsiman S.†,

(2020). Effects of Zinc Oxide Nanoparticles Size on Zinc Phosphate Formation, Inhibitory Antibacterial Activity. In 12th Asia-Pacific Microscopy Conference (APMC-2020) in 3-7 February, 2020 at Hyderabad International Convention Centre (HICC), Hyderabad, India.

- Chai-in P.†, (2020), [Articles in Thai]. Violence of Punishment: Genealogy of Modern Punishment Discourse. In E-Proceeding of Post-Graduated Sociology and Anthropology Student Network Academic Seminar 19th “Dwelling, Belonging and Becoming” in 6-7 August, 2020 at Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Science, Chiang Mai University, Thailand.

- Chai-in P., Kruanopparatana P., (2020), Alternating Thai Political Model: Unconventional [Flash] Mobs in Bangkok After COVID-19 Pandemic. In Council on Thai Studies (COTS) 2020 Annual Meeting, hosted by the Center